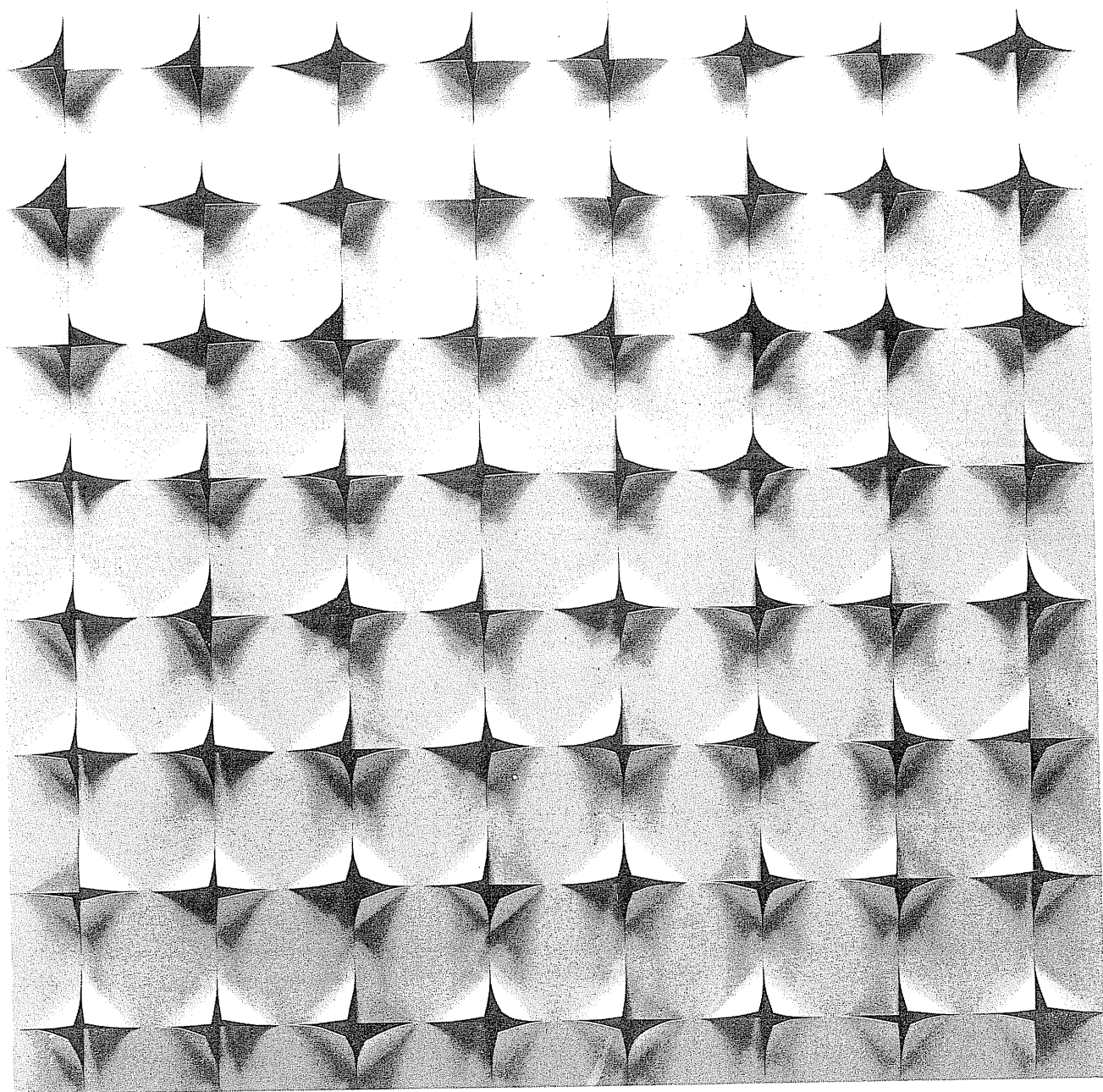

Miljoenennota 1978

Alw.

Zitting 1977–1978

Rijksbegroting voor het jaar 1978

14 800

Nr. 1

NOTA OVER DE TOESTAND VAN 's RIJKS FINANCIËN

Aangeboden 20 september 1977

De bedragen, die in de nota en de bijlagen zijn vermeld, zijn uitgedrukt in miljoenen guldens, tenzij anders is aangegeven.

De begroting 1978 is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van een demissionair kabinet. Dit heeft grote beperkingen opgelegd bij het formuleren van beleidsvoornemens. De regering heeft zich zoveel mogelijk gehouden aan de vorig jaar gemaakte meerjarenafspraken en de toen gehanteerde ramingen en uitgangspunten. Er worden geen nieuwe bakens uitgezet.

Ten aanzien van het dekkingsplan heeft de regering gemeend toch reeds te moeten inspelen op de verslechterde economische vooruitzichten en wel in die zin dat een voorstel tot een anders structureel noodzakelijke verzwaring van de loon- en inkomstenbelasting achterwege is gelaten. De regering heeft hiertoe besloten in de overtuiging dat ook de sociale partners ervan doordrongen zullen zijn dat matiging van de inkomensontwikkeling in de komende periode een sleutel vormt tot een herstel van gezonde verhoudingen in onze economie. Intussen is de regering van oordeel dat hiermee slechts een eerste stap is gezet in de richting van een noodzakelijk beleid gericht op meer evenwichtige sociale en economische ontwikkelingen. Zowel het nieuwe kabinet, als ook de sociale partners zullen nadere beleidsaanpassingen moeten doorvoeren teneinde de centrale doelstellingen – terugdringing van werkloosheid en inflatie, een en ander onder handhaving van een aanvaardbaar niveau van de collectieve voorzieningen – te kunnen verwezenlijken.

De Minister van Financiën,
W. F. Duisenberg

1. Inleiding 7	2. Belastingopbrengsten 50
2. Het financieel-economische beleid 9	A. Ramingen 1977 en 1978 per belasting 50
2.1. Inleiding 9	B. Belastingdruk en verdeling van de belastingdruk in de laatste tien jaar 51
2.2. Enkele aspecten van het gevoerde beleid 9	3. Meerjarenramingen 1978-1982 52
2.3. Het jaar 1978 12	A. Relevante uitgaven, ingedeeld naar begrotingshoofdstukken en homogene groepen 52
3. De Comptabiliteitswet 1976 15	B. Relevante niet-belastingontvangsten, ingedeeld naar begrotingshoofdstukken 55
4. Meerjarenramingen rijksbegroting 18	C. Overzicht van de wijzigingen in de meerjarenramingen 56
4.1. Totaalbeeld 1978-1982 18	D. Meerjarenramingen Gemeentefonds en Provinciefonds 60
4.2. De uitgaven 21	E. De trendmatige toeneming van de belastingontvangsten 62
4.3. De niet-belastingontvangsten 22	F. Groei van het aanvaardbaar geachte structurele begrotingstekort 64
4.4. De belastingontvangsten 24	G. Nadere toelichting bij het totaalbeeld 65
4.5. Financiering van de begroting van de Europese Gemeenschappen 25	H. De investeringsrekening 69
5. De begroting 1978 28	4. De vermoedelijke uitkomsten van de begroting 1977 72
5.1. Totaalbeeld 28	5. De kasontwikkeling van het Rijk 78
5.2. De uitgaven 30	A. De kasontwikkeling in 1976 78
5.3. De ontvangsten 31	B. De kasontwikkeling in het eerste halfjaar 1977 78
5.3.1. Het belastingbeleid 31	6. De uitgaven en ontvangsten 1977-1978 ingedeeld volgens de functionele classificatie 83
5.3.2. De belastingontvangsten 33	A. Totaaloverzicht 83
5.3.3. De belastingdruk 35	B. Rubricering per begrotingshoofdstuk 87
5.3.4. De niet-belastingontvangsten 36	7. De uitgaven en de ontvangsten 1974-1978 ingedeeld volgens de economische classificatie 90
5.4. De toepassing van de prestatiebegroting 38	A. Een nieuw systeem van economische classificatie 90
5.5. De door het Rijk verleende garanties 39	B. Indeling in hoofdgroepen 92
6. De financiën van de gemeenten en de provincies 41	C. Indeling in sub-groepen 93
6.1. Algemeen 41	D. Aansluiting aan de Benelux-classificatie 99
6.2. Het Gemeentefonds en het Provinciefonds 42	8. Tienjarenoverzicht 1969-1978 100
6.3. De financiering van de kapitaaluitgaven van de overige publiekrechtelijke lichamen 42	A. Totalen van uitgaven en ontvangsten 100
6.4. De specifieke uitkeringen aan gemeenten, provincies en andere publiekrechtelijke lichamen 44	B. Uitgaven per functie 100
Bijlagen	C. Ontvangsten per functie 101
1. Algemene verzamelstaat van de uitgaven en de ontvangsten per hoofdstuk van de begrotingen 1977 en 1978 48	9. De kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies in 1974-1977 en hun financiering 102
A. Uitgaven en ontvangsten (in bedragen en procenten van het totaal) 48	
B. Aanvullende posten 48	
C. Specificatie van de conjuncturele posten 49	

- 10. De uitgaven die voortvloeien uit machtigingen tot het aangaan van verplichtingen 104**
- 11. Overzicht van de machtigingen, welke worden gevraagd tot het verlenen van garanties 108**
- 12. De nationale schuld 109**
- 13. De staatsbalans per 31 december 1976 114**
- 14. Burgerlijk rijkspersoneel per departement 128**
- A. Overzicht burgerlijk rijkspersoneel per departement 128
- B. Overzicht van de personeelssamenstelling naar rang per departement 129
- 15. De uitgaven van de gehele overheid en van de sociale verzekering 133**
- 16. De begrotingen 1978 van de fondsen en de staatsbedrijven 134**
- 17. Lijst van technische termen en hun betekenis 138**

1. Inleiding

In overeenstemming met het demissionaire karakter van het kabinet is bij de opstelling van de begroting 1978 afgezien van nieuwe beleidsvoorstellen. Ook heeft geen hernieuwde afweging van prioriteiten plaatsgevonden. De uitgavencijfers voor 1978 en de daarbij behorende meerjarenramingen sluiten zoveel mogelijk aan op de vorig jaar gemaakte meerjarenafspraken.

In verband met de zwakke en onevenwichtige bestedingssituatie in 1978 en de minder gunstige kostenontwikkeling wordt het dekkingsplan in deze begroting beperkt tot een bedrag van 0,8 miljard. Door het effect van de beleidsveronderstelling met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden op de uitgaven leidt deze matiging van het dekkingsplan slechts voor een deel tot een vergroting van het financieringstekort.

Voorwaarde voor een verantwoorde uitvoering van het beleid blijft de bereidheid bij alle groeperingen om de inkomensontwikkeling te matigen. Zonder een dergelijke matiging komt het herstel van de werkgelegenheid in gevaar en is financiering van de collectieve voorzieningen zonder nieuwe impuls aan de inflatie niet mogelijk.

De begroting 1978, inclusief conjuncturele posten, vertoont in vergelijking met 1977 het volgende beeld.

	Ontwerp- begroting 1977	Ontwerp- begroting 1978
	(in miljarden guldens)	
Uitgaven	86,6	96,2
Ontvangsten	72,0	83,7
Saldo	-14,6	-12,5
Saldo exclusief aflossing staatsschuld	-12,8	-10,1

De nieuwe belastingmaatregelen die uit het dekkingsplan van in totaal circa 0,8 miljard voortvloeien zijn:

- overbrenging van de energiedragers die thans nog onderworpen zijn aan het lage tarief van de omzetbelasting naar het algemene tarief (+ 500 miljoen). Deze maatregel sluit aan bij het beleid tot beperking van de groei van het energieverbruik.
- verhoging van het accijns- en omzetbelastingtarief voor sigaretten (+ 275 miljoen). De prijsverhoging die daarvan het gevolg is sluit aan op de internationale ontwikkeling.

Verder wordt de inflatiecorrectie bij de loon- en inkomstenbelasting beperkt tot 80%. De regering stelt voor enige tijdelijke voorzieningen in de sfeer van de vermogensbelasting, de omzetbelasting en de achterwaartse verliescompensatie met één jaar te verlengen.

De ontwikkeling van uitgaven en ontvangsten ten opzichte van 1977 wordt enigszins vertekend door de gevolgen van de invoering, per 1 januari 1978, van de nieuwe Comptabiliteitswet en de wijziging van de financieringsmethode van de Europese Gemeenschappen. Per saldo vallen de relevante uitgaven hierdoor 700 miljoen hoger uit; hiertegenover staat een overeenkomstige verhoging van de relevante ontvangsten.

De relevante uitgaven geven hiervoor gecorrigeerd een volumegroei te zien van 4 procent, waarvan 1 procentpunt wordt veroorzaakt door aanvullende beleidsmaatregelen (loonkostensubsidies) waartoe vorig jaar is besloten.

In de begroting 1978 zijn, zoals gebruikelijk, de ramingen verwerkt uit de Macro Economische Verkenning 1978. De hogere werkloosheid dan waarmee in de meerjarenramingen van de miljoenennota 1977 voor 1978 was gerekend – 185.000 tegen een nieuwe raming van 240.000 – betekent een extra tegenvaller voor de rijksbegroting van ruim 500 miljoen.

Voor de jaren 1979 tot en met 1982 zijn de vorig jaar aanvaarde uitgangspunten en ramingen uit 'De Nederlandse Economie in 1980' verwerkt.

Onlangs zijn nieuwe ramingen voor de middellange termijn beschikbaar gekomen, welke duiden op een verslechtering van de werkgelegenheidsontwikkeling en een verslechtering van de reële groei van het nationale inkomen. Gezien het demissionaire karakter van het kabinet onthoudt de regering zich van een oordeel over deze nieuwe ramingen. Overigens zullen de verwachtingen voor 1978 naar de mening van de regering verdere maatregelen naast de reeds voorgestelde beperking van het dekkingsplan nodig maken. Zij wil de beslissing over de aard en omvang van die extra maatregelen, welke mede zullen afhangen van het arbeidsvoorwaardenoverleg, zo mogelijk overlaten aan het nieuwe kabinet. Daarnaast kan op grond van de nieuwe middellange-termijnramingen op korte termijn een heroverweging van het totale beleid noodzakelijk zijn.

2. Het financieel-economische beleid

2.1. Inleiding

Zoals in de inleiding reeds is vermeld, strookt het niet met het demissionaire karakter van het kabinet om op dit moment een afgeronde visie op het in de komende jaren te voeren financieel-economische beleid te presenteren. Dit neemt niet weg dat de regering – ondanks het demissionaire karakter van het kabinet – het in het licht van de huidige projecties voor 1978 onvermijdelijk heeft geoordeeld een beleidsaanpassing ten aanzien van het dekkingsplan voor te stellen. De regering is daarbij overigens van oordeel dat het hier slechts om een eerste stap gaat en dat de voor 1978 door het Centraal Planbureau voorziene ontwikkeling additionele conjuncturele maatregelen wenselijk maakt.

Alvorens in paragraaf 2.3 nader op het jaar 1978 wordt ingegaan, zal in paragraaf 2.2 in meer algemene zin aandacht worden geschonken aan enkele belangrijke aspecten van de financieel-economische ontwikkeling gedurende de laatste jaren en het ter zake gevoerde beleid.

2.2. Enkele aspecten van het gevoerde beleid

Uit de beschikbare cijfers van de economische ontwikkeling in het recente verleden komen duidelijk enkele centrale problemen van de nederlandse volkshuishouding naar voren. Ondanks het gevoerde beleid is de reële arbeidskostenontwikkeling zodanig geweest dat een forse stijging van de arbeidsinkomensquote is opgetreden. Mede daardoor is het investeringsniveau te laag gebleven.

De geringe investeringsgeneigdheid en de hoge arbeidsinkomensquote hebben ten dele dezelfde oorzaak, te weten de internationale terugval van de vraag die tijdens de jongste recessie aanzienlijk groter was dan in de beide daaraan voorafgaande recessies. Er zijn echter ook andere oorzaken en er is eveneens een wisselwerking tussen de beide genoemde verschijnselen. Zo werden reeds voor de recessie 1974/1975 het niveau en de samenstelling van de investeringen mede in ongunstige zin beïnvloed door het verloop van de reële arbeidskosten.

Een achterblijven van de reële loonstijging bij de arbeidsproductiviteitsstijging versterkt niet alleen het weerstands- en financieringsvermogen van het bedrijfsleven, maar langs deze weg krijgen ook de op export gerichte sectoren meer kansen om tegen concurrerende prijzen op de buitenlandse markten aan te bieden en daarmee hun marktaandeel te handhaven dan wel te herstellen. Voorts kan op deze wijze wellicht het proces van vertraging in de werkgelegenheidsgroei in de dienstensector worden omgebogen, al spelen daarbij uiteraard ook andere factoren een rol.

De ontwikkeling van de collectieve lasten is in belangrijke mate bepalend geweest voor de sterke stijging van de kosten. Het beleid van de regering is dan ook gericht geweest op een afzwakking van dit stijgingstempo. Dit beleid is daarbij door de regering steeds in een bredere sociaal-economische samenhang geplaatst. Zo is in de op 8 december 1975 aan de Staten-Generaal toegezonden nota over het arbeidsvoorwaardenbeleid in de eerste helft van 1976 de problematiek rond de winst-werkrelatie aan de orde gesteld en in verband gebracht met de bevrozing van de arbeidsvoorwaar-

den voor 1976. Nadien is deze problematiek een belangrijke rol gaan spelen bij de vormgeving van de Investeringsrekening. In het wetsontwerp inzake de Investeringsrekening is dan ook een plaats ingeruimd voor het zogenaamde arbeidsplaatsencriterium. Daarbij zullen investerende bedrijven die bij het scheppen van netto arbeidsplaatsen aan een bepaald minimum-criterium voldoen, een speciale toeslag ontvangen. De winst-werkrelatie speelt op dit moment ook een belangrijke rol in het overleg in de Stichting van de Arbeid tussen werkgevers en werknemers. Hoe ingewikkeld deze materie ook is, het is van groot belang voor de oplossing van de werkloosheidsproblematiek dat de sociale partners op constructieve wijze de winst-werkrelatie vorm trachten te geven.

De noodzaak tot een relatieve vermindering van arbeidsaandeel in het nationale inkomen te komen, heeft ook mede ten grondslag gelegen aan het voorstel van een vermogensaanwasdeling, waarbij de werkende beroepsbevolking van bedrijven via een individueel én een collectief part, kan delen in eventuele overwinsten en dus in het groeiende produktieve vermogen van het nederlandse bedrijfsleven.

De structuurwijzigingen in de categoriale inkomensverdeling, dat wil zeggen in de verdeling tussen arbeidsinkomens en winstinkomens, zijn door de regering evenmin los gezien van het beleid ter zake van de personele inkomensverdeling. Een aspect daarvan is, dat wanneer het totaal van de arbeidsinkomens minder kan stijgen, de verdelingsproblematiek een sterker accent krijgt. Het in de afgelopen jaren gevoerde beleid is dan ook met name op de onderkant van de inkomenspyramide gericht geweest. Illustratief in dit verband is de volgende tabel.

Tabel 2.2.a. Mutatie in het reële vrij beschikbare inkomen (in procenten)

	Gecumuleerd 1973-1977
A.O.W.	27,3
Minimumloon	17,8
Even meer dan minimumloon	14,3
Modaal inkomen	10,3
2x modaal	4,4
4x modaal	-0,5

Belangrijke wetsontwerpen op financieel-economisch terrein, die de verhoudingen tussen de sociale partners raken en ook anderszins kunnen bijdragen tot een harmonische sociaal-economische ontwikkeling, liggen op het terrein van de ondernemingsraden en de openbaarheid van inkomens. Voorbereidingen zijn verder in gang gezet om te komen tot een 'kaderwet inkomensvorming'.

Dit scala van wetsontwerpen vormt als het ware de infrastructuur waarbinnen naar het oordeel van de regering de noodzakelijke herstructurering van bestedingen en inkomens vorm kan krijgen.

Complementair aan het hiervoor geschetste beleid ten aanzien van de particuliere sector hebben in de afgelopen jaren belangrijke aanpassingen plaatsgevonden in de sfeer van de overheidsfinanciën. Deze aanpassingen hadden zowel betrekking op het beleid met betrekking tot het structurele begrotingstekort als op dat met betrekking tot het groeitempo van collectieve uitgaven en lasten. Een expansie van de collectieve sector die de groei van het nationale inkomen te boven gaat kan slechts worden gefinancierd uit een verzwaring van de druk van de collectieve lasten en/of uit een relatieve vergroting van het financieringstekort.

Aan het beroep op beide bronnen zijn grenzen gesteld bij overschrijding waarvan de beleidsdoelstellingen voor de langere termijn in gevaar zouden komen. In de afgelopen jaren is het structurele begrotingstekort aanzienlijk vergroot. Door de regering is daarbij wel een grens gesteld.

Zo is in de Nota inzake de selectieve groei aangegeven dat naar het oordeel van de regering bij het overschrijden van een structureel percentage van 4 voor de totale overheid duidelijk de risicozone is bereikt en dat een structureel financieringssaldo van meer dan 5% van het netto nationale inkomen als onaanvaardbaar moet worden aangemerkt. Globale berekeningen wijzen uit, dat een terugkeer naar normale liquiditeitsverhoudingen reeds moeilijk te realiseren zal zijn bij een financieringstekort van 4%.

Een vergroting tot 5% is tegen deze achtergrond daarom dan ook uitsluitend aanvaardbaar, indien aan de aanwending ervan specifieke eisen worden gesteld. Wanneer, zoals in het vorig jaar uitgezette beleid is voorzien, deze tekortvergroting wordt bestemd voor een overdracht van middelen naar capaciteitsvergroten investeringen, ontstaan daardoor betere groeiperspectieven, zonder dat dit gepaard gaat met een evenredig extra kapitaalmarktberoep van de particuliere sector. Op deze gronden heeft de regering – op basis van de destijds beschikbare meerjarenramingen van het Centraal Planbureau – voor 1980 een financieringstekort op kasbasis voor de totale overheid aanvaard dat op 4,5 à 5 % zou uitkomen en in de jaren daaraan voorafgaand zelfs hoger, afhankelijk van de specifieke economische situatie in die jaren en onder voorwaarde van een terugkeer naar de structurele financieringsnorm. Alleen de bijzondere problematiek inzake de structurele werkgelegenheid die zich voor het komende decennium aankondigde, rechtvaardigde het nemen van de risico's, met name in de monetaire sfeer, die aan de relatief grote tekorten zijn verbonden.

Op de betrekkelijk smalle marges die bestaan ten aanzien van de mogelijkheid om verdere lastenverzwaringen op te leggen, is reeds uitvoerig ingegaan in de miljoenennota 1977. Deze marges lijken zelfs nog geringer te zijn geworden dan vorig jaar werd vermoed, gezien de verdere verslechtering van de groeiperspectieven van de nederlandse economie. Deze tendenties komen althans naar voren uit de genoemde nieuwe middellange termijnprojecties.

Ten einde de groei van de collectieve lasten af te remmen is vorig jaar – in het kader van het zogenaamde 1%-beleid – besloten het stijgingstempo van de collectieve uitgaven zodanig te verminderen, dat in 1980 het uitgaven-niveau circa 7,5 miljard lager zou liggen dan op grond van eerdere ramingen het geval zou zijn geweest. In combinatie met de tegelijkertijd getroffen beslissing aanvullende loonkosten- en investeringssubsidies uit een vergroting van het begrotingstekort te financieren, werd hiermede een beleid uitgestippeld om een breuk in de ontwikkeling van de collectieve lasten tot stand te brengen.

Tabel 2.2.b.

	jaarlijkse drukverzwaring collectieve lasten in % nationaal inkomen (excl. baten uit aardgasexport)
1960/1965 ¹	0,8
1965/1970 ¹	1,3
1970/1975 ¹	1,9
1975/1980 ²	0,5

¹ Bron: miljoenennota 1977, blz. 34

² Bron: Nederlandse Economie in 1980

Het is van belang om, in het licht van de vorig jaar genomen beslissing het stijgingstempo van de collectieve uitgaven aan te passen aan de verminderde groeiperspectieven, te bezien in welke mate het collectieve voorzieningen-niveau de laatste 10 à 15 jaar is gestegen, mede gezien de internationale ontwikkelingen ter zake. In tabel 2.2.c valt de zeer sterke stijging van de overdrachtsuitgaven in Nederland op, die niet alleen de belangrijkste

bijdrage heeft geleverd aan de toeneming van de totale collectieve uitgaven in de periode 1962–1974, maar die ook het stijgingstempo van deze uitgavencategorie in andere landen verre overtreft. Hierbij dient te worden bedacht dat de forse uitbreiding van de overdrachtsuitgaven – ook een gevolg van de gestegen werkloosheid – mede mogelijk is gemaakt door de sterk stijgende baten uit de aardgasexploitatie. Wanneer deze opbrengsten op wat langere termijn terug gaan lopen, komt het beleid voor de moeilijke opgave te staan de omvang en de samenstelling van de collectieve uitgaven ook aan deze ontwikkeling aan te passen.

Tabel 2.2.c. Structuur en ontwikkeling van de collectieve uitgaven (in % van het bruto binnenlandse produkt tegen marktprijzen)

	Gemiddeld niveau 1973–1975	Totaal ¹	Consumptie	Investerings	Overdrachts- uitgaven ²
		(mutatie t.o.v. 1962/1964) ³			
Nederland	49,8	13,5	1,7	–1,0	11,5
Denemarken	42,2	13,3	7,4	0,5	4,9
Zweden	47,4	13,1	6,0	–0,6	6,9
Noorwegen	45,6	12,3	3,2	0,6	7,9
België	41,0	9,8	2,6	0,6	5,7
Engeland	43,3	8,5	2,7	1,1	3,9
Italië	40,9	8,2	0,3	–0,5	7,0
Duitsland	40,5	6,2	3,4	–0,6	2,1
Frankrijk	38,8	1,9	–	0,2	2,8

Bron: O.E.S.O.

¹ Enkele kleinere uitgavenposten zijn niet afzonderlijk opgevoerd, maar wel in het totaal begrepen

² Overdrachtsuitgaven aan gezinshuishoudingen en bedrijfshuishoudingen

³ Mutatie van het totaal en de bijdragen van de componenten aan deze groei

Gelet op de nagenoeg in alle landen op gang gekomen aanpassingen van de collectieve sector aan de verminderde groeiperspectieven, zal ons land in de komende jaren de uit bovenstaande tabel blijkende koploperpositie vermoedelijk niet verliezen. Dit alles neemt niet weg, dat het veilig stellen én van de werkgelegenheid én van de collectieve voorzieningen in de komende jaren een grote krachtsinspanning zal vergen. Pijnlijke keuzen zijn reeds noodzakelijk geweest en zullen nog noodzakelijk zijn om de wensen ten aanzien van de collectieve voorzieningen en de particuliere inkomensontwikkeling in overeenstemming te brengen met de daarvoor bestaande mogelijkheden.

2.3. Het jaar 1978

Bij de opstelling van de begroting 1978 heeft de regering de beleidslijnen uit de afgelopen kabinetsperiode doorgetrokken. Zo is in eerste instantie aangesloten bij de vorig jaar gemaakte meerjarenafspraken en het daarin besloten beleid. Ook afgezien van de nu nog niet te voorziene veranderingen in het beleid na het aantreden van een nieuw kabinet, is het moeilijk voor 1978 een prognose op te stellen, zowel wat de internationale conjunctuur als wat de binnenlandse economische ontwikkeling betreft. Het bestedingsbeeld, zoals dat uit de Macro Economische Verkenning 1978 naar voren komt, is echter zodanig zwak en onevenwichtig, dat de regering het – ondanks het demissionaire karakter van het kabinet – onvermijdelijk heeft geoordeeld thans reeds ten aanzien van het dekkingsplan een beleidsaanpassing voor te stellen.

In de miljoenennota 1977 werd uitgegaan van een dekkingsplan van 2,1 miljard voor het jaar 1978. In hoofdzaak door de meevallende ontwikkeling van de niet-belastingmiddelen zou het overeenkomstige dekkingsplan thans uitkomen op 1,7 miljard. Tegen de achtergrond van de voor 1978 – bij ongewijzigd beleid – te verwachten bestedings- en kostenontwikkeling acht de regering een dekkingsplan van een dergelijke omvang echter niet verantwoord. Voorgesteld wordt daarom de belastingmaatregelen te beperken tot een bedrag van 0,8 miljard. In samenhang met de hierna te bespreken beleidsveronderstellingen zal deze beperking slechts voor een deel leiden tot een vergroting van het financieringstekort in 1978.

Daar het in de huidige omstandigheden minder gewenst is dat de algemene tariefstelling van de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting wordt verhoogd, is het dekkingsplan voor het grootste gedeelte (500 miljoen) ingevuld door een uit hoofde van het energiebeleid wenselijke maatregel, te weten het overbrengen van het lage naar het algemene b.t.w.-tarief van gas, olie, kolen en warmteverstrekking. Verder kan naar verwachting circa 275 miljoen worden gevonden in een verhoging van de accijns en de omzetbelasting op sigaretten. In hoofdstuk 5 zal nader op de maatregelen in het kader van het dekkingsplan worden ingegaan. Voorts wordt – conform de in de meerjarenraming begrepen rekenveronderstelling – voorgesteld de inflatiecorrectie in 1978 te beperken met 20%.

Voor 1978 wordt het financieringstekort op kasbasis van de *totale* overheid geraamd op 5¼% van het nationale inkomen. Daarbij is het kabinet uitgegaan van de veronderstelling dat alle betrokken groeperingen ervan overtuigd zijn dat de economische situatie dwingt tot een uiterste beperking van de inkomensontwikkeling. Wat betreft de lonen houdt deze veronderstelling in, dat in 1978 geen initiële contractloonstijging zal plaatsvinden, terwijl er tevens van wordt uitgegaan dat de incidentele loonstijging in dat jaar zo veel mogelijk wordt beperkt. De regering is zich ervan bewust, dat dit een bijzonder zware opgave is. Inkomensmatiging vormt echter een onmisbaar element in het voor de middellange termijn te voeren beleid, dat is gericht op herstel van de werkgelegenheid en het veilig stellen van de collectieve voorzieningen. Zonder deze matiging komen deze naar het oordeel van de regering, algemeen onderschreven doelstellingen ernstig in gevaar. Bovendien zou het voorgestelde beleid, als de beperking van het dekkingsplan 1978 niet gepaard gaat met de beoogde inkomensmatiging, tot een ernstige overschrijding van het aanvaardbare structurele financieringstekort leiden.

Wanneer de beleidsveronderstellingen ten aanzien van de inkomensontwikkeling in de particuliere sector worden gerealiseerd, mag een verbetering van de kostenverhoudingen en – zij het in beperkte mate – van het bestedingsbeeld worden verwacht. Voor het algemene economische beeld is het daarbij van belang, dat bij de raming van de omvang van de buitenlandse bijdrage aan onze produktiegroei er van wordt uitgegaan, dat de stagnatie van de wereldhandel in de eerste helft van 1977 wordt omgebogen tot een groei van 6% in het resterende deel van het jaar en in 1978. De uitvoer zou onder die omstandigheden qua volume in 1978 met 7,5% kunnen toenemen.

Als resultaat van een en ander raamt het Centraal Planbureau een produktiestijging van bedrijven met slechts 3%. Ook rekening houdend met de bovengeschetste beleidsaanpassingen zal de werkloosheid toch nog toenemen tot een gemiddeld niveau van ruim 240 000 manjaren, hetgeen een ronduit somber vooruitzicht moet worden genoemd.

Het perspectief ten aanzien van de nominale sfeer geeft aanleiding tot minder pessimistische beschouwingen. Een voortgezette afzwakking van het prijsstijgingstempo tot circa 6% in 1978 lijkt mogelijk, terwijl de loonstijging met inachtneming van de ter zake gehanteerde veronderstellingen tot 7,5% zou kunnen teruglopen. Deze uitkomst laat echter geen ruimte voor een verdere verbetering van het reële beschikbare inkomen, hetgeen eens te meer illustreert welk een zware opgave de noodzakelijke beperking van de loonstijging inhoudt. Wat het reële vrij beschikbare inkomen betreft

wordt, inclusief de incidentele looncomponent, een mutatie van – 0,5% voor de modale werknemer geraamd, terwijl dit percentage exclusief incidenteel – 1,5% bedraagt.

Mede als gevolg hiervan blijft de bestedingssituatie, ondanks de beperking van het dekkingsplan, nog zwak. Aanvullende maatregelen zullen dan ook onvermijdelijk zijn.

Zoals reeds eerder werd opgemerkt, is de regering van oordeel, dat het treffen van deze maatregelen, zo mogelijk, aan het nieuwe kabinet zal moeten worden overgelaten. Deze maatregelen zullen een bijdrage moeten leveren aan de bestrijding van de thans onaanvaardbaar hoog oplopende werkloosheid. Het verloop van de bestedingen in 1978, en met name dat van het particuliere verbruik, vergt een zodanige inkomensondersteuning dat naar het oordeel van de regering ongeveer de nullijn voor de modale werknemer zal resulteren. Dit oordeel kan uiteraard slechts op de huidige projecties van het Centraal Planbureau voor 1978 zijn gebaseerd.

De voor 1978 te verwachten monetaire uitkomst wordt in sterke mate bepaald door de hiervoor besproken economische ontwikkeling. De onzekerheden met betrekking tot de verdere vormgeving van het financieel-economische beleid maken het uitspreken van een verwachting ten aanzien van de liquiditeitsontwikkeling uiteraard niet goed mogelijk. Het monetaire beleid kan als gevolg hiervan dan ook niet in concreto worden ingevuld. Wel kunnen enige tendenties die van invloed zijn op de monetaire ontwikkeling worden aangegeven.

Een belangrijk aangrijpingspunt vormt de kapitaalmarktontwikkeling. Het in 1978 te verwachten kapitaalmarktberoep wordt in sterke mate bepaald door de omvangrijke financieringsbehoefte van de totale overheid en de bij een overschot op de lopende rekening van ruim 6 miljard noodzakelijk te achten omvangrijke netto kapitaaluitvoer.

Tegen deze achtergrond is het de vraag of monetaire financiering door de schatkist geheel zal kunnen worden vermeden. De totale monetaire uitkomst is daarnaast afhankelijk van de geldschepping door de banken ten behoeve van de particuliere sector. Het lijdt geen twijfel dat de monetaire ontwikkeling grote behoedzaamheid zal vereisen.

3. De Comptabiliteitswet 1976

Op 8 december 1976 kwam een nieuwe Comptabiliteitswet tot stand. Krachtens Koninklijk besluit van 26 mei 1976 is zij op 1 juli 1977 in werking getreden met dien verstande, dat eerder aangevangen dienstjaren worden afgewikkeld volgens de bepalingen van de Comptabiliteitswet 1927. De nieuwe Comptabiliteitswet vindt dus voor het eerst toepassing in de begroting 1978. Dit heeft tot gevolg, dat de begroting 1978 zowel naar vorm als naar inhoud op een aantal punten verschilt van voorgaande begrotingen.

De middelenwet, die tot dusverre één geheel vormde, is gesplitst naar hoofdstukken. Aldus wordt de primaire verantwoordelijkheid van de onderscheidene bewindslieden voor de hen regarderende ontvangsten beter tot uitdrukking gebracht. In overeenstemming hiermee zijn rente-ontvangsten opgenomen in de hoofdstukken ten laste waarvan de desbetreffende leningen of kapitaalverstrekkingen plaatsvinden. In tegenstelling tot voorheen zijn in de middelenwetten ook de ramingen van de te verwachten ontvangsten opgenomen. In de middelenbegroting van het hoofdstuk Nationale Schuld is een memoriepost opgenomen voor de ontvangsten wegens de uitgifte van vaste staatsschuld. De verantwoording van die ontvangsten geschiedt niet meer in de tienjaarlijkse afboekingswet, welke is komen te vervallen, maar in de rijksrekening.

Het hoofdstuk Onvoorziene uitgaven is vervallen. Op dat hoofdstuk werden gedurende een aantal jaren grote bedragen geraamd voor eventuele werkgelegenheidsprogramma's die, zodra de verdeling ervan bekend was, bij Koninklijk besluit naar de juiste begrotingshoofdstukken werden overgeheveld. Deze procedure werd bij nader inzien staatsrechtelijk minder juist geacht. Sedert enkele jaren is het gebruikelijk, dat de regering in voorkomende gevallen een werkgelegenheidsprogramma in een nota aankondigt en, zodra de verdeling daarvan bekend is, de nodige aanvullende begrotingen indient. Voor het overige behelsde het hoofdstuk Onvoorziene uitgaven een bescheiden post voor de kosten van staatsbezoeken, voor geschenken aan staatshoofden en dergelijke. Deze kunnen gevoeglijk worden bestreden uit andere begrotingshoofdstukken.

De indeling in een Gewone Dienst en een Buitengewone Dienst (aanvankelijk kapitaaldienst genaamd) is vervallen. Voor de beoordeling van de begroting heeft zij haar betekenis sinds lang verloren. Het vervallen van deze indeling heeft geleid tot een herschikking van de artikelen binnen de hoofdstukken van de begroting.

In artikel II van de ontwerp-begrotingen wordt de bevoegdheid van de ministers om binnen hun begroting kredieten over te schrijven aangepast aan de ruimere mogelijkheden daartoe van artikel 11 van de nieuwe Comptabiliteitswet.

De procedure van het overbrengen van restanten op uitgavenartikelen van het ene dienstjaar naar het volgende ondergaat enige wijziging, zoals vastgelegd in artikel 12 van de nieuwe Comptabiliteitswet. Bij de daarvoor in aanmerking komende artikelen van de begroting 1978 is een maximum bedrag aangegeven, dat bij Koninklijk besluit aan het begrotingsbedrag kan worden toegevoegd, op voorwaarde, dat het op het overeenkomstige artikel van de begroting uit het vorige dienstjaar onbesteed is gebleven maar schriftelijk is verbonden. Uit deze bedragen mag niet worden afgeleid, dat de werkelijke uitgaven in 1978 dienovereenkomstig zullen uitgaan boven de begrotingsbedragen. Niet alleen betreft het hier maximum-bedragen, te verwachten valt voorts dat ook van de nieuwe geraamde bedragen een deel onbesteed zal

blijven in 1978 en te zijner tijd zal worden toegevoegd aan de begroting 1979. Er is voorshands geen aanleiding te veronderstellen, dat de komende en gaande overloop grote verschillen te zien zullen geven behoudens bij de werkgelegenheidsuitgaven. In enkele gevallen is de begroting 1978 verhoogd met in 1977 onbesteed blijvende bedragen, welke niet via de procedure van artikel 12 kunnen worden overgeboekt aangezien ter zake niet van schriftelijk verbonden bedragen kan worden gesproken, maar die niettemin toch nodig zijn voor een ongewijzigde uitvoering van het beleid.

Een ingrijpende wijziging is de overgang van het verkregen-rechtenstelsel voor de uitgaven en een daarmee min of meer overeenstemmend stelsel voor de ontvangsten op het kasstelsel. Onder de oude Comptabiliteitswet gingen de geboekte uitgaven en ontvangsten voor een deel pas na het begrotingsjaar gepaard met kasmutaties. Bij een groeiend uitgaventotaal zal deze zogenaamde kasoverloop, indien zij in percenten gelijk blijft, meegroeien. Dit heeft tot gevolg dat zowel de uitgaven als de ontvangsten op kasbasis geringer zullen zijn dan volgens het stelsel van de Comptabiliteitswet 1927. Per saldo zal de omvang van het structurele begrotingstekort door de overgang op het kasstelsel niet worden beïnvloed¹.

De overgang op het kasstelsel heeft ook gevolgen voor de toetsing aan de begrotingsruimte. Aangezien het wenselijk is bij opstellingen met betrekking tot de rijksbegroting zoveel mogelijk van een uniforme verantwoordingsbasis voor uitgaven en ontvangsten uit te gaan, dient ook bij de toetsing aan de begrotingsruimte in het algemeen bij de begrotingsbasis, in casu de kasbasis, te worden aangesloten. In verband met het specifieke karakter van de toetsing wordt op deze regel een uitzondering gemaakt voor het toetsen van maatregelen in de sfeer van de kohierbelastingen en maatregelen met betrekking tot de Investeringsrekening. Deze zullen, evenals in het verleden, op transactiebasis in de toetsing aan de begrotingsruimte worden betrokken.

Ter toelichting moge het volgende dienen.

Bij de toetsing aan de begrotingsruimte wordt het uitgavenaccres getoetst aan het accres van de middelen die structureel aan de economie worden onttrokken. Langs deze weg kan de structurele inpassing van de rijksbegroting in de macro-economische ontwikkeling op middellange termijn op de juiste wijze worden beoordeeld en ontstaat er een budgettair kader waarbinnen de prioriteitenafweging plaats kan vinden en op grond waarvan de budgetdiscipline kan worden gehandhaafd. Omdat de kaseffecten van maatregelen bij de kohierbelastingen en bij de Investeringsrekening naijlen bij de bedragen die op transactiebasis met de maatregelen zijn gemoeid, leidt een toetsing op kasbasis in deze sfeer tot een vertekend beeld van de wijziging in het beslag op nationale middelen die het gevolg is van dergelijke maatregelen. Daarnaast zou een gelijkwaardige afweging tussen maatregelen in deze sfeer en andere mogelijke maatregelen in gevaar kunnen komen. Door het toetsen op kasbasis zou immers kunnen worden bevorderd dat maatregelen die op kasbasis sterk naijlen, bij opbrengstverhogende operaties niet en bij opbrengstverlagende operaties wel worden getroffen.

Ten einde het budgetrecht volledig tot zijn recht te doen komen is in de Comptabiliteitswet 1976 voorgeschreven, dat naast de raming van de kasuitgaven in voorkomende gevallen ook een raming wordt gesteld van de verplichtingen die in het begrotingsjaar worden aangegaan doch die leiden tot betalingen in latere jaren. Van de spreiding van de laatstbedoelde betalingen wordt een overzicht gegeven in een bijlage bij elk begrotingshoofdstuk. Aldus wordt een indicatie gegeven in hoeverre latere begrotingen reeds zijn dan wel worden belast door eerder aangegane dan wel in 1978 (en ten dele nog in 1977) aan te gane verplichtingen. In de toelichtende staat worden de voor het begrotingsjaar geraamde kasuitgaven gesplitst in uitgaven als gevolg van in het begrotingsjaar aan te gane verplichtingen (de vrije zoom) en in uitgaven wegens in voorgaande jaren aangegane verplichtingen.

¹ Zie ook bijlage 3-F

Op het beginsel van bruto verantwoording van uitgaven en ontvangsten staat de nieuwe Comptabiliteitswet in beperkter mate uitzondering toe dan gebruikelijk was. Netto verantwoording is alleen toegestaan in geval van ontvangsten in het dienstjaar wegens doorberekening van uitgaven in dat jaar dan wel wegens terugbetaling door de wederpartij. Ontvangsten, die een opslag inhouden wegens indirecte kosten en ontvangsten, die betrekking hebben op uitgaven van een vorig dienstjaar, zullen dus onder de middelen moeten worden verantwoord. Het vorenstaande betekent, dat in de begroting 1978 tal van posten gedesaldeerd zijn ten opzichte van de begroting 1977, hetgeen leidt tot een verhoging van het peil van zowel de uitgaven als de ontvangsten. In tabel 4.1.a en tabel 5.1.b worden de correcties aangegeven. 2

In een bijlage bij de begrotingshoofdstukken worden met betrekking tot uitgaven, waarvoor dit mogelijk en van belang is, gegevens verstrekt omtrent de prestaties als resultaat van de activiteiten, waarop die uitgaven betrekking hebben. In § 5.4 wordt hierop nader ingegaan.

De begroting 1977 zal geheel volgens het oude stelsel van verkregen rechten worden afgewikkeld. Dit brengt mee, dat bepaalde kasuitgaven en -ontvangsten in 1978 worden toegerekend aan het dienstjaar 1977. Die uitgaven en ontvangsten worden echter tevens toegerekend aan de begroting 1978, waarvoor immers volgens de nieuwe wet het kasstelsel geldt. Door deze dubbele verantwoording wordt vermeden, dat hetzij het dienstjaar 1977 hetzij het dienstjaar 1978 een onvolledig beeld zou geven van de feitelijke uitgaven en ontvangsten.

4. Meerjarenramingen rijksbegroting

4.1. Totaalbeeld 1978-1982

Algemeen

De meerjarenramingen, zoals deze thans worden gepresenteerd, zijn voor de jaren 1978 tot en met 1980 een kwantificering van de beleidsafspraken van het demissionaire kabinet. Voor de jaren 1981 en 1982 zijn geen beleidsafspraken gemaakt en is er sprake van extrapolaties. Wat betreft de macro economische veronderstellingen is voor 1978 aangesloten bij de Macro Economische Verkenning 1978. De macro economische veronderstellingen die aan de ramingen van de jaren ná 1978 ten grondslag liggen, zijn dezelfde als die welke bij de vorige meerjarenramingen zijn gehanteerd, zij het dat thans rekening is gehouden met de doorwerking van de matiging van de reële loonkostenstijging in 1978.

De regering heeft kennis genomen van nieuwe macro economische prognoses voor de middellange termijn, welke duiden op een verslechtering van de werkgelegenheidsontwikkeling en een vermindering van de reële groei van het nationale inkomen. De uiteindelijke beoordeling van deze ramingen, alsmede het vaststellen van nieuwe budgettaire uitgangspunten acht de regering te behoren tot de taken van een nieuw kabinet.

Hetgeen is gesteld voor het algehele budgettaire kader, geldt ook voor de afzonderlijke begrotingshoofdstukken. Ook hier heeft het demissionaire kabinet zich onthouden van het aangeven van nieuw toekomstig beleid.

Uitgaven

Ten opzichte van de meerjarenramingen van de miljoenennota 1977 bestaat de meest omvangrijke bijstelling van de uitgaven uit de gevolgen van de invoering van de nieuwe Comptabiliteitswet. Het betreft hier geen aanpassing van het volume van de uitgaven doch wijzigingen van de regels voor de verantwoording van uitgaven en ontvangsten.

Een andere omvangrijke bijstelling in het uitgaventotaal hangt samen met de nieuwe wijze van financieren van de uitgaven van de Europese Gemeenschappen; in plaats van een begrotingsbijdrage is met ingang van 1978 rekening gehouden met de afdracht van een percentage van de b.t.w.-grondslag. Ook hier is geen sprake van een materiële wijziging van het uitgavenvolume.

Tabel 4.1.a. Samenvattend beeld relevante uitgaven (in miljarden guldens)

		Meerjarenafspraken				Extrapolaties	
		1977	1978	1979	1980	1981	1982
1	Meerjarenramingen miljoenennota 1977	83,2	92,2	101,4	110,6	121,4	
2	Mutaties voorjaarsnota		-0,5	-0,2	-0,3	-0,5	
3	Extra werkloosheidsuitkeringen		0,5				
4	Extra loon- en prijsbijstelling		-0,8	-0,6	-0,3	0,2	
5	Overige bijstellingen		0,1	0,2	0,4		
6	Totaal 1 tot en met 5	83,2	91,5	100,8	110,4	121,1	
7	Gevolgen invoering Comptabiliteitswet 1976:						
	a. desaldering van uitgaven en ontvangsten		1,5	1,6	1,8	1,9	
	b. overgang op het kasstelsel		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	
	c. wijzigingen in verband met de beperkte mogelijkheid tot toepassing van over- boekings		0,4	0,2	0,1	0,1	
8	Wijziging financieringsmethode Europese Gemeenschappen		-0,8	-0,8	-0,9	-0,9	
9	Totaal relevante uitgaven	83,2	92,2	101,4	111,0	121,8	133,5
10	Accres relevante uitgaven		9,0	9,2	9,6	10,8	11,7

Ontvangsten

Ook bij de niet-belastingmiddelen is er sprake van een bijstelling op grond van de invoering van de Comptabiliteitswet 1976; bij de desalderingen is hier sprake van het spiegelbeeld van de aanpassing bij de uitgaven. Naast enkele andere kleinere wijzigingen is rekening gehouden met hogere ramingen voor de aardgasopbrengsten; in verband met het overbrengen van het aardgas van het verlaagde tarief van de omzetbelasting naar het normale tarief is geen verhoging van de kleinverbruikersprijzen uit anderen hoofde in 1978 verondersteld.

Wat betreft de belastingen is bij de bepaling van de omvang van het dekkingsplan voor de jaren 1978 tot en met 1980 aangesloten bij de methodiek zoals deze in de vorige miljoenennota is uiteengezet, zij het dat voor 1978 rekening is gehouden met een beperking van het structurele dekkingsplan met 0,9 miljard. Voor de jaren 1981 en 1982 zijn de dekkingsplannen bepaald als sluitpost van de toetsing.

De extrapolaties voor 1981 en 1982 brengen een drukstijging met zich van 0,15% en 0,20% van het nationale inkomen. Afhankelijk van de toelaatbare collectieve drukverzwaring zullen de ramingen in meerdere of mindere mate moeten worden aangepast.

Toetsing aan de begrotingsruimte

Tabel 4.1.b. Toetsing meerjarenramingen 1978-1982 (in miljarden gulden)

	1977	1978	Meerjarenafspraken		Extrapolaties	
			1979	1980	1981	1982
1 <i>Begrotingsruimte</i>		10,6	9,5	10,7	11,6	12,1
a. Trendmatige groei van de belasting-ontvangsten ¹		6,7	7,1	8,2	9,1	10,1
b. Groei van het aanvaardbare structurele begrotingstekort ²		0,8	1,0	1,0	1,1	1,2
c. Groei van de niet-belastingmiddelen (exclusief opbrengsten aardgas) ³		2,6	0,7	0,9	0,8	0,9
d. Groei van de aardgasopbrengsten (inclusief extra vennootschapsbelasting uit prijsverhoging) ³		0,5	0,7	0,6	0,6	-0,1
2 <i>Beslag op begrotingsruimte</i>		13,3	6,7	9,6	11,6	12,1
a. Inflatiecorrectie (80%) ⁴		1,5	1,7	1,6	1,7	1,8
b. Accres relevante uitgaven		9,0	9,2	9,6	10,8	11,7
c. Belastingmaatregelen (bruto) ⁵		2,8	-4,3	-1,7	-1,0	-1,6
d. Gemeentefonds en Provinciefonds ⁶		-	0,1	0,1	0,1	0,2
3 Toetsingstekort (+)	+1,2	+2,7	-2,8	-1,1	-	-
4 Overschrijding (+) van het structurele begrotingstekort		+3,9	+1,1	-	-	-
5 In de miljoenennota 1977 aanvaarde overschrijding van het structurele begrotingstekort		+2,2	+1,0	-0,1		
6 Wijziging toetsingsbeeld (verslechtering +) ten opzichte van de miljoenennota 1977		+1,7	+0,1	+0,1		
7 Waarvan als gevolg van het uitstel van de Wet Investeringsrekening		+1,0				

¹ Zie bijlage 3-E.

² Zie bijlage 3-F.

³ Zie bijlage 3-G.

⁴ Voor 1979 en volgende jaren een voorlopige rekenveronderstelling

⁵ Voor 1981 en 1982 berekend als sluitpost, zie ook bijlage 3-G.

⁶ Zie bijlage 3-D.

Toetsingsuitkomsten

Ten opzichte van de raming in de miljoenennota 1977 is het toetsingsbeeld voor 1978 met 1,7 miljard verslechterd, waarvan 1,0 miljard als gevolg van het uitstel van de Wet Investeringsrekening tot 1 januari 1978¹. Daarnaast kan 0,4 miljard van de overschrijding worden toegeschreven aan het feit dat op grond van de nieuwe Comptabiliteitswet slechts schriftelijk verbonden bedragen naar een volgend dienstjaar mogen worden overgeboekt. Om problemen bij de uitvoering van in gang gezette projecten in het overgangsjaar te vermijden, zijn aan de begroting 1978 en de meerjarenramingen enkele bedragen toegevoegd die wel technisch doch niet schriftelijk zijn verbonden.

Naast de twee bovengenoemde factoren, die in 1977 hebben geleid tot een verbetering van het toetsingsbeeld, zijn als belangrijke factoren voor het verslechterende toetsingsbeeld van 1978 te noemen de extra werkloosheidsuitkeringen (0,5 miljard) en de beperking van het structurele dekkingsplan (0,9 miljard). De gematigde ontwikkeling van de reële loonkosten in 1978 levert een aanzienlijk toetsingsvoordeel op.

Bij de uitkomsten voor de middellange termijn zij opgemerkt dat deze uiteraard sterk afhankelijk zijn van de gehanteerde macro economische veronderstellingen.

¹ In de opstelling is verondersteld dat de WIR met ingang van 1 januari 1978 in werking treedt; omdat de bestaande fiscale investeringsfaciliteiten in twee jaar worden afgewikkeld is er in 1978 ook nog sprake

van belastingderving van 1,0 miljard op transactiebasis door de verlenging van de bestaande fiscale faciliteiten tot 1 januari 1978.

4.2. De uitgaven

Zoals reeds vermeld in de inleiding van deze nota heeft de regering bij de opstelling van de ontwerp-begroting voor 1978 en de daarop aansluitende meerjarenramingen tot en met 1982 zo dicht mogelijk aangesloten bij de meerjarenafspraken. Aan de bestaande meerjarencijfers tot en met 1981 zijn op basis van extrapolaties ramingen voor het jaar 1982 toegevoegd (zie ook 4.1). De regering onthoudt zich van het aangeven van toekomstig beleid anders dan reeds in de meerjarenramingen is opgenomen. De bedragen van de ontwerp-begroting 1978 en de ramingen van de vier daaropvolgende jaren die in bijlage 3 van deze nota zijn opgenomen hebben, rekening houdend met dit uitgangspunt, ten opzichte van de meerjarenramingen in de miljoenennota 1977 niettemin diverse wijzigingen ondergaan. Voor een deel zijn deze opgenomen in de voorjaarsnota 1977. Een ander deel hangt samen met de inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 1976 (zie hoofdstuk 3). Voorts zijn in het verleden genomen beleidsbeslissingen in de meerjarenramingen verwerkt. Daarnaast zijn verschillende bijstellingen nodig gebleken voor exogene factoren.

In de begrotingshoofdstukken zijn de bedoelde wijzigingen opgenomen. In bijlage 3-A en 3-B staan de aangepaste cijfers per hoofdstuk en per homogene groep vermeld. Bijlage 3-C geeft een overzicht van de wijzigingen in de meerjarenramingen. Voor gedetailleerde informatie wordt verwezen naar de memories van toelichting op de desbetreffende begrotingshoofdstukken.

Voor de afzonderlijke uitgavensectoren worden in deze paragraaf de belangrijkste wijzigingen toegelicht.

Zoals in paragraaf 4.5 wordt toegelicht, is bij de financiering van de uitgaven van de Europese Gemeenschappen het streven er op gericht met ingang van 1978 de begrotingsbijdrage te vervangen door een communautaire b.t.w.-heffing. In verband daarmee is bij de raming van de belastingontvangsten rekening gehouden met de afdracht van een deel van de omzetbelasting. De bedragen van de uitgavenramingen zijn met het bedrag van de begrotingsbijdrage verlaagd.

In de sector Onderwijs zijn diverse mutaties opgetreden als gevolg van wijzigingen in de ramingen van de aantallen leerlingen bij de verschillende onderwijssoorten. De uitgaven voor de studiefinanciering zijn verhoogd in verband met het optrekken van de bijdragevrije voet van het ouderlijke inkomen.

Voor de rente op de staatsschuld zijn als gevolg van wijzigingen in de financieringsbehoeften van 1975 tot en met 1977 en als gevolg van een lager rentepercentage aanzienlijk lagere bedragen nodig.

In de meerjarencijfers van Defensie is er mee gerekend dat de zogenaamde MBFR-sterkte in 1978 zal worden gehandhaafd. Thans wordt ervan uitgegaan dat de voorgenomen en in de defensienota 1974 neergelegde vermindering van de vredessterkte van de Koninklijke Landmacht in 1979 kan beginnen.

Bij Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zijn voor individuele huur-subsidies extra bedragen nodig als gevolg van een hoger aantal recht-hebbenden en hogere gemiddelde subsidies. Naar het oordeel van de regering zal de mogelijkheid van een (budgettaire neutrale) wijziging in de financiering van de sociale woningbouw op korte termijn nadere bestudering behoeven. In de meerjarenramingen van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Verkeer en Waterstaat zijn extra bedragen opgenomen voor de financiering van de metro naar Spijkenisse, oplopend van 20 miljoen in 1978 tot 66 miljoen in 1982.

De ramingen voor de uitgaven van de natte Waterstaat kunnen als gevolg van het voorziene uitstel van werken voor derden en als gevolg van een ramingsbijstelling van de uitgaven met betrekking tot de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren per saldo lager worden gesteld.

De uitgaven voor de herstructurering van de scheepsbouw zijn anders over de jaren verdeeld dan in de meerjarenramingen was voorzien. Dit leidt in 1979 en 1980 tot hogere uitgaven.

Voor steun aan individuele bedrijven is in de voorjaarsnota een extra bedrag van 225 miljoen voor 1977 opgenomen en extra bedragen van 100 miljoen voor 1978 en 1979.

In de voorjaarsnota is bij de raming van de extra uitgaven wegens prijsstijging voor grondaankopen van de Stichting Beheer Landbouwgronden opgemerkt dat de cijfers voor 1978 en volgende jaren een zeer voorlopige indicatie gaven. Nadere overwegingen hebben er toe geleid dat de extra uitgaven zijn vastgesteld op circa 37 miljoen in 1978 oplopend tot circa 55 miljoen in 1982.

Voor 1978 is gerekend met een extra bedrag van 520 miljoen in verband met nieuw inzicht in de werkloosheidsontwikkeling. De werkloosheid in 1978 wordt thans geraamd op 240 000 in plaats van 185 000. In verband hiermede zijn de uitgavenraming voor de Wet werkloosheidsvoorziening met 380 miljoen en de raming van de kosten van de Rijksgroepsegregeling werkloze werknemers met circa 140 miljoen verhoogd.

In de voorjaarsnota is de rijksbijdrage aan de bejaardenzakenfonds-verzekering voor 1977 verlaagd met ruim 80 miljoen. Voor de jaren 1979 en volgende wordt gerekend met de gevolgen van de in het kader van het 1%-beleid getroffen maatregelen op het gebied van de gezondheidszorg. In het totaalbeeld van de rijksuitgaven, opgenomen in de miljoenennota 1977, was hiermee al gerekend.

In de afzonderlijke begrotingshoofdstukken en in de meerjarenramingen daarvan zijn de salariskosten en daarmee samenhangende uitgaven geraamd op het loonpeil van de begroting 1977 vermeerderd met een jaarlijkse stijging van gemiddeld 7,5% inclusief het zogenaamde incidentele accres. De raming van de salarissen van de bewindslieden in de afzonderlijke begrotingshoofdstukken sluit hierop aan, met dien verstande dat daarbij rekening is gehouden met de matigingsmaatregel van begin 1977. Deze raming laat onverlet de mogelijkheid van nader te nemen beslissingen over de hoogte van de bewindslieden-salarissen in 1978.

Onder de aanvullende posten van de meerjarenramingen zijn bedragen verwerkt die nog niet in afzonderlijke hoofdstukken zijn opgenomen uitgaande van de hiervoor vermelde loonsstijging.

In het totaalbeeld van de voorjaarsnota is ermee gerekend dat de in de Nota collectieve voorzieningen en werkgelegenheid genoemde ombuigingen voor een deel pas met ingang van 1978 zullen worden gerealiseerd. Deze veronderstelling is ook thans aangehouden.

De kosten van het personeel van het Rijk en de gesubsidieerde instellingen samenhangend met invoering van de Algemene Arbeidsomgeschiktheidswet zijn om technische redenen nog in een totaalpost opgenomen. Zodra mogelijk zal de verdeling over de hoofdstukken plaatsvinden.

4.3. De niet-belastingontvangsten

Afgezien van de verhoging welke ontstaat doordat onder de nieuwe Computabiliteitswet het salderen van uitgaven en ontvangsten slechts in beperkte mate is toegestaan (zie over de desalderingen hoofdstuk 3) en afgezien van de wijzigingen reeds opgenomen in de voorjaarsnota, behoeven de ramingen slechts op een beperkt aantal punten aanpassing.

De winstuitkering Nederlandse Bank is met circa 60 miljoen verlaagd. De bijstelling van de raming is een gevolg van de verwachte lagere opbrengst van het deviezenbezit van de Bank respectievelijk lagere rente-ontvangsten uit aan de banken verleende voorschotten. Voorts is voor de middellange termijn gerekend met een lager gemiddeld schatkijsaldo.

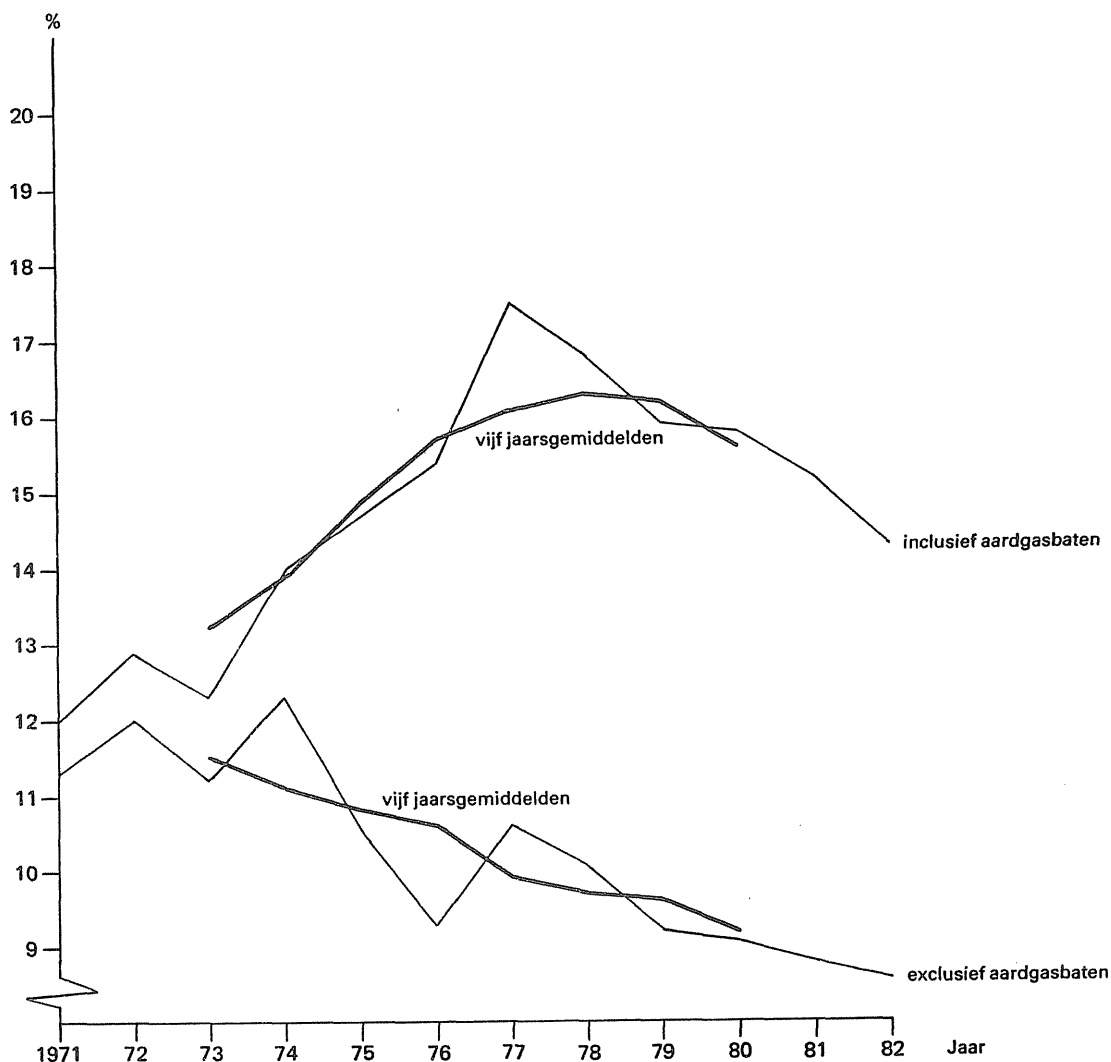
De raming inzake de aflossing op in het verleden verstrekte woningwet-leningen is structureel met ruim 40 miljoen neerwaarts bijgesteld. De rente-opbrengsten op woningwetleningen zijn onder meer als gevolg van de wijziging van het rentepercentage verlaagd met 70 miljoen in 1978 oplopend tot 200 miljoen in 1982.

De bij de uitgaven gemelde bijstelling in verband met het uitstel van de werken voor derden en bijstelling bij de uitgaven voor de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren vindt haar weerslag bij de ontvangsten.

De raming van de aardgasopbrengsten is herzien. Daarbij is gerekend met jaarlijkse verhogingen van de kleinverbruikerstarieven per 1 januari 1979, 1980 en 1981 met 3 cent, waarbij ervan is uitgegaan dat per 1 januari 1978 alle energiedragers onder het algemene tarief van de omzetbelasting worden gebracht. Voorts is gerekend met een verdere stijging van de stookolieprijzen en extra opbrengsten als gevolg van heronderhandelingen over de export-contracten. Daarnaast zijn nieuwe inzichten inzake de volume-ontwikkeling verwerkt. De herziene raming leidt per saldo tot een verhoging van ruim 1100 miljoen in 1982.

In verband met de invoering van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet is de eind vorig jaar geconstateerde verschuiving in het uitkeringsgerechtigdenbestand van de sociale werkvoorziening thans in de middelenraming bij Sociale Zaken verwerkt. Het betreft hier hogere ontvangsten uit hoofde van de anticumulatie AAW/WSW van circa 300 miljoen.

Grafiek 4.3. Ontwikkeling van de niet-belastingontvangsten, inclusief en exclusief aardgasbaten, in procenten van het totaal van de rijksuitgaven

Uit grafiek 4.3 valt af te leiden dat de groei van de niet-belastingontvangsten (inclusief aardgasbaten) in de komende jaren tendeert achter te blijven bij de groei van de uitgaven. De afnemende groei van de aardgasontvangsten in de jaren 1978 tot en met 1981 en de verwachte daling van de opbrengst in 1982 zijn daarvan de belangrijkste oorzaak. Hieruit blijkt de noodzaak tot een toenemende dekking van de uitgaven in de sfeer van de belastingen. Het aandeel van de niet-belastingmiddelen, exclusief het aardgas, in het totaal van de uitgaven, vertoont een voortdurende daling.

4.4. De belastingontvangsten

Tot de belastingontvangsten die volgens de toetsingstabel (tabel 4.1.b) zijn begrepen in de meerjarenramingen en de extrapolaties behoren mede maatregelen die slechts een statistische belastingdrukmutatie betreffen ofwel in het kader van het zogenoemde aanvullende beleid zijn getroffen. Deze maatregelen, waarvan in bijlage 3—Geen uitsplitsing is gegeven, zijn in hoofdzaak reeds in de miljoenennota 1977 aangekondigd. Het betreft hier de omzetting van kinderaftrek in kinderbijslag, de omzetting van fiscale investeringsfaciliteiten in WIR-premies en de herziening van de belastingheffing voor de gevolgen van de inflatie (studie Hofstra). Na volledige doorwerking zullen deze maatregelen de belastingdruk in 1980 met circa 0,5 procentpunt verhoogd hebben.

Bij de afspraken over de meerjarenramingen heeft de regering vorig jaar tevens een afspraak gemaakt over de omvang van de voor de collectieve lastennorm relevante stijging van rijksbelastingen en niet-belastingmiddelen, exclusief die uit aardgasexport. De toen voorgenomen drukverzwaring voor de komende drie jaren bedroeg 0,55%, 0,60% en 0,35% van het nationale inkomen. Op basis van de voor 1981 en 1982 geëxtrapoleerde meerjarenafspraken kan de benodigde drukverzwaring van rijksbelastingen en niet-belastingmiddelen (exclusief aardgasexport) op 0,15% respectievelijk 0,20% worden berekend.

Deze vorig jaar afgesproken respectievelijk geëxtrapoleerde drukverzwaringen hebben, gegeven de thans voorziene ontwikkeling van de niet-belastingmiddelen en de endogene opbrengst van de rijksbelastingen, de noodzaak van het opstellen van omvangrijke belastingplannen tot gevolg (tabel 4.4.a).

Tabel 4.4.a. Nader te treffen belastingmaatregelen ten behoeve van de rijksuitgaven 1978-1982 (in miljarden guldens)

	1978	1979	1980	1981	1982
1 Benodigde drukverzwaring van rijksbelastingen en niet-belastingmiddelen	1,4	1,7	1,1	0,6	0,7
2 Voorziene drukmutatie van niet-belastingmiddelen, exclusief die uit aardgasexport (zie bijlage 3-G)	0,3	-0,7	-0,3	-0,3	-0,8
3 Benodigde drukverzwaring van rijksbelastingen (1 minus 2)	1,1	2,4	1,4	0,9	1,5
4 Endogene ¹ drukverzwaring rijksbelastingen via:					
– progressieopbrengsten	1,0	1,2	1,3	1,5	1,7
– 80%-inflatiecorrectie	-1,5	-1,7	-1,6	-1,7	-1,8
– extra vennootschapsbelasting uit binnenlandse aardgasprijsverhogingen	–	0,1	–	0,1	–
5 Benodigde belastingdrukverzwaring als gevolg van endogene ontwikkeling	+0,5	+0,4	+0,3	+0,1	+0,1
6 Nader te treffen belastingmaatregelen (3 + 5)	1,6	2,8	1,7	1,0	1,6

¹ Met inachtneming van een beperking van de inflatiecorrectie tot 80% (voor 1979 en latere jaren een voorlopige rekenveronderstelling)

Uit deze tabel blijkt duidelijk dat de meerjarenafspraken en extrapolaties omvangrijke belastingplannen inhouden. Het behoeft nauwelijks betoog dat, zoals reeds in de miljoenennota 1977 is opgemerkt, het maken van belastingplannen van een dergelijke omvang een moeilijke opgave zal zijn. Deze fiscale dekkingsproblematiek krijgt nog meer reliëf indien men deze beziet tegen de achtergrond van het verleden. Daarbij blijkt dat de voor de periode 1977-1980 in het kader van de meerjarenramingen afgesproken gemiddelde belastingverzwaring nauwelijks afwijkt van die van de periode 1965-1976 (zie tabel 4.4.b). Deze verzwaringen zullen echter thans vanaf een hoger niveau van belastingdruk en bij een geringere reële groei dan in het verleden moeten plaatsvinden.

In die constatering ligt voor de komende jaren een problematiek besloten, waarover het demissionaire kabinet in deze nota geen uitspraken wil doen. Het is intussen wel duidelijk, dat de speelruimte, gegeven het thans bestaande peil van de tarieven van de grote belastingen als de omzetbelasting en de loon- en inkomstenbelasting, die toch een drukverzwaring in belangrijke mate zullen moeten dragen, niet groot is.

Tabel 4.4.b. Verzwaring van de collectieve druk via belastingen en niet-belastingmiddelen in de periode 1960-1980 (in procenten van het nationale inkomen)

	1960-1965	1965-1970	1970-1976	1976-1980
1 Belastingen, exclusief invloed fiscale investeringsfaciliteiten ¹ en ²	0	0,45	0,65	0,6
2 Niet-belastingmiddelen, exclusief die uit aardgasexport	-0,1	0	0,3	-0,1
3 Totaal	-0,1	0,45	0,95	0,5

¹ Voor de periode 1976-1980 is de voor de lastennorm relevante belastingdrukverzwaring gehanteerd. Voor de vergelijkbaarheid zijn daarom voor de periode 1960-1976 de feitelijke belastingdrukmutaties gezuiverd van de invloed hierop van

wijzigingen (schorsingen etc.) van de investeringsaftrek en vervroegde afschrijving
² Inclusief de belastingen geheven door de overige publiekrechtelijke lichamen

Wat betreft de voor 1978 te treffen belastingmaatregelen is de regering, zoals in hoofdstuk 2 uitvoerig is uiteengezet, van mening dat het vasthouden aan een belastingplan van een omvang van 1,7 miljard (1,6 plus afdekking energiefonds en vaststaande maatregelen) bij de voor 1978 te verwachten bestedings- en kostenontwikkeling en mede in het licht van de zojuist gemaakte opmerkingen niet verantwoord is. Daarom heeft de regering besloten het belastingplan voor 1978 te beperken tot circa 800 miljoen.

De structurele lastenverzwaring vanuit de rijksbelastingen blijft daardoor voor 1978 tot circa 0,10% beperkt. In paragraaf 5.3.1. wordt nader op het voor 1978 te voeren belastingbeleid ingegaan.

4.5. Financiering van de begroting van de Europese Gemeenschappen

Het besluit van de Europese Ministerraad d.d. 21 april 1970 betreffende de vervanging van de financiële bijdragen van de lidstaten door eigen middelen van de Gemeenschappen beoogt de Gemeenschappen in financieel opzicht geleidelijk autonoom te maken.

Sinds 1975 worden de landbouwheffingen en de onder het voornoemde besluit vallende invoerrechten volledig aan de Gemeenschappen afgedragen. De rest van het aandeel van elke lidstaat in de financiering van de EG-begroting wordt tot dusverre voldaan door middel van een begrotingsbijdrage. Hiervoor is elk jaar in de begroting van Buitenlandse Zaken een bedrag geraamd. De beschikbaarstelling van dit bedrag aan de Europese Commissie geschiedt naar gelang de kasbehoefte van de Europese Gemeenschappen dit noodzakelijk maakt.

De doelstelling de begrotingsbijdragen met ingang van 1 januari 1975 te vervangen door een eigen-middelenafdracht, die verkregen wordt door toepassing van een percentage van ten hoogste 1 op de uniforme b.t.w.-grondslag, kon niet worden verwezenlijkt. Pas onlangs werd in de Raad overeenstemming verkregen over de zesde richtlijn inzake de uniforme grondslag van de belasting op de toegevoegde waarde. Na de totstandkoming van de daartoe noodzakelijke communautaire uitvoeringsvoorschriften zullen de Gemeenschappen over b.t.w.-inkomsten beschikken.

Het streven is er thans op gericht deze regeling met ingang van het begrotingsjaar 1978 in werking te doen treden. Daartoe zal echter de zesde richtlijn in tenminste drie lidstaten moeten worden toegepast. Mocht dat niet mogelijk blijken, dan zullen de lidstaten voorshands begrotingsbijdragen beschikbaar blijven stellen overeenkomstig het aandeel van hun bruto nationale produkt in het totale bruto nationale produkt van de gezamenlijke lidstaten. De sinds 1975 geldende begrenzing dat de jaarlijkse schommelingen van het aandeel van elke lidstaat ten opzichte van het voorafgaande jaar niet meer dan 2% mogen bedragen komt met ingang van 1 januari 1978 voor de oorspronkelijke lidstaten te vervallen; slechts ten aanzien van de in 1973 toegetreden landen geldt nog voor 1978 en 1979 een matigingsregeling.

Voor het nationale begrotingsbeleid heeft de invoering van de afdracht op basis van de uniforme b.t.w.-grondslag tot gevolg dat de financiering van de EG-begroting, voor zover deze uit invoerrechten en b.t.w. geschiedt, op directe wijze in de belastingdruk zal worden geïncorporeerd. De ook in het verleden reeds aanwezige verwevenheid van het budgettaire beleid van de Europese Gemeenschappen met het nationale budgettaire beleid, waarin de collectieve drukstijging een centrale rol speelt, wordt daarmee direct zichtbaar. Deze verwevenheid wordt bevorderd door het samenvallen van de voorbereiding van de nationale begroting en van de communautaire begroting. De vervroeging van de begrotingskalender in de Europese Gemeenschappen, waarbij de Commissie het voorontwerp van de begroting medio juni indient bij de Raad, vergroot de mogelijkheid van een onderlinge afstemming van het nationale en het communautaire begrotingsbeleid. Evenzo kan het gezamenlijke beraad van de ministers van Financiën en van Buitenlandse Zaken over de budgettaire vooruitzichten van de Europese Gemeenschappen, dat vroeg in het voorjaar pleegt plaats te vinden, er toe bijdragen dat een coördinatie van het nationale en communautaire beleid tot stand komt. Een voorwaarde daarvoor is wel dat het beraad uitgroeit tot een volwaardig beleidsdebat, waarbij prioriteiten binnen een budgettair kader worden aangegeven. Ten slotte kunnen in dit verband de meerjarenramingen van de Europese Gemeenschappen – laatstelijk die van 1978 tot en met 1980 – worden genoemd, aan de hand waarvan een afstemming met de nationale meerjarenramingen kan worden bewerkstelligd.

Vanaf 1978 wordt het moeilijker vooraf met onderrealisatie van de begroting rekening te houden. Tot dusverre kon bij de raming van de begrotingsbijdrage in de nationale begroting een zekere onderrealisatie worden ingecalculeerd, ook indien deze niet formeel in de EG-begroting was verwerkt. Voor zover onderrealisatie bij de uitvoering van de begroting van de Gemeenschappen optrad, kwam deze tot uitdrukking in de mate van opvragingen van de begrotingsbijdrage door de Commissie. Met ingang van het komende begrotingsjaar echter zullen de landbouwheffingen, de invoerrechten en de b.t.w.- c.q. begrotingsbijdrage volledig moeten worden afgedragen.

Voor zover bij deze uitvoering van de EG-begroting onderrealisatie optreedt, waarmee in die begroting vooraf niet is gerekend, komt deze tot uitdrukking in overschotten in de EG-kassen. Deze overschotten komen volgens de huidige regelingen ten gunste van het dienstjaar volgende op het jaar van afsluiting van de eerstbedoelde begroting, dat wil zeggen overschotten worden twee jaren doorgeschoven. Het gevaar dat de lidstaten in eerste instantie te veel betalen kan worden ondervangen door zorgvuldige ramingen van de betalingskredieten in de begroting van

de Europese Gemeenschappen. Bezuinigingen, waaraan van Nederlandse zijde bij de behandeling van het voorontwerp van de EG-begroting 1978 in de Begrotingsraad is meegewerkt, zijn mede door deze gedragslijn ingegeven.

Het is anderzijds ook niet uitgesloten dat als gevolg van de volledige invoering van het eigen-middelensysteem de Europese Gemeenschappen geconfronteerd zullen worden met liquiditeitsmoeilijkheden, bijvoorbeeld doordat de ontvangsten bij de ramingen achterblijven dan wel het tempo van de uitgaven niet samenvalt met dat van de ontvangsten. Voorts zal in het begin de periode, die ligt tussen de formele invoering van de zesde richtlijn en de eerste daadwerkelijke b.t.w.-afdrachten aan de Gemeenschappen moeten worden overbrugd.

De Commissie heeft bij de Raad voorstellen ingediend die beogen een oplossing te bieden voor de hierboven aangeduide liquiditeitsvraagstukken. De voorstellen worden thans bestudeerd.

Bij de opstelling van de ontwerp-rijksbegroting is ervan uitgegaan dat met ingang van 1 januari 1978 de zesde richtlijn toepassing zal vinden en dat de huidige begrotingsbijdrage door een b.t.w.-bijdrage zal worden vervangen.

5. De begroting 1978

5.1. Totaalbeeld

In tabel 5.1.a wordt het totaalbeeld van de ontwerp-begroting 1978 geplaatst naast dat van de oorspronkelijk ingediende begroting 1977 en de vermoedelijke uitkomsten voor dat jaar, zoals deze zijn vermeld in bijlage 4.

Tabel 5.1.a. Totaalbeeld begrotingen 1977 en 1978 (in miljarden guldens)

	Ontwerp- begroting 1977	Vermoedelijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
<i>I. Exclusief conjuncturele posten</i>			
Uitgaven	84,9	84,1	95,3
Ontvangsten	72,5	76,2	83,8
Saldo	- 12,4	- 7,9	- 11,5
Saldo exclusief aflossing staatsschuld	- 10,6	- 6,0	- 9,1
<i>II. Inclusief conjuncturele posten</i>			
Uitgaven	86,6	85,3	96,2
Ontvangsten	72,0	75,7	83,7
Saldo	- 14,6	- 9,6	- 12,5
Saldo exclusief aflossing staatsschuld	- 12,8	- 7,7	- 10,1

In het vorenstaande overzicht zijn begrepen de ramingen van de afzonderlijke begrotingshoofdstukken, alsmede de zogenaamde aanvullende posten die nog niet over de hoofdstukken kunnen worden verdeeld of die wegens hun stelpostkarakter voorshands niet in de ramingen per begrotingsartikel zijn verwerkt. Dit betreft met name enkele posten wegens loon- en prijsbijstelling loonkostensubsidies en wegens de herstructurering van de kinderbijslag en de kinderaftrek.

Voorts is in het totaalbeeld inclusief conjuncturele posten op gelijke wijze rekening gehouden met het deel van het beleidsprogramma 1976, dat naar verwachting ten laste van de begroting 1978 zal komen.

In de bijlagen 1-C-I respectievelijk 3-A zijn de aanvullende posten afzonderlijk vermeld. Voor een specificatie van het verschil tussen de totaalbeelden I en II wordt verwezen naar bijlage 1-C.

In § 4.1 is het totaal van de relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten voor 1978 in verband met desalderingen met 1,5 miljard verhoogd. Wat de niet-relevante uitgaven betreft bleek het noodzakelijk een drietal uitgavenartikelen (zie ook bijlage 3-B) betrekking hebbende op de verlening van liquiditeitsvoorschotten, te desalderen. De bedoelde artikelen werden tot dusverre voor nihil dan wel memorie uitgetrokken. Op de in een jaar verstrekte voorschotten werden de aflossingen in mindering gebracht, ook als deze in het volgende jaar werden ontvangen. Door de overgang op het kasstelsel is deze mogelijkheid komen te vervallen. Onder de uitgaven zullen voortaan de maximumbedragen van de te verstrekken voorschotten worden verantwoord en onder de middelen de terugbetalingen op in het voorafgaande jaar uitgetrokken voorschotten. Om het per saldo nihil-effect in de begroting te handhaven wordt bij de raming van de uitgaven

en de middelen van gelijke bedragen uitgegaan. Vanwege het bijzondere karakter van deze gedesaldeerde artikelen voor liquiditeitsvoorschotten worden deze posten als niet relevant aangemerkt voor de toetsing aan de structurele begrotingsruimte en voor het 1%-beleid. In totaal gaat het hierbij om 0,7 miljard.

In tabel 5.1.b wordt de samenhang tussen de verschillende totalen nog eens weergegeven.

Tabel 5.1.b. Totaal relevante en niet relevante uitgaven en ontvangsten 1978 (in miljarden guldens)

		<i>Uitgaven</i>
Relevante uitgaven (zie tabel 4.1.a)		92,2
Niet relevante uitgaven:		
– desaldering liquiditeitsvoorschotten	0,7	
– werkgelegenheidsuitgaven (zie bijlage 1-C-I)	0,9	
– aflossingen staatsschuld	2,4	
		+ 4,0
Totale uitgaven (zie tabel 5.1.a II)		96,2
		<i>Ontvangsten</i>
Belastingopbrengsten (zie bijlage 2-A)		65,7
Relevante niet-belastingmiddelen		16,8
Niet relevante niet-belastingmiddelen:		
– desaldering liquiditeitsvoorschotten	0,7	
– overige (zie bijlage 3-B – voetnoten)	0,5	
		+ 1,2
Totale ontvangsten (zie tabel 5.1.a II)		83,7

Toetsing aan de norm voor de toelaatbare lastenstijging

Overeenkomstig de vorige miljoenennota wordt in onderstaande tabel een opstelling gegeven van de structurele drukverzwaring en wordt deze drukverzwaring getoetst aan de 1%-norm.

Tabel 5.1.c. Structurele drukstijging collectieve lasten 1978 (in procenten van het nationale inkomen)

Rijksbelastingen ¹	0,1	
Niet-belastingmiddelen	0,1	
Belastingen OPL	0,05	
Sociale premiedruk ²	–0,1	
Structurele drukstijging		0,15
<i>Noodzakelijke onderschrijding ex-post</i>		
Invloed van loonkostensubsidies op de premiedruk voor zover gefinancierd uit het begrotingstekort	0,25	
Invloed op premiedruk van de daling van de werkloosheid en de arbeidsinkomensquote ³	0,25	
		0,50
Drukstijging vergelijkbaar met de ex-ante 1%-norm		0,65

¹ Ten opzichte van de ontwerp-begroting 1977; in dit cijfer is niet verwerkt de drukverlichting als gevolg van de herziening van het fiscale winstbegrip (0,45% nationaal inkomen) en evenmin zijn zuiver statistische mutaties hierin verwerkt.

² Ten opzichte van de Macro Economische Verkenning 1977.

³ Evenals vorig jaar is de noodzakelijke onderschrijding als gevolg van genoemde factoren gebaseerd op de ontwikkeling waarmee in 'De Nederlandse Economie in 1980' werd gerekend.

De onderschrijding van de 1%-norm met 0,35% vloeit voort uit de beperking van het structurele dekkingsplan.

De financiering

Het in tabel 5.1.a samengevatte begrotingsbeeld voor 1978 geeft, overeenkomstig het stelsel van de Comptabiliteitswet 1976, de geraamde kasontvangsten en -uitgaven van het Rijk in het komende jaar weer. Het daaruit resulterende tekort is bijgevolg als het uit een oogpunt van financiering relevante kassaldo te beschouwen. Afgezien van de in het begrotingsbeeld betrokken werkgelegenheidsuitgaven is aangenomen dat de op grond van artikel 12 van de nieuwe Comptabiliteitswet te verwachten komende en gaande overloop van uitgaven grosso modo tegen elkaar zullen opwegen.

Rekening houdend met een klein kastekort van het Gemeentefonds komt de financieringsbehoefte van het Rijk per saldo uit op 12,6 miljard. Via reserveringen op de voorinschrijfrekeningen zal naar raming rond 4 miljard aan dekkingsmiddelen beschikbaar komen. Er resteert dan nog een te financieren bedrag van circa 8,6 miljard.

Evenals in 1977 blijft het financieringsbeleid er op gericht een zo groot mogelijk gedeelte van het verwachte tekort op de kapitaalmarkt te dekken. Dit zal echter geen eenvoudige opgave zijn, gelet op de kapitaalbehoefte van de particuliere sector en de noodzakelijk geachte kapitaaluitvoer. In dit licht lijkt monetaire financiering van een gedeelte van het tekort dan ook niet te vermijden.

5.2. De uitgaven

De relevante uitgaven in de ontwerp-begroting 1978 bedragen 92,2 miljard. Ten opzichte van de ontwerp-begroting 1977 betekent dit een relevant uitgavenaccres van 9,0 miljard.

Als gevolg van de invoering van de Comptabiliteitswet 1976 is in dit accres een tweetal louter optische mutaties begrepen. De overgang op het kasstelsel veroorzaakt een uitgavendaling van 0,4 miljard, terwijl als gevolg van desalderingen een uitgavenstijging van 1,5 miljard optreedt. Ook de wijziging van de financieringsbehoefte van de Europese Gemeenschappen heeft een vertekening ten gevolge. De hierdoor veroorzaakte uitgavendaling bedraagt 0,8 miljard. Na correctie voor deze verhoging van de uitgaven van per saldo 0,3 miljard resteert een accres van de relevante uitgaven van 8,7 miljard, ofwel bijna 10,5%. Hiervan moet 5,5 miljard worden toegeschreven aan de loon- en prijsstijgingen ten opzichte van het in de ontwerp-begroting 1977 verwerkte prijsniveau. De stijging van het volume van de relevante uitgaven beloopt 4%. In tabel 5.2 worden deze groeipercentages vergeleken met de overeenkomstige groeivoeten welke waren begrepen in de ontwerp-begroting 1977 ten opzichte van de ontwerp-begroting 1976.

Tabel 5.2. De relevante uitgaven, 1976, 1977 en 1978

	1976	1977	1978
1. Totale relevante uitgaven (in miljarden)	71,4	83,2	92,2
2. Idem, gecorrigeerd voor invloed Comptabiliteitswet 1976 en wijziging financiering EG	71,4	83,2	91,9
3. Gecorrigeerde groei (in procenten)	17	16,5	10,5
4. Gecorrigeerde volumegroei (in procenten)		4	4

Van de (gecorrigeerde) volumegroei wordt 1% veroorzaakt door een verruiming van de aanvullende beleidsmaatregelen (loonkostensubsidies). Het volume van de meer traditionele rijksuitgaven neemt derhalve met 3% toe. In de ontwerp-begroting 1977 lag dat groeipercentage op circa 2½.

5.3. De ontvangsten

5.3.1. Het belastingbeleid

Indien de regering voor 1978 zou vasthouden aan de vorig jaar afgesproken relevante verzwaring van collectieve lasten, zouden, zoals uit tabel 4.4.a blijkt, maatregelen moeten worden getroffen om de rijksbelastingen in 1978 ten behoeve van de rijksuitgaven met 1,6 miljard te verhogen. Daarbij is er reeds van uitgegaan dat voor 1978 de automatische inflatiecorrectie voor 80% zal worden toegepast. Het bedrag van 1,6 miljard moet nog worden verhoogd met een bedrag van 120 miljoen in verband met de benodigde dekking van de uitgaven van het vorig jaar opgeheven energiefonds en van de negatieve budgettaire gevolgen van reeds vaststaande c.q. reeds kenbaar gemaakte belastingmaatregelen die relevant zijn voor de collectieve lasten-norm. Deze laatste kosten zijn gespecificeerd in tabel 5.3.1.a. Daarbij is gemakshalve het budgettaire verlies meegenomen dat met de herziening van de buitengewone lastenregeling voor onvolledige gezinnen is gemoeid, ter zake waarvan bij het parlement reeds een wetsontwerp is ingediend, alsmede de extra belastingopbrengst die voortvloeit uit de reeds aangekondigde verhoging van de voor T-biljetten geldende teruggaafgrens.

Tabel 5.3.1.a. Gevolgen van reeds vaststaande en reeds kenbaar gemaakte maatregelen

	1978
1. <i>Loon- en inkomstenbelasting</i>	
– doorwerking van de verhoging reiskostenaftrek (belastingplan 1977)	– 20
– herziening buitengewone lastenregeling voor onvolledige gezinnen	– 5
– verhoging van de voor T-biljetten geldende teruggaafgrens	+ 15
2. <i>Grond- en personele belasting</i>	
– derving rijksopcenten in verband met verdere invoering onroerend-goedbelasting	– 10
3. Totale budgettaire gevolgen	– 20

In deze tabel is niet het budgettaire gevolg opgenomen van de beëindiging per 31 december 1977 van de tijdelijke maatregelen in de omzetbelasting op muziekkuitvoeringen, toneel, kermis en dergelijke en in de vermogensbelasting, omdat wordt voorgesteld deze tijdelijke voorzieningen voor één jaar te verlengen.

Samen met de vorig jaar gemaakte afspraken omtrent de relevante verzwaring van de collectieve lasten ten bate van het Rijk zou de totale omvang van de voor 1978 nader te treffen belastingmaatregelen derhalve 1 720 miljoen zijn geweest, zoals uit tabel 5.3.1.b blijkt.

Tabel 5.3.1.b. Omvang van nader te treffen belastingmaatregelen

	1978
1. Ten behoeve van de rijksuitgaven (zie tabel 4.4.a)	1 600
2. Ten behoeve van de uitgaven van het energiefonds	100
3. Ten behoeve van vaststaande c.q. reeds kenbaar gemaakte belastingmaatregelen	20
4. Totale omvang	1 720

Zoals eerder in deze nota is uiteengezet, is de regering op grond van de voor 1978 bij ongewijzigd beleid te verwachten bestedings- en kostenontwikkeling echter van mening dat een belastingplan van een dergelijke omvang in de huidige omstandigheden niet verantwoord is. Daarom is besloten de te treffen belastingmaatregelen te beperken tot een bedrag van circa 800 miljoen.

De regering is onder die omstandigheden tevens van mening dat een verhoging van de algemene tariefstelling van de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting indien enigszins mogelijk achterwege dient te blijven. Er is dan ook de voorkeur aan gegeven het benodigde bedrag zo veel mogelijk te realiseren via gerichte maatregelen waarvoor ook andere dan budgettaire redenen bestaan. Daarom stelt de regering voor om de energiedragers gas, olie, kolen en in aansluiting daarop ook het verstrekken van warmte over te brengen van het lage naar het algemene tarief van de omzetbelasting. Dit voorstel, dat vooral vanuit energiebeleid gezien aanbeveling verdient, betekent in 1978 een extra belastingopbrengst van ruim 500 miljoen.

Voor het overige wordt in de benodigde dekking voorzien door extra belastingopbrengsten uit hoofde van prijs- en/of belastingverhogingen voor sigaretten en kerftabak. In aansluiting op de internationale prijsontwikkeling van sigaretten stelt de regering namelijk voor om de tarieven van de tabaksaccijns en van de omzetbelasting voor sigaretten zodanig te verhogen dat de prijs van een doorsnee pakje sigaretten op f 2,75 komt. In combinatie met de door de industrie aangevraagde prijsverhoging voor sigaretten en kerftabak ontstaat hierdoor een extra belastingopbrengst vanwege tabaksaccijns en omzetbelasting van in totaal 275 miljoen op kasbasis.

Tabel 5.3.1.c. Overzicht van dekkingsmaatregelen

	Invloed op de belastingopbrengst	
	1978	1979
1. Omzetbelasting		
– overbrengen van gas, olie, kolen en dergelijke naar het algemene tarief	505	125
– verhoging van het tarief voor sigaretten	50	20
2. Tabaksaccijns	225	50
3. Totaal	780	195

Zoals hiervoor reeds is opgemerkt, stelt de regering ook voor om de tijdelijke voorzieningen in de vermogensbelasting en in de omzetbelasting voor 1978 te verlengen. Tevens wordt voorgesteld de geldingsduur van de tijdelijke verruiming van de achterwaartse verliescompensatie met een jaar te verlengen.

Naast de hiervoor genoemde belastingmaatregelen is voor 1978 nog een drietal andere reeds in de miljoenennota 1977 genoemde structurele wijzigingen van de belastingen aan de orde. Dit betreft allereerst de voorgenomen maatregelen met betrekking tot de kinderaftrek en de bestaande fiscale investeringsfaciliteiten (investeringsaftrek/vervroegde afschrijving). Bij de opstelling van de begroting 1978 is aangenomen dat de voorgestelde maatregelen met ingang van 1978 van kracht zullen worden. Ten aanzien van de derde structurele belastingmaatregel (die reeds is aangekondigd) – de herziening van de belastingheffing voor de gevolgen van de inflatie (studie Hofstra) – is dit eveneens het geval. Voor deze maatregel is een bedrag van 1100 miljoen uitgetrokken.

5.3.2. De belastingontvangsten

In het kader van de nieuwe Comptabiliteitswet worden de belastingramingen voor 1978 volledig op kasbasis verantwoord. Dit betekent met name voor de kohierbelastingen een vrij ingrijpende wijziging in het systeem van verantwoording. Werd tot op heden voor deze categorie van belastingen in de ontwerp-begroting opgenomen de uiteindelijk over een bepaald jaar verschuldigde belasting ongeacht het moment van inning en in de rekening de eindstand van de zogenoemde boekingstijdvakken, met ingang van 1978 worden de kasontvangsten verantwoord welke in dat jaar binnenkomen, ongeacht op welk belasting- c.q. boekjaar deze ontvangsten betrekking hebben. Voor een uiteenzetting van de wijze waarop de kasramingen in de sfeer van de kohierbelastingen tot stand komen wordt naar de memorie van toelichting bij de begroting van hoofdstuk IX B verwezen.

Om een vergelijkingsbasis te verkrijgen voor de kasramingen 1978 is in bijlage 2-A, waar een specificatie per belasting wordt gegeven, voor 1977 naast een begrotingsraming een raming op kasbasis vermeld.

Voor 1978 wordt op kasbasis een opbrengst geraamd van 80,0 miljard (netto 65,7 miljard). Ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten (op kasbasis) voor 1977 betekent dit een toeneming van 6,9 miljard. Hiervan nemen de kostprijsverhogende belastingen ongeveer 3,4 miljard voor hun rekening, de belastingen op inkomen, winst en vermogen ruim 3,5 miljard. Het in de toetsing voor 1978 betrokken belastingplan bedraagt ongeveer 0,8 miljard. Zoals in tabel 5.3.1.c is vermeld, bestaat dit belastingplan uit een overbrenging van de energiedragers van het lage naar het algemene tarief van de omzetbelasting (+ 505 miljoen), uit een verhoging van het b.t.w.-tarief voor sigaretten (+ 50 miljoen) en uit een verhoging van de accijnsopbrengst van sigaretten en kerftabak (+ 225 miljoen).

Naast bovengenoemde belastingverhogingen worden voor 1978 nog enkele andere wijzigingen in het fiscale regime voorgesteld.

In de eerste plaats is er bij het opstellen van de ramingen van uitgegaan dat de kinderafrek per 1 januari 1978 zal worden vervangen¹ door een verhoging van de kinderbijslaguitkeringen. Dit leidt in 1978 tot een autonome meeropbrengst bij de loon- en inkomstenbelasting van ruim 1 miljard (dit bedrag is reeds in 1977 in de toetsing betrokken), op kasbasis zal dat circa 925 miljoen zijn. In de tweede plaats zal door de voorgenomen afschaffing van de vervroegde afschrijvings- en investeringsaftrekfaciliteiten per 1 januari 1978 op transactiebasis een autonome meeropbrengst in de sfeer van de vennootschapsbelasting ontstaan van globaal 1,1 miljard. Deze drukverzwaring is echter, evenals die bij de loon- en inkomstenbelasting, hoofdzakelijk statistisch van aard, omdat tegenover de afschaffing van genoemde faciliteiten een andere faciliteit – in casu de uitkeringen uit de Investeringsrekening – komt te staan die per saldo tot aanzienlijke lastenverlichtingen leidt. Daarnaast zal in 1978 per saldo een verlichting van lasten optreden uit hoofde van een herziening van de belastingheffing voor de gevolgen van de inflatie.

Naast bovengenoemde maatregelen is bij het opstellen van de ramingen voor 1978 uitgegaan van een beperking van de inflatiecorrectie tot 80% in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting (de tabelcorrectiefactor voor 1978 bedraagt 7,1%). Deze maatregel is voor een bedrag van rond 1,5 miljard in de toetsing betrokken, op kasbasis zal dat een kleine 200 miljoen minder zijn.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de geraamde opbrengstgroei van 1977 op 1978, verdeeld naar enkele grote (categorieën van) belastingen.

¹ Met uitzondering van die voor de eerste twee kinderen van zelfstandigen.

Tabel 5.3.2 Raming belastingopbrengsten op kasbasis

		Vermoedelijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Absoluut	Vershil In procenten
I	<i>Kostprijsverhogende belastingen</i>	31 440	34 820	3 380	10,8
	Waarvan omzetbelasting	19 600	21 900	2 300	11,7
	accijnzen	5 930	6 335	405	6,8
	overige	5 910	6 585	675	11,4
II	<i>Belastingen op inkomen, winst en vermogen</i>	41 665	45 220	3 555	8,5
	Waarvan inkomstenbelasting	6 800	7 500	700	10,3
	loonbelasting	24 800	27 800	3 000	12,1
	vennootschapsbelasting	8 200	7 900	-300	-3,7
	overige	1 865	2 020	155	8,3
III	<i>Totaal</i>	73 105	80 040	6 935	9,5

De geraamde groei van de omzetbelasting wordt, zoals reeds vermeld, voor ongeveer 555 miljoen (circa 2,8%) gedragen door de voorgenomen fiscale wijzigingen in deze sfeer. De geschatte endogene opbrengstgroei ad rond 1750 miljoen, is afgestemd op de door het Centraal Planbureau voor 1978 geraamde nominale groei van de bestedingen met ongeveer 8%.

De opbrengstgroei in de sfeer van de accijnzen wordt voor ongeveer de helft gedragen door de autonome meeropbrengst in de sfeer van de tabaksaccijns. De relatief geringe endogene opbrengststijging dient uiteraard te worden gezien in het licht van het feit dat de accijnzen in hoofdzaak hoeveelhedsbelastingen zijn.

Binnen de categorie overige kostprijsverhogende belastingen nemen de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's en de belastingen van rechtsverkeer met 175 miljoen respectievelijk 325 miljoen het leeuwedeel van de opbrengststijging voor hun rekening. Dit is echter gelet op de ontwikkelingen in het recente verleden niet verwonderlijk. (Zie onder andere bijlage 4, herziene belastingramingen 1977.)

In de geraamde opbrengststijging uit hoofde van de inkomstenbelasting komt slechts een deel – naar schatting ongeveer de helft – van de voorgenomen fiscale wijzigingen per 1 januari 1978 tot uitdrukking¹. De geschatte endogene toeneming (inclusief het met de inflatiecorrectie gemoeide bedrag) bedraagt ongeveer 600 miljoen.

De toeneming van de opbrengst bij de loonbelasting wordt voor circa 750 miljoen (ongeveer 3%) veroorzaakt door de voorgestelde wijzigingen in het fiscale regime (afschaffing kinderaftrek en doorwerking van de verruiming van het reiskostenforfait per 1 januari 1977). De endogene opbrengstgroei ad 3425 miljoen (inclusief het met de inflatiecorrectie gemoeide bedrag circa 2 250 miljoen) is hoofdzakelijk gebaseerd op de door het Centraal Planbureau voor 1978 geschatte loonsomstijging van 7,5%.

Dat de kasontvangsten in de sfeer van de vennootschapsbelasting in 1978 naar schatting enigszins achterblijven bij die van 1977 hangt in hoofdzaak samen met het feit dat bij de voorlopige aanslagregeling 1978 volgens een globale raming ongeveer 600 miljoen van het bedrag zal worden verrekend dat in 1978 is uitgetrokken voor de herziening van de belastingheffing voor de gevolgen van de inflatie.

¹ Ten aanzien van het aan de inkomstenbelasting op transactiebasis toegerekende deel van het bedrag dat voor 1978 is uitgetrokken voor de herziening van de

belastingheffing in verband met de inflatie, is verondersteld dat dit deel nog niet in 1978 in de kasontvangsten van de inkomstenbelasting tot uitdrukking zal komen.

5.3.3. De belastingdruk

Voor 1977 kan een belastingdruk (op transactiebasis) worden berekend van 32,0%. In 1978 zal deze druk naar schatting met 0,9 procentpunt toenemen tot 32,9%. Hiervan is circa 0,1 procentpunt het gevolg van de voorgenomen wijzigingen in het fiscale regime per 1 januari 1978¹.

De volgende tabel geeft een overzicht van de drukmutatie van 1977 op 1978 verdeeld over verschillende (groepen van) belastingen.

Tabel 5.3.3.a. Belastingdrukmutatie in 1978 ten opzichte van 1977

	Endogeen	Autonoom	Totaal
Omzetbelasting	+ 0,05	+ 0,20	+ 0,25
Accijnzen	- 0,15	+ 0,10	- 0,05
Overige indirecte belastingen	+ 0,15	-	+ 0,15
Totaal indirecte belastingen	+ 0,05	+ 0,30	+ 0,35
Loon- en inkomstenbelasting	+ 0,65	- 0,35	+ 0,30
Vennootschapsbelasting	+ 0,05	+ 0,15	+ 0,20
Overige directe belastingen	- 0,00	-	- 0,00
Totaal directe belastingen	+ 0,70	- 0,20	+ 0,50
Totaal	+ 0,75	+ 0,10	+ 0,85

De endogene drukmutatie

De endogene toeneming van de belastingdruk is zoals gebruikelijk in de sfeer van de indirecte belastingen betrekkelijk gering. Uit hoofde van de omzetbelasting zal naar schatting nauwelijks enige endogene drukmutatie optreden, omdat de geraamde groei van de belaste bestedingen ongeveer parallel verloopt met de groei van het nationale inkomen. De endogene drukdaling bij de accijnzen kan worden verklaard uit het feit dat deze belastingen hoofdzakelijk volumebelastingen zijn. De endogene drukverzwaring uit hoofde van de overige indirecte belastingen wordt vooral veroorzaakt door de belastingen van rechtsverkeer en door de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's. In de voorgaande paragraaf en in bijlage 4 is op de ontwikkelingen bij deze belastingen uitvoerig ingegaan. De endogene drukontwikkeling bij de loon- en inkomstenbelasting dient te worden gezien in het licht van het feit dat de belastbare inkomensstijging, rekening houdend met de progressie, in 1978 naar schatting ongeveer 12,5% zal bedragen waar tegenover een groei van het nationale inkomen van circa 8,5% staat. Uit hoofde van de vennootschapsbelasting zal in 1978 naar schatting enige endogene drukverzwaring optreden. Dit is het gevolg van het feit dat voor 1978 een fiscale winstgroei is verondersteld, die, mede onder invloed van de afbuigende trend in de loonsomstijging, enigszins hoger uitkomt dan de verwachte stijging van het nationale inkomen.

De autonome drukmutatie

De autonome drukverzwaring in de sfeer van de omzetbelasting vloeit voort uit de voorgestelde overheveling van energiedragers van het lage naar het

¹ In deze drukmutatie is ook het middelen-verlies begrepen dat met de 80%-inflatie-correctie is gemoeid. Strikt genomen valt een toepassing van de inflatiecorrectie niet als

een tariefverlaging aan te merken, doch moet het beperken of achterwege laten hiervan als een lastenverzwarende maatregel worden gezien.

algemene b.t.w.-tarief en uit de verhoging van het b.t.w.-tarief voor sigaretten, beide per 1 januari 1978. Met deze maatregelen is voor 1978 een bedrag gemoeid van circa 555 miljoen.

De voorgenomen tariefverhoging van de tabaksaccijns leidt in combinatie met de prijsverhoging van sigaretten tot een autonome meeropbrengst van circa 225 miljoen, ofwel tot een autonome drukstijging van ongeveer 0,1 procentpunt in de sfeer van de accijnzen. De autonome drukmutatie uit hoofde van de loon- en inkomstenbelasting is per saldo negatief. De afschaffing van de kinderaftrek¹ (+ 1 025 miljoen) leidt tot een drukstijging van circa 0,4 procentpunt. Deze drukstijging wordt echter meer dan volledig teniet gedaan door enkele maatregelen die drukverlichtend werken, zoals de verkleining van de betalingsoverloop uit 1977 (20 miljoen) in verband met de verruiming van het reiskostenforfait (alleen loonbelasting), de automatische inflatiecorrectie (zie voetnoot op bladzijde 35) (— 1 525 miljoen) en de herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie (alleen inkomstenbelasting)² (— 350 miljoen). In de sfeer van de vennootschapsbelasting treedt per saldo enige drukstijging op. De veronderstelde afschaffing van de investeringsfaciliteiten per 1 januari 1978 leidt namelijk tot een drukstijging (circa + 1 125 miljoen) die niet volledig wordt gecompenseerd door de drukdaling uit hoofde van de herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie (— 750 miljoen). Overigens wordt er nogmaals op gewezen, dat de drukverzwaring uit hoofde van de afschaffing van de bestaande fiscale investeringsfaciliteiten, evenals de drukstijging in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting als gevolg van de afschaffing van de kinderaftrek, vrijwel geheel statistisch van aard is, omdat tegenover deze beide maatregelen lastenverlichtende maatregelen staan die niet in enigerlei drukcijfer tot uitdrukking komen.

Samenvattend kan het volgende overzicht van de autonome drukverzwaring worden gegeven.

Tabel 5.3.3.b. Belastingdrukverzwaring ten gevolge van autonome maatregelen (in procenten nationaal inkomen)

Belastingplan (zie tabel 5.3.1. c)	+0,30
Afschaffing kinderaftrek	+0,40
Afschaffing structurele en tijdelijke fiscale investeringsfaciliteiten	+0,45
Inflatiecorrectie (80%)	−0,60
Herziening belastingheffing in verband met inflatie	−0,45
Totaal	+0,10

5.3.4. De niet-belastingontvangsten

In het hierna volgende overzicht van de niet-belastingmiddelen worden de belangrijkste posten vermeld, waarbij ter vergelijking de cijfers van 1977 worden gegeven. Het totaal van rond 18 miljard vertoont een stijging ten opzichte van 1977 met bijna 4,3 miljard, waarvan 2,2 miljard is veroorzaakt door de toegepaste desalderingen. Hiermee rekening houdend is de stijging 2,1 miljard of rond 15%. In deze totaalopbrengst is een toeneming van niet-relevante posten begrepen van 1,1 miljard – in hoofdzaak toe te schrijven aan aflossing van een EG-krediet en van een voorschot aan het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds –. De relevante niet-belastingontvangsten geven een stijging te zien van rond 12%. De voorziene toeneming van de verreweg grootste post – die van de aardgasopbrengsten – met 560 miljoen of circa 9,7%, blijft hierbij enigszins achter.

¹ Met uitzondering van die voor de eerste twee kinderen van zelfstandigen.

² Voorshands is van de rekenveronderstelling uitgegaan dat circa 1/3 deel van het

met deze herziening gemoeide bedrag in de sfeer van de inkomstenbelasting zal terecht komen en de rest in de sfeer van de vennootschapsbelasting.

Tabel 5.3.4. Overzicht van de niet-belastingontvangsten

		Ontwerp- begroting 1977	Ontwerp- begroting 1978
1	Terugontvangen verpleegkosten uit het AWBZ-fonds	13	96 ¹
2	Gerechtelijke boeten	125	138
3	Dienst Geneeskundige Verzorging Politie	Memorie	129 ¹
4	Verrichten van werkzaamheden voor derden door het Computer Centrum Limburg en het Rijkscomputer-centrum	2	76 ¹
5	Schoolgelden	68	69
6	Renteloze studievoorschotten en promessen	46	57
7	Rente van staatsbedrijven	474	512
8	Winstuitkering van de Nederlandsche Bank	490	410
9	Ontvangsten van de Dienst der Domeinen	134	141
10	Opbrengst Staatsloterij	100	110
11	Verkoop ter beurze van staatsschuld	—	100 ¹
12	Vergoeding wegens inningskosten EG-douanerechten	125	145
13	Vergoeding voor overige werkzaamheden van de belastingdienst	—	273 ¹
14	Loodsgelden en dergelijke	120	129
15	Ontvangsten kantinedienst (Defensie)	—	70 ¹
16	Ontvangsten kleding, huisvesting en voeding (idem)	—	155 ¹
17	Rente van woningwetleningen	2 213	2 520
18	Aflossing van woningwetleningen	245	233
19	Ontvangsten Rijksgebouwendienst	13	196 ¹
20	Ontvangsten kadaster en openbare registers	70	128
21	Retributies voor kentekenbewijzen (deel III)	84	85
22	Ontvangsten luchtverkeersbeveiliging	33	50
23	Doorgeleverde materialen van de Rijkswaterstaat	—	130 ¹
24	Uitkeringen van de PTT	1 510	1 582
25	Heffing lozen afvalstoffen in rijkswateren	110	149
26	Bijdragen in de kosten van waterstaatswerken	66	48
27	Opbrengst vergunningen mijnwetgeving	66	94
28	Dividenduitkering Nederlandse staatsmijnen	60	35
29	Bijdrage van het Landbouw-Egalisatiefonds A	58	57
30	Cultuurtechnische Dienst	26	75 ¹
31	Vergoedingen uit het Arbeidsongeschiktheidsfonds	103	496
32	Omroepbijdragen en ontvangsten radio- en televisie-reclame	537	588
33	Terugontvangen subsidies maatschappelijke ontwikkeling	—	56 ¹
34	Heffingen krachtens de Wet Luchtverontreiniging	55	59
35	Overige ontvangsten	983	1 315
Totaal exclusief aardgasopbrengsten		7 929	10 506
36	Aardgasopbrengsten	5 760	6 320
Totaal van de relevante niet-belastingontvangsten		13 689	16 826
37	Aflossing voorschotten Ned. Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (75 miljoen) en Ned. Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (38 miljoen)	—	113 ¹
38	Aflevering van munt	68	83
39	Aflossing van EG-kredieten	—	405
40	Aflossing voorschot Invaliditeits- en Ouderdomsfonds	—	600 ¹
Totaal van de relevante en de niet relevante niet-belastingontvangsten		13 757	18 027

¹ In 1978 zijn bij de ontvangsten een aantal posten geraamd die in vorige jaren

geheel of grotendeels als aftrekpост onder de uitgaven werden opgenomen.

ad 8

De geraamde opbrengst voor 1978 heeft betrekking op de verwachte uitkering over 1977 waarbij rekening is gehouden met lagere rentetarieven.

ad 17

De hogere raming met 307 miljoen is een gevolg van een groter bedrag aan uitstaande leningen per ultimo 1978 van 2,1 miljard. Hiervoor zal circa 260 miljoen meer worden ontvangen; het overige is het resultaat van renteaanpassingen.

ad 24

In verband met het in werking treden van de Comptabiliteitswet 1976 worden de in 1978 te ontvangen uitkeringen, verschuldigd over het jaar 1977, zowel in de begroting 1977 als in de begroting 1978 verantwoord. De hogere raming voor 1978 is derhalve een bijstelling van de oorspronkelijke raming voor 1977.

ad 36

De herziene raming van de aardgasopbrengsten komt per saldo voor 1978 uit op een verlaging van 170 miljoen in vergelijking met de raming in de miljoenennota 1977. Deze verlaging wordt voor 50 miljoen veroorzaakt door wijzigingen in het systeem van ramen als gevolg van de invoering van de nieuwe Comptabiliteitswet en voor het restant grotendeels door nieuwe inzichten inzake de volume-ontwikkeling. Voorts is gerekend met voortgaande stijging van de stookolieprijzen en extra-opbrengsten als gevolg van heronderhandelingen inzake de exportcontracten.

ad 38

Deze post heeft betrekking op het in 1974 aan Italië verstrekte krediet groot \$ 162 miljoen dat in 1978 in twee termijnen zal worden afgelost. Deze aflossing wordt voor de toetsing aan de begrotingsruimte als niet relevant aangemerkt.

5.4. De toepassing van de prestatiebegroting

Artikel 4, vierde lid van de Comptabiliteitswet 1976 schrijft voor dat, waar mogelijk en van belang, gegevens moeten worden verstrekt over prestaties die het resultaat zijn van via de rijksbegroting gefinancierde activiteiten. De memorie van toelichting bij de Comptabiliteitswet 1976 wijst er op dat met dit voorschrift wordt beoogd het systeem van de prestatiebegroting waarbij de produktie van goederen en diensten door de overheid en de daarmee samenhangende kosten centraal staan, zoveel mogelijk toe te passen. Hierdoor is het mogelijk het inzicht in de geraamde bedragen te vergroten alsmede doelmatigheid van de beleidsuitvoering te bevorderen.

Teneinde de invoering van de prestatiebegroting voor te bereiden en te bevorderen, zijn bij verschillende departementen proefprojecten in gang gezet. Zij hebben vooral ten doel de toepassingsmogelijkheden te onderzoeken en de prestatiebegroting tot ontwikkeling te brengen. De proefprojecten hebben in het algemeen betrekking op kleinere organisatie-eenheden. Op grond van de ervaringen en inzichten die zijn opgedaan bij de proefprojecten zijn algemene richtlijnen voor de prestatiebegroting opgesteld. Deze richtlijnen kunnen worden benut bij de toepassing van de prestatiebegroting op grotere schaal.

Gelijktijdig wordt er naar gestreefd de Staten-Generaal, ter vergroting van het inzicht in de geraamde bedragen, gegevens te verstrekken over het volume van de goederen en diensten die door de overheid worden voortgebracht en de kosten die daarvoor moeten worden gemaakt. In bijlagen van de memorie van toelichting van de hoofdstukken van de ontwerp-begroting 1978 worden de eerste prestatiegegevens gepresenteerd. Deze gegevens zijn het resultaat van een eerste aanzet en hebben nog een voorlopig karakter. De praktijk zal uitwijzen voor welke met begrotingsgeld gefinancierde activiteiten het mogelijk en van belang is prestatiegegevens te verstrekken. Over het algemeen zullen de prestaties die de overheids-sfeer verlaten – de uiteindelijke kostendragers – en aan het publiek ten goede komen, het meest interessant zijn. De gegevens over tussenprodukten kunnen echter ook nuttige informatie verschaffen.

De thans verstrekte gegevens omvatten nog maar een betrekkelijk klein deel van de rijksbegroting. Zij hebben merendeels betrekking op prestatiegegevens zonder dat nog een relatie wordt gelegd met de kosten. Een meer volledige opgave, die bovendien op een vrij groot begrotingsbedrag betrekking heeft, kan voorlopig alleen op het gebied van het onderwijs worden verstrekt. Hier wordt al een relatie gelegd met de uitgaven. Deze zullen geen groot verschil met de kosten vertonen daar de salarissen als uitgavenpost het overgrote deel van de kosten uitmaken en de rente- en afschrijvingsbedragen relatief gering zijn.

Naar verwachting zullen de komende jaren meer en eventueel ook betere prestatie-eenheden kunnen worden gevonden. De prestatiegegevens zullen bovendien aan waarde kunnen winnen als voor meerdere jaren het verband met de kosten of indien dat niet mogelijk is met de uitgaven, wordt weergegeven. Zodoende kan een vollediger beeld van de overheids-productie en de daarmee gepaard gaande kosten worden gevormd.

5.5. De door het Rijk verleende garanties

De Comptabiliteitswet 1927 bevatte ten aanzien van garanties geen specifieke voorschriften. Op grond van de nadere voorschriften voor de inrichting van de begroting welke door de Minister van Financiën worden gegeven, werden evenwel ter zake van zowel bestaande als te verlenen garanties, waarop in het begrotingsjaar geen uitgaven werden verwacht, memorieposten in de begroting opgenomen.

Thans is het voorschrift tot opneming van zodanige memorieposten in de wet neergelegd. Het eerste lid van artikel 5 van de Comptabiliteitswet 1976 bepaalt dat voor door het Rijk verleende of in het dienstjaar te verlenen garanties, waarvoor in dat jaar direct noch indirect uitgaven zijn te verwachten, in de desbetreffende hoofdstukken artikelen worden opgenomen, welke pro memorie worden vermeld.

Het op deze wijze opnemen van garantieposten strekt er mede toe in een aantal gevallen machtiging te verkrijgen voor het verlenen van de garantie. De thans van kracht geworden wettelijke regeling sluit echter niet uit, dat voor belangrijke garanties de totstandkoming van een afzonderlijke machtigingswet wenselijk kan worden geacht.

Het tweede lid van artikel 5 van de Comptabiliteitswet 1976 bepaalt dat in de toelichting op artikelen ter zake van garanties zo mogelijk een overzicht wordt gegeven van de verplichtingen welke daaruit kunnen voortvloeien.

Tabel 5.5.a geeft een tienjarenoverzicht van deze potentiële verplichtingen, alsmede van de mutaties welke daarin zijn opgetreden. Inzicht in de omvang van de garantieverlening betekent evenwel niet dat conclusies af te leiden zijn met betrekking tot toekomstige uitgaven van het Rijk als gevolg van effectuering van garantieverplichtingen, hetgeen blijkt uit tabel 5.5.b.

Tabel 5.5.a. Overzicht van de garantieverlening door het Rijk

	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
1 Verleende garanties per ultimo december	17 026	18 665	21 526	27 009	32 331	37 705	47 160	58 780
Waarvan:								
– aan De Nederlandsche Bank NV	6 768	7 660	9 630	12 830	16 347	17 799	19 250	18 960
– export- en importgaranties	4 018	4 014	4 066	5 020	5 087	7 160	12 222	19 160
– ten behoeve van de woningbouw	1 000	1 302	1 850	2 562	3 576	4 701	6 888	9 896
– overige	5 240	5 689	5 980	6 597	7 321	8 045	8 800	10 764
2 Verlening van garanties (per saldo)	727	1 639	2 861	5 483	5 322	5 374	9 455	11 620
Waarvan:								
– aan De Nederlandsche Bank NV	282	892	1 970	3 200	3 517	1 452	1 451	– 290
– export- en importgaranties	–180	– 4	52	954	67	2 073	5 062	6 938
– ten behoeve van de woningbouw	358	302	548	712	1 014	1 125	2 187	3 008
– overige	267	449	291	617	724	724	755	1 964

Tabel 5.5.b. Uitgaven en ontvangsten als gevolg van garantieverplichtingen

	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
1 Uitgaven in verband met garantieverplichtingen	84	54	48	134	609 ¹	361 ¹	1 236 ¹	124	111	48
2 Ontvangsten in verband met garantieverplichtingen	27	26	30	30	4	19	59	32	31	46
3 Uitgaven per saldo	57	28	18	104	605	342	1 177	92	80	2
4 Idem als percentage van de lopende garanties	0,3	0,2	0,1	0,4	1,9	0,9	2,5	0,2		

¹ 523 miljoen in 1973, 300 miljoen in 1974 en 1 083 miljoen in 1975 betreft uitgaven uit hoofde van de overeenkomst met De Nederlandsche Bank NV inzake de goudhandel en het deviezenbedrijf.

Alhoewel de grote verscheidenheid binnen het totaal van de garanties, met name wat betreft de economische gevolgen, het trekken van algemene conclusies bemoeilijkt, dient te worden onderkend dat garantieverlening niet slechts direct, doch ook indirect invloed kan uitoefenen op de ruimte welke er in het geheel van de nationale bestedingen aanwezig is voor het verrichten van rijksuitgaven. Het is immers mogelijk dat door het Rijk verleende garanties voor de particuliere sector de doorslaggevende factor vormen bij de beslissing om al dan niet tot additionele bestedingen, via een beroep op de kapitaalmarkt, over te gaan.

Hoewel de garantieverlening niet in het structurele begrotingsbeleid wordt betrokken, wordt aan deze beïnvloeding aandacht geschonken tijdens de besluitvorming over belangrijke nieuwe garanties.

6. De financiën van de gemeenten en de provincies

6.1. Algemeen

Het aandeel in de inkomsten van de gemeenten en de provincies dat afkomstig is uit de algemeen aanwendbare uitkeringen uit het Gemeentefonds en het Provinciefonds ligt in vergelijking met een aantal jaren geleden op een beduidend lager niveau (zie voor de gemeenten tabel 6.1).

Hoewel de inkomsten uit gemeentelijke heffingen groeien, met name sinds de invoering van de nieuwe gemeentelijke onroerend-goedbelastingen, blijft deze inkomstenbron vooralsnog verhoudingsgewijs, van geringe omvang. De provincies beschikken thans tijdelijk niet over een eigen belastinggebied en ontvangen ter compensatie daarvoor een uitkering uit 's Rijks kas. Het voorgaande impliceert, dat de gemeenten en de provincies in omvangrijke mate specifieke uitkeringen ontvangen.

Een en ander valt cijfermatig eenvoudig weer te geven, het aangeven van wat dit bestuurlijk gezien betekent, vereist de nodige nuanceringen. Zo brachten de omzettingen sinds het begin van de jaren zeventig van de vergoeding van de omvangrijke gemeentelijke bijstandsuitgaven van een uitkering in het kader van het Gemeentefonds in een 90% vergoeding ten laste van het Rijk geen wijziging in de regelingen van de verlening van bijstand door de gemeenten. De overname door het Rijk van de tekorten van het gemeentelijke openbare vervoer ging echter met een belangrijke beperking van de gemeentelijke vrijheid van handelen op dit gebied gepaard.

Het verbinden van voorschriften aan uitkeringen hangt ten nauwste samen met de verantwoordelijkheid die de bewindsman, ten laste van wiens begroting de uitkeringen komen, draagt voor de wijze van besteding van die gelden. De toeneming van de specifieke uitkeringen bergt het gevaar in zich van een toenemende bemoeienis van de rijksoverheid met het lokale en regionale gebeuren.

Tabel 6.1. Gemeentelijke inkomsten, gesplitst naar herkomst (in procenten)

	1973	1977
Algemene uitkeringen	47	35
Eigen inkomsten	10	9
Specifieke uitkeringen	43	56
Totaal	100	100

Dit staat op gespannen voet met het in het kader van de reorganisatie van het binnenlands bestuur gekozen uitgangspunt dat een hogere bestuurslaag geen taken en bevoegdheden moet dragen die op verantwoorde wijze evenzeer aan een lagere bestuurslaag kunnen worden toevertrouwd. Dit uitgangspunt steunt op de gedachte dat het veelal onmogelijk is om in centraal opgestelde regels voldoende recht te doen aan lokale en regionale verschillen en voorkeuren. Zowel vanuit democratisch oogpunt als vanwege de doelmatigheid is het daarom wenselijk het stellen van centrale regels zoveel mogelijk te beperken. Daartoe kunnen de algemene uitkeringen aan de provincies en de gemeenten versterkt worden ten koste van de specifieke uitkeringen aan deze bestuurslagen. De toedeling van de algemene uitkeringen vindt plaats naar objectieve maatstaven die voor alle provincies of gemeenten gelijk zijn. Het

geven van bestuurlijke voorschriften, die in het algemeen de vrijheid van handelen van de provincies of gemeenten zullen beperken, kan daarbij geboden zijn. Het betreft dan echter voorschriften met het oog op belangen die de belangen van afzonderlijke eenheden binnen een bestuurslaag te boven gaan. De vrijheid voor de lokale en regionale besturen om een op het eigen niveau bestaande prioriteitenstelling te verwezenlijken, is daardoor bij toepassing van algemene uitkeringen groter dan bij toepassing van specifieke uitkeringen. In deze gedachtengang komt de vorm van de specifieke uitkering slechts in aanmerking voor uitgaven die zo ongelijkmatig over het land verspreid zijn en die daarbij zo omvangrijk zijn dat daaraan niet via de verdelingsmaatstaven van de algemene uitkering tegemoet gekomen kan worden.

Het streven door omzetting van specifieke uitkeringen in algemene uitkeringen de decentralisatie te bevorderen heeft in belangrijke mate vorm gekregen in het onlangs ingediende ontwerp Kaderwet specifiek welzijn (Kamerstuk 14 493).

6.2. Het Gemeentefonds en het Provinciefonds

Het trendmatige volume-acces van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is gehandhaafd op 3½%. Daarboven wordt voor 1978 — opnieuw éénmalig — een bedrag van 50 miljoen beschikbaar gesteld in verband met de tijdelijk hoge uitgaven voor de gemeentelijke sociale diensten.

Het vorig jaar in de meerjarencijfers opgenomen extra acces van 45 miljoen per jaar is, thans tot en met 1982, gehandhaafd. Mede hierdoor is het mogelijk ingaande 1978 de resultaten van de hermeting van de historische stadskernen in de desbetreffende verfijning te verwerken. Het bedrag per hectare voor de verdelingsmaatstaf oppervlakte wordt ingaande 1978 verder verhoogd van f 11,— tot f 12,50.

Bijlage 3-D bevat een overzicht van de meerjarenramingen van het Gemeentefonds. Daarin zijn niet begrepen de uitkeringen voor de materiële kosten van het lager onderwijs die uit een daartoe ontvangen bijdrage van de rijksbegroting via het fonds worden verstrekt.

De uitkeringen voor het gewoon lager onderwijs zijn in verband met de onroerend-goedbelasting verhoogd met 23,5 miljoen. Bij de uitkeringen voor het buitengewoon lager onderwijs zal de afschaffing van het zogenaamde dakpannensysteem met ingang van 1978 worden bevorderd. Bij de meerjarenramingen voor de onderwijsuitkeringen tot en met 1982 is met een en ander rekening gehouden.

Het ontwerp van wet (Kamerstuk 14 166) dat beoogt aan het Provinciefonds het karakter van opdeelfonds te ontnemen en de uitkeringen niet meer op de feitelijke maar op de trendmatige ontwikkeling van de inkomsten af te stemmen, is vanwege het demissionair worden van het kabinet niet afgehandeld. Als gevolg hiervan moet voor 1978 het aandeelpercentage worden gewijzigd teneinde de inkomsten aan te passen aan de uitkeringen, die voor 1978 zijn berekend door de uitkeringen over 1977 te verhogen overeenkomstig de trendmatige toeneming van de belastingopbrengsten. Ook van de meerjarenramingen van het Provinciefonds bevat bijlage 3-D een overzicht.

6.3. De financiering van de kapitaaluitgaven van de overige publiekrechtelijke lichamen

Bij de Tweede Kamer zijn thans twee wetsontwerpen tot wijziging van de Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen ingediend. Het ene wetsontwerp bevat een wijziging van artikel 2 van genoemde wet (Zitting 1972—1973; 12 037); het andere wetsontwerp, ingediend op 13 april 1976, strekt tot intrekking van artikel 4 en wijziging van artikel 5 van de wet (Zitting 1975—1976; 13 891); op 4 maart 1977 verscheen het voorlopig verslag.

Voor de wijze waarop de lagere overheden zich door schulduitgifte financieren, is in de eerste plaats de ontwikkeling van het bedrag van de kasgeldnorm of -limiet van belang. Deze norm, welke op grond van het thans van kracht zijnde artikel 2 van de Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen, 25% van de inkomsten van de gewone dienst van de begroting van een provincie of een gemeente bedraagt, geeft aan tot welk bedrag monetair gefinancierd mag worden. Het totaalbedrag van de norm is wat betreft de provincies en gemeenten gestegen van 5082 miljoen bij de aanvang van het jaar 1975 tot 6320 miljoen in het begin van 1976 en tot 7448 miljoen primo 1977. Uit onderstaande tabel blijkt, dat bij een gelijk gebleven percentage voor de kasgeldnorm de daarmee gemoeide bedragen een regelmatige stijging, uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen, te zien geven die zich in 1976 en 1977 heeft voortgezet. Daar staat tegenover dat het bedrag van de kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies geleidelijk is verminderd, hetgeen een lagere kasgeldnorm zou rechtvaardigen.

De netto vlottende schuld, welke in de periode 1965 tot en met 1970 gemiddeld 2,7% van het nationale inkomen bedroeg, en in die periode en ook nog in 1971 de kasgeldnorm duidelijk overtrof, is vanaf 1972 aanzienlijk gedaald tot 1% ultimo 1976. In de laatste jaren is er derhalve een grotere ruimte onder de norm ontstaan. Indien bijvoorbeeld door veranderende markt-omstandigheden vlottende financiering zou plaatsvinden tot de toegestane limiet of zelfs daarboven, kan dit – mede gelet op de zeer aanzienlijke relatieve stijging van de limiet in de laatste jaren – vanuit monetair oogpunt zeer ongewenst zijn. Een spoedige totstandkoming van de wijziging van artikel 2 van de Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen blijft dan ook van groot belang.

Deze wijziging houdt in, dat het minimum-percentage van de kasgeldnorm wordt teruggebracht van 25 tot 15; voorts zal consolidatie van vlottende schuld eerder verplicht kunnen worden gesteld dan op grond van het huidige artikel 2 mogelijk is.

Tabel 6.3. a. De ontwikkeling van de kasgeldnorm, de netto vlottende schuld en de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies (in procenten van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen)

Jaar	Kasgeldnorm	Netto vlottende schuld per jaar-ultimo	Kapitaaluitgaven (inclusief aflossingen, exclusief volkshuisvesting)
Gemiddelde:			
1965–1970	2,1	2,7	6,1
1971	2,3	3,2	6,0
1972	2,3	1,5	5,5
1973	2,3	1,8	5,0
1974	2,4	1,4	5,0
1975	2,7	1,5	5,1
1976	2,9	1,0	5,0
1977	3,2 ¹		

¹ Raming

De relatieve daling van de korte schuld van gemeenten en provincies kwam tot stand onder invloed van de ontwikkeling van het financieringstekort. In de volgende tabel wordt het financieringstekort van de lagere overheid uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen. Daarnaast wordt het kapitaalmarktberoep van de lagere overheid vermeld, alsmede het verschil tussen beide, het liquiditeitstekort.

Tabel 6.3. b. Financieringstekort van de lagere overheid en de financiering hiervan (in procenten van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen)

Jaar	Financierings- tekort ¹	Netto-beroep op binnenlandse kapitaalmarkt	Liquiditeits- tekort
Gemiddelde:			
1965–1970	2,6	2,0	0,6
1971	2,4	2,1	0,3
1972	2,0	3,2	–1,2
1973	1,8	1,3	0,5
1974	2,3	2,2	0,1
1975	2,0	2,0	—
1976	1,4	1,3	0,1

¹ Op kasbasis, inclusief kapitaalverkeer met het buitenland

Het opvallende liquiditeitsoverschot in 1972, veroorzaakt door een relatief groot beroep op de kapitaalmarkt, houdt verband met de omvangrijke consolidatie in dat jaar van vlottende schuld. Uit de cijfers blijkt voorts, dat de dalende tendens in het financieringstekort van de lagere overheid gedurende de jaren zeventig (met uitzondering van 1974) zich in 1976 heeft voortgezet. Mede als gevolg van het in recente jaren verrichte beroep op de kapitaalmarkt kon de monetaire financiering daardoor van beperkte omvang blijven. Dit komt tot uitdrukking in de geringe liquiditeitstekorten, alsmede in de eerder genoemde relatieve daling van de vlottende schuld.

Uit deze gegevens kan worden afgeleid dat sedert de afschaffing van de centrale financiering in juni 1975 de financiering van de lagere overheid geen grote problemen heeft opgeleverd.

6.4. De specifieke uitkeringen aan gemeenten, provincies en andere publiekrechtelijke lichamen

Naast de uitkeringen uit het Gemeentefonds en het Provinciefonds hebben de overige publiekrechtelijke lichamen andere inkomsten, waarvan, zoals duidelijk blijkt uit tabel 6.1., de specifieke uitkeringen kwantitatief de belangrijkste zijn. Het gaat daarbij om gelden die op de rijksbegroting worden uitgetrokken en aan de overige publiekrechtelijke lichamen worden verstrekt ter (gedeeltelijke) financiering van bepaalde activiteiten.

Exclusief woningwetleningen geeft het totaal aan specifieke uitkeringen de volgende groei te zien:

Tabel 6.4.a. Groei van de specifieke uitkeringen exclusief woningwetleningen (volgens ontwerp-begroting)

	1974	1975	1976	1977	1978
Totaal bedrag	9 550	12 673	17 593	19 009	19 940
Groei in %		33	39	8	5
Waarvan uitkeringen betreffende het onderdeel sociale voorzieningen en gezondheidszorg	3 910	5 532	8 850	9 158	9 784
Groei in %		41	60	3 ¹	6

¹ De groei in 1977 is in belangrijke mate beïnvloed door de invoering van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, ten gevolge waarvan een zekere substitutie heeft plaatsgevonden van bijstandsuitkeringen door AAW-uitkeringen.

De groei in 1978 is, evenals in 1977, afgeremd door de ombuigingen welke in het kader van het 1%-beleid zijn aangebracht. Deze ombuigingen betreffen vooral het snel gegroeide onderdeel sociale voorzieningen en gezondheidszorg (in dat onderdeel zijn begrepen de uitkeringen krachtens de Bijstandswet en de Wet Werkloosheidsvoorziening). Voorts is de groei afgeremd door het aflopen van de eerder in gang gezette werkgelegenheidsprogramma's. De specifieke uitkeringen zijn daartegenover weer opgevoerd door het verder oplopen van de werkloosheid.

Tabel 6.4.b. De specifieke uitkeringen volgens de ontwerp-begrotingen 1977 en 1978

	Totaal	Ontwerp-begroting 1977			Totaal	Ontwerp-begroting 1978		
		Aan gemeenten		Aan provincies en andere publiek-rechtelijke lichamen		Aan gemeenten		Aan provincies en andere publiek-rechtelijke lichamen
		Voor lopende uitgaven	Voor investeringen			Voor lopende uitgaven	Voor investeringen	
Politie en civiele verdediging	1 537	1 446	24	67	1 664	1 542	44	78
Verkeer en waterstaat	1 798	756	310	732	1 791	848	232	711
Onderwijs	4 163	4 109	54	—	4 519	4 477	42	—
Cultuur en recreatie	78	5	35	38	301	214	70	17
Sociale voorzieningen en volksgezondheid	9 158	8 722	313	123	9 784	9 485	269	30
(w.o. werkgelegenheidsmaatregelen)	(567)	(168)	(286)	(113)	(378)	(112)	(241)	(25)
Volkshuisvesting								
— woningexploitatie	1 417	1 179	238	—	1 361	1 209	152	—
— overige	144	—	144	—	273	22	244	7
Handel en nijverheid	305	—	305	—	65	—	65	—
Overige	409	44	38	327	182	56	32	94
	19 009	16 261	1 461	1 287	19 940	17 853	1 150	937
Leningen woningwetbouw	3 223	—	3 223	—	3 323	—	3 323	—
	22 232	16 261	4 684	1287	23 263	17 853	4 473	937

1. Algemene verzamelstaat van de uitgaven en de ontvangsten per hoofdstuk van de begrotingen 1977 en 1978

A. Uitgaven en ontvangsten

Hoofdstukken	Uitgaven				Ontvangsten	
	Ontwerp-begroting 1977		1978		Ontwerp-begroting 1977	
	bedrag	in % van totaal	bedrag	in % van totaal	bedrag	bedrag
I Huis der Koningin	7	0,0	8	0,0	—	—
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	97	0,1	111	0,1	1	1
III Algemene Zaken	34	0,0	80	0,1	—	40
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken	117	0,1	117	0,1	8	16
V Buitenlandse Zaken	2 639	3,0	2 300	2,4	54	155
VI Justitie	2 210	2,6	2 475	2,6	170	288
VII Binnenlandse Zaken	4 330	5,0	5 030	5,2	18	225
VIII Onderwijs en Wetenschappen	18 245	21,1	19 951	20,7	154	180
IX A Nationale Schuld	6 374	7,4	7 345	7,6	2 818	7
IX B Financiën	1 846	2,1	2 420	2,5	59 295	67 590
X Defensie	8 394	9,7	9 542	9,9	129	544
XI Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	7 405	8,6	8 320	8,6	356	3 112
XII Verkeer en Waterstaat	7 214	8,3	7 970	8,3	1 943	2 732
XIII Economische Zaken	1 938	2,2	2 097	2,2	6 045	6 570
XIV Landbouw en Visserij	1 788	2,1	2 066	2,2	150	227
XV Sociale Zaken	9 155	10,6	10 102	10,5	157	1 175
XVI Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	8 200	9,5	9 283	9,7	547	656
XVII Volksgezondheid en Milieuhygiëne	2 937	3,4	3 379	3,5	156	172
Aanvullende posten	3 666	4,2	3 609	3,8	13	—
Totaal	86 596	100,0	96 205	100,0	72 014	83 690
Saldi					—14 582	—12 515

De uitgaven-bedragen zijn tevens gegeven in percentages van het totaalbedrag. Daarbij wordt erop gewezen dat deze percentages enigszins worden beïnvloed door de nog niet aan de begrotingshoofdstukken toebedeelde bedragen van de aanvullende posten. De hiervoor aan het slot opgenomen bedragen betreffen voor een deel conjuncturele uitgaven.

B. Aanvullende posten 1978

	Uitgaven
1 Relevante uitgaven ¹	2 734
2 Werkgelegenheidsprogramma's ²	875
	3 609

¹ Voor een specificatie zie bijlage 3-A

² Voor een specificatie zie bijlage 1-C-I

C. Specificatie van de conjuncturele posten. Het verschil tussen de totaalbeelden I en II van tabel 5-1.a van de nota

	Vermoedelijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
<i>I Uitgaven</i>		
a. Programma 1973	44 °	41 °
b. Programma van september 1974	34 °	11 °
c. 3½ miljard-programma van november 1974:		
1. tijdelijke bijdragen naar sociale fondsen	—	—
2. overige maatregelen	84 °	305 °
d. Nota inzake de werkgelegenheid van februari 1975	145 °	46 °
e. Nadere maatregelen van april 1975	121 °	120 °
f. Extra bijdrage aan het Ouderdomsfonds ten einde de AOW-trekkenden te laten delen in de inkomensverbetering als gevolg van de tijdelijke verlaging van de loon- en inkomstenbelasting	—	—
g. Verhoging steun aan bedrijven in nood	22 °	—
h. Beleidsprogramma 1976:		
1. tijdelijke bijdrage aan het Algemeen Kinderbijslagfonds	—	—
2. overige maatregelen (naar verwachting zal nog rond 600 miljoen ten laste van 1979 en volgende jaren komen)	612 °	352 °
i. Wet Werkloosheidsvoorziening	166 °	—
j. Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers	10 °	—
	1 238	875 °
<i>II Belastingontvangsten</i>		
a. Verruiming inkomensgrens zelfstandigenaftrek	—	—
b. 3½ miljard-programma van november 1974:		
1. tijdelijke verlenging van de eerste tariefschijf tot f 5 412	—	—
2. tijdelijke verlenging van de belastingvrije sommen en tariefschijven met 1,5%	—	—
3. tijdelijke verhoging van de investeringsaftrek op bedrijfsgebouwen tot 2 × 12%	— 105	—
4. tijdelijke verhoging van de vervroegde afschrijving op bedrijfsgebouwen tot 2 × 20%	— 45	—
c. Nota inzake de werkgelegenheid van februari 1975:		
1. het naar voren halen van de vervroegde afschrijving	— 300	—
2. wijziging 'carry back'-regeling	p.m.	—
d. Nadere maatregelen van april 1975:		
1. tijdelijke verhoging van de vervroegde afschrijving tot 2 × 25%	— 50	—
e. Beleidsprogramma 1976:		
1. continuering van de vervroegde afschrijvingsfaciliteit ad 2 × 25% voor bedrijfsgebouwen tot 31 december 1976	50 1	—
2. uitstel van de voorgenomen verhoging van het algemene tarief van de omzetbelasting tot 1 oktober 1976	—	—
3. toepassing ook voor 1976 van de gewijzigde 'carry back'-regeling	—	—
f. Continuering in 1976 van de verruiming zelfstandigenaftrek (initiatiefwet)	—	—
g. Verlaging tarief vennootschapsbelasting met 1 punt (initiatiefwet)	—	—
	— 550 2	— 100 2 3
<i>III Totaal van extra uitgaven en belastingmiddelen</i>	1 788	975
<i>Idem na aftrek aandelen Gemeentefonds en Provinciefonds</i>	1 708	960

¹ Aangezien de budgettaire kosten ad 50 miljoen ten laste komen van de opbrengst van de vennootschapsbelasting over het boekjaar 1976, komt de middelenderving pas in 1977 tot uitdrukking

² Na aftrek van de aandelen voor Gemeentefonds en Provinciefonds 470 miljoen (1977), respectievelijk 85 miljoen (1978)

³ Niet in onderdelen te splitsen.

2. Belastingopbrengsten

A. Ramingen 1977 en 1978 per belasting

		Begrotingsbasis			Kasbasis	
		Oorspronkelijke raming 1977	Herziene raming ¹ 1977	Vermoede-lijke uitkomsten 1977	Vermoede-lijke uitkomsten 1977	Raming 1978
I	Kostprijsverhogende belastingen	30 087	31 030	31 440	31 440	34 820
a.	Invoerrechten	1 250	1 325	1 350	1 350	1 450
b.	Omzetbelasting	19 000	19 600	19 600	19 600	21 900
c.	Bijzondere verbruiksbelasting personenauto's	1 050	1 200	1 325	1 325	1 500
d.	Accijns van lichte olie	2 625	2 575	2 525	2 525	2 625
e.	Accijns van minerale oliën, andere dan lichte olie	525	525	550	550	575
f.	Tabaksaccijns	1 400	1 375	1 400	1 400	1 625
g.	Alcoholaccijns	800	825	875	875	900
h.	Bieraccijns	250	250	260	260	275
i.	Wijnaccijns en accijns van mousserende dranken	190	180	170	170	180
j.	Suikeraccijns	25	25	25	25	25
k.	Accijns van alcoholvrije dranken	135	135	125	125	130
l.	Belastingen van rechtsverkeer	1 275	1 450	1 600	1 600	1 925
m.	Motorrijtuigenbelasting					
1.	exclusief opcenten	750	775	825	825	875
2.	opcenten ten behoeve van het Rijkswegenfonds	802	775	800	800	830
n.	Grondbelasting (rijksopcenten)	10	15	10	10	5
II	Belastingen op inkomen, winst en vermogen	41 555	41 690	41 890	41 665	45 220
a.	Inkomstenbelasting	7 200 ²	7 200 ²	7 200 ²	6 800	7 500
b.	Loonbelasting	25 000	24 900	24 800	24 800	27 800
c.	Dividendbelasting	700	725	750	750	800
d.	Kansspelbelasting	40	40	40	40	45
e.	Vennootschapsbelasting	7 600 ³	7 800 ³	8 000 ³	8 200	7 900
f.	Vermogensbelasting	575 ²	550 ²	600 ²	575	625
g.	Successierechten	440	475	500	500	550
h.	Personele belasting (rijksopcenten)	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
III	Totaal van I en II	71 642	72 720	73 330	73 105	80 040
	Aandeel van het Gemeentefonds	9 120 ⁴	9 637 ⁶	9 708 ⁶	9 677 ⁶	10 517 ⁸
	Aandeel van het Provinciefonds	619 ⁵	642 ⁷	647 ⁷	645 ⁷	710 ⁹
	Aandeel van het Rijkswegenfonds	802	775	800	800	830
	Aandeel van de Europese Gemeenschappen					
	1. in de invoerrechten ¹⁰	1 243	1 317	1 341	1 341	1 440
	2. in de omzetbelasting	—	—	—	—	880 ¹¹
	Afdracht aan de Investeringsrekening	1 600	525	—	—	p.m. ¹²
		13 384	12 896	12 496	12 463	14 377
	Ten bate van de rijksbegroting	58 258	59 824	60 834	60 642	65 663

¹ Conform de ramingen in de nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1977 (kamerstuk 14606)

² Geraamde opbrengst over het belastingjaar 1977

³ Geraamde opbrengst over het boekjaar 1976 (1976/1977)

⁴ 13,25% van de opbrengst met uitzondering van die van de invoerrechten, de

motorrijtuigenbelasting, de grondbelasting en de personele belasting

⁵ 0,900% van de onder ⁴ bedoelde opbrengst

⁶ 13,80% van de onder ⁴ bedoelde opbrengst

⁷ 0,920% van de onder ⁴ bedoelde opbrengst

⁸ 13,68% van de onder ⁴ bedoelde opbrengst

⁹ 0,924% van de onder ⁴ bedoelde opbrengst

¹⁰ Geraamde opbrengst van de invoerrechten, exclusief de rechten op E.G.K.S.-goederen

¹¹ Zeer voorlopige raming

¹² Zie voor toelichting bijlage 3-H

B. Belastingdruk en verdeling van de belastingdruk in de laatste tien jaar

	Nationaal inkomen	Totale belastingbaten ¹	
	Netto tegen marktprijzen	Bedrag	in % van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen ²
1969	93 800	25 050	26,7 (26,4)
1970	105 250	29 450	28,0 (27,6)
1971	118 500	34 900	29,5 (28,9)
1972	134 300	40 800	30,4 (29,7)
1973	154 650	46 000	29,7 (29,0)
1974	174 250	52 750	30,3 (29,2)
1975	187 850	57 750	30,7 (29,5)
1976	214 450	66 850	31,2 (29,9)
1977	234 900	75 250	32,0 (30,8)
1978	255 350	84 000	32,9 (31,8)

¹ Het betreft hier belastingen die aan het desbetreffende jaar kunnen worden toegerekend, geheven door het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen. De laatste belopen, met inbegrip van de heffingen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties, in 1978 ongeveer 2625 mln. De milieuheffingen zijn, anders dan bij de in de

Macro Economische Verkenning opgenomen belastingdrukcijfers, niet in de belastingbaten opgenomen. Hierdoor treden niveauverschillen op met de in de M.E.V. 1978 voor de belastingdruk geïllustreerde cijfers. In de belastingdrukcijfers voor de jaren 1971–1973 is de opbrengst vanwege de wiebeltax begrepen. Voor het overige

wordt voor een technische toelichting op de gegevens verwezen naar de noot bij tabel 8–3 blz. 94 van de miljoenennota 1973.

² De cijfers tussen haakjes geven de belastingdruk weer, indien de belastingbaten in de sfeer van de vennootschapsbelasting die voortvloeien uit aardgaswinsten buiten beschouwing worden gelaten.

C. Verdeling van de belastingdruk¹

	Belastingen op inkomen, winst en vermogen ²		Kostprijsverhogende belastingen ³	
	Bedrag	in % van het totaal ⁴	Bedrag	in % van het totaal ⁴
1969	14 450	57,5 (57,0)	10 700	42,5 (43,0)
1970	16 425	55,6 (54,9)	13 125	44,4 (45,1)
1971	19 950	56,9 (56,1)	15 100	43,1 (43,9)
1972	23 350	57,0 (56,1)	17 600	43,0 (43,9)
1973	26 325	57,0 (55,9)	19 825	43,0 (44,1)
1974	31 575	59,7 (58,2)	21 350	40,3 (41,8)
1975	34 100	58,9 (57,2)	23 750	41,1 (42,8)
1976	38 900	58,1 (56,4)	28 075	41,9 (43,6)
1977	42 650	56,5 (54,8)	32 825	43,5 (45,2)
1978	47 625	56,6 (55,0)	36 575	43,4 (45,0)

¹ De belastingen die aan het desbetreffende jaar kunnen worden toegerekend, geheven door het Rijk en de lagere overheid. De cijfers voor de jaren 1971–1973 zijn inclusief de opbrengsten uit hoofde van de wiebeltax.

² Inclusief de opbrengst vanwege de successierechten.

³ Exclusief de heffingen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en de milieuheffingen.

⁴ De cijfers tussen haakjes geven de verdeling van de belastingdruk weer, indien de belastingbaten in de sfeer van de vennootschapsbelasting die voortvloeien uit aardgaswinsten buiten beschouwing worden gelaten.

3. Meerjarenramingen 1978 - 1982

A. Relevante uitgaven, ingedeeld naar begrotingshoofdstukken en homogene groepen

Uitgaven

	1978	1979	1980	1981	1982
<i>I Huis der Koningin</i>	8	8	9	9	10
<i>H Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin</i>	111	119	126	133	142
<i>III Algemene Zaken</i>	80	86	94	101	110
<i>IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken</i>	3	3	4	4	4
<i>V Buitenlandse Zaken</i>	270	281	294	311	328
1. Buitenlandse Dienst	162	173	178	186	195
2. Diversen	108	108	116	125	133
<i>VI Justitie</i>	2 473	2 697	2925	3 184	3 456
<i>VII Binnenlandse Zaken</i>	4 922	5 353	5 811	6 249	6 708
1. Materiële uitgaven lager onderwijs	1 839	2 008	2 188	2 365	2 549
2. Annuïteiten A.B.P. en N.S.-pensioenfondsen	243	243	243	243	243
3. Bijdrage aan de gemeentepolitie	1 746	1 910	2 083	2 263	2 464
4. Toeslagen op pensioenen	362	391	419	414	444
5. Garantiewetten Indonesië	197	194	191	187	183
6. Overige uitgaven	535	607	687	777	825
<i>VIII Onderwijs en Wetenschappen</i>	19 425	20 973	22 341	23 888	25 376
1. Algemeen	610	673	718	768	810
2. Kleuteronderwijs	1 178	1 209	1 183	1 240	1 261
3. Lager onderwijs	2 998	3 169	3 345	3 500	3 627
4. Buitengewoon onderwijs	567	609	654	700	744
5. Algemeen voortgezet onderwijs; lager en middelbaar beroepsonderwijs; onderwijs voor volwassenen	6 390	6 860	7 291	7 790	8 311
6. Onderwijs en vorming werkende jongeren	498	603	648	683	721
7. Opleiding docenten; her- en bijscholing	627	696	761	831	887
8. Bouwzaken onderwijs	762	812	837	868	901
9. Hoger beroepsonderwijs	808	904	1 000	1 098	1 197
10. Universiteiten en hogescholen	3 250	3 515	3 801	4 113	4 448
11. Academische ziekenhuizen	617	672	732	817	920
12. Investerings wetenschappelijk onderwijs	290	361	399	419	390
13. Rijksstudietoelagen; tegemoetkoming studiekosten	830	890	972	1 061	1 159
<i>IX A Nationale Schuld</i>	4 950	6 150	7 250	8 300	9 350
1. Rente	4 950	6 150	7 250	8 300	9 350
2. Aflossingen ¹	(2 395)	(3 300)	(4 200)	(5 500)	(6 800)
<i>IX B Financiën</i>	2 209	2 312	2 437	2 596	2 767
<i>X Defensie</i>	9 515	10 204	10 900	11 615	12 563

¹ Niet-relevante uitgaven. Andere niet-relevante uitgaven zijn de verleningen van liquiditeitsvoorschotten, genoemd in de voetnoten bij bijlage 3-B, en de conjunctu-rele uitgaven, genoemd in bijlage 1-B.

Uitgaven (vervolg)

		1978	1979	1980	1981	1982
<i>XI</i>	<i>Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening</i>	8 264	8 991	9 461	9 933	10 426
	1. Woningweteningen	3 237	3 689	4 010	4 304	4 639
	2. Huursubsidies	2 753	2 874	2 926	2 937	2 911
	3. Stadsvernieuwing	576	647	699	754	810
	4. Infrastructuur	259	330	317	327	360
	5. Rijksgebouwendienst	924	937	959	1 024	1 078
	6. Overige uitgaven	515	514	550	587	628
<i>XII</i>	<i>Verkeer en Waterstaat</i>	7 881	8 543	9 173	9 713	10 138
	1. Waterstaat	1 936	2 027	2 214	2 393	2 470
	2. Wegen en infrastructuur openbaar vervoer	993	1 114	1 172	1 176	1 245
	3. Bijdragen verliezen openbaar vervoer	2 268	2 478	2 711	2 971	3 204
	4. Overige diensten	489	558	580	556	510
	5. Personeel	930	1 006	1 081	1 162	1 249
	6. P.T.T.	1 265	1 360	1 415	1 455	1 460
<i>XIII</i>	<i>Economische Zaken</i>	1 773	1 959	1 880	1 840	1 808
	1. Industrie en economische politiek	545	633	638	567	483
	2. Prijzen, ordening en regionale economische politiek	413	507	418	418	453
	3. Handel, ambacht en diensten	172	183	198	215	230
	4. Energievoorziening	301	267	227	214	175
	5. Overige uitgaven	342	369	399	426	467
<i>XIV</i>	<i>Landbouw en Visserij</i>	1 784	1 860	1 950	2 087	2 216
	1. Landbouwonderwijs	566	617	667	720	771
	2. Onderzoek en voorlichting	222	228	239	257	277
	3. Structuurmaatregelen	605	608	619	659	687
	4. Overige uitgaven	391	407	425	451	481
	5. Landbouw-Egalisatiefonds A	—	—	—	—	—
<i>XV</i>	<i>Sociale Zaken</i>	9 492	9 647	10 194	11 105	11 992
	1. Sociale verzekeringen	4 394	4 763	5 089	5 540	5 921
	2. Complementaire sociale voorzieningen	4 309	4 047	4 209	4 608	5 053
	3. Overige uitgaven	483	503	533	565	597
	4. Personeel	306	334	363	392	421
<i>XVI</i>	<i>Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk</i>	9 098	9 915	11 089	12 439	13 956
	1. Ministerie	113	110	102	107	112
	2. Culturele zaken	343	363	386	413	439
	3. Natuurbehoud en recreatie	188	233	246	260	271
	4. Radio, televisie en pers	657	700	742	786	831
	5. Maatschappelijke ontwikkeling	1 985	2 166	2 383	2 587	2 799
	6. Bijstand	4 838	5 247	6 009	6 936	8 013
	7. Verzetsdeelnemers en vervolgd	741	841	946	1 055	1 173
	8. Personeel	233	255	275	295	318
<i>XVII</i>	<i>Volksgezondheid en Milieuhygiëne</i>	3 269	3 564	3 974	4 462	5 051
	<i>Civiele Verdediging</i>	184	192	200	212	226
	<i>Ontwikkelingssamenwerking</i>	2 497	2 793	3 147	3 606	3 967
	(Plafond excl. garanties, kwijtschelding schuld Suriname en na correctie voor hulp via E.G.-begroting)					

Uitgaven (vervolg)

	1978	1979	1980	1981	1982
<i>Wetenschapsbeoefening</i>	1 282	1 330	1 392	1 459	1 552
1. Onderwijs en Wetenschappen	451	476	503	537	570
2. Verkeer en Waterstaat	77	81	83	84	87
3. Economische Zaken	295	306	322	335	358
4. Landbouw en Visserij	270	290	304	308	330
5. Volksgezondheid en Milieuhygiëne	96	91	94	101	108
6. Overige departementen	93	86	86	94	99
<i>Aanvullende posten</i>	2 734	4 455	6 312	8 530	11 305
a. Reserve voor personeelsuitbreiding	—	65	195	340	505
b. Generale verlaging personeelsuitgaven ¹	-190	-300	-420	-565	-605
c. Beleidsvoornemens t.a.v. sociale voorzieningen overheidspersoneel ¹	-231	-247	-362	-430	-463
d. Herstructurering kinderaftrek en kinderbijslag (hogere uitgaven van het Rijk tegenover hogere belastingmiddelen wegens afschaffing kinderaftrek), inclusief loon- en prijsbijstelling ¹	800	1 005	1 120	1 185	1 245
e. Aanvullende beleidsombuigingen in de sociale verzekeringen en voorzieningen ¹	—	-200	-400	-530	-570
f. Loonkostensubsidies (inclusief loon- en prijsbijstelling)	1 100	1 300	1 500	1 700	1 900
g. Saldo hogere kosten personeel Rijk en gesubsidieerde instellingen ten gevolge van de invoering van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet	85	272	469	680	893
h. Loon- en prijsbijstelling	1 170	2 560	4 210	6 150	8 400
Totaal relevante uitgaven	92 224	101 435	110 963	121 776	133 451

¹ Betreft nog niet gerealiseerde onderdelen van het 1%-beleid

L
P

B. Relevante niet-belastingontvangsten, ingedeeld naar begrotingshoofdstukken

	1978	1979	1980	1981	1982
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	1	2	2	2	2
III Algemene Zaken	40	44	49	54	59
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken	16	16	15	14	15
V Buitenlandse Zaken	80 ¹	90	98	101	107
VI Justitie	288	305	322	343	363
VII Binnenlandse Zaken	225	259	298	343	395
VIII Onderwijs en Wetenschappen	180	197	216	236	257
IX A Nationale Schuld	7	7	7	7	7
IX B Financiën	1 401 ²	1 391	1 434	1 474	1 532
X Defensie	544	568	593	620	648
XI Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	3 112	3 426	3 863	4 275	4 649
XII Verkeer en Waterstaat	2 732	2 862	3 101	3 243	3 379
XIII Economische Zaken	6 570	7 187	7 859	8 312	8 282
(waarvan uit aardgas)	(6 320)	(6 880)	(7 520)	(7 950)	(7 910)
XIV Landbouw en Visserij	227	204	206	224	229
XV Sociale Zaken ³	575	582	576	574	571
XVI Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	656	696	737	779	824
XVII Volksgezondheid en Milieuhygiëne	172	216	256	316	420
Totaal relevante niet-belastingontvangsten	16 826	18 052	19 632	20 917	21 739

¹ Exclusief 75 miljoen aflossing voor-schotten Ned. Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden.

² Exclusief 83 miljoen opbrengst afge-leverde munt, 38 miljoen aflossing voor-

schotten Ned. Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden en 405 miljoen aflossing lening Italië.

³ Exclusief 600 miljoen aflossing voor-schotten Invaliditeits- en Ouderdomsfonds.

C. Overzicht van de wijzigingen in de meerjarenramingen

In dit overzicht is de aansluiting weergegeven tussen de voorafgaande bijlage 3-A en de bijlage 3-A van de miljoenennota 1977. Voor een specificatie van de wijzigingen uit hoofde van de voorjaarsnota 1977 wordt verwezen naar kamerstuk 14 606.

Mutaties beneden 5 miljoen zijn niet afzonderlijk vermeld.

	1978	1979	1980	1981
<i>Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin</i>	6	8	9	8
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	2	2	2	3
Diversen	4	6	7	5
<i>Algemene Zaken</i>	43	47	53	58
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	1	—	—	—
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
— Desaldering	40	44	49	53
Diversen	2	3	4	5
<i>Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken</i>	—	— 1	—	—
Diversen	—	— 1	—	—
<i>Buitenlandse Zaken</i>	— 771	— 831	— 884	— 935
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	1	1	1	1
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
— Omzetting van ramingen op kasbasis	— 1	— 1	— 1	— 1
Financiering van de uitgaven van de Europese Gemeenschap via afdracht van een deel van de omzetbelasting in plaats van een bijdrage via de uitgavenbegroting	— 780	— 835	— 885	— 935
Diversen	9	4	1	—
<i>Justitie</i>	60	73	71	83
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	14	15	16	18
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
— Omzetting van ramingen op kasbasis	— 10	— 11	— 12	— 12
— Desaldering	10	11	11	12
Uitbreiding rijkspolitie met 230 man	12	12	13	14
Personeel	17	34	36	38
Diversen	17	12	7	13
<i>Binnenlandse Zaken</i>	277	338	563	494
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	45	52	59	66
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
— Omzetting van ramingen op kasbasis	— 15	— 13	— 6	— 19
— Desaldering	201	234	273	317
Materiële uitgaven lager onderwijs:				
— Onroerend-goedbelasting	24	26	30	33
— Bijstelling in verband met herziene raming rentelasten	— 3	4	27	50
— Grotere toename aantallen leslokalen	7	13	21	27
— Herziening vergoedingssysteem Buitengewoon Lager Onderwijs (a'schaffing van het zgn. dakpannensysteem)	14	15	16	18
Bijdrage aan het spoorwegpensioenfonds (bijstelling extrapolatie)	—	—	—	— 35
Bijstelling raming nieuwbouw politiebureaus als gevolg van optrekking vergoedingsbedragen	19	20	21	23
Herziene raming voor spreiding rijksdiensten	— 24	— 52	90	— 9
Personeel	20	25	24	25
Diversen	— 11	14	8	— 2

	1978	1979	1980	1981
<i>Onderwijs en Wetenschappen</i>	230	245	183	168
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	190	153	80	76
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 14	– 15	– 14	– 16
– Bijstelling raming investeringen wetenschappelijk onderwijs	– 30	50	50	50
Studiefinanciering (optrekken bijdragevrije voet ouderlijk inkomen)	58	61	67	73
Diversen (waaronder de effecten van wijzigingen in de ramingen van de aantallen leerlingen bij de verschillende onderwijssoorten)	26	– 4	–	– 15
<i>Nationale Schuld</i>	– 850	– 950	– 1 050	– 1 200
Voorjaarsnota	– 850	– 950	– 1 050	– 1 200
<i>Financiën</i>	474	467	493	519
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	32	13	13	8
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Desaldering	398	418	440	464
Personeel	28	32	35	37
Diversen	16	4	5	10
<i>Defensie</i>	682	770	772	706
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	285	347	331	262
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 14	– 18	– 21	– 23
– Desaldering	397	414	432	450
Handhaving van de MBFR-sterkte in 1978 (aanvulling op voorjaarsnota)	6	13	14	–
Personeel	3	7	7	7
Diversen	5	7	9	10
<i>Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening</i>	472	590	502	457
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	246	387	377	364
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 18	– 24	– 22	– 21
– Desaldering	218	232	246	261
– Wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	169	25	–	–
Metro Spijkenisse	–	14	22	28
Personeel	7	14	15	16
Diversen	– 150	– 58	– 136	– 191

	1978	1979	1980	1981
<i>Verkeer en Waterstaat</i>	<i>354</i>	<i>265</i>	<i>353</i>	<i>258</i>
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	140	175	196	195
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 96	– 94	– 81	– 55
– Desaldering	130	140	150	160
– Wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	160	115	95	40
Herziene raming Rijksdienst IJsselmeerpolders	6	5	6	18
Natte Waterstaat (bijstelling extrapolatie 1981)	–	–	–	– 148
Uitstel werken voor derden en ramingsbijstelling Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren	– 2	– 111	– 59	– 26
Metro Spijkenisse	–	6	24	32
Wet Uitkering Wegen en Rijksbijdrage Rijkswegenfonds (ramingsbijstelling)	– 5	– 7	– 7	18
Tekorten openbaar vervoer	6	7	7	7
Personeel	5	11	12	13
Diversen	10	18	10	4
<i>Economische Zaken</i>	<i>101</i>	<i>219</i>	<i>85</i>	<i>– 16</i>
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	160	120	9	– 7
Herstructurering scheepsbouw (gewijzigde verdeling van de uitgaven over de jaren)	4	97	94	4
Rente-overbruggingsregeling scheepsbouw	– 3	– 10	– 14	– 11
Steun aan individuele bedrijven	– 53	–	–	–
Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Middenstand	– 7	– 4	– 5	– 5
Mijnsteun	– 10	– 5	– 4	– 6
Diversen	10	21	5	9
<i>Landbouw en Visserij</i>	<i>146</i>	<i>142</i>	<i>142</i>	<i>180</i>
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	154	171	188	225
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 5	– 4	– 5	– 5
– Desaldering	63	56	52	51
– Wijzigingen als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	9	7	4	3
Correctie op voorjaarsnota (vnl. bij Stichting Beheer Landbouwgronden en Cultuurtechnische Werken)	– 73	– 90	– 93	– 110
Diversen	– 2	2	– 4	– 16
<i>Sociale Zaken</i>	<i>344</i>	<i>10</i>	<i>– 16</i>	<i>– 52</i>
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	– 61	– 29	– 51	– 72
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 14	– 24	– 29	– 47
– Desaldering	32	32	31	30
Rijksbijdrage Algemeen Werkloosheidsfonds (bijstelling premieloonsom)	15	17	18	19
Rijksbijdrage AOW+/AWW (bijstelling aantallen)	9	10	10	11
Hogere bijdrage Wet Werkloosheidsvoorziening i.v.m. de ontwikkeling van de werkloosheid	380	–	–	–
Tewerkstelling erkende gewetensbezwaarden	– 20	–	–	–
Personeel	5	10	10	11
Diversen	– 2	– 6	– 5	– 4

	1978	1979	1980	1981
<i>Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk</i>	191	130	258	320
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	45	120	269	358
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 73	– 63	– 75	– 92
– Desaldering	60	63	67	71
– Wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	4	–	–	–
Invoering van all-in huurnorm in de bijstandsuitkeringen	8	–	– 6	– 12
Hogere bijdrage Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers i.v.m. de ontwikkeling van de werkloosheid	139	–	–	–
Personeel	5	10	11	12
Diversen	3	–	– 8	– 17
<i>Volksgesondheid en Milieuhygiëne</i>	143	105	138	180
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	94	146	193	260
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	– 6	– 6	– 7	– 7
– Wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	16	–	–	–
Rijksbijdrage Bejaardenziekenfondsverzekering	19	– 57	– 66	– 78
Rijksbijdrage Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	6	6	6	7
Personeel	4	8	8	9
Diversen	10	8	4	– 11
<i>Civiele Verdediging</i>	10	7	4	–
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	6	5	4	4
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	–	–	–	– 1
Diversen	4	2	–	– 3
<i>Ontwikkelingssamenwerking</i>	– 25	– 24	12	80
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	–	–	20	30
Bijstelling extrapolatie	–	–	–	100
Herberekening hulpplafond i.v.m. wijziging nationaal inkomen	– 19	– 9	7	– 35
Correctie voor hulp via E.G.-begroting	– 6	– 15	– 15	– 15
<i>Wetenschapsbeoefening</i>	49	49	37	19
Voorjaarsnota (incl. prijsbijstelling)	29	34	30	12
Invoering Comptabiliteitswet 1976:				
– Omzetting van ramingen op kasbasis	–	–	– 2	– 3
– Desaldering	1	1	1	1
– Wijziging als gevolg van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen	13	5	5	2
Diversen	6	9	3	7
<i>Aanvullende posten</i>	–1 882	–1 643	–1 328	– 9 46
Voorjaarsnota (incl. de verdeling van de prijsbijstelling)	–1 057	– 943	– 955	–1 051
Herstructurering Kinderaftrek en Kinderbijslag (herziene raming)	70	70	60	50
Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (herziene raming)	– 103	– 113	– 122	– 133
Overige (vnl. herziening loon- en prijsbijstelling)	– 792	– 657	– 311	188
Totaal	54	16	397	381

D. Meerjarenramingen Gemeentefonds en Provinciefonds

<i>Uitgangspunten:</i>	1978	1979 t/m 1982
– Trendmatige reële groei nationaal inkomen	3,75%	3,75%
– Correctie prijsstijging 1977	– 0,2 %	
– Prijsstijging nationaal inkomen ¹	5,8 %	5,8 %
– Progressiefactor	1,16	1,16
– Trendmatige groei belastingopbrengsten	11,1	11,3
– Compensatie prijsstijging	5,5 %	5,5 %
– Algemene salarismaatregelen	6,5 %	8,0 %

¹ Gecorrigeerd voor binnenlandse prijsstijging aardgas

1. Gemeentefonds

Op basis van de vorenstaande gegevens is de toeneming van de uitkering uit het Gemeentefonds tot en met 1982 als volgt:

<i>Jaarlijks accres uitkering</i>	1978	1979	1980	1981	1982
<i>Accres uitkering</i>					
a. 80% sociale zorg	150,0	170,6	209,0	264,3	336,9
b. 3½% volume-accres	307,0	337,3	374,3	415,3	460,7
c. 6,5/8,0% algemene salarismaatregelen	400,3	540,9	602,2	670,5	746,5
d. 5,5% prijscompensatie	160,6	176,8	194,7	214,4	236,3
e. extra accres: 1978	45,0	4,2	4,5	5,0	5,4
1979		45,0	4,2	4,5	5,0
1980			45,0	4,2	4,5
1981				45,0	4,2
1982					45,0
f. vergoeding aan Vereniging van Nederlandse Gemeenten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal accres lopend jaar	1 063,1	1 275,0	1 434,1	1 623,4	1 844,7
<i>Nadere accressen over 1977 ten opzichte van miljoenennota 1977:</i>					
a. 80% sociale zorg	102,3				
b. afrekening salariscompensatie 1976	–62,6				
c. aanvullende bijdrage Amsterdam	121,8				
d. invoering AAW	–35,8				
e. prijscompensatie 1977 6% in plaats van 8%	–48,5				
f. salariscompensatie 1977 6,5% in plaats van 7,5%	–56,6				
g. vergoeding aan Vereniging van Nederlandse Gemeenten	0,1				
Totaal accres lopend jaar t.o.v. ontwerp-begroting 1977	1 083,8	1 275,0	1 434,1	1 623,4	1 844,7

Uit de confrontatie van de algemene uitkering van het Gemeentefonds en de trendmatige belastingopbrengst van het fonds blijkt het jaarlijkse beslag op begrotingsruimte van het Rijk.

	1978	1979	1980	1981	1982
A. 1. Uitkering van het vorige jaar (exclusief eenmalig bedrag)	9 480,1	10 563,9	11 838,9	13 273,0	14 896,4
2. Accres	1 083,8	1 275,0	1 434,1	1 623,4	1 844,7
3. Uitkering (exclusief eenmalig bedrag)	10 563,9	11 838,9	13 273,0	14 896,4	16 741,1
B. 1. Trendmatig belastingaandeel van het vorige jaar	9 480,1	10 563,9	11 838,9	13 273,0	14 896,4
2. Trendmatige groei	1 052,3	1 193,7	1 337,8	1 499,8	1 683,3
3. Trendmatig belastingaandeel	10 532,4	11 757,6	13 176,7	14 772,8	16 579,7
4. Beslag op begrotingsruimte van het Rijk (+) (A 3 – B 3)	+ 31,5	+ 81,3	+ 96,3	+123,6	+161,4
5. Totaal	10 563,9	11 838,9	13 273,0	14 896,4	16 741,1

2. Provinciefonds

	1978	1979	1980	1981	1982
A. 1. Uitkering van het vorige jaar	644,3	710,3	790,6	879,9	979,3
2. Uitstel herverdeling 1977	-5,0	—	—	—	—
3. Trendmatig accres	71,0	80,3	89,3	99,4	110,7
4. Uitkering	710,3	790,6	879,9	979,3	1 090,0
B. 1. Trendmatig belastingaandeel van het vorige jaar	644,3	710,3	790,6	879,9	979,3
2. Trendmatige groei	71,5	80,3	89,3	99,4	110,7
3. Trendmatig belastingaandeel	715,8	790,6	879,9	979,3	1 090,0
4. Beslag op begrotingsruimte van het Rijk (+) (A 4 – B 3)	-5,5	—	—	—	—
5. Totaal	710,3	790,6	879,9	979,3	1 090,0

E. De trendmatige toeneming van de belastingontvangsten

1. Uitgangspunten

Bij de berekening van de trendmatige groei van de belastingontvangsten zijn de belangrijkste uitgangspunten van de vorige miljoenennota gehandhaafd. Zo is voor de trendmatige reële groeivoet van het nationale inkomen uitgegaan van 3,75% en is voor de trendmatige progressiefactor 1,16 gehanteerd.

Bij de voor 1978 berekende trendmatige groei van de belastingen is een correctie aangebracht voor de overgang op het kasstelsel.

Op grond van voor het verleden geconstateerde samenhangen kan worden gesteld dat de belastingopbrengsten op kasbasis trendmatig circa 200 miljoen lager liggen dan de belastingopbrengsten op de begrotingsbasis die door de Comptabiliteitswet 1927 werd voorgeschreven.

2. Groeivoet van de belastingopbrengst

Tabel 3E-a. Groeivoeten belastingopbrengst

	1978	1979-1982
Trendmatige reële groeivoet	3,75%	3,75%
Prijsstijging	5,8%	5,8%
Extra prijsstijging 1977	-0,2%	
Gemiddelde progressiefactor	1,16	1,16
Totale groei belastingopbrengst	11,1 %	11,3 %

De voor 1978 gehanteerde prijsstijging is gebaseerd op de prijsstijging van het nationale inkomen zoals geraamd in de Macro Economische Verkenning 1978, na correctie voor de prijsstijging van het aardgas. De geringere prijsstijging 1977 die tevens is verwerkt in de groeivoet voor 1978 is gebaseerd op de vergelijking van de Macro Economische Verkenning 1978 met de Macro Economische Verkenning 1977. De prijsstijging voor 1979 en 1980 is, in overeenstemming met de methodiek van de vorige miljoenennota, berekend via interpolatie tussen het prijsniveau van 1980 zoals geraamd in 'De Nederlandse Economie in 1980' en het prijsniveau voor 1978 zoals geraamd in de Macro Economische Verkenning 1978. De aldus berekende prijsstijging is ook toegepast voor de jaren 1981 en 1982.

3. De trendmatige belastingopbrengst

Tabel 3E-b. Trendmatige belastingopbrengst (in miljarden guldens)

	1978	1979	1980	1981	1982
Trendmatige belastingopbrengst van het vorige jaar	61,8	62,8	72,5	80,7	89,1
Trendmatige groei ¹	6,7	7,1	8,2	9,1	10,1
Inflatiecorrectie 80% (bruto)	-1,5	-1,7	-1,6	-1,7	-1,8
Belastingmaatregelen (bruto)	-2,8	4,3	1,7	1,0	1,6
Vennootschapsbelasting uit prijsverhoging aardgas		0,1		0,1	
Technische correctie ²	-1,4				
Beslag op ruimte door het Gemeentefonds		-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Trendmatige belastingopbrengst	62,8	72,5	80,7	89,1	98,8

¹ Voor 1978 is hierin begrepen een correctie van -0,2 miljard in verband met de overgang op het kasstelsel.

² In het verleden is de vennootschapsbelasting uit prijsverhoging van het aardgas wel bij de begrotingsruimte geteld doch niet in de trendmatige opbrengst verwerkt. Hier-voor wordt thans een correctie van 0,4

miljard gemaakt. Voorts wordt het bedrag ad 1,8 miljard dat in verband met de Investeringsrekening (inclusief overgangsregeling) in 1977 als beslag op begrotingsruimte in de toetsing is opgenomen, thans afgeboekt van de trendmatige belastingopbrengst van het Rijk.

F. Groei van het aanvaardbaar geachte structurele begrotingstekort

Ook met betrekking tot het aanvaardbare structurele begrotingstekort wordt hetzelfde uitgangspunt gekozen als in de vorige miljoenennota. Wel dient thans rekening te worden gehouden met de overgang op het kasstelsel.

Invloed op structureel begrotingstekort

Lagere uitgaven	-0,4 miljard
Lagere belastingontvangsten	+0,2 miljard
Lagere niet-belastingontvangsten	+0,2 miljard
Mutatie structureel begrotingstekort	-

Het structurele begrotingstekort blijkt op kasbasis bij benadering gelijk te zijn aan het structurele begrotingstekort op begrotingsbasis volgens de Comptabiliteitswet 1927.

Tabel 3.F. Groei van het aanvaardbare structurele begrotingstekort (in miljarden guldens)

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Nationaal inkomen conform 'De Nederlandse Economie in 1980' en Macro Economische Verkenning-1978 ¹		255	285	316	347	382
Aanvaardbaar structureel begrotingstekort (exclusief aflossingen) ²	7,9	8,7	9,7	10,7	11,8	13,0
Accres (regel 1.b van tabel 4.1.b)		0,8	1,0	1,0	1,1	1,2

¹ De nationale inkomens voor 1981 en 1982 zijn gebaseerd op een groeivoet van het reële nationale inkomen van 3,75% en een prijsstijging van 5,9%.

² Voor 1977 conform de miljoenennota 1977, voor 1978 en volgende jaren 3,4% van het nationale inkomen.

G. Nadere toelichting bij het totaalbeeld

I Uitgaven (toelichting bij tabel 4.1.a).

ad 3 – Extra werkloosheidsuitkeringen

Voor 1978 is aangesloten bij de raming van de werkloosheid van de Macro Economische Verkenning 1978. Voor de jaren ná 1978 is uitgegaan van dezelfde werkloosheid als bij de meerjarenramingen van de miljoenennota 1977.

ad 4 – Extra loon- en prijsbijstelling

Bij de raming van de afzonderlijke homogene groepen is uitgegaan van een stijging van de loonsom per werknemer in bedrijven van $7\frac{1}{2}\%$ en is als regel een prijsstijging verondersteld van 4%. Via een aanvullende post voor loon- en prijsbijstelling worden de meerjarenramingen aangepast voor andere loon- en prijsveronderstellingen.

Voor 1978 is uitgegaan van het loon- en prijsniveau zoals dit in de Macro Economische Verkenning 1978 ligt besloten. Aldus is voor 1978 gerekend met een loonsomstijging per werknemer in bedrijven van circa $7\frac{1}{2}\%$ en met een gewogen prijsstijging van de prijsgevoelige rijksuitgaven van ruim 6%.

De prijsstijging voor 1979 en 1980 is, overeenkomstig de systematiek van de vorige miljoenennota, berekend via interpolatie van het prijsniveau van 'De Nederlandse Economie in 1980' en dat van de Macro Economische Verkenning 1978. Aldus is uitgegaan van een gewogen prijsstijging van de prijsgevoelige rijksuitgaven van circa 6%. Bij de loonstijging is een soortgelijke interpolatie toegepast, zij het dat thans rekening is gehouden met de doorwerking van de matiging van de reële loonkostenstijging in 1978.

II De niet-belastingmiddelen (in miljarden guldens)

	Ontwerp-begroting 1977	1978	1979	1980	1981	1982
1 Raming niet-belastingmiddelen	13,7	16,8	18,1	19,6	20,9	21,7
2 Hiervan aardgasopbrengsten	5,8	6,3	6,9	7,5	8,0	7,9
3 Niet-belastingmiddelen exclusief aardgas	7,9	10,5	11,2	12,1	12,9	13,8
4 Accres (regel 1.c van tabel 4.1.b)		2,6	0,7	0,9	0,8	0,9
5 Raming aardgasopbrengsten	5,8	6,3	6,9	7,5	8,0	7,9
6 Accres		0,5	0,6	0,6	0,5	-0,1
7 Vennootschapsbelasting uit prijsverhoging aardgas		–	0,1	–	0,1	–
8 Groei aardgasopbrengsten inclusief vennootschapsbelasting uit prijsverhoging (regel 1.d van tabel 4.1.b)		0,5	0,7	0,6	0,6	-0,1

III Omvang belastingmaatregelen

Voor de jaren 1978 tot en met 1980 is uitgegaan van de in de miljoenennota 1977 vermelde noodzakelijke drukverzwaring. Uitgaande van deze drukontwikkeling is opnieuw bezien welke bijdrage de niet-belastingmiddelen (exclusief opbrengsten uit aardgasexport), de vennootschapsbelasting uit prijsverhoging van het aardgas, de progressiewerking en de inflatiecorrectie aan de drukontwikkeling leveren, waarna als technische restpost de omvang van de belastingmaatregelen resulteert. Ten behoeve van de toetsing aan de begrotingsruimte wordt deze post vermeerderd met een aantal, voor de toetsing aan de 1%-norm, niet relevante posten.

Drukverzwaring niet-belastingmiddelen (in miljarden gulden)

	Ontwerp-begroting 1977	1978	1979	1980
a. Raming niet-belastingmiddelen	13,7	16,8	18,1	19,6
b. Hiervan opbrengsten uit export aardgas	2,3	2,7	3,0	3,1
c. Niet-belastingmiddelen exclusief aardgas buitenland	11,4	14,1	15,1	16,5
d. Nationaal inkomen	231	255	285	316
e. c als percentage van het nationale inkomen	4,95	5,55	5,30	5,20
f. Drukmutatie		0,60	-0,25	-0,10
g. Vertekening als gevolg van invoering nieuwe Comptabiliteitswet ¹		0,50		
h. Voor de 1%-norm relevante drukmutatie niet-belastingmiddelen		0,10	-0,25	-0,10

¹ Betreft: — desalderingen	1,5 miljard
— overgang op kasstelsel	-0,2 miljard
Totaal	1,3 miljard

Drukverzwaring via belastingen (in procenten van het nationale inkomen)

	1978	1979	1980
a. Noodzakelijke drukverzwaring volgens miljoenennota 1977	0,55	0,60	0,35
b. Drukontwikkeling niet-belastingmiddelen (mutaties)	0,10	-0,25	-0,10
c. Noodzakelijke drukverzwaring via belastingen (mutaties)	0,45	0,85	0,45

Dekkingsplan 1978

Voor de 1%-norm relevante mutaties

Noodzakelijke drukverzwaring 0,45% van het nationale inkomen	1,1 miljard
Via: — Progressie	1,0
— Inflatiecorrectie	-1,5
	-0,5 miljard
Via dekkingsplan	1,6 miljard

In verband met de bestedingsontwikkeling in 1978 en in samenhang met de veronderstelde matiging van de loonkostenontwikkeling heeft de regering het voorgenomen structurele dekkingsplan met 0,9 miljard beperkt. Bij de toetsing aan de begrotingsruimte wordt hiermee rekening gehouden.

Voor de 1%-norm niet relevante mutaties

Omzetting energiehelling (via dekkingsplan)	0,1 miljard
Afdracht omzetbelasting aan de Europese Gemeenschappen	–0,9 miljard
Afdracht aan de Investeringsrekening ¹	–1,3 miljard
Overgangsregeling structurele vervroegde afschrijving en investeringsaftrek ²	–0,1 miljard
Afschaffing structurele vervroegde afschrijving en investeringsaftrek	0,8 miljard
Verlenging fiscale investeringsfaciliteiten in verband met uitstel van de Wet Investeringsrekening tot 1 januari 1978	–1,0 miljard
Herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie (studie Hofstra)	–1,1 miljard
Totaal	–3,5 miljard

Dekkingsplan 1979

Voor de 1%-norm relevante mutaties

Noodzakelijke drukverzwaring 0,85% van het nationale inkomen	2,4 miljard
Via: – Progressie	1,2
– Inflatiecorrectie	–1,7
– Vennootschapsbelasting uit prijsverhoging aardgas	0,1
	–0,4 miljard
Via dekkingsplan	2,8 miljard

Voor de 1%-norm niet relevante mutaties

Overloop afschaffing kinderaftrek	0,2 miljard
Beëindiging verlenging fiscale investeringsfaciliteiten (inclusief overgangsregeling)	1,1 miljard
Restant afschaffing structurele vervroegde afschrijving en investeringsaftrek	0,2 miljard
Totaal	1,5 miljard

¹ In totaal wordt de Investeringsrekening voor 3,1 miljard in de toetsing betrokken. In 1977 is hiervan reeds 1,8 miljard in de toetsing opgenomen.

² Het betreft hier de kosten van de overgangsregeling, uitgaande van 1 april 1977 als oorspronkelijke ingangsdatum van de Wet Investeringsrekening. De kosten van verlenging van de overgangsregeling zijn apart opgenomen.

Dekkingsplan 1980

Voor de 1%-norm relevante mutaties

Noodzakelijke drukverzwaring 0,45% van het nationale inkomen	1,4 miljard
Via: – Progressie 1,3	
– Inflatiecorrectie –1,6	
	–0,3 miljard
Via dekkingsplan	1,7 miljard

Dekkingsplannen 1981 en 1982

De dekkingsplannen voor 1981 en 1982 zijn zodanig bepaald dat begrotingsruimte en beslag op begrotingsruimte aan elkaar gelijk zijn.

H. De Investeringsrekening

I. Inleiding

In de onderhavige bijlage wordt ingegaan op de begrotingstechnische aspecten van de Wet Investeringsrekening (WIR), welke aanleiding hebben gegeven tot het ramen van een p.m. post voor de belastingafdracht aan de Investeringsrekening. Tevens wordt ingegaan op de invloed van het uitstel van de WIR tot 1 januari 1978 op de aan het bedrijfsleven verleende en te verlenen investeringsfaciliteiten.

II. De begrotingstechnische verwerking van de Investeringsrekening

1. De uitkeringen

Bij de uitkeringen van de Investeringsrekening is het van belang drie aspecten te onderscheiden:

a. De uitkeringen op transactiebasis

In het jaar waarin de investeringen worden verricht (jaar t) ontstaat het volledige recht op premie.

b. Het kaseffect van de uitkeringen

De premies waarop bij investering recht ontstaat kunnen reeds geheel of gedeeltelijk in de voorlopige aanslagen worden verwerkt, bij de inkomstenbelasting zal dit op directe wijze kunnen gebeuren en bij de vennootschapsbelasting gebeurt dit in de regel op indirecte wijze via de zogenoemde 80%-regeling. De voorlopige aanslag bij de vennootschapsbelasting wordt namelijk als algemene regel bepaald op 80% van de over het voorafgaande jaar verschuldigde belasting. Dit heeft tot gevolg dat een WIR-premie over jaar t voor 80% doorwerkt in de voorlopige aanslag over het jaar $t + 1$. De voorlopige aanslag wordt verlaagd indien de belastingplichtige aannemelijk kan maken dat de uiteindelijk verschuldigde belasting, rekening houdend met eventuele WIR-premies, op een lager bedrag zal uitkomen.

Via de nader voorlopige en de definitieve aanslagen die in latere jaren worden opgelegd, zal het resterende deel van de verschuldigde WIR-premies worden uitgekeerd, respectievelijk zullen de bij de voorlopige aanslagen teveel verleende WIR-premies worden teruggenomen.

c. Het ten laste van de Investeringsrekening brengen van de uitkeringen

De benoeming van de verleende WIR-premies in de belastingaanslag vindt eerst plaats bij de vaststelling van de definitieve aanslag, zodat eerst dan de over het desbetreffende belasting- c.q. boekjaar verleende WIR-premies geregistreerd worden. Dit betekent dat het onder *b* genoemde kaspatroon van de investeringsfaciliteit nooit exact valt te achterhalen. De definitieve aanslag wordt in circa 25% van de gevallen in jaar $t + 1$ opgelegd; aan het eind van jaar $t + 2$ is ongeveer 75% van de gevallen definitief geregeld, terwijl de resterende 25% van de definitieve aanslagen wordt opgelegd *na* jaar $t + 2$. De WIR-premies kunnen dus voor het overgrote deel pas 2 jaar na het transactiejaar op zodanige wijze worden aangetoond dat een exacte verificatie mogelijk is.

De vraag doet zich voor of de WIR-premies pas op dat moment ten laste van de Investeringsrekening moeten worden gebracht of dat al in een eerder stadium de geschatte kaseffecten ten laste van de Investeringsrekening kunnen worden geboekt. Over deze problematiek zal nog overleg met de Algemene Rekenkamer moeten plaatsvinden. Daarbij is het van groot belang in hoeverre er gegevens beschikbaar kunnen komen die al in een eerder stadium dan bij de definitieve aanslagen informatie kunnen geven over het verloop van de WIR-premies. Vanwege de nog onzekere uitkomst van de wijze van verantwoorden van de uitgaven van het fonds is de belastingafdracht aan het fonds op p.m. gesteld en zijn alle geraamde kaseffecten van de investeringsfaciliteiten verwerkt in de belastingopbrengst van het Rijk.

Het op p.m. stellen van de belastingafdracht aan de Investeringsrekening heeft geen enkel nadelig gevolg voor de aan het bedrijfsleven te verlenen faciliteiten. Het betekent evenmin dat er voor de rijksbegroting 1978 3 miljard aan middelen vrijkomt vanuit de sfeer van de investeringsfaciliteiten. Tegenover het voordeel van 3 miljard staan nadelen voor de rijksbegroting in dezelfde sfeer en in dezelfde orde van grootte:

- a. Naar raming zullen voor 1978 de belastingen op kasbasis circa 0,5 miljard lager uitkomen doordat in de voorlopige aanslagen al rekening zal worden gehouden met de WIR.
- b. Als gevolg van de verlenging van de fiscale investeringsfaciliteiten tot 1 januari 1978 is er sprake van een extra belastingderving in 1978 van ongeveer 1 miljard.
- c. De kosten van de bestaande investeringsfaciliteiten zijn op kasbasis circa 1,5 miljard groter dan op transactiebasis.

De uiteindelijke beslissing ten aanzien van de wijze van verantwoorden van de WIR-premies is niet van invloed op de omvang van het financieringstekort van het Rijk (inclusief het saldo van de Investeringsrekening). De beslissing is evenmin van invloed op de toetsing aan de begrotingsruimte waar, zoals uiteengezet in hoofdstuk 3 van deze nota, bij de Investeringsrekening wordt uitgegaan van de transactiebasis.

III. Het verloop van de met fiscale investeringsfaciliteiten en met de uitkeringen uit de Investeringsrekening gemoeide bedragen

Bij de indiening van de miljoenennota 1977 in september 1976 werd nog uitgegaan van een ingangsdatum van de WIR van 1 april 1977. De bestaande fiscale investeringsfaciliteiten zouden met ingang van diezelfde datum worden afgeschaft. De daarmee gepaard gaande autonome meeropbrengst zou – althans voorzover het het structurele deel van de faciliteiten betrof – worden aangewend ten behoeve van de Investeringsrekening. Voorts zouden nog extra middelen beschikbaar worden gesteld via financiering uit een vergroting van het begrotingstekort. Het middelenverlies uit hoofde van de schorsing van de heffingen in het kader van de selectieve investeringsregeling zou op de bedragen voor de rekening worden afgeboekt. Daarnaast zouden ook de kosten van de zogenoemde overgangsregeling geleidelijk op het voor de Investeringsrekening beschikbare bedrag in mindering worden gebracht. Voor een overzicht van de met de voeding gemoeide bedragen wordt naar tabel 5.8 (blz. 56) van de miljoenennota 1977 verwezen.¹

Omtrent de WIR-premies c.q. uitkeringen uit de Investeringsrekening zijn in de miljoenennota van vorig jaar geen concrete gegevens verstrekt, omdat destijds over de voor te stellen premiepercentages nog niets bekend was. In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de premiebedragen die op transactiebasis zouden worden uitgekeerd.² Tevens is aangegeven hoe het verloop zou zijn van de met de bestaande fiscale faciliteiten (vervroegde afschrijvingen en investeringsaftrek = VAIA) gemoeide bedragen bij de destijds aangenomen ingangsdatum van de WIR van 1 april 1977.

¹ Op de in deze tabel vermelde bedragen moeten de kosten van de overgangsregeling nog worden afgeboekt.

² De premiebedragen voor 1977 t/m 1980 zijn berekend op basis van de in het wetsontwerp voorgestelde premie- en voedingspercentages.

Tabel 3H-a VAIA en WIR op transactiebasis bij WIR per 1-4-1977

	1976	1977	1978	1979	1980
1 VAIA					
– structurele faciliteit ¹	1 225	860	190	–	–
– conjuncturele faciliteit	550	250	–	–	–
– overgangsregeling ²	215	350	130	–	–
	1 990	1 460	320	–	–
2 WIR					
– uitkeringen ³	–	2 045	3 075	3 450	4 300
3 Totaal aan faciliteiten	1 990	3 505	3 395	3 450	4 300

¹ Het betreft hier:
– vervroegde afschrijving van $2 \times 16\frac{2}{3}\%$ voor bedrijfsgebouwen
– investeringsaftrek voor bedrijfsgebouwen van $2 \times 8\%$
– investeringsaftrek voor outillage van $2 \times 4\%$

² Het betreft hier:
– verhoging investeringsaftrek voor bedrijfsgebouwen tot $2 \times 12\%$
– verhoging investeringsaftrek voor outillage tot $2 \times 8\%$
– verhoging vervroegde afschrijving tot $2 \times 25\%$

³ Deze bedragen wijken van jaar op jaar enigszins af van de tot op heden gepresenteerde cijfers over de voeding van de Investeringsrekening (na correctie voor de kosten van de overgangsregeling). Op middellange termijn lopen voeding en uitkeringen echter parallel.

Zoals uit tabel 3H-a blijkt zou dus over de periode 1976–1981 op transactiebasis voor het bedrijfsleven aan investeringsfaciliteiten een bedrag van ruim 16,6 miljard beschikbaar komen.

Door het uitstel van de ingangsdatum van de WIR van 1 april 1977 tot 1 januari 1978 verandert er per saldo nauwelijks iets in het bedrag dat op transactiebasis voor het bedrijfsleven in voornoemde periode is uitgetrokken. Weliswaar zullen in het kader van de WIR geringere bedragen beschikbaar worden gesteld, maar daar staat tegenover dat het doorlopen van de bestaande faciliteiten tot 1 januari 1978 het wegvallen van de WIR-bedragen nagenoeg compenseert. In tabel 3H-b wordt dit geïllustreerd.

Tabel 3H-b VAIA en WIR op transactiebasis bij WIR per 1-1-1978

	1976	1977	1978	1979	1980
1 VAIA					
– structurele faciliteit	1 225	1 400	735	–	–
– conjuncturele faciliteit	550	250	–	–	–
– overgangsregeling	215	755	540	–	–
	1 990	2 405	1 275	–	–
2 WIR					
– uitkeringen	–	–	3 075	3 450	4 300
3 Totaal aan faciliteiten	1 990	2 405	4 350	3 450	4 300

Uit bovenstaande tabel kan worden afgeleid dat over de periode 1976–1981 in totaal – bij een ingangsdatum van de WIR van 1 januari 1978 – een bedrag beschikbaar komt van 16,5 miljard. Dit is 0,1 miljard minder dan in het geval de WIR per 1 april 1977 zou zijn ingegaan. Er vindt weliswaar enige verschuiving plaats tussen de voor 1977 en 1978 beschikbaar gestelde bedragen, maar over de periode als geheel heeft het uitstel van de ingangsdatum van de WIR voor het totale niveau van de investeringsfaciliteiten nauwelijks gevolgen.

Omtrent het verloop van de WIR-uitkeringen en van de met de bestaande faciliteiten gemoeide bedragen op kasbasis valt – in verband met het feit dat bedoelde faciliteiten in de in verschillende stadia van de aanslagregeling opgelegde aanslagen kunnen zijn verdisconteerd – uiteraard moeilijker iets met zekerheid te zeggen. Op basis van een aantal deels arbitraire veronderstellingen en het gegeven dat er een zeker automatisme in de aanslagregeling zit (via de zogenoemde 80%-regeling) kan niettemin globaal worden berekend dat het uitstel van de WIR ook op kasbasis nauwelijks gevolgen heeft voor het bedrag dat met het totaal van de investeringsfaciliteiten is gemoeid in de periode 1976–1980.

4. De vermoedelijke uitkomsten van de begroting 1977

De ramingen volgens de voorjaarsnota (kamerstuk 14 606) blijken op een aantal punten te moeten worden bijgesteld. De huidige vermoedelijke uitkomsten gaan wat de belastingontvangsten betreft uit van de gegevens per eind juli. De ramingen van de uitgaven en de niet-belastingontvangsten steunen op gegevens per 30 juni. Ook de huidige ramingen dragen uiteraard nog een voorlopig karakter. In het bijzonder geldt dit voor de thans geschatte invloed van de toepassing van artikel 24 Comptabiliteitswet 1927/artikel 12 Comptabiliteitswet 1976.

Tabel I. Totaalbeeld ontwikkeling begroting 1977 (in miljarden guldens)

	Ontwerp- begroting 1977	Herzien begrotingsbeeld volgens voorjaarsnota	Nadere wijzigingen	Vermoedelijke uitkomsten
I Exclusief conjuncturele posten				
Uitgaven	84,9	84,1	—	84,1
Ontvangsten	72,5	75,1	+ 1,1	76,2
Saldo	— 12,4	— 9,0	+ 1,1	— 7,9
Saldo exclusief aflossingen Staatsschuld	— 10,6	— 7,1		— 6,0
II Inclusief conjuncturele posten				
Uitgaven	86,6	85,6	— 0,3	85,3
Ontvangsten	72,0	74,6	+ 1,1	75,7
Saldo	— 14,6	— 11,0	+ 1,4	— 9,6
Saldo exclusief aflossingen Staatsschuld	— 12,8	— 9,1		— 7,7

Voor een specificatie van het verschil tussen de totaalbeelden I en II wordt verwezen naar bijlage 1-C.

Tabel II. Mutaties ten opzichte van de voorjaarsnota

	Uitgaven	Ontvangsten
I. Relevante wijzigingen		
<i>Verhoging respectievelijk verlaging van de uitgaven</i>		
a. Exclusief de verlaging in verband met de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen via artikel 12 Comptabiliteitswet 1976.		
1 Bijdrage in de uitgaven van de Europese Gemeenschappen (enerzijds een verlaging met 350 miljoen als gevolg van een hogere afdracht van landbouwheffingen en invoerrechten aan de E.G., anderzijds een verhoging met 285 miljoen als gevolg van een hoger financieringsaandeel)	— 65	
2 Spreiding rijksdiensten	— 7	
3 Automatiseringsprojecten (O & W)	+ 5	
4 Herberekening rechtspositionele maatregelen	+ 9	
5 Woningwetleningen t.b.v. verbetering woningwetwoningen	+ 100	
6 Stadsvernieuwing	— 100	
7 Uitkeringen aan derden voor maatregelen tot bestrijding van verontreiniging van rijkswateren (correctie van in de voorjaarsnota opgenomen verlaging; zie ook niet-belastingontvangsten)	+ 25	
8 Rijksbijdrage AOW-plus (in verband met hogere aantallen en verhoging van de uitkeringen per 1 juli 1977)	+ 10	

		Uitgaven	Ontvangsten
9	Rijksbijdrage Werkloosheidswet (wegens hogere premieplichtige loonsom)	+ 13 *	
10	Centraal Bureau Vestigingsbeleid Rijksgenoten (als gevolg van snellere doorstroming uit opvangcentra)	— 10 *	
11	Subsidie vrijwillige ziekenfondsverzekering	— 5	
12	Diversen (per saldo)	— 25	
		— 50	
b. Gevolgen van beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen via artikel 12 Comptabiliteitswet 1976.			
13	Onderwijs en Wetenschappen	—120 *	
14	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	—194 *	
15	Verkeer en Waterstaat	—341 "	
16	Landbouw en Visserij	— 25 "	
17	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	— 4 *	
18	Volksgezondheid en Milieuhygiëne	— 15 *	
19	Wetenschapsbeoefening	— 25 *	
20	Ontwikkelingssamenwerking	— 78 *	
		— 802 ¹ *	
<i>Verhoging respectievelijk verlaging van ontvangsten</i>			
a. Niet-belastingontvangsten			
21	Te veel betaalde voorschotten (O & W)		+ 18
22	Rente woningwetleningen		— 40
23	Opbrengst Staatsloterij		+ 5
24	Verkopen onroerend goed Domeinen		+ 10
25	Heffingen op het lozen van afvalstoffen in rijkswateren (correctie op de voorjaarsnota; zie ook uitgaven)		+ 25
26	Uitkering van de P.T.T.		+ 70
27	Kalkarheffing		+ 6
28	Landbouw-Egalisatiefonds A (meerontvangsten perceptiekosten als gevolg van hogere landbouwheffingen)		+ 10
29	Diversen		+ 33
			+ 137
b. Belastingontvangsten			
30	Nader uitstel afdracht Investeringsrekening tot 1-1-1978 ²		+ 525
31	Hogere trendmatige groei van de belastingopbrengsten in verband met de hogere prijsstijging nationaal inkomen		+ 400
			+ 925

¹ Zie noot 1 bij tabel III.

² De met het uitstel gepaard gaande belastingderving die het gevolg is van het verlengen van de bestaande fiscale faciliteiten ad 325 miljoen (transactiebasis) komt niet in de begroting 1977 tot uitdrukking doch wordt wel bij de toetsing aan de begrotingsruimte betrokken.

		Uitgaven	Ontvangsten
II Niet relevante wijzigingen			
<i>Verhoging van uitgaven</i>			
1	Wet Werkloosheidsvoorziening (hogere aantallen)	+ 5	
2	Diversen	+ 3	
		+ 8	
<i>Verlaging respectievelijk verhoging van ontvangsten</i>			
a. Niet-belastingontvangsten			
3	Afgeleverde munt		— 6
b. Belastingontvangsten			
4	Hogere opbrengst (de totale netto hogere raming volgens bijlage 2-A ad 1010 miljoen na correctie voor de relevante mutaties, onder posten 30 en 31)		+ 85
III Invloed van de toepassing van artikel 24 Comptabiliteitswet 1927 en artikel 12 Comptabiliteitswet 1976 (saldo overboekingen)			
<i>Exclusief de niet relevante uitgaven voor de werkgelegenheid</i>			
1	Binnenlandse Zaken	+ 68	
2	Onderwijs en Wetenschappen	+ 89	
3	Financiën	+ 31	
4	Defensie	+ 34	
5	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	+ 560	
6	Verkeer en Waterstaat	+ 484	
7	Economische Zaken	+ 12	
8	Sociale Zaken	— 792	
9	Wetenschapsbeoefening	+ 26	
10	Ontwikkelingssamenwerking	+ 229	
11	Diversen	+ 56	
		+ 797 ¹	
Totaal van de nadere wijzigingen vermeld onder I van het totaalbeeld		— 47	+ 11 41
<i>Voor zover betreft de niet relevante uitgaven voor de werkgelegenheid</i>			
Correcties op de terzake in de miljoenennota 1977 (bijlage 1-D) geraamde bedragen als gevolg van herziening overlopen van 1976 naar 1977 en van 1977 naar 1978		— 250	
Totaal van de nadere wijzigingen vermeld onder II van het totaalbeeld		— 297	+ 1 141

¹ Deze vermindering van de overloop is in hoofdzaak het gevolg van de in artikel 12 Comptabiliteitswet 1976 gestelde voorwaarde dat uitsluitend schriftelijk verbonden bedragen mogen worden overgeboekt. De vermindering hangt samen met de onder I vermelde uitgavenverlagingen, waar- tegenover in 1978 en volgende jaren verhogingen zijn aangebracht.

De toetsing aan de begrotingsruimte 1977

Het onderstaande schema geeft een beeld van de toetsingsuitkomsten voor 1977 ten opzichte van de voorjaarsnota 1977.

Tabel III. Relevante wijzigingen ten opzichte van de voorjaarsnota 1977 (in miljarden guldens)

	Uitgaven	Ontvangsten	Relevante overschrijdingen
a. Uitgaven en niet-belasting-ontvangsten	— 0,9 ¹	+ 0,1	— 1,0
b. Belastingontvangsten, exclusief investeringsfaciliteiten		+ 0,4 ²	— 0,4
Totaal a + b	— 0,9	+ 0,5	— 1,4
c. Investeringsfaciliteiten		+ 0,2 ³	— 0,2
	— 0,9	+ 0,7	— 1,6

¹ De verwachte daling van de uitgaven wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de gevolgen van de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen, ingevolge artikel 12 van de Comptabiliteitswet 1976, 802 miljoen). Daarbij moet echter worden bedacht dat in de begrote en geraamde uitgaven voor 1978 en latere jaren verhogingen zijn opgenomen die deze daling geheel compenseren en die in de toetsing van die jaren betrokken zijn.

² Hogere trendmatige groei van de belastingopbrengsten als gevolg van een hogere prijsstijging van het nationale inkomen dan waarmee in de voorjaarsnota gerekend was.
³ Saldo van stijging van de geraamde belastingontvangsten als gevolg van uitstel van WIR tot 1-1-1978 (525 miljoen) en derving van belastingopbrengsten als gevolg van verlenging van bestaande investeringsfaciliteiten (325 miljoen).

Ten opzichte van de ontwerp-begroting 1977 is de toetsingsuitkomst verbeterd met 2,2 miljard.

Herziene belastingramingen 1977

Volgens de huidige ramingen komt de belastingopbrengst over 1977 op begrotingsbasis 610 miljoen (0,8%) hoger uit dan de in de voorjaarsnota (Kamerstuk 14 606) gepresenteerde schatting¹.

Netto, dat wil zeggen rekening houdend met de aandelen van het Provinciefonds, het Gemeentefonds en het Rijkswegenfonds, alsmede met de afdracht aan de Europese Gemeenschappen en aan de Investeringsrekening, bedraagt de bijstelling 1010 miljoen. Het verschil tussen de netto en bruto bijstelling vloeit in hoofdzaak voort uit het veronderstelde verdere uitstel van de ingangsdatum van de Wet Investeringsrekening tot 1 januari 1978. Daardoor zal het in de voorjaarsnota voor 1977 op begrotingsbasis uitgetrokken bedrag voor de Investeringsrekening ad 525 miljoen niet meer in de begroting van dit jaar tot uitdrukking komen.

In de volgende tabel wordt een globaal overzicht gegeven van de verdeling over de diverse belastingen van het verschil tussen de huidige ramingen en die ten tijde van de indiening van de voorjaarsnota. Voor een meer gedetailleerd overzicht wordt verwezen naar bijlage 2-A.

¹ Het verschil tussen de geraamde opbrengst op kasbasis ten tijde van de voorjaarsnota en de huidige kasraming ligt in dezelfde orde van grootte.

Raming belastingopbrengsten 1977 op begrotingsbasis

	Voorjaarsnota	Thans	Verschil
<i>Kostprijsverhogende belastingen</i>	31 030	31 440	+410
waarvan:			
Omzetbelasting	19 600	19 600	—
Bijzondere verbruiksbelasting van personen-auto's	1 200	1 325	+125
Belastingen van rechtsverkeer	1 450	1 600	+150
Motorrijtuigenbelasting	1 550	1 625	+75
Overige	7 230	7 290	+60
<i>Belastingen op inkomen, winst en vermogen</i>	41 690	41 890	+200
waarvan:			
Inkomstenbelasting	7 200	7 200	—
Loonbelasting	24 900	24 800	—100
Vennootschapsbelasting	7 800	8 000	+200
Overige	1 790	1 890	+100
Totaal	72 720	73 330	+610

De kostprijsverhogende belastingen

De belangrijkste bijstelling in de sfeer van de kostprijsverhogende belastingen betreft de herziening van de opbrengstraming van de belastingen van rechtsverkeer. Deze is geheel het gevolg van een op grond van het verloop van de ontvangsten in de eerste zes maanden van dit jaar noodzakelijk gebleken verhoging van de raming van de overdrachtsbelasting. Bedroeg de opbrengst van laatstgenoemde belasting in 1974 nog 499 miljoen, in 1975 steeg deze tot 597 miljoen en in 1976 werd reeds een bedrag van 844 miljoen ontvangen. Voor 1977 mag thans op een opbrengst van naar schatting 1200 miljoen worden gerekend. Bij het opstellen van de raming van de opbrengst van de overdrachtsbelasting over 1977 ten behoeve van de miljoenennota van vorig jaar was van de veronderstelling uitgegaan dat er in 1977 een zekere afzwakking in het expansieve stijgingstempo van deze belasting zou gaan optreden. In de eerste helft van 1977 heeft zich echter in plaats van de veronderstelde vertraging een versnelling voorgedaan. Voor de tweede helft van dit jaar mag, onder meer vanwege de genomen kredietbeperkende maatregelen van medio 1977, welke met name in de sfeer van de hypothecaire kredietverlening van invloed zullen zijn, enige vertraging in de groei worden verwacht. Een groeipercentage ten opzichte van 1976 van ruim 40 ligt, gezien de realisaties in het eerste halfjaar, desalniettemin toch wel in de lijn der verwachting.

In de sfeer van de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's bleek op grond van de ontvangsten in de eerste zes maanden van dit jaar een bijstelling van 125 miljoen noodzakelijk; de bijstelling ten opzichte van de in de miljoenennota 1977 gepresenteerde raming komt daarmee uit op 275 miljoen. Aan laatstgenoemde raming lag onder andere de veronderstelling ten grondslag dat het niveau van de autoverkopen zich in 1977 ongeveer zou stabiliseren op het in 1976 bereikte niveau. Deze veronderstelling dient te worden gezien in het licht van de in 1975 en 1976 opgetreden ontwikkeling. In deze jaren heeft voor een belangrijk deel een inhaal plaatsgevonden op de voornamelijk door de oliecrisis veroorzaakte vertraging in

de vraag naar nieuwe auto's in 1974. In 1975 en 1976 steeg daardoor de opbrengst endogeen met naar schatting 40% respectievelijk 20%. Verondersteld was dat deze inhaalbeweging in 1977 tot stilstand zou komen. Of dit inderdaad het geval zal zijn valt niet met zekerheid vast te stellen. Wel kan worden geconstateerd dat er in 1977 naar schatting 10 à 15% meer nieuwe auto's zullen worden verkocht dan in 1976 en dat voorts een aantal andere niet geheel voorziene factoren het opbrengstverloop in 1977 in niet onaanzienlijke mate omhoog stuwt. In de eerste plaats wijzen zeer voorlopige en globale cijfers over de verdeling van de aankopen van nieuwe auto's over de diverse prijssklassen er op, dat er in 1977 een verschuiving in de richting van duurdere auto's plaatsvindt welke beduidend uitgaat boven de verschuiving die ten gevolge van de prijsstijging van nieuwe auto's normaliter al optreedt. Leidt deze verschuiving op zichzelf gezien reeds tot een hogere opbrengst, daarnaast wordt door het feit dat de verschuiving in een aantal gevallen een overschrijding van de grens van 10 000 gulden met zich meebrengt, niet 16% maar 17,5% aan bijzondere verbruiksbelasting over deze auto's betaald. In de tweede plaats bestaan er aanwijzingen dat er in dit jaar mogelijk enige verandering in het kooppatroon is opgetreden, met dien verstande dat de keuze tussen een goede tweedehands auto en een nieuwe auto dit jaar meer dan in het verleden ten gunste van de laatste uitvalt.

De in het vorenstaande beschreven ontwikkeling heeft tevens aanleiding gegeven tot een verdere herziening van de opbrengststraming van de motorrijtuigenbelasting met 75 miljoen (waarvan 50 miljoen hoofdsom). Dat de bijstelling van de hoofdsom hoger uitvalt dan die van de opcenten is gelegen in het feit dat de ontvangsten uit boetes (verkregen via naheffingsaanslagen) geheel ten goede komen aan de hoofdsom.

De belastingen op inkomen, winst en vermogen

Op grond van de stand van de aanslagregeling per ultimo juli 1977 terzake van het belastingjaar 1976, alsmede op basis van gegevens van de belastingdienst omtrent de in augustus nog op te leggen aanslagen, bleek geen bijstelling van de raming van de opbrengst van de inkomstenbelasting over 1976 noodzakelijk. De raming is daarom voorshands gehandhaafd op 7200 miljoen.

Op grond van overeenkomstige gegevens is de raming van de opbrengst aan vennootschapsbelasting over het boekjaar 1976 (1976-1977) (= begroting 1977) met 200 miljoen opgehoogd. Ook in de sfeer van de vermogensbelasting gaf het verloop van de aanslagregeling aanleiding tot een opwaartse bijstelling van de raming en wel met 50 miljoen.

De financiering van het begrotingstekort 1977

Uitgaande van de realisatiecijfers van de kasontwikkeling van het Rijk in het eerste halfjaar (zie bijlage 5) en op basis van recente inzichten in het toekomstige kasbeloop, wordt thans voor 1977 als geheel een budgettair kastekort geraamd van circa 9,3 miljard. De verhoging ten opzichte van de raming in de voorjaarsnota met een half miljard is hoofdzakelijk het gevolg van een opwaartse bijstelling van de geraamde begrotingsbetalingen. Daartegenover wordt thans voor het Gemeentefonds een wat kleiner kastekort verwacht. Per saldo komt de financieringsbehoefte van het Rijk daarmee uit op 9,4 miljard tegen 9 miljard volgens de voorjaarsnota.

Aan dekkingsmiddelen zal naar verwachting 3,8 miljard aan reserveringen op de voorinschrijfrekeningen voor het Rijk beschikbaar komen. Tot medio augustus 1977 was door middel van een beroep op de openbare en de onderhandse kapitaalmarkt reeds een bedrag van circa 4,3 miljard opgenomen respectievelijk gecontracteerd. Er blijft daarmee nog een marge van rond 1,3 miljard. Naar zich thans laat aanzien zal het grootste gedeelte van het nog ongedekte tekort in de resterende maanden van dit jaar op de kapitaalmarkt kunnen worden gefinancierd. Daardoor zal het liquiditeitstekort van het Rijk belangrijk lager uitvallen dan zich ten tijde van de voorjaarsnota liet voorzien.

5. De kasontwikkeling van het Rijk

A. De kasontwikkeling in 1976

De in tabel I weergegeven kasmutaties welke voortvloeien uit de uitvoering van de rijksbegroting resulteerden in 1976 in een tekort van 9717 miljoen of bijna 3,1 miljard meer dan in 1975. Deze toeneming is echter voor circa 1,5 miljard beïnvloed door enkele bijzondere transacties (voornamelijk verrekening van valutakoerswinsten respectievelijk -verliezen met de Nederlandsche Bank) die het kasresultaat in beide jaren in tegen-gestelde richting hebben beïnvloed. Afgezien van deze transacties nam het budgettaire kastekort in 1976 toe met 4,6 miljard tot bijna 10,5 miljard. Voor een nadere toelichting op deze tekortvergroting en op de mutaties in afzonderlijke categorieën van ontvangsten en betalingen die daaraan hebben bijgedragen wordt verwezen naar een eerdere publikatie in de Nederlandse Staatscourant (no. 63 van 30 maart 1977).

In tabel II zijn de kasontvangsten en -betalingen van het Rijk, zowel uit hoofde van begrotingstransacties als van wijzigingen in diverse schulden en vorderingen, zodanig gehergroepeerd dat een inzicht wordt verkregen in de monetaire betekenis van de rijksfinanciën. Zo geeft het financierings-tekort (post 6) aan in hoeverre het Rijk meer heeft besteed dan de lopende inkomsten bedroegen. Daarnaast vormt het liquiditeitstekort (post 9) een maatstaf voor een beoordeling van de invloed van de rijksfinanciën op de monetaire ontwikkeling van de volkshuishouding als geheel.

Blijkens tabel II werd in 1976 de leningbehoefte van het Rijk (de som van de posten 6 en 7) ad 8735 miljoen voor 6356 miljoen (of circa 73%) gedekt door een netto beroep op kapitaalmarktmiddelen. Via de uitgifte van leningen in de openbare kapitaalmarkt werd 2735 miljoen verkregen en door een beroep op de onderhandse markt 5006 miljoen. Van laatstgenoemd bedrag had 3598 miljoen betrekking op de omzetting van een deel van de op voorinschrijfrekeningen geaccumuleerde middelen in onderhandse staatsleningen, 1155 miljoen op de rechtstreekse plaatsing van leningen in de onderhandse markt (waarmede voor het eerst in 1976 een begin werd gemaakt), 224 miljoen op het onderbrengen bij het bankwezen van 8-, 9- en 10-jarige schatkistcertificaten en 29 miljoen op de overneming ten laste van de rijksbegroting van het restant van een lening van de NV Brugverbinding Haringvliet.

De op de voorinschrijfrekeningen bij 's Rijks schatkist aangehouden tegoeden namen per saldo met 16 miljoen af doordat de nieuwe reserve-ringen achterbleven bij de onttrekkingen (hoofdzakelijk bestaande uit de eerder genoemde omzetting in staatsleningen en de verstrekking van een lening ad 100 miljoen aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten).

Ondanks de relatief grote omvang van het kapitaalmarktberoep resteerde in 1976 een liquiditeitstekort van 2379 miljoen. Behalve in de financiering van dit tekort moest worden voorzien in betalingen van netto 602 miljoen uit hoofde van mutaties in diverse kortlopende vorderingen en schulden en van 99 miljoen wegens aflossing van in 1966 respectievelijk 1972 geplaatste schatkistcertificaten. Daartegenover kwam 1972 miljoen beschikbaar wegens netto uitgifte van schatkistpapier en 741 miljoen uit de verrekening van valutakoerswinsten van de Nederlandsche Bank. Voor het overige heeft het Rijk ingeteerd op zijn liquiditeitsbezit dat daardoor met 367 miljoen verminderde tot ruim 5,6 miljard per ultimo 1976 (zie ook tabel III).

B. De kasontwikkeling in het eerste halfjaar 1977

De toeneming van het budgettaire kastekort in het eerste halfjaar 1977 ten opzichte van hetzelfde semester van 1976 met 862 miljoen is voor

741 miljoen beïnvloed door netto ontvangsten uit hoofde van de verrekening van valutakoerswinsten respectievelijk -verliezen van de Nederlandsche Bank in laatstgenoemde periode.

Zonder deze bijzondere post bedraagt de stijging van het budgettaire kastekort slechts 121 miljoen, als resultante van een toeneming van de ontvangsten met 4051 miljoen en van de betalingen met 4172 miljoen.

Van de stijging van de belastingontvangsten met 3073 miljoen komt 46,5% voor rekening van de omzetbelasting (1429 miljoen) en ruim 31% voor rekening van de loonbelasting (959 miljoen). De opbrengststijging van de omzetbelasting wordt volgens een globale schatting voor ongeveer de helft veroorzaakt door de verhoging van het algemene tarief per 1 oktober 1976. De stijging is overigens enigszins gedrukt door anticipatie-aankopen in augustus en september van het vorige jaar in verband met de aangekondigde tariefverhoging. Dit heeft tot een verkleining van de betalingsoverloop naar 1977 geleid. De toeneming van de ontvangsten aan loonbelasting spoort, rekening houdend met de voor 80% toegepaste inflatiecorrectie, met hetgeen grosso modo mocht worden verwacht op grond van de stijging van de belastbare lonen. Een relatief sterke toeneming van de opbrengst deed zich voor bij de belastingen van rechtsverkeer (189 miljoen of 40%) en bij de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's (147 miljoen of 35%). Een verklaring van deze stijging is gegeven in bijlage 4. In de sfeer van de kohierbelastingen trad per saldo nauwelijks enige toeneming van de kasontvangsten op.

Afgezien van de in het eerste halfjaar 1976 door de Nederlandsche Bank afgedragen valutakoerswinsten ad 760 miljoen namen de overige begrotingsontvangsten toe met 978 miljoen (post 2 van tabel I). Deze mutatie is voor het grootste gedeelte een gevolg van gestegen baten uit hoofde van de aardgasexploitatie (486 miljoen) en hogere rente-inkomsten van door het Rijk verstrekte woningwetleningen (250 miljoen).

Aan de uitgavenzijde is de toeneming van de aflossingen van langlopende binnenlandse staatsschuld met 246 miljoen (post 3 van tabel I) een gevolg van het voor de eerste keer tot aflossing komen van een aantal in voorafgaande jaren geëmitteerde respectievelijk ten laste van de voorinschrijf-rekeningen ondershands gesloten staatsleningen.

De overige begrotingsbetalingen (post 5 van tabel I) zijn, afgezien van de verrekening van valutakoersverliezen met de Nederlandsche Bank ad 19 miljoen in het eerste halfjaar 1976, gestegen met 3939 miljoen. Hogere uitgaven voor salarissen van het overheidspersoneel droegen volgens een globale berekening voor circa 900 miljoen tot deze stijging bij. De salarisfactor werkte ook door in de afzonderlijke uitgavencategorieën, zoals bij de stijging van de militaire kasuitgaven met 740 miljoen en bij die van de onderwijsuitgaven met 729 miljoen. Andere stijgingen deden zich onder andere voor bij de uitgaven voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (578 miljoen; voornamelijk door hogere leningen ten behoeve van de woningwetbouw en toeneming van huursubsidies), Sociale Zaken (416 miljoen; onder meer wegens hogere bijdragen aan diverse sociale fondsen en hogere uitgaven krachtens de Wet Werkloosheidsvoorziening), Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (411 miljoen; ten dele voortvloeiende uit hogere bijstandsuitkeringen), Economische Zaken (352 miljoen; onder meer voor uitbreiding van steun aan individuele bedrijven), Verkeer en Waterstaat (332 miljoen; mede als gevolg van hogere bijdragen aan het lokale openbaar vervoer) en Nationale Schuld (293 miljoen; wegens stijging van de rentelasten voortvloeiende uit de uitbreiding van de staatsschuld en de ontwikkeling van de rentevoet).

Zowel de behoefte aan dekkingsmiddelen (som van de posten 6 en 7 van tabel II) als het netto beroep op de kapitaalmarkt waren in het eerste halfjaar 1977 groter dan in de vergelijkbare periode van het vorige jaar.

Aangezien de laatstgenoemde stijging omvangrijker was nam het liquiditeitsstekort af met 269 miljoen tot 4373 miljoen.

Door de emissie van een viertal staatsleningen trok het Rijk 1543 miljoen in de open kapitaalmarkt aan. In de onderhandse kapitaalmarkt werd in totaal 3396 miljoen opgenomen. Daarvan vloeide 1853 miljoen voort uit consolidatie in onderhandse staatsleningen van een deel van de op voorinschrijfrekeningen aangehouden tegoeden.

Voorts werd voor 1543 miljoen aan leningen rechtstreeks in de onderhandse markt geplaatst; dit is ruimschoots het dubbele van het beroep dat in de eerste helft van 1976 op deze markt werd gedaan (684 miljoen). Als resultante van enerzijds nieuwe stortingen en anderzijds de eerdergenoemde consolidatie en onttrekkingen voor andere doeleinden namen de tegoeden op voorinschrijfrekeningen per saldo toe met 239 miljoen.

Voor de financiering van het liquiditeitsstekort kwam 994 miljoen beschikbaar uit de opbrengst van in de geldmarkt ondergebrachte schatkistbiljetten en 1268 miljoen uit mutaties in diverse kortlopende schulden en vorderingen, waarvan bijna de helft uit hoofde van een toeneming van de bij 's Rijks schatkist aangehouden onbelegde gelden van de Postcheque- en Girodienst. Voor het overige moest een beroep worden gedaan op de liquide middelen van het Rijk die daardoor afnamen tot rond 3,5 miljard per medio 1977.

Tabel I. Ontvangsten en betalingen van het Rijk op kasbasis

Ontvangsten		1975	1976		1977
			1e halfj.	2e halfj.	1e halfj.
				Totaal	
Budgettaire ontvangsten					
1	Belastingen	47 741	22 039	31 704	25 112
2	Overige begrotingsontvangsten	9 736	5 430	6 825	5 648
		57 477	27 469	38 529	30 760
Kastekort wegens begrotingstransacties		6 630	8 304	1 413	9 166
		64 107	35 773	39 942	39 926
Overige ontvangsten					
6	Opneming van langlopende binnenlandse staatsschuld	5 883	4 024	3 717	4 939
7	Wijzigingen in de voorinschrijfrekeningen betreffende deelneming in staatsleningen (zie ook post 11)	—	—	19	239
8	Netto plaatsing van schatkistpapier	1 426	1 442	530	994
9	Wijzigingen in de schuldverhouding met provincies en gemeenten (uit hoofde van belastingen) en met het Provinciefonds en het Gemeentefonds (zie ook post 12)	—	—	480	—
10	Wijzigingen in diverse vorderingen en schulden op korte termijn (zie ook post 13)	—	802	—	2 019
		7 309	6 268	4 746	8 191
Afneming van liquide middelen van het Rijk		1 038	2 969	—	2 111
		8 347	9 237	4 746	10 302

10.2
8.8
1.8

Betalingen		1975	1976		1977
			1e halfj.	2e halfj.	1e halfj.
				Totaal	
Budgettaire betalingen					
3	Aflossingen van langlopende binnenlandse schuld	1 001	550	918	1 468
4	Aflossingen van langlopende buitenlandse schuld	11	13	—	13
5	Overige begrotingsbetalingen	63 095	35 210	39 024	74 234
		64 107	35 773	39 942	75 715
Overige betalingen					
	Kastekort wegens begrotingstransacties	6 630	8 304	1 413	9 717
11	Wijzigingen in de voorinschrijfrekeningen betreffende deelneming in staatsleningen (zie ook post 7)	615	35	—	16
12	Wijzigingen in de schuldverhouding met provincies en gemeenten (uit hoofde van belastingen) en met het Provinciefonds en het Gemeentefonds (zie ook post 9)	893	898	—	418
13	Wijzigingen in diverse vorderingen en schulden op korte termijn (zie ook post 10)	209	—	731	—
		8 347	9 237	2 144	10 151
Toeneming van liquide middelen van het Rijk		—	—	2 602	—
		8 347	9 237	4 746	10 151

Tabel II. Financieringsoverzicht van het Rijk

	1975	1976	1e halfj. 1976	1e halfj. 1977
1 Kastekort wegens begrotings-transacties	6 630	9 717	8 304	9 166
2 Wijziging in de schuldverhouding met de lagere overheid				
a. Kastekort van het Gemeentefonds e.d.	560	153	809	1 258
b. Mutatie uit hoofde van de on-roerend-goed belasting	333	265	89	- 122
3 Diverse mutaties	906	- 813	- 1 437	- 836
	1 799	- 395	- 539	300
	8 429	9 322	7 765	9 466
Te elimineren:				
4 Aflossing gevestigde binnenlandse schuld	1 001	1 468	550	796
5 Overige	1 083	- 580	- 690	111
	2 084	888	- 140	907
6 Financieringstekort	→ 6 345	8 434	7 905	8 559
7 Kapitaalverkeer met het buitenland	72	301	225	196
8 Netto beroep(-) op de binnenlandse kapitaalmarkt:				
- door openbare emissies	- 1 934	- 2 735	- 1 461	- 1 543
- door plaatsing van onderhandse leningen	- 3 949	- 5 006	- 2 563	- 3 396
- via voorinschrijfrekeningen	615	16	35	- 239
- aflossing gevestigde schuld (excl. schatkistcertificaten 1966 resp. 1972)	901	1 369	501	796
	- 4 367	- 6 356	- 3 488	- 4 382
9 Liquiditeitstekort, resp. -overschot (-)	2 050	2 379	4 642	4 373
10 Tot uitdrukking komend in:				
- netto plaatsing van schatkistpapier	1 426	1 972	1 442	994
- netto vergoeding aan de Nederlandsche Bank van valuta-koersverliezen (-)	- 982	741	741	-
- netto toeneming van andere vlottende schuld	668	- 602	- 461	1 268
- aflossing van schatkistcertificaten 1966 resp. 1972	- 100	- 99	- 49	-
- afneming c.q. toeneming (-) van liquide middelen van het Rijk	1 038	367	2 969	2111

Tabel III. Liquide middelen van het Rijk

	31 dec. 1974	31 dec. 1975	30 juni 1976	31 dec. 1976	30 juni 1977
Saldo bij de Nederlandsche Bank	4 890	3 828	728	3 508	1 151
Idem, bijzondere rekening uit hoofde van IMF-positie	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400
Kas-, bank- en girosaldi van comptabelen	727	751	882	704	950
	7 017	5 979	3 010	5 612	3 501
Wijziging ten opzichte van vorige datum		- 1 038	- 2 969	2 602	- 2 111

6. De uitgaven en de ontvangsten 1977 - 1978 ingedeeld volgens de functionele classificatie

A. Totaaloverzicht

Functionele classificatie	Functie	Uitgaven			Ontvangsten		
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
00	<i>Algemeen bestuur</i>	2 952	2 981	3 984	928	1 053	1 616
00.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	316	315	345	1	1	2
00.1	Wetenschappelijk onderzoek	209	208	227	17	17	8
00.2	Financieel bestuur en domeinen	1 422	1 451	1 949	878	1 003	1 251
00.3	Centrale diensten en voorzieningen voor het bestuursapparaat	1 005	990	1 463	32	32	355
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		17				
01	<i>Defensie</i>	8 366	8 685	9 515	129	129	544
01.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	139	160	666	4	4	100
01.1	Wetenschappelijk onderzoek	67	160	69	—	—	—
01.2	Landmacht	3 713	3 774	3 932	2	2	212
01.3	Luchtmacht	1 781	1 836	1 831	2	2	45
01.4	Marine	1 856	1 857	2 063	121	121	187
01.5	Militaire pensioenen en wachtgelden	810	841	954	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		57				
02	<i>Buitenlandse betrekkingen</i>	857	798	293 ¹	195	204	607
02.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	13	14	58	33	36	33
02.2	Vertegenwoordiging in het buitenland	198	197	185	4	4	5
02.3	Internationale organisaties en conferenties	646	585	50	158	164	569
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		2				
02/03	<i>Ontwikkelingssamenwerking</i>	2 344	2 474	2 610 ²	33	33	175 ²
02.4	Ontwikkelingslanden buiten het Koninkrijk	2 231	2 302	2 497	18	18	159
03.4	Nederlandse Antillen	113	172	113	15	15	16
04	<i>Justitie en politie (incl. civiele verdediging)</i>	3 773	3 882	4 233	175	705	279
04.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	97	109	109	11	95	108
04.1	Wetenschappelijk onderzoek	3	3	3	—	—	—
04.2	Rechtspraak	391	396	439	137	139	150
04.3	Rijkspolitie	726	728	833	2	2	6
04.4	Gemeentepolitie	1 406	1 435	1 600	2	2	2
04.5	Strafrechtstoepassing	397	401	443	8	187	11
04.6	Binnenlandse veiligheid	79	80	89	1	1	1
04.7	Civiele verdediging	170	202	184	1	1	1
04.8	Kinderbescherming	504	498	533	13	278	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		30				

¹ De sterke daling in 1978 is een gevolg van de wijziging van de financiering in de E.G.-begroting; zie § 4.5.

² Inclusief 113 miljoen wegens desaldering van twee artikelen betreffende voorschotverlening (zie bijlage 3-B, voetnoten 1 en 2).

Functionele classificatie	Functie	Uitgaven			Ontvangsten		
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
05	<i>Verkeer en waterstaat</i>	6 711	6 958	7 467	1 823	2 003	2 586
05.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	51	54	205	4	6	4
05.1	Wetenschappelijk onderzoek	204	219	246	0	0	5
05.20	Aanleg en onderhoud van landwegen	993	971	725	1	1	56
05.21	Verkeers- en vervoersdiensten m.b.t. het wegverkeer	1 427	1 439	2 262	88	88	88
05.3	Landaanwinning	54	59	41	0	0	3
05.4	Zee- en rivierwaterkering en afwatering	784	816	926	114	114	181
05.50	Zeescheepvaart	25	44	55	3	3	2
05.510	Aanleg en onderhoud van waterwegen	664	712	436	60	166	93
05.511	Verkeers- en vervoersdiensten m.b.t. het verkeer op waterwegen	35	40	44	5	5	6
05.6	Verkeer per spoor	1 086	1 122	1 106	—	—	—
05.7	Burgerlijke luchtvaart	123	154	156	38	38	59
05.9	PTT	1 265	1 319	1 265	1 510	1 582	2 089
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		9				
06	<i>Handel en nijverheid</i>	1 755	2 360	1 910	6 054	6 160	6 585
06.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	66	57	90	0	0	0
06.1	Wetenschappelijk onderzoek	352	371	431	6	6	7
06.2	Handel en ambacht	212	223	210	6	11	7
06.3	Industrie	1 009	1 546	1 038	106	126	100
06.4	Mijnwezen	89	129	117	5 907	5 982	6 471
06.5	Energieproductie	25	25	1	29	35	—
06.6	Toerisme	2	7	23	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		2				
07	<i>Landbouw en visserij</i>	1 520	1 751	1 743	267	375	371
07.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	98	100	99	60	163	60
07.1	Wetenschappelijk onderzoek	259	278	297	8	8	10
07.2	Landbouw, tuinbouw en veeteelt	389	514	439	61	62	72
07.3	Cultuurtechnische werken	409	466	498	16	16	76
07.4	Bosbouw	90	89	109	10	11	13
07.5	Jacht, rivier- en zeevisvangst	21	22	26	6	7	6
07.6	Ontginning en ontwikkeling van IJsselmeerpolders	254	274	275	106	108	134
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		8				

Functionele classificatie	Functie	Uitgaven			Ontvangsten		
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
08	<i>Onderwijs en wetenschappen</i>	20 297	20 702	22 283	164	181	196
08.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	330	336	431	3	3	3
08.1	Wetenschappelijk onderzoek	492	514	516	0	0	1
08.2	Lager onderwijs	6 829	7 049	7 408	55	61	66
08.3	Vorbereidend hoger en middelbaar onderwijs	3 463	3 444	3 797	16	17	18
08.40	Nijverheidsonderwijs	2 590	2 584	2 601	30	37	29
08.41	Lager en middelbaar land- en tuinbouwonderwijs	306	313	385	2	2	2
08.42	Ander vak- en beroepsonderwijs	2 039	2 044	2 446	11	14	19
08.5	Wetenschappelijk onderwijs	4 248	4 262	4 699	47	47	58
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		156				
08 C	<i>Cultuur en recreatie</i>	1 682	1 680	1 820	544	544	655
08.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	49	48	65	—	—	—
08.1	Wetenschappelijk onderzoek	3	3	3	—	—	—
08.6	Vrijtijdsbesteding, jeugdvorming, volksontwikkeling en sport	603	632	615	1	1	57
08.7	Kunsten, oudheidkunde en natuurbescherming	417	399	474	6	6	11
08.8	Radio, televisie en pers	603	583	658	537	537	587
08.9	Erediensten	7	9	5	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		6				
09	<i>Sociale voorzieningen</i>	18 895	18 902	21 296	173	210	1 320
09.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	152	139	143	30	26	20
09.1	Wetenschappelijk onderzoek	13	10	16	—	—	—
09.2	Sociale zekerheid (incl. uitgaven voor pensioenen en wachtgelden)	9 428	8 670	10 843	1	1	764
09.3	Sociale bijstand	4 791	4 724	5 514	0	17	0
09.41	Uitgaven voor ambtenaren en anderen, voortvloeiende uit het eertijds opzeggen door Indonesië van bepaalde overeenkomsten	428	425	433	0	0	0
09.42) 09.43) 09.44) 09.45)	Sociale hulp	1 471	1 662	1 695	0	0	0
09.5	Arbeidersbescherming	116	65	65	10	10	11
09.6	Maatregelen in het belang van de werkgelegenheid	2 483	3 115	2 573	132	156	525
09.7	Arbeidsverhoudingen	13	13	14	0	0	0
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		79				

Functionele classificatie	Functie	Uitgaven			Ontvangsten		
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
10	<i>Volksgesondheid en milieuhygiëne</i>	717	736	780	153	160	168
10.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	93	98	106	4	10	3
10.1	Wetenschappelijk onderzoek	99	106	88	0	0	0
10.2	Sociale en preventieve geneeskunde	257	258	274	3	3	3
10.3	Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	47	47	51	29	30	31
10.4	Openbare gezondheid	221	223	261	117	117	131
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		4				
11	<i>Volkshuisvesting</i>	6 687	71 74	7 317	343	332	396
11.0	Algemene uitgaven - ontvangsten	69	78	50	0	0	1
11.1	Wetenschappelijk onderzoek	33	34	36	—	—	—
11.2	Volkshuisvesting	6 383	6 785	6 939	273	258	267
11.3	Ruimtelijke ordening	202	275	292	70	74	128
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		2				
13	<i>Nationale schuld</i>	6 374	6 199	7 345	2 775	2 793	2 529
13.2/3	Rente	4 593	4 293	4 950	2 770	2 788	2 524
13.4/5	Aflossing	1 781	1 906	2 395	5	5	5
15	<i>Afschrijvingen</i>	(490)	(490)				
	Niet verdeelde aanvullende posten	3 666		3 609			
Totaal niet-belastingontvangsten					13 756	14 882	18 027
16	<i>Belastingen</i>				58 258	60 834	65 663
	Kostprijsverhogende belastingen (rijksaandeel)				24 183	25 110	27 046
	Belastingen op inkomen, winst en vermogen (rijksaandeel)				34 075	35 724	38 617
Totaal van de uitgaven/ontvangsten		86 596	85 282	96 205	72 014	75 716	83 690

B. Rubricering per begrotingshoofdstuk

		Uitgaven				Ontvangsten	
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
00	<i>Algemeen bestuur</i>	2 952	2 981	3 984	928	1 053	1 616
I	Huis der Koningin	7	7	8	—	—	—
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	89	91	101	0	0	0
III	Algemene Zaken	34	34	80	0	0	40
VII	Binnenlandse Zaken	233	191	336	14	14	93
IX A	Nationale Schuld				0	0	0
IX B	Financiën	1 556	1 584	2 104	884	1 009	1 279
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	706	728	1 006	13	13	196
XII	Verkeer en Waterstaat	171	173	181	9	9	2
XIII	Economische Zaken	156	156	168	8	8	6
XVIII	Onvoorziene Uitgaven	0	0		—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		17				
01	<i>Defensie</i>	8 366	8 685	9 515	129	129	544
X	Defensie	8 366	8 628	9 515	129	129	544
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		57				
02	<i>Buitenlandse betrekkingen</i>	857	798	293	195	204	607
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	1	1	1	—	—	—
V	Buitenlandse Zaken	829	769	263	37	40	38
IX A	Nationale Schuld	—	—	—	33	31	—
IX B	Financiën	8	7	9	125	133	569
XIV	Landbouw en Visserij	19	19	20	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		2				
02.03	<i>Ontwikkelingssamenwerking</i>	2 344	2 474	2 610	33	33	175
IV	Nederlands Antilliaanse Zaken	113	172	113	8	8	16
V	Buitenlandse Zaken	1 798	1 917	2 030	17	17	117
VII	Binnenlandse Zaken	0	0	—	—	—	—
VIII	Onderwijs en Wetenschappen	59	59	64	—	—	—
IX A	Nationale Schuld	—	—	—	7	7	—
IX B	Financiën	191	155	211	1	1	42
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	1	1	—	—	—	—
XII	Verkeer en Waterstaat	1	1	1	—	—	—
XIII	Economische Zaken	10	18	20	—	—	—
XIV	Landbouw en Visserij	9	9	9	—	—	—
XVI	Cultuur Recreatie en Maatschappelijk Werk	161	141	161	—	—	—
XVII	Volksgezondheid en Milieuhygiëne	1	1	1	—	—	—
04	<i>Justitie en Politie</i>	3 773	3 882	4 233	175	705	279
VI	Justitie	2 119	2 139	2 362	171	701	276
VII	Binnenlandse Zaken	1 589	1 637	1 794	4	4	3
VIII	Onderwijs en Wetenschappen	0	0	11	—	—	—
X	Defensie	28	28	27	—	—	—
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	3	4	1	—	—	—

			Uitgaven			Ontvangsten		
			Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
XII	Verkeer en Waterstaat		14	22	10	—	—	—
XIII	Economische Zaken		6	6	10	—	—	—
XIV	Landbouw en Visserij		3	5	3	—	—	—
XV	Sociale Zaken		0	0	—	—	—	—
XVI	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk		1	1	1	—	—	—
XVII	Volksgezondheid en Milieuhygiëne		10	10	14	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			30				
05	Verkeer en Waterstaat		6 711	6 958	7 467	1 823	2 003	2 586
IX B	Financiën		—	—	—	0	0	0
XII	Verkeer en Waterstaat		6 711	6 949	7 467	1 823	2 003	2 586
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			9				
06	Handel en Nijverheid		1 755	2 360	1 910	6 054	6 160	6 585
V	Buitenlandse Zaken		1	1	1	—	—	—
IX A	Nationale Schuld		—	—	—	3	3	—
IX B	Financiën		56	95	50	14	36	21
XIII	Economische Zaken		1 698	2 262	1 859	6 037	6 121	6 564
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			2				
07	Landbouw en Visserij		1 520	1 751	1 743	267	375	371
IX B	Financiën		13	14	16	13	14	12
XII	Verkeer en Waterstaat		265	285	290	107	109	135
XIV	Landbouw en Visserij		1 242	1 444	1 437	147	252	224
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			8				
08o	Onderwijs en Wetenschappen		20 297	20 702	22 283	164	181	196
V	Buitenlandse Zaken		2	2	2	—	—	—
VII	Binnenlandse Zaken		1 606	1 711	1 839	—	—	—
VIII	Onderwijs en Wetenschappen		18 105	18 231	19 787	154	171	180
XII	Verkeer en Waterstaat		39	48	17	4	4	9
XIV	Landbouw en Visserij		484	492	568	3	3	3
XVI	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk		9	9	10	—	—	—
XVII	Volksgezondheid en Milieuhygiëne		52	53	60	3	3	4
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			156				
08c	Cultuur en Recreatie		1 682	1 680	1 820	544	544	655
IX B	Financiën		4	4	4	—	—	—
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening		2	3	0	—	—	—
XII	Verkeer en Waterstaat		1	2	1	—	—	—
XVI	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk		1 675	1 665	1 815	544	544	655
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.			6				

		Uitgaven			Ontvangsten		
		Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978	Ontwerp- begroting 1977	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
09	<i>Sociale voorzieningen</i>	18 895	18 902	21 296	173	210	1 320
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	7	7	9	1	1	1
III	Algemene Zaken	1	1	0	—	—	—
IV	Nederlands Antilliaanse Zaken	3	3	4	—	—	—
V	Buitenlandse Zaken	7	7	2	—	—	—
VI	Justitie	91	99	113	12	12	12
VII	Binnenlandse Zaken	902	886	1 061	—	—	129
VIII	Onderwijs en Wetenschappen	81	81	89	0	0	0
IX B	Financiën	18	18	26	0	0	2
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	6	52	7	—	—	—
XII	Verkeer en Waterstaat	12	23	3	—	—	—
XIII	Economische Zaken	68	74	40	—	—	—
XIV	Landbouw en Visserij	31	75	29	—	—	—
XV	Sociale Zaken	9 155	8 509	10 101	157	177	1 175
XVI	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	6 354	6 538	7 296	3	20	1
XVII	Volksgesondheid en Milieuhygiëne	2 159	2 450	2 516	—	—	—
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen		79				
10	<i>Volksgesondheid en Milieuhygiëne</i>	717	736	780	153	160	168
V	Buitenlandse Zaken	2	2	2	—	—	—
XVII	Volksgesondheid en Milieuhygiëne	715	730	778	153	160	168
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		4				
11	<i>Volkshuisvesting</i>	6 687	7 174	7 317	343	332	396
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	6 687	7 172	7 306	343	332	396
XVII	Volksgesondheid en Milieuhygiëne			11			
	Onverdeelde uitgaven voor salaris- en pensioenmaatregelen e.d.		2				
13	<i>Nationale schuld</i>	6 374	6 199	7 345	2 775	2 793	2 529
IX A	Nationale Schuld	6 374	6 199	7 345	2 775	2 793	7
IX B	Financiën						2
XI	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening						2 520
15	<i>Afschrijvingen</i>	(490)	(490)		—	—	—
IX A	Nationale Schuld	(490)	(490)		—	—	—
16	<i>Belastingen</i>				58 258	60 834	65 663
IX B	Financiën				58 258	60 834	65 663
		82 930	85 282	92 596	72 014	75 716	83 690
	niet verdeelde aanvullende posten	3 666		3 609			
		86 596	85 282	96 205	72 014	75 716	83 690

7. De uitgaven en de ontvangsten 1974-1978 ingedeeld volgens de economische classificatie

A. Een nieuw systeem van economische classificatie

De Benelux-classificatie van de uitgaven en ontvangsten van de overheid in economische groepen beoogt inzicht te geven in de wisselwerking tussen de overheidsfinanciën en de nationale economie, en kan worden gezien als een nadere uitwerking van de transacties van de overheid zoals deze in het stelsel van de nationale rekeningen worden geregistreerd.

De herziening van de internationale aanbevelingen ten aanzien van de sectorindeling en ten aanzien van de rubricering en onderverdeling van de onderscheiden economische verrichtingen heeft de noodzaak doen ontstaan de van 1964 daterende economische classificatie van de Benelux aan te passen, om aldus zoveel mogelijk te kunnen aansluiten bij het door de Verenigde Naties uitgegeven 'A System of National Accounts' (1968) en het 'Europees Stelsel van Economische Rekeningen' (1970) van de Europese Gemeenschappen.

De herziening van het Benelux-classificatiesysteem verkeert thans in een zodanig vergevorderd stadium dat geen majeure wijzigingen meer te verwachten zijn. Uit doelmatigheidsoverwegingen is er daarom voor gekozen bij de overgang naar de toepassing van de Comptabiliteitswet 1976, die op verschillende andere punten aanleiding geeft tot wijziging van de begrotingsstukken, er tevens toe over te gaan de economische classificatie van de uitgaven en ontvangsten van het Rijk op het nieuwe systeem te baseren.

Een van de belangrijkste wijzigingen die de invoering van het nieuwe systeem met zich meebrengt betreft de uitbreiding van de sectorindeling met drie sectoren. De classificatie onderscheidt nu de volgende zeven sectoren:

1. Niet-financiële vennootschappen en quasi-vennootschappen (bedrijven)
2. Kredietmaatschappijen
3. Verzekeringsmaatschappijen
4. Overheid
5. Privaatrechtelijke instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van gezinnen
6. Gezinshuishoudingen
7. Buitenland

De sector overheid valt uiteen in drie subsectoren: de centrale overheid, de sociale verzekeringsinstellingen en de regionale en lokale overheden (waartoe onder meer behoren de instellingen voor bijzonder niet-universitair onderwijs voor zover deze in overwegende mate door de overheid worden gefinancierd). Tot de subsector centrale overheid worden behalve het Rijk ook gerekend de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs, de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en de overige instellingen met landelijke reikwijdte die overheidstaken verrichten en hun middelen ontvangen uit verplichte betalingen en/of via bijdragen door de overheid, alsmede die welke niet-verhandelbare diensten ten behoeve van andere sectoren voortbrengen mits ze overwegend door de overheid worden gefinancierd.

Vóorts zijn er talrijke kleinere wijzigingen aangebracht. Zo worden de bijdragen aan gezinnen in verband met het eigen woningbezit nu apart opgenomen als investeringsbijdragen aan gezinnen. In de vorige classificatie werden deze geregistreerd als investeringsbijdragen aan bedrijven. Een ander voorbeeld vormen de bijdragen in permanente exploitatieverliezen van overheidsbedrijven. Deze werden voorheen opgenomen als bijdragen in verliezen en worden nu gerubriceerd als subsidies aan bedrijven.

De economische classificatie zoals die jaarlijks in de miljoenennota wordt weergegeven ondergaat meer wijzigingen dan louter door de overgang op het nieuwe classificatiesysteem is te verklaren.

In de eerste plaats wordt thans, in tegenstelling tot de tot dit jaar gevolgde methodiek, volledig aangesloten bij de indeling in hoofd- en subgroepen volgens de Benelux-classificatie. Dit betekent dat nu de volgende hoofdgroepen worden onderscheiden:

1. Lopende uitgaven en ontvangsten voor goederen en diensten (consumptieve bestedingen)
2. Rente, pacht en andere resultaten van vermogen en van ondernemingsactiviteit
3. Inkomensoverdrachten aan en van andere sectoren dan de overheid
4. Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid
5. Kapitaaloverdrachten aan en van andere sectoren dan de overheid
6. Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid
7. Investerings- en desinvesterings-activiteiten
8. Kredietverleningen en -aflossingen; deelnemingen en liquidatie van deelnemingen
9. Overheidsschuld

In de tweede plaats wordt de begroting met ingang van 1978 opgesteld op kasbasis, terwijl voordien in hoofdzaak het stelsel van verkregen rechten werd gevolgd. De hieruit voortvloeiende verschillen zijn echter, zoals blijkt uit bijlage 3-F, relatief gering.

In de derde plaats ontstaat een verschil doordat nu wordt aangesloten bij de begrotingstotalen. In bijlage 7 d wordt vervolgens aangegeven hoe de daardoor noodzakelijke afwijkingen van de Benelux-voorschriften kunnen worden geëlimineerd. Tot nu toe is in de miljoenennota steeds de omgekeerde weg gevolgd.

Voorts geven de uitgaven- en ontvangstentotalen in 1978 als gevolg van de desalderingen welke plaatsvinden op grond van de Comptabiliteitswet 1976 een – uiteraard puur statistische – stijging te zien ten opzichte van de voorafgaande jaren.

Tenslotte zij erop gewezen dat, conform het gebruik tot nu toe, in deze bijlage geen volledige weergave van het classificatiesysteem is aan te treffen. Codes waarop geen uitgaven of ontvangsten geboekt worden, blijven onvermeld.

B. Indeling in hoofdgroepen

	1974 Rekening	1975 Voorlopige rekening	1976 Vermoedelijk beloop	1977 Vermoedelijke uitkomsten	1978 Ontwerp- begroting
<i>Uitgaven</i>	52 181	65 482	76 584	86.596 85 282	96 205
1 Lopende uitgaven voor goederen en diensten (consumptieve bestedingen)	12 296	14 670	16 230	18.162 18 302	20 503
2 Rente, pacht en bijdragen in incidentele exploitatieverliezen van overheids-bedrijven	2 559	2 881	3 589	4.683 4 334	5 136
3 Inkomensoverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	5 407	7 238	8 889	6.303 10 422	11 472
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	21 076	27 623	34 051	38.059 37 483	42 525
5 Kapitaaloverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	1 406	2 698	1 947	2.155 2 333	2 795
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	2 245	2 976	3 304	3.043 2 457	2 526
7 Investerings	1 599	1 810	1 851	1.972 1 986	2 607
8 Kredietverleningen en deelnemingen	4 819	4 570	5 239	5.438 6 059	6 146
9 Overheidsschuld en ontminting	774	1 016	1 484	1.781 1 906	2 495
<i>Ontvangsten</i>	49 525	57 647	67 603	72.014 75 716	83 690
1 Lopende ontvangsten voor goederen en diensten	1 380	1 340	1 431	1.441 1 462	2 710
2 Rente, pacht en andere opbrengsten van vermogen en van ondernemings-activiteit	3 353	5 836	8 284	9.571 9 746	10 300
3 Inkomensoverdrachten van andere sectoren dan de overheid	42 504	48 390	54 674	58.597 61 325	66 259
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	55	101	78	167 740	723
5 Kapitaaloverdrachten van andere sectoren dan de overheid	570	535	1 240	429 549	715
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	101	5	80	48 155	33
7 Desinvesteringen	74	60	77	14 25	14
8 Kredietaflossingen en liquidatie van deelnemingen	1 477	1 351	1 680	1.679 1 652	2 753
9 Overheidsschuld en aanmuntingen	11	29	59	80 62	183
<i>Saldo</i>	- 2 656	- 7 835	- 8 981	- 14.582 - 9 566	- 12 515

96205
2495
93710

C. Indeling in subgroepen

1. Lopende uitgaven en ontvangsten voor goederen en diensten (consumptieve bestedingen)

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten 28.	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	11.422 12 296	14 670	16 230	18.162 18 302 ✓	20 503
11	Lonen en sociale lasten	7.824	9 175	10 240	11.274 11 298	12 840
12 en 14	Aankoop van niet-duurzame goederen en van diensten	2.250	2 921	3 288	4.549 4 129	4 322
13	Aankoop van duurzame militaire goederen	1.706	2 038	2 171	2.339 2 339	2 755
16	Afdracht omroepbijdragen	516	536	531	526 536	586
	<i>Ontvangsten</i>	1.380	1 340	1 431	1.441 1 462	2 710
11	Inhoudingen op lonen (voornamelijk wegens inkoop van diensttijd voor pensioen)	7	6	5	8 8	6
16 en 17	Verkoop van goederen en diensten	1.373	1 334	1 426	1.433 1 454	2 704
	<i>Saldo</i>	-10 916	-13 330	-14 799	-16 840	-17 793

2. Rente, pacht en andere resultaten van vermogen en van ondernemingsactiviteit

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	2 559	2 881	3 589	4.683 4 334 ✓	5 136
21	Rente overheidsschuld	2 533	2 876	3 363	4.593 4 294	4 950
22	Bijdragen in incidentele exploitatieverliezen van overheidsbedrijven	26	5	226	40 40	186
	<i>Ontvangsten</i>	3 353	5 836	8 284	9.571 9 746	10 300
26	Rente van overheidsvorderingen	1 664	1 993	2 367	2.813 2 829	3 141
27	Aandeel in exploitatiewinsten van overheidsbedrijven	1 477	2 789	4 253	5.774 5 738	5 626
28	Overige opbrengsten van vermogen (voornamelijk dividenden)	212	1 054	1 664	1.179 1 179	1 533
	<i>Saldo</i>	+ 794	+2 955	+4 695	+5 412	+5 164

3. Inkomensoverdrachten aan en van andere sectoren

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	575' 5407	7 238	8 889	10.303 10 422	11 472
30.1	Inkomensoverdrachten aan overheidsdiensten die overwegend voor de markt produceren	- 50	73	74	83	86
31.1	Huur- en renteverlagende subsidies aan bedrijven	308	465	469	461 428	499
31.2 en 31.3	Prijssubsidies en andere exploitatiesubsidies aan bedrijven	1092 755	926	1 459	1 825 1 832	2 547
32	Andere inkomensoverdrachten aan bedrijven en financiële instellingen	83	86	578	502 362	752
	Inkomensoverdrachten:					
33	Aan privaatrechtelijke instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. gezinnen	1 478	1 925	2 323	2 675 2 674	2 971
34	Aan gezinnen	1 523	1 847	2 218	2 490 2 613	2 682
35.1, 35.2 en 35.3	Aan E.G.-instellingen en -landen	395	622	345	767 748	96
35.4, 35.5 en 35.6	Aan andere internationale instellingen en andere landen	815	1 294	1 423	1 583 1 682	1 839
	<i>Ontvangsten</i>	42 664 42 504	48 390	54 674	58 597 61 325	66 259
30.6	Inkomensoverdrachten van overheidsdiensten die overwegend voor de markt produceren	50	73	74	83	86
36	Indirecte belastingen en heffingen	16 453 16 262	18 346	21 398	24 269 25 307	27 103
37	Directe belastingen	25 607	29 348	32 517	33 697 35 297	38 147
38	Overige inkomensoverdrachten van bedrijven, financiële instellingen, privaatrechtelijke instellingen en gezinnen	524 555	576	657	459 568	858
39.1, 39.2 en 39.3	Inkomensoverdrachten van E.G.-instellingen en -landen	25	40	11	57 65	60
39.4, 39.5 en 39.6	Inkomensoverdrachten van andere internationale instellingen en andere landen	5	7	17	5 5	5
	<i>Saldo</i>	+37 097	+41 152	+45 785	+50 903	+54 787

4. Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	21 076	27 623	34 051	39 559	42 525
	Inkomensoverdrachten:					
41.2	Aan rijksuniversiteiten en -hogescholen	1 933	2 236	2 349	2 514	2 592
41.3	Aan vrije universiteiten en hogescholen	636	759	907	938	1 036
41.4	Aan andere instellingen met landelijke reikwijdte	464	549	596	632	710
42	Aan de sociale verzekeringsinstellingen	1 868	3 694	5 816	5 783	7 856
43.1	Aan provincies	570	661	724	690	777
43.2	Aan gemeenten	8 416	11 150	13 851	16 231	17 901
43.3	Aan waterschappen	2	—	2	2	3
43.4	Aan instellingen zonder winstoogmerk met regionale of lokale reikwijdte	486	581	686	805	854
43.5	Aan overige regionale en lokale overheden	98	102	98	101	118
44	Aan het bijzonder/vrij niet-universitair onderwijs	6 603	7 891	9 022	9 804	10 678
	<i>Ontvangsten</i>	55	101	78	740	723
	Inkomensoverdrachten:					
46	Van de centrale overheid	8	9	12	9	9
47	Van de sociale verzekeringsinstellingen	4	—	2	653	653
48	Van regionale en lokale overheden (voornamelijk gemeenten)	20	32	35	50	39
49	Van het bijzonder/vrij niet-universitair onderwijs	23	60	29	28	22
	<i>Saldo</i>	-21 021	-27 522	-33 973	-36 743	-41 802

21.076
1.868
19.208

1933
306
2319

16 453
1 626
191

5.751
21.076
26.827

5. Kapitaaloverdrachten aan en van andere sectoren

Code	Omschrijving	1974 Rekening	1975 Voorlopige rekening	1976 Vermoedelijk beloop	1977 Vermoedelijke uitkomsten	1978 Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	1 406	2 698	1 947	2 333	2 795
50.1	Kapitaaloverdrachten aan overheidsdiensten die overwegend voor de markt produceren	—	—	20	15	28
51.1	Investeringsbijdragen aan bedrijven en financiële instellingen	491	768	852	1 234	1 139
51.2	Andere kapitaaloverdrachten aan bedrijven	233	1 310	162	96	265
51.3	Andere kapitaaloverdrachten aan kredietinstellingen	230	21	77	101	177
52	Kapitaaloverdrachten aan privaatrechtelijke instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. gezinnen	87	147	140	120	132
53	Kapitaaloverdrachten aan gezinnen (voornamelijk investeringsbijdragen)	218	267	530	521	854
54.1, 54.2 en 54.3	Kapitaaloverdrachten aan E.G.-instellingen en -landen	12	14	15	14	15
54.4, 54.5 en 54.6	Kapitaaloverdrachten aan andere internationale instellingen en andere landen	135	171	151	232	185
	<i>Ontvangsten</i>	570	535	1 240	549	715
50.6	Kapitaaloverdrachten van overheidsdiensten die overwegend voor de markt produceren	—	—	20	15	28
56	Kapitaaloverdrachten van bedrijven en financiële instellingen	153	184	828	94	127
57	Vermogensheffingen	359	311	356	427	470
58	Kapitaaloverdrachten van privaatrechtelijke instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. gezinnen	6	13	17	2	2
59	Kapitaaloverdrachten van het buitenland	52	27	19	11	88
	<i>Saldo</i>	— 836	— 2 163	— 707	— 1 784	— 2 080

1.406
2.245
3.651

570
359
211

[Handwritten signatures and marks]

6. Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	2 245	2 976	3 304	5 043	2 457
	Kapitaaloverdrachten:					2 526
61.2	Aan rijksuniversiteiten en -hogescholen	299	230	147	266	205
61.3	Aan vrije universiteiten en hogescholen	77	79	37	52	62
62	Aan de sociale verzekeringsinstellingen	600	639	797	682	676
63.1	Aan provincies	53	73	26	125	20
63.2	Aan gemeenten	835	1 329	1 605	1 260	1 134
63.3	Aan waterschappen	118	138	102	131	74
63.4	Aan instellingen zonder winstoogmerk met regionale of lokale reikwijdte	27	27	43	52	26
63.5	Aan andere regionale en lokale overheden	3	3	61	154	22
64	Aan het bijzonder/vrij niet-universitair onderwijs	233	458	486	361	307
	<i>Ontvangsten</i>	101	5	80	48	155
	Kapitaaloverdrachten:					33
68	Van regionale en lokale overheden (voornamelijk gemeenten)	101	5	80	48	155
	<i>Saldo</i>	- 2 144	- 2 971	- 3 224	- 2 302	- 2 493

7. Investerings en desinvesteringen

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	1 599	1 810	1 851	1 972	1 986
71	Aankoop van grond en gebouwen	39	41	73	51	94
72	Nieuwbouw van gebouwen	345	473	514	503	506
73.1	Aanleg van wegen	278	224	108	60	60
73.2, 73.3 en 73.4	Aanleg van waterbouwkundige werken, pijpleidingen en overige werken	815	905	1 060	1 158	1 128
74	Verwerving van andere investeringsgoederen	122	167	196	200	198
	<i>Ontvangsten</i>	74	60	77	74	25
76 en 77	Verkoop van investeringsgoederen	74	60	77	74	25
	<i>Saldo</i>	- 1 525	- 1 750	- 1 774	- 1 961	- 2 593

1599.
683.
2
1294

1972
1986
2773

685

8. Kredietverleningen en -aflossingen; deelnemingen en liquidatie van deelnemingen

0.8.77 20.00.77 06.190
72.014
- 14.582

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	4 819	4 570	5 239	5 438 6 059	6 146
81.1	Kredietverleningen aan bedrijven	990	1 131	1 269	1 403 1 408	1 372
81.4	Deelnemingen in bedrijven	73	76	85	141 191	118
83	Kredietverleningen aan gezinnen	167	239	265	313 311	354
84.1, 84.2 en 84.3	Kredietverleningen aan E.G.-instellingen en -landen	432	2	14	7 7	6
84.4	Deelnemingen in E.G.-landen	11	-	6	7 7	7
84.5, 84.6 en 84.7	Kredietverleningen aan andere dan E.G.-instellingen en -landen	53	36	11	- -	18
84.8	Deelnemingen in andere dan E.G.-landen	52	112	116	101 193	144
85.1	Kredietverleningen aan de centrale overheid	93	112	121	124 182	197
85.2	Kredietverleningen aan sociale verzekeringsinstellingen	-	-	-	- -	600
85.3	Kredietverleningen aan regionale en lokale overheden (voornamelijk woningwetleningen)	2 948	2 866	3 352	3 256 3 760	3 330
	<i>Ontvangsten</i>	1 477	1 351	1 680	1 679 1 652	2 753
86	Kredietaflossingen door en liquidatie van deelnemingen in bedrijven en financiële instellingen	1 218	1 072	1 392	1 359 1 348	1 421
87.2	Kredietaflossingen door gezinnen	21	31	51	47 47	58
88.1, 88.2 en 88.3	Kredietaflossingen door E.G.-instellingen en -landen	26	11	11	1 1	407
88.5, 88.6 en 88.7	Kredietaflossingen door andere dan E.G.-instellingen en -landen	17	23	26	27 26	34
89.2	Kredietaflossingen door sociale verzekeringsinstellingen	-	-	-	- -	600
89.3	Kredietaflossingen door regionale en lokale overheden (voornamelijk woningwetleningen)	195	214	200	245 230	233
	<i>Saldo</i>	- 3 342	- 3 219	- 3 559	- 4 407	- 3 393

9. Overheidsschuld

Code	Omschrijving	1974	1975	1976	1977	1978
		Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloop	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
	<i>Uitgaven</i>	774	1 016	1 484	1 781 1 906	2 495
90	Aflossing van vlottende overheidsschuld	-	-	-	- -	-
91	Aflossing van gevestigde overheidsschuld	770	1 016	1 484	1 781 1 906	2 495
92	Ontmuntingen	4	-	-	- -	-
	<i>Ontvangsten</i>	11	29	59	68 62	183
96	Opneming van gevestigde overheidsschuld	-	-	-	- -	100
97	Aanmuntingen	11	29	59	68 62	83
	<i>Saldo</i>	- 763	- 987	- 1 425	- 1 844	- 2 312
	<i>Saldo rekeningen 1 t/m 9</i>	- 2 656	- 7 835	- 8 981	- 9 566	- 12 515

D. Aansluiting aan de Benelux-classificatie

De totalen van uitgaven en ontvangsten respectievelijk de saldi volgens de bijlagen 7-B en 7-C stemmen overeen met de begrotings- en rekeningtotalen respectievelijk -saldi. Om dit te kunnen realiseren zijn de voorschriften van de Benelux-classificatie op enkele onderdelen niet strikt nagevolgd. Om volledig aan te sluiten bij het Benelux-systeem dienen op de volgende punten wijzigingen te worden aangebracht:

1. De aan het Gemeentefonds en het Provinciefonds toekomende aandelen in de belastingontvangsten, alsmede de grondbelasting, de personele belasting en de onroerend-goedbelasting worden enerzijds als ontvangsten en anderzijds als inkomensoverdrachten aan gemeenten respectievelijk provincies opgenomen.
2. De ten bate van de Europese Gemeenschappen ontvangen invoerrechten en omzetbelasting worden enerzijds als ontvangsten en anderzijds als inkomensoverdrachten aan de Europese Gemeenschappen opgenomen.
3. In plaats van de rijksbijdragen aan het Rijkswegenfonds worden de uitgaven en de ontvangsten van het fonds opgenomen.
4. De uitgaven en ontvangsten met betrekking tot de kapitaalsverhouding met staatsbedrijven worden gesaldeerd.
5. De afdracht van de omroepbijdragen wordt gesaldeerd met de desbetreffende ontvangsten.
6. De uitgaven en ontvangsten van de diensten met een bedrijfsmatig karakter, zoals Staatsbosbeheer en Domeinen, worden gesaldeerd.
7. De inhoudingen op lonen worden gesaldeerd met de lonen.

De onderstaande tabel laat zien welke wijzigingen in het classificatiesysteem hieruit voortvloeien.

26 27 28 29

omv. j. - p. B. - f. b. 707-1040-1087-1342

12494

Code		1974	1975	1976	1977	1978
Uitgaven	Ontvangsten	Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloof	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
11	11	- 7	- 6	- 5	- 8	- 6
12 (RWF)		+ 2	+ 3	+ 5	+ 5	+ 7
16		- 516	- 536	- 531	- 536	- 586
omroep	16	- 515	- 532	- 527	- 536	- 586
21		- 8	- 5	- 2	-	-
30.1 domeinen	30.6	- 50	- 73	- 74	- 83	- 86
35.1 eg		+ 973	+ 1 062	+ 1 171	+ 1 341	+ 2 320
	36	+ 4 149	+ 4 677	+ 5 907	+ 6 914	+ 8 823
	37	+ 4 204	+ 4 799	+ 5 830	+ 7 510	+ 6 896
x 43.1 - p. f. + RWF		+ 410	+ 511	+ 617	+ 624	+ 715
x 43.2 - g. f. + avr.		+ 6 313	+ 7 184	+ 9 202	+ 10 160	+ 11 859
50.1 domeinen	50.6	-	-	- 20	- 15	- 28
x 63.2 RWF (ink. producten)		-	-	+ 15	+ 30	+ 35
	68.1 RWF	+ 9	+ 10	+ 14	+ 10	+ 10
73.1 RWF (h. bijdrage RD)		+ 693	+ 877	+ 947	+ 757	+ 713
81.1 PTF ad.	86.1	- 924	- 1 044	- 1 165	- 1 278	- 1 265
51.1 inv. v. m. k.				+ 1 600		

Na verwerking van deze mutaties geeft de economische classificatie het volgende totaalbeeld te zien:

j inv. v. m. k. 1600!

	1974	1975	1976	1977	1978
	Rekening	Voorlopige rekening	Vermoedelijk beloof	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerp- begroting
Uitgaven	59 067	73 455	86 744 - 99 090	96 942	109 883
Ontvangsten	56 391	65 478	77 563	84 523 87 391	97 448
Saldo ¹	- 2 676	- 7 977	- 9 181 - 14 567	- 9 551	- 12 435

¹ Omdat de uitgaven en ontvangsten van het Rijkswegenfonds niet aan elkaar gelijk behoeven te zijn, kunnen de hier vermelde

saldi afwijken van de saldi uit de bijlagen 7-B en 7-C.

8. Tienjarenoverzicht 1969 - 1978

A. Totalen van uitgaven en ontvangsten

	Rekening						Voorlopige rekening 1975	Vermoe- delijk beloop 1976	Vermoe- delijke uitkomsten 1977	Ont- werp- begroting 1978
	1969	1970	1971	1972	1973	1974				
Uitgaven	26 599	29 931	35 216	38 405	45 390	52 181	65 482	76 584	85 282	96 205
Ontvangsten	24 519	27 119	32 615	37 351	45 639	49 525	57 647	67 603	75 716	83 690
Saldo	- 2 080	- 2 812	- 2 601	- 1 054	+ 249 ¹	- 2 656	- 7 835	- 8 981	- 9 566	- 12 515

¹ zie noot 1 van overzicht C.

B. Uitgaven per functie

	Rekening						Voorlopige rekening 1975	Vermoe- delijk beloop 1976	Vermoe- delijke uit- komsten 1977	Ont- werp be- groting 1978
	1969	1970	1971	1972	1973	1974				
Algemeen bestuur ¹	1 019	1 106	1 429	1 530	2 311	2 221	3 394	2 745	2 981	3 984
Defensie	3 625	4 000	4 476	5 018	5 434	6 275	7 408	7 829	8 685	9 515
Buitenlandse betrekkingen (excl. ontwikkelingssamen- werking) ²	337	580	1 249	534	890	962 ⁵	985	464	798	293
Ontwikkelingssamenwerking	562	689	763	902	752	1 125	1 497	1 840	2 474	2 610
Justitie en politie (incl. civiele verdediging)	1 253	1 399	1 612	1 823	2 076	2 479	2 914	3 374	3 882	4 233
Verkeer en waterstaat	2 775	3 177	3 768	3 699	3 995	4 206	5 104	6 422	6 958	7 467
Handel en nijverheid	582	619	814	792	808	881	1 226	1 379	2 360	1 910
Landbouw en visserij	1 308	1 596	1 020	1 081	1 046	1 409	1 555	1 622	1 751	1 743
Onderwijs en wetenschappen	6 875	8 103	9 530	10 763	12 093	14 158	17 053	19 154	20 702	22 283
Cultuur en recreatie	605	656	754	803	986	1 140	1 543	1 606	1 680	1 820
Sociale voorzieningen	2 965	3 154	4 020	4 809	7 205	9 059	13 404	18 335	18 902	21 296
Volksgesondheid en milieu- hygiëne	247	278	330	359	411	475	528	614	736	780
Volkshuisvesting	2 387	2 296	2 827	3 547	4 093	4 487	4 979	6 354	7 174	7 317
Nationale schuld	2 059	2 278	2 624	2 745	3 290 ³	3 304	3 892	4 846	6 199	7 345
Onverdeeld (zie bijlage 6)										3 609
Totaal van de uitgaven	26 599	29 931	35 216	38 405	45 390	52 181	65 482	76 584	85 282	96 205
Afschrijvingen ⁴	210	230	280	294	330	375	470	475	490	

¹ Hieronder wegens staatsgaranties aan de Nederlandsche Bank voor koersverliezen i.v.m. re- en devaluaties: in 1973: 523 miljoen; in 1974: 300 miljoen; in 1975: 1083 miljoen

² Hieronder wegens deelneming in en verstrekking van leningen aan het Internationale Monetaire Fonds in 1969: 172 miljoen; in 1970: 360 miljoen; in 1971: 832 miljoen

³ Hieronder wegens versterkte aflossing op de buitenlandse staatsschuld in 1973: 387 miljoen

⁴ Het bedrag van de afschrijvingen wordt in mindering gebracht op de uitgaven wegens aflossing op binnenlandse schuld, zodat het totaal van de uitgaven per saldo niet wordt beïnvloed

⁵ Hieronder begrepen 411 miljoen wegens verleend EG-krediet aan Italië

C. Ontvangsten per functie

	Rekening						Voorlopige rekening	Vermoe- delijk beloop	Vermoe- delijke uit- komsten	Ont- werp be- grooting
	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Algemeen bestuur	510	553	510	671	734	1 368	1 274	1 945	1 053	1 616
Defensie	52	95	66	106	97	117	111	121	129	544
Buitenlandse betrekkingen (excl. ontwikkelingssamen- werking)	396	25	503	383	2 109 ¹	131	195	194	204	607 ²
Ontwikkelingssamenwerking	21	5	6	19	24	28	12	77	33	175
Justitie en politie (incl. civiele verdediging)	68	75	82	97	111	123	137	154	705	279
Verkeer en waterstaat	665	685	765	1 140	1 297	1 487	1 461	1 850	2 003	2 586
Handel en nijverheid	242	281	385	479	629	1 129	3 043	5 192	6 160	6 585
Landbouw en visserij	108	116	331	225	262	244	223	332	375	371
Onderwijs en weten- schappen	34	45	51	81	124	148	225	233	181	196
Cultuur en recreatie	269	315	340	346	417	490	522	519	544	655
Sociale voorzieningen	35	34	34	37	71	44	59	61	210	1 320
Volksgezondheid en milieu- hygiëne	45	45	48	77	97	120	132	145	160	168
Volkshuisvesting	111	130	152	164	182	212	294	304	332	396
Nationale schuld	650	800	959	1 136	1 390	1 657	1 957	2 268	2 793	2 529
Totaal niet-belastingont- vangsten	3 206	3 204	4 232	4 961	7 544	7 298	9 645	13 395	14 882	18 027
Kostprijsverhogende belas- tingen	8 604	10 444	11 953	13 601	15 406	16 262	18 360	21 335	25 110	27 046
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	12 709	13 471	16 430	18 789	22 689	25 965	29 642	32 873	35 724	38 617
Totaal van de ontvangsten	24 519	27 119	32 615	37 351	45 639	49 525	57 647	67 603	75 716	83 690

¹ Hieronder een ontvangst van de Neder-
landsche Bank N.V. voortvloeiende uit de
overdracht door de Staat aan deze Bank van
de Nederlandse deelneming in de Algemene
Rekening van het Internationale Monetair
Fonds ad 1976 miljoen

² Hieronder begrepen 405 miljoen wegens
aflossing EG-krediet door Italië

9. De kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies in 1974-1977 en hun financiering

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van de kapitaaluitgaven van de provincies en de gemeenten in de jaren 1974 tot en met 1976 en in de eerste kwartalen van 1976 en 1977, alsmede een overzicht van de financiering van die uitgaven.

De kapitaaluitgaven, exclusief aflossingen, zijn toegenomen van 10 166 miljoen in 1975 tot 11 441 miljoen in 1976, derhalve met 1275 miljoen (12,5%). In 1975 bedroeg de stijging 697 miljoen (7,4%).

De kapitaaluitgaven, exclusief aflossingen en de uitgaven voor volkshuisvesting, vertoonden over 1976 een groei van 11,6%, tegenover een toeneming met 13,9% over 1975.

Uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen zijn deze kapitaaluitgaven over 1976, na een stijging in 1975, weer enigszins afgenomen; deze trend lijkt zich, gezien de gegevens over het eerste kwartaal 1977, voort te zetten.

De uitgaven voor volkshuisvesting vertoonden over 1976 een sterke stijging van 15,3%, nadat bij deze uitgaven sinds 1972 slechts een geringe groei dan wel een daling (over 1975: 7,8%) was opgetreden. Van de andere afzonderlijke categorieën onderging die betreffende „de overige kapitaaluitgaven” de grootste absolute stijging, namelijk met 256 miljoen of 27,4%. De categorie onderwijs, kunsten en wetenschappen steeg met 226 miljoen of 14,2%. De grootste relatieve toeneming vond plaats bij de categorie „eigendommen niet voor de openbare dienst bestemd”, namelijk met 117,2% (150 miljoen); deze aanzienlijke stijging werd veroorzaakt door grote aankopen van bestaande woningen ten behoeve van renovatie (gemeente Rotterdam). De categorie volksgezondheid daalde met 14,2% (64 miljoen) tegenover een stijging van 34,1% (115 miljoen) over 1975.

De financiering van het accres van de kapitaaluitgaven kon wederom plaats vinden door een sterke stijging van het saldo van de lopende rekening (vóór afschrijving) te weten met 1 052 miljoen tot 2 980 miljoen. Voorts was er een belangrijke toename bij de kapitaalinkomsten, namelijk met 759 miljoen tot 3 447 miljoen. Een en ander maakte het mogelijk dat er, in tegenstelling tot 1975 toen er voor 376 miljoen vlottend werd gefinancierd, een consolidatie van de netto vlottende schuld plaats vond van 472 miljoen.

Kapitaaluitgaven, inclusief kapitaalverstrekkingen, van provincies en gemeenten op kasbasis en hun financiering

	1974	1975	1976	Eerste kwartaal 1976	1977
Volkshuisvesting	2 836	2 614	3 013	569	686
Bouwrijp maken van gronden voor woning- bouw en industrie	1 499	1 582	1 684	394	357
Andere openbare werken	1 513	1 803	1 945	399	347
Onderwijs, kunsten en wetenschappen	1 290	1 587	1 813	352	404
Nutsbedrijven	1 120	1 065	1 129	256	194
Volksgezondheid	337	452	388	101	73
Eigendommen niet voor de openbare dienst bestemd	109	128	278	33	37
Overige kapitaaluitgaven	765	935	1 191	272	271
Totaal	9 469	10 166	11 441	2 376	2 369
Aflossingen van opgenomen leningen	2 139	2 049	2 332	478	505
Totaal te financieren	11 608	12 215	13 773	2 854	2 874
Gefinancierd door:					
Saldo lopende rekening (vóór afschrijving)	952	1 928	2 980	475	322
Kapitaalinkomsten	2 429	2 688	3 447	732	730
Woningwetleningen	2 765	2 787	3 265	572	713
Overige vaste leningen	5 491	4 245	4 360	1 184	878
Ontvangen aflossingen op verstrekte vaste leningen	246	191	193	46	48
Saldo mutaties netto vlottende schuld	– 275	376	– 472	– 155	183
Totaal	11 608	12 215	13 773	2 854	2 874

10. De uitgaven die voortvloeien uit machtigingen tot het aangaan van verplichtingen

	Uitgaven ten laste van			
	1978	1979	1980	na 1980
<i>A. Vóór 1977 aangegane verplichtingen</i>				
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	—	—	—	—
Algemene Zaken	—	—	—	—
Kabinet voor N.A.Z.	30	15	13	6
Buitenlandse Zaken	250	146	87	22
Justitie	1	—	—	—
Binnenlandse Zaken	—	—	—	—
Onderwijs en Wetenschappen	334	213	127	231
Financiën	92	97	31	29
Defensie	1 336	1 024	557	1 022
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	1 178	288	102	311
Verkeer en Waterstaat	307	264	215	296
Economische Zaken	299	173	115	98
Landbouw en Visserij	286	263	227	932
Sociale Zaken	1	—	—	—
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	97	51	37	23
Volksgesondheid en Milieuhygiëne	4	2	—	—
Totaal	4 215	2 536	1 511	2 970
Rijkswegenfonds	125	41	26	9
Staatsbedrijf der P.T.T.	80	5	5	—

	Uitgaven ten laste van				Verwacht totaal aangegane verplichtingen ¹ 1977
	1978	1979	1980	na 1980	
<i>B. In 1977 aangegane of nog aan te gane verplichtingen</i>					
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	2	—	—	—	2
Algemene Zaken	1	—	—	—	1
Kabinet voor N.A.Z.	41	20	12	11	84
Buitenlandse Zaken	221	164	98	12	495
Justitie	6	3	1	—	10
Binnenlandse Zaken	—	—	—	—	—
Onderwijs en Wetenschappen	269	210	204	1 167	1 850
Financiën	87	113	30	9	239
Defensie	909	856	713	1 756	4 234
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	2 044	844	253	239	3 380
Verkeer en Waterstaat	713	285	198	217	1 413
Economische Zaken	361	245	104	141	851
Landbouw en Visserij	102	89	88	319	598
Sociale Zaken	25	16	6	10	57
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	44	48	44	62	198
Volksgesondheid en Milieuhygiëne	7	2	1	—	10
Totaal	4 832	2 895	1 752	3 943	13 422
Rijkswegenfonds	260	77	19	6	362
Staatsbedrijf der P.T.T.	810	70	10	30	920

¹ Voor zover leidend tot uitgaven in latere jaren

	Uitgaven ten laste van				Binnenlandse raming 1978
	1978	1979	1980	na 1980	
<i>C. In 1978 aan te gane verplichtingen</i>					
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	—	2	—	—	2
Algemene Zaken	5	1	—	—	1
Kabinet voor N.A.Z.	22	36	20	15	70
Buitenlandse Zaken	482	287	199	152	638
Justitie	69	27	6	1	34
Binnenlandse Zaken	1 934	24	4	—	28
Onderwijs en Wetenschappen	96	143	69	536	748
Financiën	165	31	—	—	31
Defensie	1 141	550	322	1 238	2 110
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	1 975	2 560	966	419	3 945
Verkeer en Waterstaat	745	765	446	628	1 839
Economische Zaken	246	392	235	327	954
Landbouw en Visserij	222	84	44	330	459
Sociale Zaken	45	25	17	11	53
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	88	56	48	104	208
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	25	8	3	2	12
Totaal	7 260	4 991	2 379	3 763	11 132
Rijkswegenfonds	405	290	65	10	365
Staatsbedrijf der P.T.T.	470	800	200	35	1 035

	Uitgaven ten laste van			
	1978	1979	1980	na 1980
<i>A + B + C tezamen</i>				
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	2	2	—	—
Algemene Zaken	6	1	—	—
Kabinet voor N.A.Z.	93	71	45	32
Buitenlandse Zaken	953	597	384	186
Justitie	76	30	7	1
Binnenlandse Zaken	1 934	24	4	—
Onderwijs en Wetenschappen	699	566	400	1 934
Financiën	344	241	61	38
Defensie	3 386	2 430	1 592	4 016
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	5 197	3 692	1 321	969
Verkeer en Waterstaat	1 765	1 314	859	1 141
Economische Zaken	906	810	454	566
Landbouw en Visserij	610	436	359	1 581
Sociale Zaken	71	41	23	21
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	229	155	129	189
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	36	12	4	2
Totaal	16 307	10 422	5 642	10 676
Rijkswegenfonds	790	408	110	25
Staatsbedrijf der P.T.T.	1 360	875	215	65

11. Overzicht van de machtigingen, welke worden gevraagd tot het verlenen van garanties

In deze bijlage wordt, op grond van de bijlagen IV van de memorie van toelichting behorende bij de verschillende begrotingswetsontwerpen, een overzicht gegeven van de machtigingen welke aan het parlement worden gevraagd tot het verlenen van garanties door de diverse departementen.

Hoofdstuk	Bedrag van het risico van de staat per 31 december 1976	Machtiging tot het verlenen van garanties krachtens	
		Begroting 1977	Begroting 1978
Kabinet voor Nederlands- Antilliaanse Zaken	190	50	60
Buitenlandse Zaken	7 677	676	842
Binnenlandse Zaken	7	10	20
Onderwijs en Wetenschappen	2 174	—	76
Financiën	40 282	—	15
Defensie	—	—	30
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordering ¹	128	32	32
Verkeer en Waterstaat	2 058	—	—
Economische Zaken	1 128	149	191
Landbouw en Visserij	163	46	27
Sociale Zaken	9	—	5
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	324	167	181
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	1 302	508	600
Totaal	55 442	1 638	2 079

¹ Exclusief garanties inzake door derden verstrekte leningen ten behoeve van woningbouw.

12. De nationale schuld

Uit een vergelijking van de nationale schuld per 30 juni 1977 met de stand per 30 juni 1976 blijkt dat gedurende deze periode de totale staatsschuld is gestegen met 10 055 miljoen. In de periode 30 juni 1975 tot 30 juni 1976 bedroeg de stijging 7 131 miljoen. De liquide middelen en vorderingen op korte termijn zijn in de periode 30 juni 1976 tot 30 juni 1977 gestegen met 1151 miljoen.

De onderstaande tabel geeft van een en ander een beeld.

Tabel I. Ontwikkeling staatsschuld

	30 juni 1975	30 juni 1976	30 juni 1977
<i>Binnenlandse staatsschuld</i>	45 249	52 391	62 450
Vaste schuld	32 792	38 192	45 176
Schatkistpapier in omloop	6 121	7 842	9 366
Muntbiljetten in omloop	13	13	13
Stortingen door rijksfondsen en institutionele beleggers in anticipatie op uit te geven leningen (voorinschrijfrekening)	2 217	1 967	2 225
Overige schulden op korte termijn	4 093	4 365	5 661
Vergoedingen wegens geleden oorlogsschade (inclusief Grootboek voor de Wederopbouw)	13	12	9
<i>Buitenlandse staatsschuld</i>	11	—	—
Vaste schuld	11	—	—
Totale staatsschuld	45 260	52 391	62 450
Liquide middelen en vorderingen op korte termijn	3 842	4 997	6 152

De vaste binnenlandse schuld is van 30 juni 1976 tot 30 juni 1977 gestegen met 6984 miljoen. In deze periode zijn op de open kapitaalmarkt leningen aangegaan tot een bedrag van 2815 miljoen en is 3600 miljoen van de voorinschrijfrekening omgezet in vaste leningen. Op de onderhandse markt is een beroep gedaan tot een bedrag van 2240 miljoen.

Tegenover deze toeneming van in totaal 8655 miljoen staat een daling door periodieke aflossing en inkoop tot een bedrag van 1671 miljoen. Het bedrag aan uitstaand schatkistpapier is toegenomen met 1524 miljoen. Het op 30 juni 1976 uitstaande bedrag van 7842 miljoen bestond geheel uit biljetten. Gedurende de periode tot 30 juni 1977 is 2428 miljoen aan biljetten geplaatst, terwijl 904 miljoen aan biljetten is afgelost. Op 30 juni 1977 stond derhalve uit 9366 miljoen.

De afgifte van schatkistpapier heeft als volgt plaatsgevonden.

Tabel II

Datum van inschrijving	Looptijd schatkist-biljetten	Toegewezen bedragen	Rentepercentage Tevoren vastgesteld	Bij toewijzing vastgesteld
9 augustus 1976	5 jaar	341,5	8 $\frac{5}{8}$	
26 oktober 1976	5 jaar	647,0	8 $\frac{1}{8}$	
21 januari 1977	5 jaar	373,3		6 $\frac{3}{4}$
31 maart 1977	5 jaar	331,7		6 $\frac{3}{4}$
27 april 1977	5 jaar	446,5	6 $\frac{1}{8}$	
27 april 1977	3 jaar + 5 mnd.	70,0	5 $\frac{1}{2}$	
1 juni 1977	5 jaar	218,0	5 $\frac{7}{8}$	

De schuld uit hoofde van stortingen door rijksfondsen in anticipatie op uit te geven leningen (voorinschrijfrekening) is in de periode 30 juni 1976 tot en met 30 juni 1977 met 258 miljoen gestegen.

Zoals reeds hiervoor is vermeld is 3600 miljoen van deze rekening omgezet in vaste leningen en opgenomen onder de vaste binnenlandse schuld.

De mutaties in de overige posten van de binnenlandse schuld resulteerden per saldo in een toeneming van 1293 miljoen.

De stijging van de liquide middelen en vorderingen op korte termijn met 1155 miljoen is de resultante van een toeneming van de liquide middelen met 491 miljoen en een stijging van de vorderingen op korte termijn met 664 miljoen.

Om een nadere analyse van de ontwikkeling van de staatsschuld sinds 1968 mogelijk te maken is een aantal kerngegevens opgenomen in de volgende tabel.

Tabel III. Kerngegevens nationale schuld

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Totaal nationale schuld (procentuele mutatie)	9,5	7,7	7,2	6,6	4,1	6,1	6,5	13,2	17,7
Totaal nationale schuld in procenten van het nationale inkomen	34,6	32,8	31,3	29,7	27,2	25,1	23,7	24,9	25,7
Gemiddeld rentepercentage binnenlandse vlottende schuld	5,3	5,4	6,4	6,9	5,8	5,7	7,1	7,3	7,0
Gemiddeld rentepercentage binnenlandse vaste schuld	4,2	4,6	4,6	5,2	5,4	5,8	5,7	5,7	5,9
Rentelasten in procenten van het nationale inkomen	1,5	1,6	1,6	1,7	1,5	1,4	1,4	1,5	1,6
Gemiddelde resterende looptijd van de vaste schuld (jaren) ¹	13,1	13,0	12,5	11,5	11,6	11,7	10,9	9,7	9,1

¹ Exclusief leningen met een resterende looptijd van meer dan 40 jaren

Hieruit blijkt onder meer dat de groei van de nationale schuld in de beschouwde jaren vóór 1975 achter is gebleven bij de groei van het nominale nationale inkomen, tot uitdrukking komend in een continue daling van de totale nationale schuld, uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen tot 1975. In dat jaar is een eind gekomen aan deze ontwikkeling doordat als gevolg van de sterke toeneming van het financieringstekort van het Rijk een forse stijging optrad in de groei van de nationale schuld. Ook in 1976 is er sprake van een verdere toeneming van de groei van de nationale schuld. Voor 1975 en 1976 heeft dit tot gevolg dat de totale nationale schuld, gerelateerd aan het nationale inkomen, een toeneming te zien geeft.

Het gemiddelde rentepercentage van de uitstaande vlottende schuld fluctueert in de loop van de tijd, maar met een duidelijk stijgende tendens. Vergeleken met het gemiddelde rentepercentage van de uitstaande binnenlandse vaste schuld ligt dat voor de vlottende schuld met uitzondering van 1973 steeds hoger.

Het gemiddelde rentepercentage van de uitstaande vaste schuld valt lager uit, omdat hier mede nog in opgenomen is de "laagrentende" vaste schuld uit vroegere perioden. De stijging van de rentevoet in de beschouwde periode heeft tot een sterke stijging van het gemiddelde rentepercentage van de vaste schuld geleid.

De rentelasten voor het Rijk, zijnde de resultante van de uitstaande schuld en de bijbehorende rentepercentages, vertonen, uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen, een lichte golfbeweging, met een stijgende tendens sinds 1974.

Opvallend is voorts de afnemende van de gemiddelde resterende looptijd van de vaste schuld, hetgeen een afspiegeling is van de ontwikkeling van de kapitaalmarkt, waar in het algemeen gedurende de afgelopen jaren een verkorting van looptijden is opgetreden.

Mede met behulp van de meerjarenramingen kan het volgende worden opgemerkt over de verwachte ontwikkeling van de staatsschuld in de jaren tot en met 1981. Op grond van de verwachte begrotingstekorten zal de groei van de totale nationale schuld in de jaren tot en met 1981 liggen boven die van het nominale nationale inkomen, waarmee de totale nationale schuld, uitgedrukt in procenten van het nominale nationale inkomen, een verdere stijging ondergaat.

De toeneming van de schuld brengt ook een opvallende groei van de rentelasten voor de rijksbegroting met zich mee (zie tabel IV).

Tabel IV. Rentelasten en nationale schuld

	Gemiddeld 1969–1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Totale nationale schuld (procentuele mutatie)	6,4	13,2	17,7	14,5	21,4	15,6	12,3	11,9
Totale nationale schuld in procenten van het nationale inkomen	28,3	24,9	25,7	26,8	29,9	31,4	32,0	32,6
Rentelasten in procenten van het nationale inkomen	1,5	1,5	1,6	2,0	1,9	2,2	2,3	2,4

Tabel V. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1968

	31-12 1968	31-12 1969	31-12 1970	31-12 1971	31-12 1972	31-12 1973	31-12 1974	31-12 1975	31-12 1976	30-6 1977
Vaste binnenlandse schuld	19 785	21 254	23 462	24 598	26 651	27 489	29 880	34 765	40 983	45 176
Schatkistpapier in omloop	6 233	5 852	6 437	6 444	4 477	4 287	4 974	6 400	8 372	9 366
Muntbiljetten in omloop	24	18	16	15	14	14	13	13	13	13
Schuld aan gemeenten en provincies (ter zake van belastingen)	13	11	2	5	—	—	—	—	—	—
Gemeentefonds en Provinciefonds	—	—	—	—	—	312	—	—	—	—
Stortingen door rijksfondsen en institutionele beleggers in anticipatie op uit te geven vaste leningen (voorinschrijfrekening)	836	1 429	1 072	2 091	2 200	2 704	2 617	2 002	1 986	2 225
Overige binnenlandse schulden op korte termijn	1 529	2 052	1 861	1 892	3 146	3 929	3 794	3 572	3 642	5 661
Vergoedingen wegens geleden oorlogsschade (incl. het Grootboek voor de Wederopbouw)	30	28	22	20	19	18	13	13	10	9
Totaal binnenlandse schuld	28 450	30 644	32 872	35 065	36 507	38 753	41 291	46 765	55 006	62 450
Vaste buitenlandse schuld	108	108	98	74	60	39	23	12	—	—
Totaal binnenlandse en buitenlandse schuld	28 558	30 752	32 970	35 139	36 567	38 792	41 314	46 777	55 006	62 450

13. De staatsbalans per 31 december 1976

(met ter vergelijking de cijfers van de balans 1975)

Activa		1975	1976
1	Kas-, bank- en giroaldi	5 979	5 612
2	Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen:		
	a. Belastingen	14 445	16 005
	b. Nog ten gunste van 1976 (1975) te ontvangen andere middelen	220	1 197
	c. Overige vorderingen en vooruitbetalingen	6 734	6 581
		21 399	23 783
3	Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan (contrapost aan de creditzijde onder no. 10)	5 891	6 625
4	Vorderingen op lange termijn:		
	a. Leningen woningwetbouw	27 862	30 961
	b. Overige vorderingen	4 020	4 578
		31 882	35 539
5	Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen	3 671	3 664
6	Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen	19 325	22 285
7	Onroerende en roerende goederen	54 270	59 555
8	Diverse activa	113	101
		142 530	157 164

Passiva		1975	1976
9	Schulden op korte termijn:		
a.	Schatkistpapier in omloop	6 400	8 372
b.	Onbelegde gelden Postcheque- en Girodienst	1 477	814
c.	Schulden uit hoofde van leveringen, werkzaamheden enz.	4 633	4 949
d.	Diverse schulden op korte termijn	7 546	10 227
		<u>20 056</u>	<u>24 362</u>
10	Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegen- over vorderingen staan (contrapost aan de debetzijde onder no. 3)	5 891	6 625
11	Verplichtingen, verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen	2 801	2 679
12	Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening	2 002	1 986
13	Schulden op lange termijn:		
a.	Geconsolideerde binnenlandse schuld	34 765	40 983
b.	Buitenlandse schuld	12	—
c.	Verplichtingen betreffende het Algemeen burgerlijk pensioenfonds	4 880	4 816
d.	Verplichtingen betreffende andere pensioenfondsen	1 995	2 231
e.	Verplichtingen betreffende het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds	2 200	2 200
f.	Overige schulden op lange termijn	—	686
		<u>43 852</u>	<u>50 916</u>
14	Reserve waardeveranderingen	33 730	37 705
15	Saldo	34 198	32 891
		<u>142 530</u>	<u>157 164</u>
	Door het Rijk verstrekte garanties aan De Nederlandsche Bank N.V.	19 250	18 960
	Overige door het Rijk verstrekte garanties	27 910	39 820

Toelichtingen op de balanscijfers

Post 1. Kas-, bank- en girosaldi

Specificatie:

	1975	1976
Nederlandsche Bank		
Rekening-courant	3 828	3 508
Bijzondere rekening	1 400	1 400
Postrekening 1	58	58
Overige saldi	693	646
	5 979	5 612

Post 2. Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen

a. Belastingen

De samenstelling van het bedrag van 16 005 miljoen luidt als volgt:

1	Kohierbelastingen:		
	Reeds opgelegd (saldo kohierdebiteuren)		4 645
	Nog niet opgelegd (globale schatting):		
	Over 1975 en voorgaande jaren	800	
	Over 1976	5 750	
			6 550
			11 195
2	Niet-kohierbelastingen:		
	Loonbelasting	4 305	
	Omzetbelasting	2 955	
	Accijnzen	1 050	
	Successierechten	360	
	Diversen	90	
			8 760
			19 955
	Hierop in mindering gebracht:		
	Aandeel Gemeentefonds en aandeel Provinciefonds	2 235	
	Ultimo 1976 reeds ontvangen, doch nog niet ten gunste van de middelen of van de kohieren geboekt	1 715	
			3 950
			16 005

b. Nog ten gunste van 1976 (1975) te ontvangen andere middelen

De toeneming van het balansbedrag houdt verband met in 1977 te ontvangen inkomsten uit aardgas over 1976.

c. Overige vorderingen en vooruitbetalingen

Het balansbedrag van 6 581 miljoen bevat een groot aantal vorderingen – waaronder de saldi in rekening-courant met het Staatsbedrijf van de P.T.T., de lopende rente van de leningen ingevolge de woningwet, de vordering op de Nederlandsche Bank wegens aandeel van de Staat in de winst over 1976 en vorderingen op gemeenten uit hoofde van voorschotten inzake onroerend-goedbelastingen – alsmede diverse vooruitbetalingen.

Posten 3 en 10. Vorderingen resp. verplichtingen uit hoofde van contracten e.d.

De balansbedragen hebben voornamelijk betrekking op het Ministerie van Defensie (ca. 4 720 miljoen) en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (ca. 1405 miljoen).

Post 4. Vorderingen op lange termijn

a. Leningen woningwetbouw

In 1976 werden leningen verstrekt tot een bedrag van 3 299 miljoen; aan aflossingen werd ontvangen 200 miljoen.

b. Overige vorderingen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1975	1976
Studievoorschotten	780	1 082
Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelings- landen N.V. (inzake leningen aan diverse landen)	921	946
Op derden te verhalen ruil- en herverkavelingskosten	875	934
Voorschotten aan de Stichting Beheer Landbouw- gronden	385	429
Vordering op de Nederlandse Antillen met betrekking tot het leningsgedeelte der ontwikkelingshulp	292	302
Vordering op Indonesië krachtens de overeenkomst van 1966	196	196
Leningen in het kader van het Bezitsvormingsfonds	123	126
Vorderingen op de Stichting Waterbouwkundig Laboratorium	77	78
Bijdrage aan de Europese Investeringsbank ten behoeve van de kredietverlening aan Turkije	57	71
Academische ziekenhuizen wegens verstrekte financieringsmiddelen	—	69
Diverse vorderingen	314	345
	4 020	4 578

Post 5. Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen.

Post 11. Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen

	Deelnemingen en leningen (balanspost 5)		Verplichtingen (balanspost 11)	
	1975	1976	1975	1976
Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	1 987	1 987	1 789	1 789
Internationale Ontwikkelingsassociatie	810	810	327	217
Europese Investeringsbank	649	576	575	504
Aziatische Ontwikkelingsbank	92	92	71	69
Aziatisch Ontwikkelings Fonds	47	78	36	60
Internationale Financierings Maatschappij	22	20	—	—
Afrikaans Ontwikkelings Fonds	19	56	2	39
Diversen	45	45	1	1
	3 671	3 664	2 801	2 679

De verplichtingen jegens de Internationale Ontwikkelingsassociatie verminderden in 1976 met een bedrag van 110 miljoen als gevolg van de verzilvering van „notes”.

De mutaties in de deelneming in en de verplichting aan de Europese Investeringsbank houden voornamelijk verband met de daling van de waarde van de Europese rekeneenheid. De waarde van deze rekeneenheid, welke gebaseerd is op de wisselkoersen van de valuta's der 9 lidstaten, bedroeg ultimo 1975 en 1976 resp. f 3,1312 en f 2,77855.

De toeneming van de balansbedragen met betrekking tot het Aziatisch Ontwikkelings Fonds en het Afrikaans Ontwikkelings Fonds is voornamelijk een gevolg van een verhoging van de deelnemingen.

Post 6. Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen

De waardering is in het algemeen gebaseerd op de intrinsieke waarde, zoals deze uit de gepubliceerde balansen van de desbetreffende bedrijven en ondernemingen kan worden afgeleid. In de gevallen dat de Staat een minderheidsdeelneming heeft in een onderneming, waarvan de aandelen aan de beurs genoteerd zijn (Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V., Nederlandsche Middenstandsbank N.V., A.K.Z.O. N.V.) is de beurskoers op de balansdatum als grondslag voor de waardebepaling gebruikt.

Specificatie van het balansbedrag:

	1975	1976
Staatsbedrijf der P.T.T.	12 408	14 171
Rijkspostspaarbank	877	1 074
	13 285	15 245
N.V. DSM	1 883	2 325 ¹
N.V. Nederlandse Spoorwegen	1 006 ²	1 397 ²
De Nederlandsche Bank N.V.	905	996
Koninklijke Luchtvaart Mij N.V.	634 ³	646 ³
N.V. Luchthaven Schiphol	460	486
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten	252 ⁴	293 ⁴
Nationale Investeringsbank N.V.	198 ⁵	196 ⁵
Ultra Centrifuge Nederland N.V.	134	157
Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal-fabrieken N.V.	223	125
Nederlandsche Middenstandsbank N.V.	111	115
Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf	50	60
Nederlandse Energie Ontwikkelings Mij B.V.	—	56 ⁶
N.V. Nederlandse Gasunie	40	40
Overige Staatsbedrijven en deelnemingen	144 ⁷	148 ⁷
	19 325	22 285

¹ Waarvan nog te storten 400 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 9d; bovendien inclusief verstrekte lening ad 25 miljoen (1975: 75 miljoen).

² Inclusief verstrekte lening ad 70 miljoen (1975) resp. 65 miljoen (1976).

³ Inclusief converteerbare obligaties ad 55 miljoen (1975) resp. 49 miljoen (1976) en 5% preferente niet winstdelende aandelen ad nominaal 400 miljoen, waarvan nog te

storten 100 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 9 d.

⁴ Waarvan nog te storten 42 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 9 d.

⁵ Inclusief verstrekte lening ad 65 miljoen (1975) resp. 61 miljoen (1976).

⁶ Waarvan nog te storten 50 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 9 d.

⁷ Waarvan nog te storten 2 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 9 d.

De toeneming van het balansbedrag in 1976 met 2 960 miljoen heeft betrekking op netto-investeringen ten bedrage van 960 miljoen, netto-toeneming van de reserves van 1 010 miljoen, waardeinstijging van 675 miljoen (welk bedrag op de Staatsbalans is gereserveerd onder post 14), alsmede op het door de Staat in 1976 betaalde deel ad 315 miljoen van de bijdrage aan de N.V. Nederlandse Spoorwegen in het geaccumuleerde verlies ultimo 1972 en het niet gedekte tekort over 1973 tot en met 1975. Met betrekking tot deze bijdrage was ultimo 1976 door de Staat nog 1 241 miljoen verschuldigd. Bij de bepaling van de waarde van de onderhavige deelneming voor de Staatsbalans is dat bedrag in mindering gebracht op de intrinsieke waarde van de N.V. gebaseerd op haar balans ultimo 1976.

Post 7. Onroerende en roerende goederen

De goederen zijn in het algemeen gewaardeerd op de vervangingswaarde. In een aantal gevallen is voor de benadering hiervan uitgegaan van de historische kostprijs welke door middel van indexcijfers is herleid tot de vervangingswaarde. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. Belangrijke waardeinstijgingen zijn gereserveerd op de balans onder post 14.

De samenstelling van het balansbedrag en de mutaties in 1976 blijken uit het volgende overzicht.

	(Gecorrigeerde) waarde per 31-12-1975	Investerings in 1976	Afschrijvingen in 1976	Verhoging waarde i.v.m. stijging prijspeil	Waarde per 31-12-1976
Ministerie van Defensie:					
Marine	3 635	493	137	70	4 061
Landmacht	5 971	765	391	210	6 555
Luchtmacht	2 550	530	202	65	2 943
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	26 970	1 106	373	1 815	29 518
Agrarische eigendommen ¹	7 053	193	26	650	7 870
Burgerlijke rijksgebouwen	6 426	484	87	475	7 298
Diversen	1 561	- 217 ²	49	15	1 310
	54 166	3 354	1 265	3 300	59 555

¹ Inclusief waterbouwkundige werken in de IJsselmeerpolders

² Tegenover diverse investeringen ten bedrage van 81 miljoen was er in 1976 een afneming van de voorraden van het Landbouw Egalisatiefonds van 298 miljoen

Het bedrag van 3 300 miljoen is op de Staatsbalans gereserveerd onder post 14, zodat het balanssaldo door deze waardeverhoging van de activa niet is beïnvloed.

Post 9. Schulden op korte termijn

c. Schulden uit hoofde van leveringen, werkzaamheden enz.

Deze schulden worden voornamelijk gevormd door de per 31 december 1976 naar verwachting nog ten laste van de begroting 1976 te betalen bedragen.

d. Diverse schulden op korte termijn

Deze post omvat een groot aantal schulden van uiteenlopende aard welke niet vallen onder de bij post 9 c gegeven omschrijving.

Tot de belangrijkste mutaties behoren:

- de schuld welke aan de Nederlandsche Bank is ontstaan wegens te verrekenen koersverschillen over 1976, per saldo groot 871 miljoen;
- de toeneming van de bij het Rijk belegde reserves van het Staatsbedrijf der P.T.T. van 2 952 miljoen tot 3 544 miljoen, alsmede van de lopende interest van de Staatsschuld van 1 269 miljoen tot 1 629 miljoen;
- de toeneming van de schuld wegens nog te storten bedragen op aandelen in ondernemingen (post 6) ten bedrage van 450 miljoen.

Post 12. Stortingen door Rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening

Het bedrag van 1986 miljoen heeft geheel betrekking op de stortingen (ingevolge de beleggingswet) door het Algemeen burgerlijk pensioenfonds.

De mutaties in 1976 kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Deelnemingen in Staatsleningen:	
8½% onderhandse lening 1975 II	746
8% onderhandse lening 1976	597
8% onderhandse lening 1976 II	497
9½% onderhandse lening 1976	249
9½% onderhandse lening 1976 II	298
9½% onderhandse lening 1976 III	596
8¾% onderhandse lening 1976	597
	3 580
Uitbetaald ten laste van de gestorte bedragen	185
	3 765
Stortingen ten bedrage van	3 749
Saldo afnemings in 1976	16

Post 13. Schulden op lange termijn

a. Geconsolideerde binnenlandse schuld

In het 'Algemeen verslag van de stand der Staatsschuld op 31 december 1976' zijn specificaties van de ultimo 1976 openstaande leningsbedragen opgenomen.

De mutaties in 1976 worden gevormd door nieuwe leningen tot een bedrag van 7 716 miljoen en amortisatie ten bedrage van 1 498 miljoen.

b. Buitenlandse schuld

De buitenlandse schuld werd in 1976 afgelost.

c. Verplichtingen betreffende het Algemeen burgerlijk pensioenfonds

De vermindering van de verplichtingen in 1976 bestaat uit de aflossingsbestanddelen van de in 1976 betaalde annuïteiten.

d. Verplichtingen betreffende andere pensioenfondsen

Van het balansbedrag heeft 1 802 miljoen betrekking op het Spoorwegpensioenfonds en 429 miljoen op het Algemeen Mijnwerkersfonds. Enerzijds namen de verplichtingen jegens deze pensioenfondsen toe met de contante waarde van de nieuwe annuïteiten welke het Rijk verschuldigd is. Anderzijds verminderden genoemde verplichtingen in verband met de in 1976 aan de betrokken instellingen gedane betalingen.

e. Verplichtingen betreffende het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds

Rekeninghoudend met de gewijzigde afkoopregeling neergelegd in de Wet van 26 mei 1976 tot nadere wijziging van de Liquidatiewet invaliditeitswetten (Stb. 296) kan het tekort evenals in de vorige balans globaal becijferd worden op 2,2 miljard.

f. Overige schulden op lange termijn

Van het balansbedrag heeft 563 miljoen betrekking op de schuld van het Rijk wegens overneming van de exploitatietekorten over 1974 en 1975 van de gemeenten die een eigen openbaar vervoerbedrijf exploiteren en 123 miljoen op de schuld aan de Gemeente Rotterdam wegens de toegezegde bijdrage in de aanlegkosten van het metrotracé. De betaling van deze schulden dient plaats te vinden in 20 respectievelijk 50 jaarlijkse annuïteiten.

De schuld aan de N.V. Nederlandse Spoorwegen uit hoofde van exploitatietekorten over voorgaande jaren van 1 241 miljoen is, zoals in de toelichting bij balanspost 6 is vermeld, in mindering gebracht op de intrinsieke waarde van de N.V. gebaseerd op haar balans ultimo 1976.

Post 14. Reserve waardeveranderingen

Voor de mutaties in deze reserve in 1976 moge worden verwezen naar de toelichting bij de balansposten 6 en 7.

Balanssaldo

Het voordelige balanssaldo is in 1976 gedaald met 1 307 miljoen. Het vermoedelijke begrotingstekort van de Gewone Dienst 1976 bedraagt 3 375 miljoen; bijzondere factoren hebben per saldo een voordelige invloed ten bedrage van 2 068 miljoen op het balanssaldo uitgeoefend. Dit bedrag kan als volgt worden geanalyseerd:

Verschil tussen de aanschaffingen ten laste van de Gewone Dienst, welke op de balans zijn opgenomen (voornamelijk betrekking hebbende op het Ministerie van Defensie) en de afschrijvingen op deze aanschaffingen	1 157
Netto-toeneming van de reserves van de Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen	1 010
Voordelig verschil inzake belastingen	1 010
Deze post bestaat uit:	
a. een correctie van het – ten dele geraamde – bedrag van de op de balans 1975 opgenomen belastingvorderingen;	
b. het verschil tussen de aan het jaar 1976 toe te rekenen belastingen en de terzake in het vermoedelijk beloop van het dienstjaar 1976 opgenomen bedragen. Ultimo 1975 te hoog geschatte verplichtingen wegens nog ten laste van het dienstjaar 1975 te verrichten betalingen	511
Opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting ten behoeve van het Rijkswegenfonds, voor zover met deze opbrengst investeringen zijn of worden gefinancierd. (De investeringen komen op de staatsbalans voor onder post 7)	455
Toeneming van de waarde van de deelneming in de N.V. Nederlandse Spoorwegen in verband met het door de Staat in 1976 betaalde deel van de bijdrage in de exploitatietekorten over voorgaande jaren	315
Transporteren	4 458

In de balans opgenomen verplichtingen inzake:		
– per saldo nadelige koersverschillen van de Nederlandsche Bank over 1976 (871 miljoen)		
– bijdrage in de exploitatietekorten van het openbaar vervoer (563 miljoen)		
– bijdrage in de aanlegkosten van het metrotracé te Rotterdam (123 miljoen). In totaal	1 557	
Ontvangsten ten gunste van de Gewone Dienst waarvoor reeds een vordering op de balans 1975 voorkwam (de per saldo voordelige koersverschillen van de Nederlandsche Bank over 1975, die ten gunste van het dienstjaar 1976 zijn geboekt)		
	741	
Diverse posten, per saldo nadelig	92	2 390
		2 068

Door het Rijk verstrekte garanties aan de Nederlandsche Bank N.V.

Deze post heeft betrekking op garanties uit hoofde van:

- de in 1954 gesloten overeenkomst inzake de goudhandel en het deviezenbedrijf en de Wet inzake pariwaarde van de gulden (de goud- en deviezenreserves voor zover daarover bepaalde risico's worden gelopen);
- de in 1969 gesloten overeenkomst inzake de bijzondere trekkingsrechten in het Internationale Monetair Fonds;
- de in 1972 gesloten overeenkomst inzake de Nederlandse deelneming in de Algemene Rekening van dit Fonds.

Overige door het Rijk verstrekte garanties e.d.

	1975	1976
Export- en importgaranties	12 222	19 160
Garanties inzake door derden verstrekte leningen aan resp. ten behoeve van:		
de woningbouw	6 888	9 896
het onderwijs,		
voortgezet onderwijs en vormingswerk	1 675	1 623
wetenschappelijk onderwijs	413	409
landbouwonderwijs	57	54
	2 145	2 086
diverse bedrijven		
inzake bijzondere financieringen	713	1 212
in verband met de uitvoering van werkgelegenheidsprogramma's		320
		1 532
de N.V. Nederlandse Spoorwegen	1 142	1 345
ziekenhuizen e.d.	1 255	1 337
ontwikkelingslanden buiten het Koninkrijk	760	998
de middenstand	633	685
de E.E.G. in verband met financiering door lidstaten van de uit olieprijsverhogingen voortvloeiende betalingsbalanstekorten	—	473
de N.V. Luchthaven Schiphol	351	348
volksontwikkeling en maatschappelijk werk	309	314
de Europese Maatschappij tot financiering van spoorwegmaterieel (Eurofima)	283	314
de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten	284	244
de ontwikkeling van de Nederlandse Antillen	195	230
het Borgstellingsfonds voor de Landbouw	118	143
de N.V. Koninklijke Nederlandse Vliegtuigenfabriek „Fokker“	157	139
de Volvo Car B.V. (voorheen N.V. D.A.F. Personenautofabriek)	100	98
hotels	87	86
het „Institut International des Brevets“	52	52
de Stichting Scheepsbouwkundig Proefstation Wageningen	33	31
de N.V. Nederlandse Pijpleidingmaatschappij	27	27
de N.V. Noordelijke ontwikkelingsmaatschappij	23	26
de N.V. Nederlands Congresgebouw	17	17
de N.V. Administratiekantoor Betalingen Indonesië	31	16
de N.V. Vuilafvoer Maatschappij V.A.M.	12	12
de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	13	11
de Vincent van Goghstichting	11	11
de emigratie	10	9
overige garanties inzake leningen	21	36
Garantie krachtens art. N 2 van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet	(115)¹	120
Verplichtingen van het Waarborgfonds Motorverkeer	18	24
Garanties voor schade als gevolg van kernongevallen, verleend aan een negental instellingen op het gebied van de kernenergie, tot een maximum van 430 miljoen per ongeval	P.M.	P.M.
Verzekering van het casco van de Beneluxtunnel tot een bedrag van 60 miljoen, voor zover eventuele schade een bedrag van 40 miljoen te boven gaat	P.M.	P.M.
Gedeeltelijke herverzekering van het casco-molestrisico met betrekking tot de luchtvlotten van de K.L.M. en haar dochter-ondernemingen	P.M.	P.M.
Transporteren	27 910	39 820

	1975	1976
Transport	27 910	39 820
Verplichtingen van de Rijkspostspaarbank jegens inleggers	P.M.	P.M.
Garantie aan de Stichting Pensioenfonds van collecteurs en collectrices van de Nederlandse Staatsloterij	P.M.	P.M.
Zekerheidsstelling tot een bedrag van 30 miljoen in verband met het communautair douanevervoer ingevolge de bepalingen van de E.E.G., verordening nr. 542/69 van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 18 maart 1969	P.M.	P.M.
Liquiditeitsgaranties aan de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten tot een bedrag van 300 miljoen	P.M.	P.M.
aan de Nederlandsche Middenstandsbank N.V. tot een bedrag van 80 miljoen	P.M.	P.M.
	27 910	39 820

¹ Dit bedrag is in 1975 ten onrechte niet opgenomen.

Tenslotte volgt nog een opstelling, waarin de Staatsbalans ultimo 1976 en de balansen van de vier voorafgaande jaren in gecomprimeerde vorm zijn weergegeven.

Gecomprimeerde staatsbalansen

Activa	31 dec. 1972	31 dec. 1973	31 dec. 1974	31 dec. 1975	31 dec. 1976
Kas-, bank- en girosaldi	2 435	5 702	7 017	5 979	5 612
Vorderingen op korte termijn en vooruit- betalingen:					
a. Belastingen	11 715	13 260	14 315	14 445	16 005
b. Overige	3 094	4 537	5 104	6 954	7 778
Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan	2 628	3 085	4 686	5 891	6 625
Vorderingen op lange termijn:					
a. Leningen woningwetbouw	19 740	22 514	25 247	27 862	30 961
b. Overige	3 339	3 614	4 053	4 020	4 578
Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen	5 689	3 047	3 432	3 671	3 664
Staatsbedrijven en deelnemingen in onder- nemingen	13 655	15 175	17 355	19 325	22 285
Onroerende en roerende goederen	35 240	39 715	46 035	54 270	59 555
Diverse activa	253	300	158	113	101
	97 788	110 949	127 402	142 530	157 164

Gecomprimeerde staatsbalansen

Passiva	31 dec. 1972	31 dec. 1973	31 dec. 1974	31 dec. 1975	31 dec. 1976
Schulden op korte termijn:					
a. Schatkistpapier in omloop	4 477	4 287	4 974	6 400	8 372
b. Overige	8 753	11 285	12 957	13 656	15 990
Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan	2 628	3 085	4 686	5 891	6 625
Verplichtingen, verband houdende met de deel- nemingen in internationale instellingen	2 990	2 361	2 669	2 801	2 679
Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening	2 200	2 704	2 617	2 002	1 986
Schulden op lange termijn:					
a. Binnenlandse en buitenlandse schuld	26 711	27 528	29 903	34 777	40 983
b. Verplichtingen betreffende pensioenfondsen en het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds	9 623	9 556	9 777	9 075	9 247
c. Overige	—	—	—	—	686
Reserve waardeveranderingen	17 860	21 515	27 420	33 730	37 705
Saldo	22 546	28 628	32 399	34 198	32 891
	97 788	110 949	127 402	142 530	157 164
Door het Rijk verstrekte garanties aan De Nederlandsche Bank N.V.	12 830	16 347	17 799	19 250	18 960
Overige door het Rijk verstrekte garanties e.d.	14 179	15 984	19 906	27 910	39 820

14. Aantallen burgerlijk rijks personeel per departement

A. Overzicht burgerlijk rijks personeel per departement

Hoofdstuk/Fonds	Begroting 1977	Werkelijke sterkte per 30-6-1977 ¹	Begroting 1978
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	786	708	859
III Algemene Zaken	299	291	329
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken	51	47	48
V Buitenlandse Zaken (waarvan t.b.v. ontwikkelingssamenwerking)	3 627 (795)	3 528 (760)	3 707 (830)
VI Justitie (excl. Rijkspolitie)	12 163	11 773	12 706
Rijkspolitie	11 662	11 303	12 315
VII Binnenlandse Zaken	2 689	2 491	2 863
VIII Onderwijs en Wetenschappen (excl. rijks onderwijs- instellingen)	3 470	2 822	3 628
Rijks onderwijsinstellingen	26 814	26 951	26 680
IXB Financiën ²	29 912	29 329	30 562
X Defensie	28 507	28 148	28 787
XI Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	7 067	7 046	7 417
XII Verkeer en Waterstaat	17 557	17 472	17 757
XIII Economische Zaken	5 892	5 328	6 109
XIV Landbouw en Visserij	13 248	12 925	13 470
XV Sociale Zaken	5 251	5 098	5 431
XVI Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	4 140	3 899	4 314
XVII Volksgezondheid en Milieuhygiëne	3 288	3 205	3 437
Algemeen burgerlijk pensioenfonds	2 117	1 899	2 167
Totaal	178 540	174 263	182 586

¹ Inclusief servicekrachten (omgerekend tot manjaren) die formatieplaatsen bezetten.

² Waarvan ten behoeve van derden
4 550 man (1977) en 4 530 man (1978).

B. Overzicht van de personeelssamenstelling naar rang per departement

In deze bijlage is voor zowel het dienstjaar 1977 als voor het dienstjaar 1978 per departement onderscheid gemaakt naar vier groepen, te weten de groep hoger personeel I: schaal 151 tot en met 154 BBBRA¹ en hoger; de groep hoger personeel II: schaal 112 en de schalen 127 tot en met 150 BBBRA, en de groepen middelbaar personeel en overig personeel. Deze bijlage is ontleend aan de bijlage II van de memorie van toelichting van de afzonderlijke begrotingsontwerpen.

Met name wat betreft het onderscheid tussen de groepen hoger personeel I en II berust de presentatie ten dele op schattingen; in de bijlagen bij de memories van toelichting wordt namelijk niet in alle gevallen de samenvatting voldoende gespecificeerd. Bij de departementen Onderwijs en Wetenschappen en Landbouw en Visserij zijn grote aantallen personeel niet nader onder te verdelen. Het betreft hier het totale aantal personeel van de rijksuniversiteiten en hogescholen.

De indeling in groepen per ministerie luidt in procenten van het totaal aantal burgerpersoneel per ministerie.

Tevens is toegevoegd een figuur, waarin het gehele burgerpersoneel van de rijksoverheid op overeenkomstige wijze in vier groepen is verdeeld (uitgezonderd het personeel van de rijksuniversiteiten en hogescholen en staatsbedrijven).

<i>Hoge Colleges van Staat</i>	1977	1978
1. Overig personeel	28,7%	24,8%
2. Middelbaar personeel	36,4%	41,7%
3. Hoger personeel II	29,4%	28,7%
4. Hoger personeel I	5,5%	4,8%

<i>Algemene Zaken</i>	1977	1978
1. Overig personeel	40,8%	42,6%
2. Middelbaar personeel	34,4%	33,4%
3. Hoger personeel II	17,4%	16,7%
4. Hoger personeel I	7,4%	7,3%

<i>Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken</i>	1977	1978
1. Overig personeel	36,2%	35,4%
2. Middelbaar personeel	40,4%	41,6%
3. Hoger personeel II	19,1%	18,8%
4. Hoger personeel I	4,3%	4,2%

¹ BBBRA: Buitengewoon Bezoldigingsbesluit Rijksambtenaren.

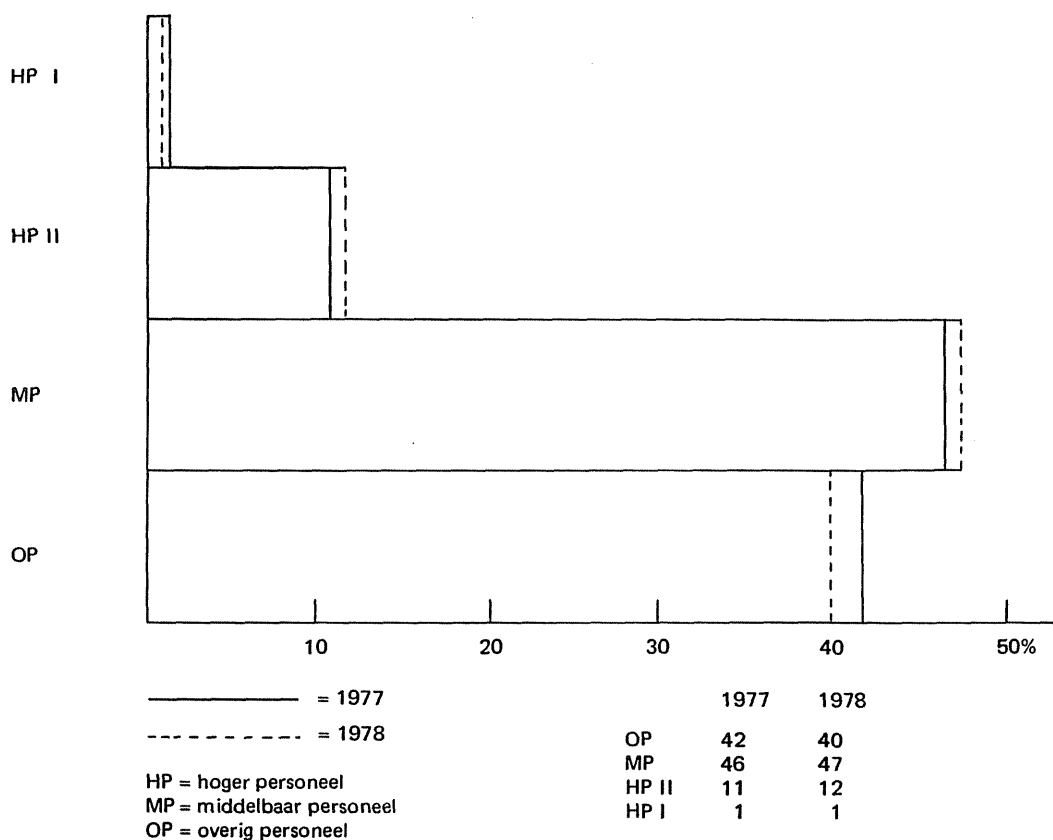
<i>Buitenlandse Zaken (exclusief Buitenlandse Dienst)</i>	1977	1978
1. Overig personeel	33 %	37,8%
2. Middelbaar personeel	41,3%	34,8%
3. Hoger personeel II	23,6%	25,0%
4. Hoger personeel I	2,1%	2,4%
<i>Justitie (inclusief rijkspolitie)</i>	1977	1978
1. Overig personeel	39,1%	36,3%
2. Middelbaar personeel	53,1%	55,5%
3. Hoger personeel II	5,7%	6,0%
4. Hoger personeel I	2,1%	2,2%
<i>Binnenlandse Zaken</i>	1977	1978
1. Overig personeel	36,2%	30,1%
2. Middelbaar personeel	41,8%	42,2%
3. Hoger personeel II	19,4%	25,3%
4. Hoger personeel I	2,6%	2,4%
<i>Onderwijs en Wetenschappen (exclusief instellingen van wetenschappelijk onderwijs)</i>	1977	1978
1. Overig personeel	13,9%	13,4%
2. Middelbaar personeel	27,2%	29,0%
3. Hoger personeel II	57,9%	56,6%
4. Hoger personeel I	1,0%	1,0%
<i>Financiën</i>	1977	1978
1. Overig personeel	28,2%	25,3%
2. Middelbaar personeel	65,8%	68,3%
3. Hoger personeel II	4,9%	5,4%
4. Hoger personeel I	1,1%	1,0%
<i>Defensie</i>	1977	1978
1. Overig personeel	75,2%	74,5%
2. Middelbaar personeel	20,1%	19,7%
3. Hoger personeel II	4,5%	5,6%
4. Hoger personeel I	0,2%	0,2%

<i>Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening</i>	1977	1978
1. Overig personeel	38,4%	36,7%
2. Middelbaar personeel	52,0%	53,8%
3. Hoger personeel II	8,6%	8,6%
4. Hoger personeel I	1,0%	0,9%
<i>Verkeer en Waterstaat</i>	1977	1978
1. Overig personeel	43,2%	41,4%
2. Middelbaar personeel	46,8%	49,3%
3. Hoger personeel II	9,2%	8,5%
4. Hoger personeel I	0,8%	0,8%
<i>Economische Zaken</i>	1977	1978
1. Overig personeel	39,5%	38,7%
2. Middelbaar personeel	37,3%	38,3%
3. Hoger personeel II	21,0%	20,9%
4. Hoger personeel I	2,2%	2,1%
<i>Landbouw en Visserij (exclusief instellingen wetenschappelijk onderwijs)</i>	1977	1978
1. Overig personeel	35,3%	34,8%
2. Middelbaar personeel	47,4%	47,5%
3. Hoger personeel II	16,0%	16,4%
4. Hoger personeel I	1,3%	1,3%
<i>Sociale Zaken</i>	1977	1978
1. Overig personeel	19,0%	19,1%
2. Middelbaar personeel	66,2%	66,6%
3. Hoger personeel II	13,2%	12,8%
4. Hoger personeel I	1,6%	1,5%
<i>Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk</i>	1977	1978
1. Overig personeel	31,6%	33,4%
2. Middelbaar personeel	47,2%	45,3%
3. Hoger personeel II	20,2%	20,3%
4. Hoger personeel I	1,0%	1,0%

<i>Volksgezondheid en Milieuhygiëne</i>	1977	1978
1. Overig personeel	49,9%	47,4%
2. Middelbaar personeel	31,3%	30,6%
3. Hoger personeel II	13,9%	17,3%
4. Hoger personeel I	4,9%	4,7%

<i>Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds</i>	1977	1978
1. Overig personeel	38,8%	29,9%
2. Middelbaar personeel	57,3%	65,8%
3. Hoger personeel II	3,3%	3,5%
4. Hoger personeel I	0,6%	0,8%

*Indeling naar rang gehele burgerpersoneel van de rijksoverheid
(exclusief personeel van de rijksuniversiteiten en staatsbedrijven (in procenten))*

15. De uitgaven van de gehele overheid en van de sociale verzekering¹

De uitvoering van overheidstaken geschiedt gedeeltelijk door het Rijk en gedeeltelijk door de lagere overheid.

De financiële gevolgen van de uitvoering van deze taken treden niet alleen op in de begroting van het overheidsorgaan dat met de uitvoering is belast, maar soms via subsidies ook in de begroting van een ander overheidsorgaan. Zo subsidieert het Rijk bepaalde activiteiten van gemeenten en provincies (zie paragraaf 6.4). In de onderstaande tabel wordt een geconsolideerd beeld van de uitgaven van de gehele overheid gegeven. Bij de daarin opgenomen splitsing tussen Rijk en overige publiekrechtelijke lichamen zijn de uitgaven toegerekend aan de sector die de desbetreffende taken uitvoert.

Dezelfde gedragslijn is gevolgd ten aanzien van de overdrachten tussen de gehele wereld en de sociale verzekering. Zo zijn bijvoorbeeld de rijksbijdragen aan sociale fondsen in mindering gebracht op de rijksuitgaven en natuurlijk evenzo op de uitgaven van de gehele overheid.

De onder overige publiekrechtelijke lichamen opgenomen bedragen omvatten mede de uitgaven van het bijzonder onderwijs en die van de rechtspersoonlijkheid bezittende openbare instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Evenmin als in de nationale rekeningen zijn in de tabel de uitgaven wegens verstrekte kredieten (onder meer woningwetleningen), deelnemingen, aflossingen en dergelijke opgenomen.

Jaar	Nationaal inkomen (netto markt- prijzen)	Rijk		Overige publiek- rechtelijke lichamen		Gehele overheid		Sociale verzekering	
		Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.
(bedragen in miljarden guldens)									
1960	38,4	5,2	13,5	5,3	13,7	10,5	27,2	3,5	9,1
1961	40,6	6,1	15,1	5,7	14,0	21,8	29,1	3,7	9,1
1962	43,5	6,1	13,9	6,4	14,9	12,5	28,8	4,2	9,8
1963	47,3	6,4	13,4	7,3	15,5	13,7	28,9	5,5	11,7
1964	56,0	7,5	13,3	8,9	15,9	16,4	29,2	6,5	11,6
1965	62,6	8,0	12,9	10,0	15,9	18,0	28,8	8,1	13,0
1966	67,8	8,8	13,0	11,4	16,8	20,2	29,8	9,5	14,0
1967	74,7	10,2	13,6	13,1	17,5	23,3	31,1	10,9	14,6
1968	82,7	11,3	13,6	14,5	17,6	25,8	31,2	12,7	15,3
1969	93,8	12,3	13,2	16,3	17,3	28,6	30,5	15,0	16,0
1970	105,3	14,8	14,1	18,6	17,7	33,4	31,8	17,4	16,5
1971	118,5	17,3	14,6	21,7	18,3	39,0	32,9	20,9	17,6
1972	134,3	19,1	14,2	24,9	18,5	44,0	32,7	24,8	18,4
1973	154,7	22,6	14,6	28,5	18,4	51,0	33,0	28,8	18,6
1974	174,3	25,4	14,6	33,7	19,3	59,1	33,9	34,7	19,9
1975	187,9	32,1	17,1	40,8	21,7	72,9	38,8	41,5	22,1
1976	214,5	36,6	17,1	46,6	21,7	83,2	38,8	47,5	22,1

¹ Ontleend aan de nationale rekeningen

16. De begrotingen 1978 van de fondsen en de staatsbedrijven

A. Algemeen burgerlijk pensioenfonds

<i>Lasten</i>	<i>13 393</i>	<i>Baten</i>	<i>13 393</i>
Toeneming actuariële voorziening	6 969	Toeneming contante waarde overrente	1 098
Pensioenen en uitkeringen	4 446	Bijdragen	8 222
Pensioenen	4 342	Pensioenbijdragen	6 787
Pensioenvervangende uitkeringen	92	Drempeltijdbijdragen	101
Uitkeringen	12	Wachtgeldtijdbijdragen	51
Apparaatskosten	152	Bijdrage van het Rijk voor de pensioenen als bedoeld in art. R1 van de Algemene Militaire Pensioenwet	124
Batig saldo	1 826	Overige bijdragen	1
		Meerdere ontvangsten aan bijdragen i.v.m. algemene loon- en salaris-maatregelen	1 158
		Doorberekende apparaatskosten	20
		Beleggingsresultaten	4 050
		Diverse baten	3

B. Rijkswegenfonds

<i>Uitgaven</i>	<i>913</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>913</i>
Aanleg en uitbreiding van door het Rijk te beheren of beheerde wegen en oeververbindingen	479	Bijdrage van hoofdstuk XII (Verkeer en Waterstaat) van de rijksbegroting	57
Onderhoud en verbetering van door het Rijk beheerde wegen en oeververbindingen	306	Bijdrage van hoofdstuk XIII (Economische Zaken) van de rijksbegroting	16
Uitkeringen ter zake van overneming in beheer en onderhoud van rijkswegen door anderen	5	Bijdragen van derden	10
Overige uitgaven	8	Opcenten op de motorrijtuigenbelasting	830
Bijdrage aan hoofdstuk XII (Verkeer en Waterstaat) van de rijksbegroting t.b.v. de aanleg van fietspaden	35		
Nadelig saldo van de laatstelijk afgesloten rekening	80		

C. Landbouw-Egalisatiefonds (Afdeling A)

<i>Uitgaven</i>	<i>100</i>	<i>Inkomsten</i>	<i>100</i>
Kosten wegens de uitvoering van maatregelen door de Produktschappen en het Voedselvoorzienings- en verkoopbureau	21	Bijdrage van de afdeling Garantie van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw	P.M.
Bijdrage aan de afdeling Oriëntatie van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw	20	Bijdrage van de Europese Gemeenschappen van 10% van de door Nederland afgedragen landbouwheffingen	86
Onvoorziene uitgaven	2	Overige ontvangsten	4
Bijdrage aan hoofdstuk XIV (Landbouw en Visserij)	57	Voordelig saldo van niet voor rekening van de Europese Gemeenschappen komende ontvangsten en uitgaven voortvloeiende uit E.G.-maatregelen	10
		Bijdrage van hoofdstuk XIV (Landbouw en Visserij)	P.M.

D. Gemeentefonds

<i>Uitgaven</i>	<i>12 413</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>12 356</i>
Uitkering lager onderwijs	1 839	13,68% van de zuivere opbrengst van de daarvoor aangewezen belastingen	10 517
Algemene uitkering	10 362	Rijksuitkering lager onderwijs	1 839
Aanvullende bijdrage	210	Rente over de reserve	P.M.
Vergoeding aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten	2		

E. Provinciefonds

<i>Uitgaven</i>	<i>710</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>710</i>
Uitkeringen aan provincies, als bedoeld in artikel 160 van de Provinciewet	710	0,924% van de zuivere opbrengst van de daarvoor aangewezen belastingen	710

F. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf

Lasten en baten van de exploitatie

<i>Lasten</i>	<i>179</i>	<i>Baten</i>	<i>179</i>
Bedrijfsrekeningen	72	Opbrengsten	179
Papier en andere directe materialen	40	Andere baten van de exploitatie	0
Werk door derden	53		
Afschrijvingen	5		
Vennootschapsbelasting	2		
Overige uitgaven	4		
Uitkering aan het Rijk van het voordelig saldo van de exploitatie	3		

Kapitaaluitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>	<i>16</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>16</i>
Gebouw en terrein	7	Uitkering van het Rijk voor investeringen	11
Aanschaffing van werktuigen en gereedschappen	4	Afschrijvingen	5
Uitkering aan het Rijk wegens afschrijvingen	5		

G. Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie en de Rijkspostspaarbank

Lasten en baten van de exploitatie van de PTT

<i>Lasten</i>	<i>7 115</i>	<i>Baten</i>	<i>7 115</i>
Posterijen	2 143	Posterijen	1 927
Telegrafie	199	Telegrafie	250
Telefonie	3 183	Telefonie	3 421
Omroep en televisie	74	Omroep en televisie	74
Postcheque- en Girodienst	955	Postcheque- en Girodienst	1 012
Lasten fonds tot dekking pensioenver- vangende uitkeringen aan personeel v.m. radiodistributiecentrales	1	Nader te treffen tariefmaatregelen	39
Extra 3 1/2% heffing i.v.m. nader te treffen tariefmaatregelen	1	Overige baten	392
	<u>6 556</u>		
waarvan komt ten laste van afschrijvingen, rente en overige lasten	<u>1 472</u>		
zodat wordt uitgetrokken	5 084		
Afschrijvingen	880		
Rente	592		
Overige lasten	1		
Toevoeging aan fondsen en reserves	543		
Uitkering aan het Rijk van het voordelig saldo	15		

Kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de PTT

<i>Uitgaven</i>	<i>2 784</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>2 784</i>
Kosten van voorbereiding, oprichting, uitbreiding en vernieuwing van duurzame bedrijfsmiddelen	1 360	Uitkering van het Rijk ter bekostiging van kapitaaluitgaven	1 360
Deelneming 'International telecommunications satellite consortium'	P.M.	Uitkering van het Rijk wegens financiering deelneming 'International telecommunications satellite consortium'	P.M.
Het bedrag, waarmee de waarde van de voorraden op het einde van het dienstjaar blijkt te zijn vermeerderd	P.M.	Uitkering van het Rijk van het bedrag, waarmee de waarde van de voorraden op het einde van het dienstjaar blijkt te zijn vermeerderd	P.M.
Uitkering aan het Rijk wegens afschrijvingen op duurzame bedrijfsmiddelen	880	Afschrijvingen op duurzame bedrijfsmiddelen	880
Deponering bij het Rijk wegens toevoeging aan fondsen en reserves	544	Toevoeging aan fondsen en reserves	544

Rijkspostspaarbank

Lasten en baten van de exploitatie

<i>Lasten</i>	<i>1 220</i>	<i>Baten</i>	<i>1 220</i>
Bedrijfslasten	951	Bedrijfsbaten	1 220
Toevoeging aan fondsen en reserves	269		

Kapitaaluitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>	<i>31</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>31</i>
Kosten van aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	31	Beschikking over de middelen van de reserve voor de aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	31

H. Staatsmuntbedrijf

Lasten en baten van de exploitatie

<i>Lasten</i>	<i>9</i>	<i>Baten</i>	<i>9</i>
Personeelslasten	7	Bijdrage van het Rijk tot dekking van de exploitatielasten	6
Afschrijvingen en overige uitgaven	2	Opbrengst van voor derden uitgevoerde werkzaamheden	3
		Overige baten	P.M.

Kapitaaluitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>	<i>2</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>2</i>
Aanschaffing van werktuigen en meubelen en aanmaak van werktuigen	1	Uitkering van het Rijk voor investeringen	1
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	1	Afschrijving voor aflossing op het kapitaal	1

I. Staatsvissershavenbedrijf

Lasten en baten van de exploitatie

<i>Lasten</i>	<i>11</i>	<i>Baten</i>	<i>11</i>
Uitgaven voor havens, hallen, water, elektriciteit, terreinen, scheepshellingen en droogdok e.d.	8	Inkomsten van havens, hallen, waterleiding, elektriciteit, terreinen, scheepshellingen en droogdok e.d.	7
Afschrijvingen en reservering	1	Uitkering van het Rijk ten bedrage van het nadelig saldo van het bedrijf	3
Overige uitgaven	2	Overige ontvangsten	1

Kapitaaluitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>	<i>1</i>	<i>Ontvangsten</i>	<i>1</i>
Terreinen, gebouwen en inrichtingen	P.M.	Uitkeringen van het Rijk voor investeringen	P.M.
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	1	Afschrijvingen en toevoeging aan de reserve	1

J. Bezitsvormingsfonds

<i>Uitgaven</i>	<i>25</i>	<i>Inkomsten</i>	<i>30</i>
Uitgifte van renteloze leningen	24	Rente uit fondsgelden	2
Uitvoeringskosten	1	Aflossing van renteloze leningen	28

17. Lijst van technische termen en hun betekenis

Aanvullend beleid

Onder het aanvullend beleid wordt in deze nota verstaan het pakket maatregelen waar-toe de regering in 1976 heeft besloten, in aanvulling op het 1%-beleid. Dit aanvullend beleid is uiteengezet in de Nota inzake de selectieve groei en in de miljoenennota 1977 (§ 5.3).

Aanvullende posten

Posten die nog niet in de ontwerp-begrotingswetten konden worden opgenomen maar die terwille van een volledig beeld wel reeds in de totaalcijfers van de miljoenen-nota zijn begrepen (veelal posten, waarvan de verdeling over de begrotingshoofdstukken nog niet kan worden aangegeven).

Algemene uitkering (uit het Gemeentefonds)

Een uitkering, welke de gemeenten in beginsel naar eigen inzicht kunnen uitgeven.

Appreciatie (van een munteenheid)

Waardstijging van een valuta met een zwevende wisselkoers. Bij waardedaling wordt gesproken van depreciatie.

Arbeidsinkomensquote van bedrijven

Het aandeel van het looninkomen, inclusief het aan zelfstandigen toegerekende arbeidsinkomen, in het totale in bedrijven gevormde inkomen.

De gecorrigeerde arbeidsinkomensquote is gebaseerd op het totale in de bedrijven gevormde inkomen exclusief de delfstoffenwinning, de openbare nutsbedrijven en de woningexploitatie.

Autonome wijziging van de belastingopbrengsten

Zie exogene wijziging van de belastingopbrengsten.

Begrotingsbeleid, structureel of trendmatig

Een begrotingsbeleid waarin het bereiken dan wel het handhaven van een aanvaardbare omvang van het structurele begrotingsstekort centraal staat. Hierbij speelt de toetsing van veranderingen in de uitgaven, de niet-belastingontvangsten en de belastingen aan de trendmatige begrotingsruimte een belangrijke rol.

Begrotingsruimte, totale

De som van

- het bedrag waarmee de belastingontvangsten ten opzichte van het vorige jaar trendmatig groeien
- het bedrag waarmee de niet-belastingontvangsten ten opzichte van het vorige jaar feitelijk groeien
- de eventuele bijstelling van het begrotingstekort.

Begrotingstekort, aanvaardbaar structureel

Die omvang van het begrotingstekort (meestal het begrotingstekort vermindert met de aflossingen, ofwel het financieringstekort) die op middellange termijn gezien uit macro-economisch oogpunt aanvaardbaar wordt geacht. Het tekort dient zodanig te zijn dat het een bijdrage levert tot en past in een structureel evenwichtige economische ontwikkeling van de volkshuishouding.

Begrotingstekort, feitelijk structureel

Het feitelijk begrotingstekort na correctie voor conjuncturele en/of incidentele mutaties bij uitgaven en ontvangsten.

Belastingdruk

De belastingopbrengst over een bepaald jaar uitgedrukt als percentage van het nationale inkomen van dat jaar.

Bestedingen, collectieve respectievelijk overheids-

Die collectieve respectievelijk overheids-uitgaven, waarbij rechtstreeks beslag op produktiemiddelen wordt gelegd. De andere collectieve uitgaven zijn de zogenoemde overdrachtsuitgaven.

Collectieve lasten

De heffingen die worden opgelegd door publiekrechtelijke lichamen welke behoren tot de collectieve sector en die dienen ter financiering van de door deze sector te verlenen voorzieningen. Zij worden gevormd door belastingen, sociale premies en niet-belastingmiddelen.

Collectieve sector

In de nationale rekeningen wordt zij aangeduid als de sector overheid. Deze wordt weer gesplitst in twee sub-sectoren, namelijk:

- a. Rijk en overige publiekrechtelijke lichamen (in de miljoenennota ook aangeduid als de gehele overheid)
- b. Sociale verzekering.

Collectieve voorzieningen

Voorzieningen, die worden bekostigd door de collectieve sector. Deze voorzieningen bestaan uit het ter beschikking stellen van goederen en diensten (waaronder de zogenoemde collectieve goederen) en het verrichten van overdrachtsuitgaven.

Comptabiliteitswet

De wet die het beheer van 's Rijks geld en goed regelt en regels geeft omtrent inrichting en beheer van de rijksbegroting.

Conjuncturele posten

Begrotingsuitgaven of begrotingsontvangsten die rechtstreeks samenhangen met de conjunctuur of die het gevolg zijn van maatregelen die speciaal zijn genomen ter verbetering van de conjuncturele situatie. Wat betreft de ontvangsten (met name belastingontvangsten) worden alleen de gevolgen van autonome conjuncturele maatregelen onder de conjuncturele posten opgenomen.

Consolidatie

Het gelijktijdig aflossen van korte schuld en uitbreiden van lange schuldverplichtingen.

Dakpannensysteem (in de onderwijs-uitkeringen van het Gemeentefonds)

Berekening van een uitkering over enig jaar op basis van een gemiddelde van de kosten over twee of meer voorafgaande jaren.

Desalderingen (van begrotingsposten)

Als gevolg van het beginsel van de bruto-verantwoording van uitgaven en ontvangsten, neergelegd in de Comptabiliteitswet 1976, komen met ingang van de begroting 1978 een aantal posten niet meer als saldo van uitgaven en ontvangsten op de begroting voor maar staan de betreffende uitgaven en ontvangsten als aparte bedragen vermeld.

Drukstijging

Algemeen: stijging van de collectieve lasten, uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen.

In het kader van het 1%-beleid wordt hierbij uitgegaan van:

- de structurele belastingdrukstijging dat wil zeggen de belastingdrukstijging die optreedt ten opzichte van de vorige ontwerp-begroting als gevolg van de trendmatige progressiewerking, de belastingmaatregelen en de inflatiecorrectie
- de stijging van de niet-belastingmiddelen van het Rijk (exclusief opbrengsten uit de export van aardgas) uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen ten opzichte van de vorige ontwerp-begroting
- de stijging van de premiedruk in procenten van het nationale inkomen ten opzichte van de premiedruk van het voorafgaande jaar zoals geraamd in de Macro-Economische Verkenning van dat jaar.

Niet-relevante drukstijging: drukstijging die niet meetelt voor de toetsing aan de 1%-norm, bijvoorbeeld omdat zij van zuiver statistische aard is.

Economische classificatie

Indeling van begrotingsartikelen en onderdelen daarvan naar macro-economische categorieën, waardoor begrotings- en rekeningcijfers kunnen worden ingepast in het systeem van de Nationale Boekhouding (de Nationale Rekeningen). Deze indeling wordt opgesteld met behulp van een codering die is aangebracht in de toelichtende staten.

Endogene groei van de belastingopbrengsten

De groei van de belastingopbrengsten welke bij een gelijkblijvend fiscaal regime, voortvloeit uit de groei van inkomens en bestedingen.

Eurovalutamarkt

Geheel van vraag en aanbod van gelden, luidende in andere valuta dan die van het land bij wiens bank(en) de desbetreffende tegoeden worden aangehouden.

Ex ante drukstijging

Drukstijging die men zich voorneemt te bereiken in het kader van de 1%-norm.

Exogene wijziging van de belastingopbrengsten

De wijziging van de belastingopbrengsten die voortvloeit uit een verandering van het fiscale regime.

Ex post drukstijging

Drukstijging die wordt gerealiseerd in het kader van het 1%-beleid en die lager is dan de voorgenomen drukstijging als gevolg van de zogenoemde invdieneffecten en lastenverlichtingen gefinancierd uit het begrotingstekort.

Externe positie

Het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans of het saldo van de lopende rekening vermeerderd met de voorraadvorming.

Extrapolaties of geëxtrapolerde ramingen

Ramingen op basis van de veronderstelling dat geen wijzigingen in het beleid worden aangebracht. Deze veronderstelling houdt in dat, rekening houdend met een bepaalde loon- en prijsstijging, wordt uitgegaan van bestaande wettelijke regelingen, concrete afspraken op kabinets- of ministerieel niveau, aangegane verplichtingen en kwantificeerbare exogene factoren. Voor zover deze elementen niet van toepassing zijn worden de bedragen, behoudens de veronderstelde loon- en prijsstijging, gelijk gehouden aan de nieuwe begroting dan wel aan het laatste jaar van de meerjarenafspraken c.q. van de ramingen op basis van beleidsveronderstellingen.

Financieringsbehoefte van het Rijk

Het budgettaire kastekort van het Rijk, vermeerderd met dat van het Gemeentefonds.

Financieringstekort van het Rijk

Het budgettaire kastekort van het Rijk, exclusief de aflossingen nationale schuld en enige uit monetair oogpunt niet belangrijke begrotingstransacties, inclusief de mutatie in de schuldverhouding met de lagere overheid en het saldo van enkele andere niet budgettaire kasmutaties (waaronder kapitaal- en kredietverstrekkingen aan staatsbedrijven).

Functionele classificatie

Indeling van begrotingsartikelen en onderdelen daarvan naar onderwerpen van staatszorg. Deze indeling wordt opgesteld met behulp van een codering die is aangebracht in de toelichtende staten.

Gemeentefonds

Fonds, waarin een deel (13 à 14%, het zogenoemde aandeelpercentage) van de opbrengst van rijksbelastingen wordt gestort en waaruit jaarlijks aan de gemeenten uitkeringen worden gedaan tot dekking van een deel van hun uitgaven. De uitkering van het Rijk ten behoeve van de materiële uitgaven van het lager onderwijs wordt ook via het Fonds verstrekt.

Homogene groep

Groep van begrotingsposten met een zodanige samenhang, dat het doelmatig is, een voor het geheel geldende meerjarige afspraak c.q. raming te maken. Soms ook een rest van op zichzelf heterogene posten uit een begrotingshoofdstuk. De meeste begrotingshoofdstukken zijn in homogene groepen verdeeld. Daarnaast worden homogene groepen gehanteerd voor Civiele verdediging, Ontwikkelingssamenwerking en Wetenschapsbeoefening.

Incidentele loonstijging

Het verschil tussen de feitelijke toeneming van het looninkomen en de toename van de contractlonen.

Inflatie

Stijging van het algemene prijspeil. Al naar gelang de oorzaak spreekt men van: Kosteninflatie: inflatie als gevolg van de stijging van kosten per eenheid produkt. Looninflatie: inflatie als gevolg van de stijging van de loonkosten per eenheid produkt. Vraag- of bestedingsinflatie: prijsstijging als gevolg van een vraag naar goederen en diensten die groter is dan het aanbod.

Inflatiecorrectie

Een in de wet geregelde aanpassing van de tarieven van de loon- en inkomstenbelasting om de stijging van de belastingdruk veroorzaakt door de inflatie te niet te doen.

Initiële loonstijging

Het deel van de in de arbeidsovereenkomst vastgelegde contractloonstijging dat niet voortvloeit uit de toepassing van de prijsindexatie.

Inkomensverdeling, categoriale

De verdeling van het verdiende inkomen (toegevoegde waarde) over de categorieën arbeid en kapitaal. Primaire —: de verdeling vóór verrekening van inkomensoverdrachten. Secundaire —: de verdeling na verrekening van inkomensoverdrachten (enerzijds directe belastingen en premies sociale verzekering, anderzijds uitkeringen). Tertiaire —: de secundaire verdeling met toe-rekening van het gebruik dat van collectieve voorzieningen wordt gemaakt (bijvoorbeeld huursubsidies en studietoelagen).

Institutionele beleggers

Instellingen die uit hoofde van hun be-lrijf regelmatig de beschikking krijgen over middelen op lange termijn en die daarom in de gelegenheid zijn om eveneens op lange termijn middelen op de kapitaalmarkt aan te bieden.

Inverdieneffecten

Het vorig jaar voorgenomen beleid zou leiden tot een hogere reële groei van het nationale inkomen, lagere werkloosheid en een daling van de arbeidsinkomensquote. De gevolgen daarvan zouden onder andere tot een hogere groei van de belastingopbrengsten, vermindering van de werkloosheidsuitgaven en een vermindering van de uitgaven door de matiging van de loonontwikkeling leiden. Deze effecten maken de tijdelijke overschrijding van het aanvaardbare structurele begrotingstekort geleidelijk ongedaan en leiden voorts tot een daling van de premiedruk, waardoor de gerealiseerde drukstijging van de collectieve lasten beneden de voorgenomen 1% blijft.

Investeringsrekening

Nieuw in te stellen begrotingsfonds dat wordt gevoed met een bepaald percentage van de opbrengst van de inkomstenbelasting en van de vennootschapsbelasting en ten laste waarvan de investeringspremies komen welke de belastingdienst in de vorm van een aftrek op de verschuldigde inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting doet toekomen aan ondernemers die investeren.

Kasgeldnorm of kasgeldlimiet

Het bedrag dat, globaal weergegeven, ingevolge de Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen de begrenzing vormt tot welke door een publiekrechtelijk lichaam monetair mag worden gefinancierd. Dit bedrag wordt bepaald door een, bij beschikking vast te stellen, percentage van de inkomsten van de gewone dienst van de begroting van dat publiekrechtelijke lichaam.

Kohierbelastingen

Belastingen, die rechtstreeks en op naam worden geheven van degenen, op wie deze belastingen geacht worden te drukken. Zij worden zo genoemd, omdat de aanslagen in kohieren worden vermeld. Zij omvatten thans de inkomstenbelasting, de vennootschapsbelasting, de vermogensbelasting, de grond- en personele belasting en de belasting op onroerend goed.

Lange bedrijf van de banken

Het bedrijf van de banken voor zover dit bestaat uit het aantrekken en uitzetten van gelden in het binnenland op een termijn van in het algemeen langer dan twee jaar. De netto-liquiditeitscreatie uit hoofde van het lange bedrijf van de banken is gelijk aan het verschil tussen de groei van de lange uitzettingen (bruto-lange bedrijf) en de toeneming van de op lange termijn aange-trokken gelden.

Liquiditeitscreatie/schepping

Vergroting van de liquiditeitsmassa als gevolg van

- een liquiditeitstekort van de overheid
- korte kredietverlening door het bankwezen aan de particuliere sector
- toeneming van de lange uitzettingen van de banken, welke de aanwas van de aan hen toevertrouwde spaargelden overtreft
- toevoer van liquiditeiten uit het buitenland.

Liquiditeitenmassa

Het totaal van primaire en secundaire liquiditeiten in handen van het publiek. Primaire –; chartaal en giraal geld. Secundaire –; vorderingen op het bankwezen en de overheid, welke op korte termijn en zonder belangrijk koersverlies in primaire liquiditeiten kunnen worden omgezet.

Liquiditeitsoverschot, nationaal

De netto-liquiditeitstoever uit het buitenland samenhangend met het overschot op de totale rekening van de betalingsbalans.

Liquiditeitsquote

De liquiditeitenmassa in een bepaald jaar uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen van dat jaar.

Liquiditeitstekort c.q. overschot van de overheid

Het financieringstekort van de overheid minus het nettoberoep op de kapitaalmarkt. Is het netto-beroep groter dan het financieringstekort dan resulteert een liquiditeitsoverschot. In het omgekeerde geval resulteert een liquiditeitstekort. Het liquiditeitstekort leidt tot schepping van liquiditeiten door de overheid; het liquiditeitsoverschot tot vernietiging of binding.

Loongevoelige uitgaven

Begrotingsposten of gedeelten daarvan, die rechtstreeks worden beïnvloed door algemene salarismaatregelen van de overheid dan wel door loonstijging in het bedrijfsleven.

Lopende rekening van de betalingsbalans

De betalingsbalans geeft een overzicht van de betalingen aan en van het buitenland. Men onderscheidt daarbij de lopende rekening en de kapitaalrekening. Op de lopende rekening worden uitgaven en inkomsten geboekt, voortvloeiende uit het goederen- en dienstenverkeer, alsook de interestbetalingen van en aan het buitenland. De kapitaalrekening geeft een beeld van het kapitaalverkeer met het buitenland.

Meerjarenramingen

Ramingen van uitgaven en niet-belastingontvangsten van Rijk, Provinciefonds en Gemeentefonds voor vier op het nieuwe begrotingsjaar volgende jaren.

Modale werknemer

Werknemer met 2 kinderen beneden de 16 jaar, en een looninkomen dat juist beneden de premie-inkomensgrens van de verplichte ziekenfondsverzekering ligt (circa f 28 500 in 1977). Dit begrip wordt gebruikt bij de bepaling van de koopkrachtverbetering die van jaar op jaar voor de meerderheid van de werknemers geldt.

Monetaire financiering

Financiering van het tekort van de overheid door het aangaan van kortlopende schuld (onder meer schatkistpapier, kas- en dag-geldleningen) en/of intering op het bezit aan liquide middelen.

Nationaal inkomen

Tenzij anders wordt vermeld, wordt in de miljoenennota uitgegaan van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen.

Norm, 1%-

Beperking van het stijgingstempo van de gemiddelde druk van de collectieve lasten (belastingen, niet-belastingmiddelen en sociale premies) tot rond 1 procentpunt van het nationale inkomen per jaar.

Overdrachtsuitgaven

Overdracht van middelen van de collectieve sector aan andere sectoren in de samenleving die ze ter besteding kunnen aanwenden.

Overige publiekrechtelijke lichamen

De belangrijkste overige publiekrechtelijke lichamen (o.p.l.) zijn: provincies gemeenten waterschappen openbare instellingen voor wetenschappelijk onderwijs bijzonder onderwijs P.B.O.-organen.

Overloop (ex artikel 12 Comptabiliteitswet 1976)

Toevoeging aan een dienstjaar van onbesteed gebleven bedragen uit het vorige dienstjaar, krachtens artikel 12 van de Comptabiliteitswet 1976. Deze bedragen zijn aan een maximum gebonden (dat in de begroting per artikel wordt vastgelegd) en moeten schriftelijk verbonden zijn.

Progressie van belastingen

Het verschijnsel dat in verhouding tot het inkomen meer belasting moet worden betaald naarmate het inkomen hoger is.

Progressiefactor, gemiddelde totale

De verhouding tussen de procentuele endogene groei van de totale belastingontvangsten en de procentuele stijging van het nationale inkomen.

Provinciefonds

Fonds waarin een deel (circa 0,9%, het zogenoemde aandeelpercentage) van de opbrengst van rijksbelastingen wordt gestort en waaruit jaarlijks aan de provincies uitkeringen worden gedaan tot dekking van een deel van hun uitgaven.

Prijsgevoelige uitgaven

Begrotingsposten of gedeelten daarvan, die rechtstreeks worden beïnvloed door prijsstijgingen, niet zijnde loonstijgingen.

Reële arbeidskosten

De verhouding tussen de loonsom per werknemer en de opbrengstprijs van de productie.

Relevante begrotingsmutaties

Wijzigingen in een begrotingspost die beslag leggen op de trendmatige begrotingsruimte omdat zij voornamelijk via de bestedingen beslag leggen op produktiefactoren. Hiertoe worden dus niet gerekend mutaties die het gevolg zijn van taakverschuivingen tussen het Rijk en andere sectoren van de volkshuishouding, zoals andere subsectoren van de overheid (bijvoorbeeld gemeenten). Evenmin behoren hiertoe begrotingsmutaties die het gevolg zijn van conjuncturele maatregelen.

Relevante ontvangsten

Zie Relevante begrotingsmutaties.

Relevante uitgaven

Zie Relevante begrotingsmutaties.

Ruilvoet

De verhouding tussen het prijspeil van de export en dat van de import.

Rijksopcenten

Het aantal procenten, waarmee de – aan de gemeenten toekomende – hoofdsom van de aanslagen grond- en personele belasting wordt verhoogd ten behoeve van het Rijk. Ook de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting wordt verhoogd met opcenten welke toevoelen aan het Rijkswegenfonds.

Slang (overeenkomst)

Overeenkomst van een aantal Europese landen, waaronder Nederland, om ten opzichte van elkaar de veranderingen in de wisselkoersen binnen de afgesproken marges te houden.

Spaarquote, nationale

De totale besparingen in een jaar uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen van dat jaar.

Specifieke uitkeringen

Uitkeringen ten laste van de rijksbegroting aan een overig publiekrechtelijk lichaam, bedoeld als vergoeding van of tegemoetkoming in de kosten van een activiteit van de ontvanger. Deze term is een verzamelnaam voor doeluitkeringen, subsidies, bijdragen en dergelijke.

Stringent begrotingsbeleid

Een zodanige uitvoering van de begroting dat eventuele in de loop van het jaar onvermijdelijke overschrijdingen door beperkende maatregelen elders dan wel door meevallers worden gecompenseerd. Voor het meerjarige begrotingsbeleid worden overeenkomstige spelregels gehanteerd. Bij toepassing van de 1%-norm kunnen verhogingen van niet-belastingontvangsten niet langer zonder meer als compensatie worden aangemerkt. Tevens zal dan rekening moeten worden gehouden met de stijging van de premiedruk.

Studie-Hofstra

Een onder leiding van prof. Hofstra op te stellen advies over de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot een herziening van het fiscale winstbegrip, met de bedoeling de ongewenste gevolgen van de inflatie in de belastingheffing te ondervangen.

Toetsing aan de begrotingsruimte

Het tegenover elkaar stellen van de berekende begrotingsruimte en de begrotingsmutaties die daarop beslag leggen (de zogenoemde relevante begrotingsmutaties).

Toetsing aan de 1%-norm

Het tegenover elkaar stellen van de ex ante stijging van de druk van de collectieve lasten, zoals die in het kader van de 1%-norm relevant is, en de daarvoor geldende norm van 1 procentpunt per jaar van het nationale inkomen.

Trendmatige reële groeivoet

Het over meerdere jaren gemiddeld per jaar te verwachten percentage voor de groei van het reële nationale inkomen. Daarbij wordt gecorrigeerd voor de conjuncturele component in de groei. Dit percentage vormt de basis voor de berekening van de totale trendmatige groei van de belastingopbrengsten. Voor de periode 1978 tot en met 1982 is de trendmatige reële groeivoet gesteld op 3.75%.

Vermoedelijk beloop

Ten tijde van de opstelling van de miljoenennota voorziene uitkomsten van de begroting van het vorige jaar. Deze uitkomsten worden ook vermeld in de toelichtende staten die worden toegevoegd aan de ontwerp-begrotingen.

Vermoedelijke uitkomsten

Ten tijde van de opstelling van de miljoenennota voorziene uitkomsten van de begroting van het lopende jaar.

Verplichtingenpost

Toevoeging in de tekstkolom bij een begrotingspost van een voor het begrotingsjaar geldende machtiging tot het aangaan van verplichtingen, tot een aangegeven bedrag. Aangegane verplichtingen zullen leiden tot uitgaven ten laste van latere begrotingen.

Voorinschrijfrekening

Rekening bij de schatkist in verband met deelneming in toekomstige staatsschuld. De belangrijkste inschrijver is het Algemeen burgerlijk pensioenfonds, dat verplicht is, zijn voor belegging beschikbare middelen op deze rekening te storten tot maximaal het bedrag dat aan pensioenbijdragen van het Rijk wordt ontvangen.

Voorjaarsnota

Tussentijds overzicht betreffende de uitvoering van de lopende begroting waarin wordt aangegeven welke wijzigingen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting noodzakelijk worden geacht. Dit overzicht wordt omstreeks het eind van de eerste helft van het jaar bij de Staten-Generaal ingediend.

Zitting 1977–1978

Rijksbegroting voor het jaar 1978

14 800

Nota over de toestand van
's Rijks financiën

Nr. 2

VRAGEN OVER MILJOENENNOTA EN MACRO-ECONOMISCHE VERKENNING

Vastgesteld 7 oktober 1977

De vaste commissie voor de financiën¹ heeft, zoals gebruikelijk, aan alle leden van de Kamer de gelegenheid gegeven om vragen in te leveren, waarvan het antwoord nodig wordt geacht ter voorbereiding van de algemene financiële beschouwingen over de begroting voor 1978. De commissie is er bij de vaststelling van deze lijst van vragen van uitgegaan dat binnen betrekkelijk korte tijd nieuwe gegevens over de ontwikkeling van de economie beschikbaar zullen komen en dat de Regering wellicht mede naar aanleiding van die nieuwe gegevens de meerjarenafspraken opnieuw zal moeten bezien. Om die reden heeft de commissie ervan afgezien om in deze vragen nader in te gaan op de actuele waarde van de macro-economische prognoses die aan de meerjarenramingen voor de jaren na 1978 ten grondslag liggen.

De vragen zijn gerubriceerd aan de hand van de bladzijden van miljoenennota en MEV waarbij zij aanknopen. De vragen 1 t/m 97 betreffen de miljoenennota en de vragen 98 t/m 131 de MEV.

Blz. 3

1

In de laatste zin van het «Woord vooraf» wordt gesproken over «collectieve voorzieningen», een term die regelmatig terugkeert (bij voorbeeld op blz. 11 en 12) en op blz. 138 nader wordt omschreven. Zijn «collectieve voorzieningen» hetzelfde als «Uitgaven van de gehele overheid en van de sociale verzekering» (blz. 133)? Zo ja, waarom dan een andere term gebruikt voor hetzelfde begrip? Zo neen, wat zijn de verschillen? Vallen voorzieningen door overheidsbedrijven, zoals elektriciteitsvoorziening onder «collectieve voorzieningen»?

Blz. 8

2

Is de conclusie juist, dat MEV 1978 en De Nederlandse Economie in 1980 met behulp van verschillende modellen en op basis van afwijkende veronderstellingen zijn doorgerekend? Zo ja, in hoeverre schetst de Miljoenennota 1978 hierdoor een te rooskleurig beeld van de economische ontwikkeling en de toestand van de rijksfinanciën tot 1981? Zie bij voorbeeld de passus op blz. 62, 65.

¹ Samenstelling:

Joeke (VVD), Notenboom (CDA), Portheine (VVD), Peijnenburg (CDA), Van Leeuwen (CDA), Andriessen (CDA), vacature (PvdA), Koning (VVD), Dolman (PvdA), Van Dis (SGP), Van Aardenne (VVD), Epema-Brugman (PvdA), Kruisinga (CDA), Kombrink (PvdA), Van der Hek (PvdA), Rienks (PvdA), Beumer (CDA), Engwirda (D'66), Van Dijk (CDA) en Wöltgens (PvdA).

Blz. 9

3

Kan een overzicht worden gegeven van:

- winstinkomen, arbeidsinkomen (zie vraag 116, Miljoenennota 1976)
- looninkomen, overig inkomen (zie vraag 131, Miljoenennota 1976)

uitgedrukt in percentage van bruto nationaal produkt tegen marktprijzen en in guldens?

4

Kan voor de belangrijkste op export gerichte sectoren (bulkchemie, basis-materialen, halffabrikaten) de loonquote worden aangegeven?

5

In welke sectoren van de dienstensector wordt werkgelegenheidsgroei mogelijk geacht en in hoeverre hangt de ontwikkeling in deze sectoren af van de ontwikkeling in de industriële sector (bij voorbeeld verkeer + transport)?

6

Kan de Regering aangeven voor elk van de jaren sinds 1960:

- a. de hoogte van de arbeidsinkomensquote in Nederland;
- b. de jaarlijkse groei van de particuliere investeringen;
- c. de grootte van het aantal extra-arbeidsplaatsen in de particuliere sector, respectievelijk in de overheidssector?

7

Onder 2.2 wordt opgemerkt «Ondanks het gevoerde beleid is de reële arbeidskostenontwikkeling zodanig geweest dat een forse stijging van de arbeidsinkomensquote is opgetreden». Kan worden medegedeeld wat de ontwikkeling van arbeidskosten (en arbeidsinkomensquote) is geweest in de jaren dat het kabinet beslissingen kon nemen over lonen en salarissen (zoals uit hoofde van de Machtigingswet in 1974 en ten dele in latere jaren)? Slaat «het gevoerde beleid» op de genomen beslissingen van het kabinet inzake inkomens in de overheidssector en in de particuliere sector of op andere onderdelen van het beleid? Onderaan spreekt de Regering nog over «de bevriezing van de arbeidsvoorwaarden voor 1976». In hoeverre zijn de inkomens (in guldens per jaar) in 1976 al of niet hoger geweest dan in 1975?

8

Wat is het feitelijke en geraamde beloop van besparingen en netto-investeringen, zoals is gespecificeerd in de opzet van de tabel 2.3. van de Miljoenennota 1976?

Blz. 10

9

Kan een indruk gegeven worden van de verdeling van de persoonlijke inkomensstrekken tussen de in tabel 2-2a vermelde niveaus in de periode 1973–1977?

10

Hier wordt opgemerkt «Een aspect daarvan is, dat wanneer het totaal van de arbeidsinkomens minder kan stijgen, de verdelingsproblematiek een sterker accent krijgt», gevolgd door tabel 2.2a inzake de jaren 1973–1977. Kan worden medegedeeld in hoeverre «Het totaal van de arbeidsinkomens» in die periode minder is gestegen? Kan een dergelijke tabel als 2.2a worden opgesteld voor eerdere periodes van vier jaar, bij voorbeeld 1965–1969 of 1969–1973?

11

Waaruit is het verschil te verklaren in de voorgelegde cijfers van de mutatie in het reëel beschikbaar inkomen voor het inkomen groot 4 × modaal? Tabel 2.4 Miljoenennota 1977 gaf voor die groep een gecumuleerde mutatie 1973–76 van – 1,8. Tabel 2.2.a in de huidige miljoenennota geeft een gecumuleerde mutatie 1973–77 van – 0,5.

12

In tabel 2.2.a is alleen de inkomenspositie van AOW-genietters en loontrekken aan de orde. Kan aan de hand van de beschikbare gegevens onder andere van het Economisch Instituut van het Midden- en Kleinbedrijf en ook het Landbouwkundig Economisch Instituut, de overeenkomstige ontwikkeling van de inkomenspositie binnen het Midden- en Kleinbedrijf en de Land- en Tuinbouw worden aangegeven?

Blz. 11

13

In welke sectoren worden capaciteitsvergroting en investeringen mogelijk en wenselijk geacht?

14

Welk structureel financieringssaldo wordt op grond van de tot nu toe gehanteerde normen aanvaardbaar geacht bij een groei van de Nederlandse economie van 3 respectievelijk 2%?

15

Opgemerkt wordt «Ten einde de groei van de collectieve lasten af te remmen is vorig jaar besloten het stijgingstempo van de collectieve uitgaven zodanig te verminderen, dat in 1980 het uitgavenniveau ca. f 7,5 mld. lager zou liggen'. Kan medegedeeld worden hoe dit bedrag verdeeld was over uitgaven voor sociale zorg en sociale verzekeringen en dergelijke overdrachtsuitgaven enerzijds en andere overheidsuitgaven anderzijds? Kan voorts worden medegedeeld welk deel van deze voornemens al is gerealiseerd of althans in de vorm van concrete voorstellen aan de Tweede Kamer is voorgelegd?

Blz. 12

16

Kunnen de gegevens in tabel 2.2.c gesplitst worden

- naar uitgaven gefinancierd uit sociale premies en belastingopbrengsten en eventuele andere bronnen;
- wat de financiering van het deel der belastingopbrengsten betreft naar de heffende overheid (lokaal versus nationaal);
- wat betreft de overdrachtsuitgaven in gezinshuishoudingen (bij voorkeur nog weer nader uitgesplitst) en bedrijfshuishoudingen?

Hoe is wat dit laatste betreft de ontwikkeling in Nederland sinds 1970? Wat was het gemiddeld niveau 1973–1975 in de genoemde landen van de collectieve uitgaven minus de overdrachtsuitgaven?

Blz. 13

17

Welk bedrag zou gemoeid geweest zijn met het niet-beperken van de inflatiecorrectie met 20%?

18

Vorig jaar bevatte de Miljoenennota een schema om de overschrijding van het aanvaardbare structurele financieringstekort terug te brengen (2/3% van

het nationaal inkomen per jaar). Volgens dat schema zou dit tekort in 1978 ca. 6% mogen bedragen. Welke redenen hebben de Regering ertoe gebracht hiervan af te wijken? Is er een nieuw schema? Welk structureel groeipercen- tage van de economie ligt ten grondslag aan het aanvaardbaar geachte fi- nancieringstekort van 5½%?

19

In de derde alinea wordt gesproken over «een uiterste beperking van de inkomensontwikkeling». Later wordt uitgegaan van een jaarlijkse stijging van inkomens met ca. 7,5%. Welke «uiterste beperking» van inkomensont- wikkeling heeft in het verleden bij voorbeeld in de jaren vijftig of zestig plaatsgevonden? Zijn daar jaren voorgekomen waarin de inkomensstijging belangrijk lager was dan 7,5%?

20

Is de veronderstelling «geen initiële contractloonstijging» ook toegepast op de begrote overheidssalarissen en wat zou het directe effect zijn van 1½% initieel op de rijksbegroting?

21

Welke zijn de belangrijkste meevallers in de niet-belastingmiddelen en in hoeverre werken deze door in de volgende jaren? (vgl. bijl. 3, tabel III miljoe- nennota 1977 en bijl. 3, tabel II Miljoenennota 1978).

22

De Regering spreekt van «stagnatie van de wereldhandel». Moet dit wel- licht «stabilisatie» zijn? De wereldhandel is toch in de eerste helft van 1977 zonder storingen, blokkades etc. verlopen?

Blz. 14

23

Kan een indruk gegeven worden van de omvang van de verwachte mone- taire financiering en de geldschepping door de banken in 1978?

Blz. 15

24

Beschikt de Regering over een totaalstelling van de maximaal naar 1978 ko- mende overloop? (Te weten: de som van de maximaal bij KB aan artikelen van de rijksbegroting-1978 toe te voegen bedragen, voor zover die op over- eenkomstige artikelen van de rijksbegroting-1977 beschikbaar bleven en schriftelijk verbonden werden.)

Blz. 16

25

Kan de Regering nader aangeven in welke gevallen de rijksbegroting-1978 werd verhoogd met in 1977 onbesteed blijvende bedragen welke niet via ar- tikel 12 Comptabiliteitswet-1976 kunnen worden overgeboekt aangezien ter zake niet van schriftelijk verbonden bedragen kan worden gesproken, maar die toch nodig zijn voor een ongewijzigde uitvoering van het beleid?

Blz. 18

26

Bij de meerjarenramingen is «thans rekening gehouden met de doorwer- king van de matiging van de reële loonkostenstijging in 1978». Worden de meerjarenramingen inderdaad mede bepaald door de «reële» loonkosten- stijging of veeleer door de *nominale* wijziging van lonen en salarissen? (vgl. ook blz. 20, onderaan).

27

Kan de doorwerking van de matiging in de reële loonkostenstijging in 1978 voor de jaren na 1978 worden gekwantificeerd voor elk van de betreffende jaren?

28

Betekent de mededeling dat in de meerjarenraming rekening is gehouden met de doorwerking van de matiging van de reële loonkostenstijging ook dat met betrekking tot de raming voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening rekening is gehouden met de meeruitgaven in de sfeer van de individuele huursubsidies ten gevolge van deze matiging? Zo ja, op welke wijze is dit gebeurd? Hoeveel bedragen deze meeruitgaven op jaarbasis?

Blz. 19

29

Is het in de jaren na 1979 niet verder meenemen van de in 1978 nodige extra werkloosheidsuitkeringen consistent met de berekende loon- en prijsveronderstelling, bij welke laatste een interpolatie plaatsvindt van het prijsniveau van de middellange-termijnraming en van de MEV-'78? Zou zo'n plotselinge daling van het werkloosheidsniveau van 1978 op 1979 niet noodzakelijk tot andere loon- en prijsstijgingsramingen?

30

Hoe zouden de tabellen 4.1.a, 4.1.b, 5.1.a, 5.1.b en 5.1.c luiden indien er geen vervanging van de huidige investeringsfaciliteiten door de WIR plaats zou vinden en de kinderaftrek ongewijzigd zou blijven bestaan?

31

Wat acht de Regering een «toelaatbare collectieve drukverzwaring» in het kader van de laatste alinea op deze bladzijde?

Blz. 20

32

Hoe gaat tabel 4.1.b er uitzien als in regel 1a (en bijlage 3E) een trendmatige reële groeivoet voor het nationaal inkomen van 3% in plaats van 3,75% wordt ingezet?

33

Kan een nadere toelichting worden gegeven bij regel 2a (bruto belastingmaatregelen) van tabel 4.1.b?

34

Kan regel 2.c. worden gespecificeerd?

35

In hoeverre is er in 1977 nog sprake van een toetsingstekort van 1200 mln., nu de invoering van de WIR is uitgesteld en de samenloop van premies en belastingderving uit hoofde van investeringsfaciliteiten derhalve niet in 1977, maar grotendeels in 1978 plaatsvindt? Volgens tabel 5.1.a is er immers in 1977 geen overschrijding van het aanvaardbare structurele begrotingstekort (volgens blz. 91 van de Miljoenennota 1977 te stellen op 7,9 mld.) geweest.

36

Met welke «inverdien»effecten als gevolg van de mogelijke invoering van de WIR per 1 januari 1978 is in de meerjarenramingen gerekend? Hoe ziet de berekening van de inverdieneffecten, zoals in de tabellen 5.3 en 5.4 van de Miljoenennota 1977 opgenomen, er nu uit?

37

Kan de Regering aangeven hoe de progressiefactor zich de laatste jaren feitelijk ontwikkeld heeft?

38

Is het niet principieel juister (zie ook de voetnoot op blz. 35) om bij de toetsing de automatische inflatiecorrectie van 100% af te trekken van de begrotingsruimte en bij de belastingmaatregelen desgewenst als reken-veronderstelling de korting van deze correctie met 20% op te nemen?

39

Wat zou de derving aan belastinginkomsten zijn indien voor volgend jaar een verlaging plaatsvindt van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting met één of twee punten op iedere schijf?

Blz. 21

40

Zijn de laatste beslissingen over de Oosterschelde in de ramingen verwerkt?

41

Hoe hoog waren de extra bedragen nodig voor individuele huursubsidies als gevolg van een hoger aantal rechthebbenden en hogere gemiddelde subsidies? Werden deze bedragen volledig extra aan Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening toegekend of vond een gedeeltelijke compensatie binnen de begroting plaats? Zo ja, voor welk deel?

Blz. 22

42

Is er een aansluiting te geven op de «ombuigingstabel» 4.2 in de vorige Miljoenennota? Hoe ziet die er nu uit? Is aan te geven welk deel van het 1%-ombuigingsprogramma is gerealiseerd (getroffen maatregelen die in 1980 het gewenste kwantitatieve effect zullen hebben), van welk deel onge-realiseerde beleidsvoornemens zijn opgenomen (bij voorbeeld de kinderaf-trek- kinderbijslag-operatie) en voor welk deel het beleid nog niet is inge-vuld?

43

Moet uit de stijging van de salariskosten met gemiddeld 7,5% geconclu-deerd worden dat vooralsnog de incidentele looncomponent bij de overheid niet beheerst kan worden?

Blz. 23

44

Kan ook een grafiek worden gegeven van de niet-belastingontvangsten in procenten van het nationaal inkomen?

45

Kan er een overzicht worden gegeven van de gerealiseerde en geraamde aardgasopbrengsten over de periode 1973–1982 uitgesplitst naar niet-belas-tingmiddelen en vennootschapsbelasting? Wil de Regering de herziene ra-ming voor aardgasopbrengsten ad 100 mln. extra in 1982 specificeren naar jaar en onderdeel in de desbetreffende alinea aangeduid? Betreft de wijzi-ging van de kleinverbruikerstarieven met 3 cent per jaar tarieven per kubieke meter?

46

Is het waar dat binnen het systeem van dynamische kostprijsberekening meer leningen worden verstrekt in verband met de liquiditeitstekorten die optreden bij een daling van het aanvangsrendement ten gevolge van een lagere kostenstijging dan was geraamd? Is het evenzeer waar dat deze leningen ten laste van de begroting voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening worden verstrekt? Om welke bedragen gaat het hierbij in ieder van de komende jaren? Is het ook waar dat de meerdere rente-ontvangsten die hiervan het gevolg zijn niet aan de begroting voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening worden toegekend? Zo ja, kan worden toegelicht waarom niet? Om welke bedragen gaat het hierbij voor ieder van de jaren waarop de nieuwe meerjarenraming betrekking heeft?

47

Wie brengen de hogere ontvangsten als gevolg van de zogenaamde anti-cumulatie AAW/WSW ad 300 mln. ten slotte op?

Blz. 25

48

Bij de opstelling van de ontwerp-rijksbegroting is er vanuit gegaan dat met ingang van 1 januari 1978 de zesde richtlijn inzake de te vormen grondslag van de b.t.w. zal worden toegepast en dat de huidige begrotingsbijdrage door een b.t.w.-bijdrage zal worden vervangen. Als deze b.t.w.-bijdrage niet hoeft plaats te vinden, dat wil zeggen in het geval niet in ten minste drie lid-staten de zesde richtlijn moet worden toegepast, hoe groot wordt dan de begrotingsbijdrage op kasbasis geraamd?

49

Zou het niet aanbeveling verdienen om de totale financiële relatie tussen de Nederlandse begroting en de begroting van de EEG duidelijk tot uitdrukking te brengen, onder meer in de economische classificatie? Volgens welke criteria vindt de in de derde alinea op blz. 26 genoemde onderlinge afstemming van het nationale begrotingsbeleid en het communautaire beleid thans plaats?

Blz. 28

50

Zou het strikt genomen niet juister zijn om de saldering van liquiditeitsvoorschotten voor zover die niet door terugbetalingen in hetzelfde jaar gedekt worden, te beschouwen als eenmalige niveauverhoging van de relevante uitgaven?

Blz. 29

51

Hoe is het verschil tussen de belastingopbrengst van 65,7 mld. (tabel 5.1.b) en de verwachte trendmatige opbrengst van 62,8 mld. (blz. 63) te verklaren in een recessieve conjunctuur-fase?

52

Moet het 1%-beleid worden genomen ten opzichte van de begroting of ten opzichte van de realisatie van vorig jaar om de inverdieneffecten te berekenen?

53

Kan de Regering naar aanleiding van tabel 5.1.c ten einde inzicht te geven in de onderbouwing van de beide «onderschrijdingen» van 0,25% precies mededelen met welke bedragen aan loonkostensubsidies, vergroting van het begrotingstekort, daling van werkloosheid en daling van arbeidsinkomensquote gerekend is?

54

Hoe verandert tabel 5.1.c indien de invloed premiedruk etc. niet wordt gebaseerd op «De Nederlandse Economie in 1980» maar op de nadien door het CPB gehanteerde modellen?

55

Hoe verhouden de tabellen 5.1.c en 5.3.3.a en de uitkomsten van die tabellen zich tot elkaar? Hoe is de drukstijging van de rijksbelastingen met 0,1% van het nationaal inkomen in tabel 5.1.c in overeenstemming te brengen met de gegevens van § 5.3.3 (tabellen a en b), waar sprake is van +0,85%, te verminderen met 0,40% voor afschaffing kinderaftrek en investeringsfaciliteiten en realisering van de studie-Hofstra?

Blz. 30

56

Kan de volumestijging van de rijksuitgaven met 3% per departement worden weergegeven? Is er een verklaring voor het feit dat het groeipercentage van het volume van de traditionele rijksuitgaven stijgt van 2,5 in 1977 naar 3 in 1978?

57

Kan tabel 5.2 ook worden ingevuld voor de jaren 1973–1975 (en eveneens regel 4 voor 1976)?

58

Welke zijn de internationale (prijs)ontwikkelingen op basis waarvan besloten is tot een verhoging van de tabaksaccijns?

59

Kan de volumegroei van 3% van de meer traditionele rijksuitgaven uitgesplitst worden in netto materiële consumptie, lonen en salarissen als gevolg van salarisstijging, van personeelsuitbreiding en investeringen?

Blz. 31

60

Kan een overzicht gegeven worden van de financiële afwikkeling en de effecten daarvan op de meerjarenramingen wat betreft de begrotingen 1977–1978 van het opgeheven Fonds financiering snelle kweekreactor en van het niet tot stand komen van het voorgenomen energiefonds?

61

Wat wordt in tabel 5.31.b bedoeld met «uitgaven van het energiefonds»?

62

Kan aangegeven worden welke vermindering van het aantal T-biljetten optreedt en wat het budgettaire effect is bij een algemene grens van f 25, f 50, f 100 en f 150 en om hoeveel arbeidsplaatsen het daarbij telkens gaat?

Blz. 32

63

Kan het effect gegeven worden op het reëel vrij beschikbaar inkomen voor verschillende inkomensniveaus wanneer de structureel noodzakelijke verhoging van loon- en inkomstenbelasting volledig wordt doorgevoerd en daartegenover de premies volksverzekeringen (voor loontrekkenden het werknemersaandeel) verlaagd worden met een totaal bedrag overeenkomend met dat deel van de verhoging (f 220 mln.) dat nu achterwege gelaten wordt?

64

Welk deel van de prijsverhoging van sigaretten komt ten goede aan handel en industrie?

65

Welke veronderstelling ten aanzien van de ontwikkeling van de omzet van sigaretten en kerftabak in 1978 ligt ten grondslag aan de geraamde extra belastingopbrengst van 275 mln. gulden? Hoe heeft deze omzet zich sinds 1975 jaarlijks ontwikkeld?

66

Hoe groot is het aandeel van de onderscheiden energiedragers gas, olie, kolen (en eventueel warmte) in de totale verhoging van de omzetbelasting van 505 mln. in 1978, respectievelijk 630 mln. op kasbasis?

67

Hoe groot is de koopkrachtvermindering van het modale gezin ten gevolge van de prijsverhogingen van het aardgas?

68

Hoeveel gas kan bespaard worden door het overbrengen van gas naar het algemene tarief? Op basis van welke onderzoeken is men tot dit oordeel gekomen?

69

Is het overbrengen van dieselolie naar het algemene tarief niet in strijd met het energiebesparingsbeleid? Welke verlaging van de motorrijtuigenbelasting zou nodig zijn om dit te compenseren?

70

Welk bedrag is naar verwachting gemoeid met een verhoging van de isolatiesubsidie tot 33 $\frac{1}{3}$ % en het verhogen van het subsidiabele investeringsbedrag tot f 5000, zoals voorgesteld aan de Minister van Economische Zaken door de Algemene Energieraad bij brief van 13 september jl.? Hoeveel gas, resp. olie denkt men hierdoor te besparen?

71

Kan er een overzicht worden gegeven van de uitgetrokken middelen op de verschillende begrotingen welke zijn gericht op energiebesparing en onderzoek naar alternatieve energiebronnen over de periode 1973–1982.

Blz. 33

72

Wat blijft er voor de schatkist over van de kinderaftrek-kinderbijslag-operatie (raming 1977 was 270 mln.)? Waar is dat terug te vinden?

Blz. 35

73

Hoe zou de verdeling endogene en autonome drukmutaties er uitzien, indien conform de voetnoot de automatische inflatiecorrectie voor 100% als endogeen werd beschouwd?

74

Hoe sluit tabel 5.3.3.a aan op tabel IV.3 van de MEV?

Blz. 36

75

Wat is het effect op het reëel vrij beschikbaar inkomen voor verschillende niveaus indien de inflatiecorrectie volledig achterwege gelaten wordt en de opbrengsten daarvan gebruikt worden voor verlichting van de premielasten?

Blz. 37

76

Blijkens de Miljoenennota bedragen de aardgasopbrengsten voor de Staat 6320 mln. (niet-belastingmiddelen) × 2800 mln. (vennootschapsbelasting) + 550 mln. omzetbelasting. Beide eerstgenoemde componenten vormen onderdeel van de met particuliere ondernemingen gesloten winstverdelingsovereenkomst. De government-take van het Slochteren-gas (95% van de totale produktie) ligt op circa 82%, die van de overige 5% hier te lande geproduceerd gas op rond 70%. Is de slotsom juist dat de gaswinst voor particuliere ondernemingen volgend jaar uitkomt op 2150 mln. gulden (na belastingen)?

77

Kan de Regering regel 36 (aardgasopbrengsten) uitsplitsen naar de op blz. 38 aangeduide onderdelen? Is er – evenals vorig jaar in antwoord 122 – een samenvattend overzicht van de aardgasbaten te geven?

Blz. 38

78

Volgens de Regering zal de praktijk uitwijzen voor welke met begrotingsgelden gefinancierde activiteiten het mogelijk en van belang is prestatiegegevens te verstrekken. Zijn er geen criteria, mede opgesteld op grond van de ervaring met de proefprojecten, die het mogelijk maken reeds thans een aanduiding te geven van die activiteiten? Kan een nadere aanduiding worden gegeven van de proefprojecten welke in gang gezet zijn: aantal, departementen, karakter van de overheidsactiviteiten waarop deze projecten betrekking hebben? Kan de Regering de richtlijnen voor de prestatiebegroting aan de Staten-Generaal overleggen?

Blz. 39

79

Zijn criteria vastgesteld ter beantwoording van de vraag in welke situaties belangrijke garanties per afzonderlijke wet dan wel bij slotregularisatie zullen worden geregeld voor zover de begrotingen daarin niet voorzien? Zo ja, welke?

Blz. 40

80

Kan de Regering regel 1 van Tabel 5.5.b nader aanvullen voor wat de jaren 1976 en 1977 betreft, er een ogenblik van uitgaande dat de overeenkomst met de Nederlandse Bank NV inzake de goudhandel en het deviezenbedrijf «normaal» zou zijn uitgevoerd?

81

Kan naar aanleiding van de laatste zin op deze pagina worden aangeduid welk beslag op kapitaalmarktmiddelen is gelegd door die leningsactiviteiten die «begunstigd» werden met een garantie? Kan daarbij afzonderlijk worden ingegaan op de woningwetbouw, het uit de kapitaalmarkt gefinancierde deel van het ontwikkelings Samenwerkingsplafond en de via de Nationale Investeringsbank geëffectueerde garanties?

Blz. 42

82

Is over de afschaffing van het dakpansysteem per 1 januari 1978 al een beslissing genomen?

83

Waarop steunt de mening van de Regering dat het wijzigen van het aandeelpercentage voor het Provinciefonds noodzakelijk is als gevolg van het nog niet tot stand komen van een opdeelfonds?

Blz. 49

84

Bijlage 1 C.1h. Kan gespecificeerd naar programma-onderdelen worden aangegeven welke componenten van het Beleidsprogramma 1976 tot welke bedragen in welke jaren tot besteding zullen komen?

Blz. 53

85

Bijlage 3A. Waarom zijn in 1980 minder uitgaven voor infrastructuur noodzakelijk dan in 1979?

Blz. 54

86

Bijlage 3 (aanvullende posten b, c en e). Kan naast het bedrag van de oorspronkelijk geraamde ombuigingen op de rijksuitgaven gespecificeerd worden aangegeven welke ombuigingen tot welke bedragen daadwerkelijk zijn aangebracht? Kan naar begrotingshoofdstuk worden aangegeven welke ombuigingen in rijksuitgaven tot welke bedragen in de hier gegeven cijferopstellingen zijn verwerkt? In beide vragen worden ombuigingen bedoeld ten opzichte van de Eén-procentnota (13 951).

Blz. 57

87

Kan de post Diversen uit bijlage 3C, onderdeel Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, worden uitgesplitst en toegelicht? Waarom is deze veel hoger dan bij andere begrotingshoofdstukken?

Blz. 58

88

Kan de correctie op de Voorjaarsnota bij het Departement van Landbouw en Visserij ter zake van de Stichting Beheer Landbouwgronden en Cultuurtechnische Werken nader worden toegelicht?

Blz. 65

89

Kan de Regering aangeven of regel 9 van tabel II (vennootschapsbelasting uit prijsverhoging aardgas) de toeneming van deze middelen aangeeft boven de trendmatige groei van die categorie middelen die kennelijk is «meegenomen» in tabel 3E-b onder «Technische correcties»?

Blz. 66

90

Op blz. 45 van de Miljoenennota 1977 wordt voor 1977 en 1978 een drukstijging van belastingen en sociale premies voorzien, die *feitelijk* uitkomt op 0,5% van het nationaal inkomen. De thans voorziene *werkelijke* drukstijging van deze collectieve lasten komt uit op resp. 0,7 en 1,4%. Na correctie voor statistische drukstijging (-0,7%) resteert ook voor 1978 een *werkelijke* drukstijging van 0,7%. Welke mee- en tegenvallende ontwikkelingen liggen aan het gerealiseerde stijgingspercentage ten grondslag?

Blz. 67

91

In 1978 wordt over de investeringsrekening 3,1 mld. geraamd; in 1977 was dit 3,4 mld. Hoe komt dit en wat betekent dit voor de ramingen van het aanvullende beleid in komende jaren (zie tabel 5.8 Miljoenennota 1977)?

92

Volgens bijlage 3.G.III ligt in de meerjarenramingen besloten dat voor 1979 een dekkingsplan nodig is van 2,8 mld. Kan de Minister ook een zekere invulling van dit dekkingsplan geven waarbij:

- a. de te treffen maatregelen alleen in de sfeer van de indirecte belastingen liggen;
- b. de te treffen maatregelen alleen in de sfeer van de directe belastingen liggen;
- c. combinatie van a en b?

Blz. 71

93

Is het ook mogelijk het verloop van de VAIA (vervroegde afschrijvingen en investeringsaftrek) en de WIR op kasbasis weer te geven (vgl. de tabellen 3H-a en 3H-b), uitgaande van een ingangsdatum van de WIR per 1 april 1977 en 1 januari 1978? Hoe zou de uitkomst van de vergelijking tussen VAIA en WIR zijn, indien de WIR op 1 januari 1979, resp. niet vóór 1 januari 1981 van kracht zou worden?

Blz. 73 en 75

94

Kunnen voor de navolgende departementen de «Gevolgen van beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen via artikel 12 Comptabiliteitswet 1976» enerzijds en «Invloed van de toepassing van artikel 24 Comptabiliteitswet 1927 en artikel 12 Comptabiliteitswet 1976 (Saldo overboekingen)» anderzijds worden gespecificeerd: Onderwijs en Wetenschappen, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Waterstaat, Sociale Zaken en Ontwikkelingssamenwerking?

Blz. 93

95

Lonen en sociale lasten van de centrale overheid – als gedefinieerd op blz. 90 – belopen in 1978 f 12 940 mln. Hoeveel bedragen lonen en salarissen in de twee andere subsectoren van de publieke sector, te weten bij de sociale verzekeringen en de regionale/lokale overheid? Kan het bedrag voor de centrale overheid – en zo mogelijk voor beide andere subsectoren – worden opgesplitst in pensioenpremies, op werknemers verhaalde deel daarvan, gespecificeerde andere sociale lasten en de salarissom? Met welk percentage wegens incidenteel is rekening gehouden?

Blz. 100

96

Kan wellicht ook dit jaar tabel B van bijlage 8 in percentages van het nationale inkomen worden verstrekt?

Blz. 133

97

Kan de Regering in aanvulling op de gegevens, verstrekt in bijlage 15 van de Miljoenennota, aangeven wat de ontwikkeling is geweest, uitgedrukt in

percentages van het nationale inkomen, van de jaarlijkse drukverzwaring van de collectieve lasten in Nederland sinds 1960, uitgesplitst in a. belastingen, b. sociale premies en c. niet-belastingmiddelen?

De Macro-Economische Verkenning

Blz. 7

98

Op basis van welke gegevens is vast te stellen dat de stijging van het investeringsniveau het gevolg is van de getroffen en voorgenomen stimuleringsmaatregelen en de fiscale faciliteiten?

Blz. 11

99

Is de stijging van de consumptieve vraag naar duurzame consumptiegoederen toe te schrijven aan de hausse in de verkoop van nieuwe auto's? Is de ineenstorting van de tweedehands automarkt een voorteken van verzadiging?

Blz. 13

100

Bestaat er inzicht in de mate waarin (met een eventueel vertragingseffect) de ontwikkeling van de dienstensector gekoppeld is aan de ontwikkeling van de agrarische, de industriële en de bouwsector?

Blz. 18

101

De effectieve koers van de gulden wordt verondersteld in 1978 niet ten opzichte van 1977 te zijn verouderd. Hoe zou de veronderstelling luiden, indien zou worden uitgegaan van een analyse van de effectieve wisselkoers als uitkomst van ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkten? Kloppen de mutaties in de wisselkoers in de periode van 1975–1977, zoals vermeld in de MEV, met de mutaties zoals zij zich werkelijk hebben voorgedaan volgens gegevens van de Nederlandse Bank? Indien de eerste vraag leidt tot een correctie voor de effectieve wisselkoers in 1978, welke gevolgen levert dat op voor de resultaten in tabel I.2?

102

Is een overzicht te geven van de in de resp. Macro-Economische Verkenningen over de jaren 1973 t/m 1977 opgenomen prognoses en de realisatie van de volgende kerngegevens:

- volume wereldinvoer;
- loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland;
- effectieve koers van de gulden;
- loonsom per werknemer in bedrijven;
- volume bruto-investeringen in bedrijven;
- volume goederen-uitvoer;
- volume BNP;
- prijsspeil particuliere consumptie;
- loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie;
- reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer);
- arbeidsinkomensquote;
- werkloosheid?

Blz. 19

103

Met welke wettelijke voorzieningen ten behoeve van ombuigingen in de sociale sector heeft het CPB rekening gehouden en met welke ombuigingen nog niet?

Blz. 21

104

Kan een inzicht gegeven worden van de loonquote in Nederland voor de produkten (sectoren) waarvoor een opleving van de wereldhandel verwacht wordt?

Blz. 22

105

Wat is de inhoud van het begrip «gezuiverde» prijscompensatie?

106

Waarop berust de twijfel aan het volledig meedelen van de modale werknemer aan de incidentele loonbeweging?

Blz. 23

107

Hoe groot zal het financieringstekort zijn (in percentage van het nationaal inkomen) als de loonkostenstijging in 1978 8, 9 of 10% zal bedragen?

108

Hoe sluit tabel I.4 aan op tabel 5.1.c van de Miljoenennota?

Blz. 24

109

In hoeverre moet in het licht van recente gegevens over de positie van onze betalingsbalans het geraamde overschot op de lopende rekening neerwaarts worden bijgesteld? Welke gevolgen heeft deze tegenvallende ontwikkeling voor de geraamde produktiegroei?

Blz. 30

110

Kan de Regering aangeven voor elk van de jaren sinds 1970:

- de hoogte van de arbeidsinkomensquote in de andere EG-landen, de Verenigde Staten, Japan en Zweden;
- de jaarlijkse groei van de particuliere investeringen in elk van die landen;
- de grootte van het aantal extra arbeidsplaatsen in de particuliere sector, resp. in de overheidssector?

Blz. 31

111

Kan een indruk gegeven worden van de consumptiesectoren waarin in de verschillende landen de uiteindelijke vraag is gegroeid?

Blz. 34

112

Is bekend in welke sectoren de bedrijfsinvesteringen in de Verenigde Staten aanhoudend groeien?

Blz. 37

113

Wat is de omvang (in percentage van het investeringsbedrag) van de Japanse fiscale investeringsstimulering? In welke sectoren wordt in Japan vooral geïnvesteerd?

Blz. 42

114

Welke ontwikkeling mag verwacht worden ten aanzien van het oplopen van het Amerikaanse handelsbalanstekort? Mag een ingrijpen van de overheid verwacht worden? Welke zal de uitwerking zijn op de wereldhandel? Wat zal het effect zijn op de wisselkoersverhouding van de gulden ten opzichte van de dollar?

Blz. 47

115

Bestaat inzicht in de typen van overheidsbestedingen als stimulansen in de verschillende landen?

Blz. 67

116

Hier wordt gesproken over «daling van grondstofprijzen» en «dalende tendens bij de loonvoet». Wordt met «dalend» bedoeld: lager dan vorig jaar in guldens, of wordt bedoeld: voortgaande stijging, zij het wat minder steile stijging?

Blz. 70

117

Waarop berust de veronderstelling dat de incidentele looncomponent gelijkmatig over de verschillende inkomenscategorieën verdeeld is?

Blz. 71

118

Wil de Regering nader aangeven in welke mate zij de «meevallers» in de belastingopbrengsten structureel acht te zijn, daarbij in aanmerking nemend dat de Regering de feitelijke drukverzwaring die meevallende belastingopbrengsten met zich brengen niet als drukverzwaring in de zin van het 1%-beleid heeft aangemerkt?

Blz. 77

119

Wil de Regering ten einde het inzicht in de actuele waarde van de technische veronderstelling inzake de wisselkoersverhoudingen komend jaar te verdiepen, nader aangeven welke de ontwikkeling van de guldenkoers is geweest in elk van de jaren 1974, 1975, 1976 en naar beste raming 1977, ten opzichte van de concurrenten op buitenlandse markten, ten opzichte van de leveranciers en ten slotte ten opzichte van de partners in het z.g. slangarrangement?

Blz. 83

120

Indien de bereidheid tot het door getrouwde vrouwen aanvaarden van «werk», zoals gebleken uit de Arbeidskrachtentelling 1975, voor 100%, resp. 50% in een hoger arbeidsaanbod tot uitdrukking zou komen, hoe groot zou dan de toeneming van het structurele arbeidsaanbod (tabel IV.7) worden?

121

Kunnen in tabel IV.7 de «overige oorzaken» verder uitgesplitst worden?

Blz. 86

122

Zijn in tabel IV.9 de effecten van reeds in c.a.o.'s vastgelegde verbeteringen, die in 1978 ingaan (zoals bij het beroepsgoederenvervoer), begrepen in de overloop? Zo neen, waar dan? Hoe groot zijn deze effecten?

Blz. 88

123

Ter beoordeling van de ontwikkeling in 1978 zijn nadere gegevens nodig per sector. Zouden de mededelingen in IV.3, IV.4, IV.5 verfijnd kunnen worden door een analyse te geven van de belangrijke economische sectoren, zoals opgesomd in tabel IV.1 in «de Nederlandse economie in 1980» (blz. 35)?

Blz. 91

124

Kan de vermindering van de werkgelegenheid in bedrijven met 20 000 manjaren uitgesplitst worden naar mannen en vrouwen, respectievelijk naar leeftijdsgroepen?

125

Tabel IV.7 geeft voor 1978 een toeneming van het structureel arbeidsaanbod van 30 000 manjaren. Volgens tabel IV.15 bedraagt de feitelijke toename 17 000 manjaren. Kan hieruit de conclusie worden getrokken dat door de ongunstige arbeidsomstandigheden 13 000 manjaren zich terugtrekken? Kan een inzicht gegeven worden in de opbouw van die 13 000 manjaren?

126

In welke sectoren van de economie wordt in 1978 vergroting van de capaciteitsoverschotten verwacht?

Blz. 93

127

Kan een overzicht worden gegeven van de ontwikkeling van de werkelijke collectieve druk sinds begin 1975? Hoe is het te verklaren dat de druk in 1978 58,6% zal bedragen?

Blz. 98

128

Wat zou de beleidsvariant van f 0,75 mld. beperking werkgeverslasten sociale verzekeringen betekenen? Wat zou de variant 0% volumegroei bruto investeringen bedrijven betekenen (zie ook blz. 21/22)?

129

Mag uit tabel IV.19 worden afgeleid dat een depreciatie van de gulden met 5% in 1981 14 000 extra arbeidsplaatsen oplevert?

Blz. 98-99

130

Kunnen de effecten weergegeven worden van een beleidsvariant waarbij de overheidsinvesteringen met f 1 mld. toenemen? Kan van ieder van de varianten apart het effect op het volume van de goedereninvoer worden weergegeven?

Wat zijn de kosten en baten van het in één stap voor alle werknemers laten ingaan van hun pensioengerechtigde leeftijd op hun vierenzestigste, inclusief de inverdieneffecten?

De fungerend voorzitter van de commissie,
Dolman

De griffier van de commissie,
De Beaufort

Zitting 1977–1978

Rijksbegroting voor het jaar 1978

14 800

Nota over de toestand van
's Rijks financiën

Nr. 3

**ANTWOORDEN OP DE VRAGEN OVER MILJOENENNOTA EN
MACRO-ECONOMISCHE VERKENNING**

Ontvangen 2 november 1977

1

De in de verklarende woordenlijst van de miljoenennota gegeven omschrijving van het begrip collectieve voorzieningen komt inderdaad ruwweg neer op het totaal van de uitgaven van de gehele overheid en van de sociale verzekering. Bij het begrip «uitgaven» ligt de nadruk meer op de financiële transactie en bij het begrip «voorzieningen» meer op de resultaten van de uitgaven. Bovendien geldt, dat collectieve uitgaven die volgens de sectorindeling van de Nationale Rekeningen niet door de sector overheid worden gedaan, doorgaans niet hun spiegelbeeld vinden in het begrip collectieve voorzieningen. De twee begrippen worden echter gemakshalve ook wel aan elkaar gelijk gesteld.

Voorzieningen die door overheidsbedrijven als de elektriciteitsbedrijven via de markt worden geleverd worden overeenkomstig de indelingen volgens de Nationale Rekeningen niet tot de collectieve voorzieningen gerekend.

2

De prognoses voor 1978 uit de Macro-Economische Verkenning 1978 (MEV-1978) zijn gebaseerd op het kwartaalmodel. De beleids- en onzekerheidsvarianten in de MEV-1978 (bladzijden 98 en 90) zijn, voor zover zij betrekking hebben op het jaar 1981, gebaseerd op het zogenoemde VINTAF-II-model. Aan de projecties in «De Nederlandse Economie in 1980» (DNE-1980) lag het model CS-VIN ten grondslag.

Een vergelijking van de veronderstellingen van de MEV-1978 met die van DNE-1980 is niet goed mogelijk daar de veronderstellingen van DNE-1980 niet voor de afzonderlijke jaren gelden doch een gemiddelde ontwikkeling weergeven voor de vijfjaarsperiode 1975–1980.

De ramingen voor de middellange termijn, die zijn gebaseerd op het model VINTAF-II, laten twee negatieve ontwikkelingen zien die het meerjarige budgettaire beeld dreigen te verslechteren. Het betreft hier een lagere reële groei en een hogere werkloosheid dan in de meerjarenramingen van de rijksbegroting is begrepen. Met name op grond van deze twee ontwikkelingen werd in deze prognose een financieringstekort voor de gehele overheid geraamd dat was opgelopen tot 6% van het nationale inkomen in 1981 (kas-

basis). De sindsdien opgetreden wijzigingen in de ramingen van uitgaven en niet-belastingmiddelen zijn van geringe omvang, terwijl bij de belastingontvangsten sprake is van een enigszins meevallende ontwikkeling.

3

Met behulp van de cijfers in bijgaande tabel kan enig inzicht worden verkregen in de ontwikkeling van het overige inkomen en de loonsom in de particuliere sector. Bij de berekening van de arbeidsinkomensquote wordt de loonsom verhoogd met een toegerekend loon van zelfstandigen. Dit toegerekende loon verklaart (naast de loonsom van het overheidsloon) het verschil tussen de tweede kolom in het antwoord op vraag 116 en de eerste kolom in het antwoord op vraag 131, beide gesteld naar aanleiding van de Miljoenennota 1976. Het toegerekende loon van zelfstandigen wordt berekend als het produkt van het door het CBS respectievelijk CPB berekende aantal zelfstandigen en de gemiddelde loonsom van de werknemers in de particuliere sector.

	Lonen, salarissen en sociale lasten particuliere sector		Overig inkomen particuliere sector	
	in mln. guldens	in % van het bruto nationaal inkomen	in mln. guldens	in % van het bruto nationaal inkomen
1969	44 791	43,8	26 662	26,0
1970	50 617	44,0	29 195	25,4
1971	58 780	45,3	29 940	23,1
1972	65 260	44,3	34 490	23,4
1973	75 660	44,7	39 980	23,6
1974	87 620	45,8	43 030	22,5
1975	98 160	47,2	42 060	20,2
1976	108 370	45,8	51 880	21,9
1977	117 400	45,3	55 600	21,4
1978	125 950	44,6	60 900	21,6

Bron: CPB en CBS.

4

Indien de mate van gerichtheid op export van de verschillende bedrijfstakken wordt afgemeten aan het quotiënt van de export van de betreffende bedrijfstak en de brutoproductie, kunnen voor de op export gerichte bedrijfstakken (het bedoelde quotiënt is voor 1976 groter dan 0,35) de volgende getallen worden gegeven voor loonquote (loonsom gedeeld door brutoproductie):

	Loonquote 1976
Voeding, dierlijk	11
Textiel	27
Kleding	25
Chemie	20
Basismetale	12
Metaalprodukten, machinebouw en overig metaal	36
Elektronische industrie	34
Transport	31
Olieraffinage	3
Delfstoffenwinning	3
Zee- en luchtvaart	27

5

Van de bedrijfstakken in de dienstensector wordt bij de «overige vervoersbedrijven (inclusief PTT)» en bij de «overige diensten» een uitbreiding van de werkgelegenheid mogelijk geacht. Voor een verdere toelichting zij verwe-

zen naar bladzijde 206 van de CPB-publicatie «De Nederlandse Economie in 1980».

Voor een antwoord op de vraag in hoeverre de ontwikkeling in de dienstensector afhangt van de ontwikkeling in de industriële sector zij verwezen naar het antwoord op vraag 100.

6

In bijgaande tabel wordt de gevraagde informatie gegeven.

In de laatste twee kolommen van de tabel zijn cijfers gegeven voor het arbeidsvolume (zelfstandige bedrijfshoofden, medewerkende gezinsleden en werknemers). Hiermee wordt zo goed mogelijk het aantal arbeidsplaatsen benaderd, met dien verstande dat nu alleen de werkelijk bezette arbeidsplaatsen worden meegeteld.

(Tabel bij vraag 6)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
			(mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %)		(mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in duizenden manjaren)	
1960	69,6	71,5	11,4	17,2	72	6
1961	72,6	74,7	5,5	7,7	54	7
1962	73,5	75,4	2,3	4,1	77	8
1963	75,3	77,5	-1,3	-2,0	55	4
1964	74,9	76,7	20,7	17,3	174	3
1965	75,6	77,3	5,9	3,8	34	4
1966	78,5	80,7	9,3	10,1	23	12
1967	77,7	80,4	7,6	6,0	-23	9
1968	77,1	80,3	10,2	10,5	35	7
1969	77,4	80,9	-1,6	-1,1	62	14
1970	79,3	83,4	11,8	15,6	46	9
1971	81,0	85,6	2,9	0,7	11	17
1972	79,9	84,8	-2,1	-8,2	-58	17
1973	79,6	84,8	8,5	11,5	-4	6
1974	81,4	87,8	-4,0	-0,4	-8	10
1975	84,7	93,3	-7,3	-7,5	-43	12
1976	81,6	91,3	-1,7	-3	-30	18
1977	81,5	92	10,7	10		
1978	80,5	91,5	2,1	3		

Bron: CBS en CPB.

kolom (1) = Arbeidsinkomensquote
kolom (2) = A.i.q. excl. delfstoffenwinning, openbare nutsbedrijven en exploitatie van woningen

kolom (3) = Volume bruto investeringen in vaste activa door bedrijven

kolom (4) = Volume bruto investeringen in vaste activa door bedrijven, excl. woningen

kolom (5) = Arbeidsvolume bedrijven

kolom (6) = Arbeidsvolume overheid

7

De ontwikkeling van de reële arbeidskosten en de arbeidsinkomensquote wordt in de onderstaande tabel weergegeven:

	1974	1975	1976	1977	1978
Reële arbeidskosten (% mutatie ten opzichte van voorafgaande jaar)	6,2	2,8	1,8	2,6	2,3
Arbeidsinkomensquote (gecorrigeerd)	87,8	93,3	91,3	92	91,5

Inderdaad wordt hier in de eerste plaats bedoeld op het beleid inzake inkomens, dat echter niet op zich zelf staat, maar ingebed is in het geheel van de regeringspolitiek.

Met de woorden «de bevriezing van de arbeidsvoorwaarden voor 1976» wordt verwezen naar het totaal van de beleidsvoornemens voor 1976 op het terrein van de arbeidsvoorwaarden, vervat in de op 8 december 1975 aan de Staten-Generaal toegezonden Nota over het arbeidsvoorwaardenbeleid. Hoewel de loonsom (in guldens dus) per werknemer in bedrijven in 1976 nog vrij aanzienlijk is gestegen (11%), is blijkens tabel III.18 van het Centraal Economisch Plan 1977 de stijging van het reële vrij beschikbare inkomen voor de modale werknemer in 1976 bescheiden (1½%) gebleven, vooral in verband met de stijging van het prijsindexcijfer.

8

De in tabel 2.3 van de Miljoenennota 1976 vermelde verhoudingscijfers zijn tot en met het jaar 1969 ongewijzigd gebleven. De verdeling van de besparingen naar sectoren in de jaren 1970 tot en met 1972 diende evenwel te worden bijgesteld op grond van intussen beschikbaar gekomen gedetailleerde statistische informatie.

De in de tabel vermelde gegevens voor 1973 en 1974 droegen destijds een voorlopig karakter, terwijl die voor 1975 en 1976 berustten op ramingen van het Centraal Planbureau. Voor de laatstgenoemde vier jaren heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek thans herziene cijfers gepubliceerd in de Nationale Rekeningen 1976. Aan de hand hiervan zijn de in het volgende overzicht opgenomen percentages berekend. De recente gegevens voor 1975 en 1976 hebben nog een voorlopig karakter en geven dus het feitelijk beloop van de desbetreffende grootheden niet nauwkeurig weer.

(Tabel bij vraag 8)

Besparingen en netto investeringen (in procenten van het netto nationale inkomen in marktprijzen)

	Besparingen					Netto investeringen				Saldo lopende rekening
	Particuliere besparingen (1)	Sociale Verzekering	Rijk	Overige publiekrechtelijke lichamen	Totaal	Vaste activa van bedrijven (2)	Voorraden	Overheid	Totaal	
1970	14,1	0,7	4,7	0,3	19,8	14,3	2,8	4,4	21,5	-1,7
1971	13,8	0,5	5,1	0,2	19,6	14,0	1,5	4,6	20,1	-0,5
1972	14,3	-0,2	5,5	0,5	20,1	12,2	0,8	4,0	17,0	3,1
1973	15,6	1,0	5,2	0,0	21,8	12,2	2,0	3,4	17,6	4,2
1974	15,1	1,1	4,5	-0,4	20,3	10,5	3,2	3,4	17,1	3,2
1975	12,3	0,8	1,8	-0,6	14,3	9,0	-0,8	3,8	12,0	2,3
1976	14,4	0,9	0,4	0,4	16,1	7,9	1,6	3,5	13,0	3,1

¹ Met inbegrip van besparingen van overheidsbedrijven.

² Met inbegrip van investeringen van overheidsbedrijven en de gehele woningbouw.

9

Omdat er over de jaren na 1973 nog geen gegevens met betrekking tot de inkomensverdeling voorhanden zijn, kan deze vraag alleen voor het jaar 1973 worden beantwoord.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de inkomensniveaus in 1973 van de in tabel 2.2.a weergegeven inkomenscategorïen.

Bruto inkomen in 1973	
AOW, gehuwden	9 044
Minimumloon	12 245
Modaal inkomen	17 500
2 x modaal	35 000
4 x modaal	70 000

Een indruk van de verdeling van de persoonlijke inkomenstrekkers tussen de hierboven vermelde inkomensniveaus is weergegeven in de volgende tabel. De tabel is beperkt tot de groep van werknemers, omdat ook de tabel 2.2.a van de miljoenennota alleen op deze groep betrekking heeft.

Hieronder is de relatieve verdeling over enkele inkomensklassen aangegeven:

Inkomensklassen van het kerninkomen	Werknemers (ouder dan 23 jaar) percentage van het totaal
12–14 000	6,2
14–16 000	11,4
16–18 000	15,4
35–40 000	2,8
70–80 000	0,2

Bron CBS.

Ter toelichting zij nog het volgende opgemerkt. Het gemiddelde inkomen per inkomensklasse in de tweede tabel komt niet overeen met de inkomensniveaus in de eerste tabel. Bovendien stemt de definitie van kerninkomen niet geheel overeen met die van bruto inkomen. Daarom is de in de tweede tabel weergegeven verdeling van het aantal inkomenstrekkers over de verschillende inkomensklassen slechts een benadering van de gevraagde verdeling.

10

Dat «het totaal van de arbeidsinkomens» in de jaren 1973–1977 minder is gestegen dan in de periode daarvoor, moge, bij wijze van indicatie, blijken uit het feit dat het reële vrij beschikbare inkomen van de modale werknemer in de periode 1973–1977 met gemiddeld 2% per jaar steeg en in de periode 1968–1973 gemiddeld met circa 4%. De daling van dit groeipercantage wordt onder meer verklaard door de minder sterke groei van de Nederlandse economie in de jaren 1973–1977 ten opzichte van de jaren 1968–1973.

In onderstaande tabel worden de percentages van tabel 2.2.a uit de Miljoenennota 1979 vergeleken met de overeenkomstige percentages over de periode 1969–1973. Daaruit wordt duidelijk, dat de verdelingsproblematiek inderdaad tevens een sterker accent heeft gekregen.

Mutatie in het reële vrij beschikbare inkomen (in procenten)

	Gecumuleerd 1969-1973	Gecumuleerd 1973-1977
Minimumloon	14,1	17,8
Even meer dan minimumloon	20,4	14,3
Modaal inkomen	19,8	10,3
2 x modaal	15,2	4,4
4 x modaal	10,1	-0,5

11

De gecumuleerde mutatie van het reëel vrij beschikbare inkomen voor een werknemer met een salaris dat 4 maal het salaris van de modale werknemer bedraagt, in tabel 2.2.a, wijkt af van het overeenkomstige percentage in tabel 2.4 van de Miljoenennota 1977 vanwege het volgende.

In de eerste plaats is in de Miljoenennota 1978 de mutatie in het jaar 1977 (1,1%) meegerekend. In de tweede plaats sluiten de cijfers in de Miljoenennota 1978 aan bij gegevens uit de CBS-publicatie «Nationale Rekeningen 1976», terwijl de cijfers in de Miljoenennota 1977 aansloten bij de «Nationale Rekeningen 1975». Ten slotte geldt, dat het afgelopen jaar de berekeningsmethode enigszins is verfijnd.

12

Niet alle gegevens waren bij de in de vraag genoemde instituten beschikbaar om de vraag geheel afdoende te kunnen beantwoorden. Bij het Land-

bouwkundig Economisch Instituut waren gegevens beschikbaar met betrekking tot de inkomensontwikkeling in de landbouw tot en met het jaar 1975–1976. Het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf kon informatie geven over het jaar 1977; gegevens over de voorgaande jaren moesten nog worden herzien.

Het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf heeft becijferd dat het reële vrij beschikbare inkomen van een zelfstandige (met een inkomen van circa f 35 000 in 1976 en 2 kinderen) in 1977 ten opzichte van 1976 naar verwachting ongeveer gelijk zal blijven (0 à –0,5%). Bij deze berekening is rekening gehouden met de fiscale en sociale lasten en met de prijsstijging van gezinsconsumptie.

Het Landbouwkundig Economisch Instituut heeft berekend dat het besteedbare inkomen (het inkomen na aftrek van de in dat jaar betaalde belasting en verplichte premies sociale verzekeringen) in de landbouw in 1974–1975 met circa 19% is gedaald ten opzichte van 1973–1974 en met circa 60% is gestegen in 1975–1976 ten opzichte van 1974–1975.

Opgemerkt zij, dat de hiervoor genoemde inkomens en het inkomen dat in tabel 2.2.a wordt genoemd niet geheel gelijk gedefinieerd zijn, zodat een onderlinge vergelijking met enige voorzichtigheid moet geschieden.

13

In de CPB-publikatie «De Nederlandse economie in 1980» is in hoofdstuk IV een bedrijfstakkenprojectie voor de periode 1973–1980 gepubliceerd. Uit tabel IV.15 (volume bruto toegevoegde waarde per bedrijfstak) van die CPB-publikatie is af te lezen, dat bij voorbeeld in de chemische industrie de elektrotechnische industrie, delen van de voedings- en genotmiddelenindustrie, de overige delfstoffenwinning en de overige diensten capaciteitsvergroten- de investeringen mogelijk zijn. De mate van capaciteitsvergroting is daarbij afgemeten aan de groei van de bruto toegevoegde waarde.

14

Het structurele financieringssaldo dat door de Regering aanvaardbaar wordt geacht – mede gezien in het licht van de bijzondere problematiek inzake de structurele werkgelegenheid in de komende jaren – bedraagt voor de totale overheid op kasbasis 4,5 à 5% van het netto nationale inkomen. Deze omvang van het tekort wordt aanvaardbaar geacht bij een structurele groeivoet van het nationale inkomen 3,75%, welke ten grondslag ligt aan de meerjarenramingen van het Centraal Planbureau, zoals neergelegd in «De Nederlandse economie in 1980». Daarop is het in de miljoenennota van vorig jaar uiteengezette beleid geënt.

Welke omvang van het structurele financieringssaldo aanvaardbaar is bij een trendmatige groeivoet van 3% respectievelijk 2%, kan thans niet worden overzien. Zulks zal immers niet uitsluitend afhankelijk zijn van de trendmatige groeivoet van het nationale inkomen, maar tevens van de daarbij geraamde werkloosheidsontwikkeling, van de lange-termijnontwikkelingen op de kapitaalmarkt en andere factoren.

15

Van genoemde 7,5 mld. valt bijna 3 mld. onder de rijksuitgaven en circa 4,5 mld. onder de uitgaven voor sociale voorzieningen inclusief de rijksuitgaven ter zake. De beleidsvoornemens ter beperking van de collectieve lastendruk zijn gerealiseerd met uitzondering van de onderdelen opgenomen onder de aanvullende posten b, c, d en e van de Miljoenennota 1978 (blz. 54) en met uitzondering van de beleidsvoornemens ten aanzien van de werknemersvoorzieningen.

16

a. In Nederland bestaat er over het algemeen wat de middelen en uitgaven van de overheid betreft, geen directe relatie tussen specifieke financieringsbronnen en specifieke uitgaven. Globaal gesproken worden alleen de

sociale premies bestemd voor een specifiek doel – de sociale voorzieningen – en worden de overige collectieve uitgaven verricht uit het geheel van financieringsmiddelen van de overheid. Het is dus niet mogelijk om in letterlijke zin de uitgaven te splitsen naar financieringsbronnen. Wel kan een overzicht worden gegeven van de relatieve betekenis van de belangrijkste financieringsbronnen. Daarbij zijn de niet-belastingmiddelen en het begrotingstekort buiten beschouwing gelaten, omdat het binnen de beschikbare tijd niet mogelijk is, om een verantwoorde vergelijking te maken van deze grootheden voor de in de tabel genoemde landen.

Structuur en ontwikkeling van de belastingen en sociale premies (in procenten van het bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen)

	Totaal	Inkomsten en loon- belasting	Omzetbe- lasting en accijnzen	Sociale premie	Overige ¹
Gemiddeld niveau 1973-1975					
Nederland	44,8	12,6	11,5	17,6	3,1
Denemarken	42,7	24,7	15,8	0,9 ²	1,3
Zweden	42,6	19,0	13,8	8,4	1,3
Noorwegen	47,4	14,3	18,0	13,6	1,5
België	38,0	11,6	11,5	11,8	3,1
Engeland	34,7	12,8	13,4	6,1	2,4
Italië	29,9	5,6	10,4	12,7	1,2
Duitsland	36,1	10,4	12,6	11,6	1,4
Frankrijk	35,1	4,9	14,4	13,6	2,3

¹ Hoofdzakelijk vennootschapsbelasting.

² Financiering loopt hoofdzakelijk via het budget.

Mutatie ten opzichte van 1962-1964

Nederland	12,4	2,6	1,4	8,0	0,4
Denemarken	14,5	13,0	2,0	-0,7	0,1
Zweden	10,0	4,7	2,4	3,3	-0,5
Noorwegen	13,1	2,6	4,0	6,7	-0,2
België	9,1	5,0	-0,8	3,6	1,4
Engeland	5,6	4,1	0,3	1,8	-0,6
Italië	1,1	1,5	-2,2	2,4	-0,6
Duitsland	2,4	2,4	-1,7	2,9	-1,2
Frankrijk	0,9	0,7	-2,7	2,3	0,6

Bron: OESO.

b. Voor vier van de in tabel 2.2.c genoemde landen (waaronder Nederland) zijn over de periode 1962–1964 geen vergelijkbare gegevens beschikbaar betreffende het aandeel van het Rijk respectievelijk de lokale overheden in de belastingopbrengst. Daarom wordt volstaan met een weergave van het gemiddeld aandeel van het Rijk en de lokale overheden in de periode 1973–1975.

Het aandeel van het Rijk respectievelijk de lokale overheden in de belastingopbrengst (in procenten van het totaal)

	Rijk	Lokale overheden
Gemiddeld aandeel in 1973-1975		
Nederland	98,1	1,9
Denemarken	—	—
Zweden	65,6	34,4
Noorwegen	70,5	29,5
België	93,1 ¹	6,9 ¹
Engeland	87,2	12,8
Italië	92,9	7,1
Duitsland	50,5	49,5
Frankrijk	88,1	11,9

Bron: OESO. National Accounts of OECD-Countries 1975.

¹ Inclusief retributies.

c. Tabel 2.2.c is gebaseerd op gegevens van individuele landen, welke gegevens door de OESO zodanig zijn geordend, dat zij redelijk vergelijkbaar zijn geworden. Omdat de OESO de landengegevens op haar eigen wijze ordent, is een verdere uitsplitsing van deze gegevens slechts verantwoord, als de OESO in haar internationale statistieken een overeenkomstige indeling volgt. De overdrachtsuitgaven worden door de OESO echter niet nader uitgesplitst naar overdrachten aan gezinshuishoudingen respectievelijk aan bedrijfshuishoudingen, maar volgens een andere methodiek.

De overdrachten aan gezinshuishoudingen respectievelijk bedrijfshuishoudingen in Nederland sinds 1970 worden in de onderstaande tabel getoond. Omdat voor deze tabel gebruik is gemaakt van gegevens uit de Nederlandse Nationale Rekeningen, sluiten de cijfers niet volledig aan bij die uit tabel 2.2.c en bij het antwoord op vraag 16d.

Overdrachten¹ door de Nederlandse overheid (inclusief de sociale verzekeringen) aan gezinshuishoudingen respectievelijk bedrijfshuishoudingen (in procenten van het bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Gezinshuishoudingen	17,0	18,1	19,2	19,8	21,2	24,1	24,8
Bedrijfshuishoudingen	1,8	1,4	1,7	2,4	2,4	2,8	2,9

Bron: Nationale Rekeningen 1976.

¹ Onder overdrachten aan gezinshuishoudingen worden hier verstaan netto inkomensoverdrachten en netto kapitaaloverdrachten om niet door het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) alsmede de uitkeringen en netto kapitaaloverdrachten om niet uit de sociale verzekeringen; onder overdrachten aan bedrijfshuishoudingen de netto kapitaaloverdrachten om niet door het Rijk en de OPL alsmede subsidies.

d. Het gemiddeld niveau in de periode 1973–1975 van de collectieve uitgaven minus de overdrachten in de genoemde landen wordt in de onderstaande tabel getoond.

Collectieve uitgaven minus overdrachten (in procenten van het bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen)

	Gemiddeld niveau 1973-1975
Nederland	24,9
Denemarken	28,2
Zweden	30,6
Noorwegen	23,7
België	23,0
Engeland	29,6
Italië	21,1
Duitsland	24,9
Frankrijk	18,8

Bron: OESO.

17

Met het niet-beperken van de inflatiecorrectie met 20% is een bedrag gemoeid van rond 400 mln. op begrotingsbasis.

Vorig jaar werd in de Miljoenennota 1977 voorzien dat het feitelijke financieringstekort op kasbasis voor de gehele overheid voor de jaren tot en met 1980 zou afnemen met gemiddeld circa $\frac{2}{3}$ procentpunt per jaar. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het de voorziene gemiddelde daling van het feitelijke financieringstekort betrof; hieraan kan geen norm worden ontleend voor de ontwikkeling van het feitelijke tekort in de afzonderlijke jaren. In het trendmatige begrotingsbeleid wordt geen normering gegeven voor de ontwikkeling van het feitelijke begrotingstekort doch voor de ontwikkeling van het structurele tekort. Wat het structurele begrotingstekort betreft is er volgens tabel 4.1.b (blz. 20) in 1978 sprake van een extra overschrijding van het aanvaardbare structurele begrotingstekort van 1,7 mld.¹. Deze extra overschrijding is voor een belangrijk deel (1 mld.) het gevolg van het uitstel van de WIR tot 1 januari 1978. Dit uitstel heeft het toetsingsbeeld in 1977 verbeterd met hetzelfde bedrag en daarmee tevens de omvang van het structurele begrotingstekort in dat jaar. Voor nog eens 0,4 mld. is het structurele begrotingstekort in 1978 vergroot als gevolg van de invoering van de Comptabiliteitswet 1976.

Voor de berekening van de begrotingsruimte voor 1978 is uitgegaan van een trendmatige groei van het nationale inkomen van $3\frac{3}{4}\%$. Voor de raming van de feitelijke belastingopbrengst is aangesloten bij de ramingen van het CPB voor 1978 en is geen veronderstelling voor een structureel groeipercen- tage nodig.

19

Onderstaande cijfers geven een overzicht van de ontwikkeling van de loonvoet in bedrijven in de na-oorlogse periode:

Loonsom per werknemer in de sector bedrijven; %-mutatie ten opzichte van het voorafgaande jaar

1949	3,3	1959	2,4	1969	13,4
1950	7,0	1960	8,2	1970	13,2
1951	10,4	1961	7,2	1971	13,1
1952	5,4	1962	5,9	1972	12,6
1953	4,2	1963	9,0	1973	15,6
1954	9,2	1964	14,9	1974	15,7
1955	8,9	1965	11,1	1975	13,0
1956	8,6	1966	11,0	1976	10,9
1957	10,8	1967	8,8	1977	8,0
1958	4,4	1968	8,9	1978	7,5

Bron: CPB.

Uit dit overzicht blijkt dat zich na 1962 geen loonstijgingen kleiner dan 8% hebben voorgedaan. In het licht van deze cijfers mag het streven naar een loonstijging van 7,5% in 1978 met recht worden beschouwd als een uiterste beperking van de inkomensontwikkeling. Dat in de periode 1949 tot en met 1962 de loonstijging in een aantal – bepaald niet alle – jaren beneden de 7,5% uitkwam, is niet verwonderlijk indien in aanmerking wordt genomen dat het tempo der prijsstijgingen toentertijd aanmerkelijk geringer was dan in de periode daarna.

20

De veronderstelling dat er geen initiële contractloonstijging optreedt in 1978 is ook toegepast op de begrote overheidssalarissen. Het directe effect van $1\frac{1}{2}\%$ initiële loonstijging zou voor de rijksbegroting in 1978 0,7 mld. belopen.

21

De meest omvangrijke verhogingen van de niet-belastingontvangsten ten opzichte van de meerjarenramingen uit de vorige miljoenennota zijn veroor-

zaakt door de zogenaamde desaldering (zie Miljoenennota 1978, blz. 17, 19 en 28).

Het gaat bij de relevante middelen om de volgende verhogingen (in miljoenen guldens):

1978	1979	1980	1981	1982
1549	1645	1751	1870	2002

Voorts zijn de belangrijkste verhogingen van de ramingen van de relevante niet-belastingontvangsten de volgende:

	1978	1979	1980	1981	1982
Ontvangsten Kadaster en Openbare Registers	20	11	3	—	—
Opbrengst vergunningen mijnwetgeving	23	42	39	46	46
Hogere opbrengsten Rijksdienst IJsselmeerpolders	13	22	23	15	9
Vergoedingen uit het Arbeids-ongeschiktheidsfonds (anti-cumulatie)	383	369	348	328	301
Omroepbijdragen/STER-opbrengsten	48	85	112	161	201

De aardgasopbrengsten zijn ook bijgesteld ten opzichte van de vorige miljoenennota (inclusief correctie in verband met overgang op de nieuwe Comptabiliteitswet):

1978	1979	1980	1981
-170	-60	+ 440	+ 1050

22

De groei van het volume van de wereldhandel onderging in de eerste helft van 1977 een belangrijke vertraging. Waar op blz. 13 wordt gesproken van «stagnatie» is deze vertraging bedoeld. Illustratief is de ontwikkeling van de groei van het invoer-, respectievelijk het uitvoervolume van de OESO-landen.

De groeipercentages bedroegen volgens OESO-ramingen van juli 1977 op jaarbasis respectievelijk 4% en 5% tegen 14% en 10½% in 1976. Oorzaken van deze achteruitgang waren, zoals ook uit de Macro-Economische Verkenning 1978 op blz. 31 naar voren komt, onder meer de intering op de met name in 1976 opgebouwde voorraden olie en grondstoffen en de vermindering van de voorraadinvesteringen samenhangend met een achterblijvende binnenlandse afzet.

23

Over de overheidsfinanciering kan het volgende worden opgemerkt.

Mede met het oog op de randvoorwaarden van de netto kapitaaluitvoer, welke door de verwachte stijging van het overschot op de lopende rekening in 1978 zwaarder zal wegen dan in het lopende jaar, moet worden gevreesd dat de voor de overheid beschikbare kapitaalmarkttruimte niet zo veel groter zal zijn dan in 1977. In het lopende jaar zal het netto kapitaalmarktberoep van de overheid naar schatting uitkomen op ruim 4% van het nationaal inkomen. Bij een toeneming van het financieringstekort van de overheid tot de in de Miljoenennota 1978 genoemde 5¼% van het nationale inkomen in 1978 zal daarom de monetaire financiering waarschijnlijk weer toenemen.

Over de omvang van geldschepping door de banken in 1978 kan moeilijker een uitspraak worden gedaan. Naast het beroep op kort en lang krediet door de particuliere sector hangt dit mede af van de groei van de spaartegoeden en van de overige lange middelen (kapitaal, reserves, langlopende leningen etc.) bij de geldscheppende instellingen. Het verloop van deze grootheden is vaak zeer wisselvallig, waardoor een duidelijke uitspraak over de toekomstige bancaire geldschepping zeer ongewis wordt. Zo blijkt uit het jongste Kwartaalbericht van de Nederlandsche Bank dat er in het tweede kwartaal 1977 een omslag heeft plaatsgehad in de groei van de liquiditeitsmassa, welke mede werd veroorzaakt door een onverwacht sterke stijging van de aan de banken toevertrouwde lange middelen.

24

De maximaal naar de rijksbegroting 1978 komende overloop zal 9,2 mld. bedragen. Dit totaalbedrag is gebaseerd op de maxima van de overboekingen ex artikel 12 Comptabiliteitswet 1976, zoals die in de ontwerp-begrotingen van de departementen per artikel worden vermeld. De werkelijke overloop zal naar verwachting kleiner zijn.

25

Onderstaand is de gevraagde nadere uitsplitsing van de in bijlage 3-C per hoofdstuk opgenomen bedragen vermeld.

Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	
Woningwetleningen	144
Verhuis- en inrichtingskosten	10
Verbetering particuliere woningen	15
Verkeer en Waterstaat	
Waterstaatsprojecten	75
Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren	45
Infrastructuur Openbaar Vervoer	28
Diversen (waaronder Nota Noorden des Lands)	12
Landbouw en Visserij	
Diversen	9
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	
Reservefonds repatriëring Molukkers	4
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	
Wet Luchtverontreiniging	16
Wetenschapsbeoefening	
Diversen	13
	371

26

Weliswaar ondergaan zowel uitgaven als ontvangsten de invloed van een nominale wijziging van lonen en salarissen, maar voor het totaalbeeld der meerjarenramingen, in het bijzonder voor de uitkomst van de toetsing aan de begrotingsruimte en de ontwikkeling van het financieringstekort, is het van veel groter belang hoe de nominale wijziging van lonen en salarissen zich verhoudt tot de prijsstijging van het nationale inkomen. Het is immers die verhouding welke van invloed is op het saldo van de mutaties in de begrotingsruimte en het beslag daarop.

27

Van de matiging van de reële loonkostenstijging in 1978 en de doorwerking daarvan in de jaren daarna gaat de volgende positieve invloed uit op het totaalbeeld der meerjarenramingen (beperking structureel begrotingstekort):

1978	1979	1980	1981	1982
(in miljarden guldens)				
0,5	0,5	0,5	0,6	0,6

28

Bij de raming van de uitgaven voor individuele huursubsidies in 1978 is uitgegaan van een verbetering van het reële inkomen in het subsidietijdvak 1977–1978 van 2%.

De veronderstelde matiging in 1978 kan betekenen dat in de voorjaarsnota 1978 de raming van de uitgaven voor individuele huursubsidies moet worden bijgesteld. De hoogte van de meeruitgaven in 1978 en latere jaren is afhankelijk van het sociaal-economische beleid voor de komende jaren.

29

In de meerjarenramingen van de Miljoenennota 1977 zijn de gehanteerde loon- en prijsstijgingspercentages gebaseerd op interpolatie. Bij de bepaling van de werkloosheidsuitkeringen is destijds niet uitgegaan van een geïnterpoleerde werkloosheidsontwikkeling doch van een expliciet tijdpad (Miljoenennota 1977, blz. 92). De Miljoenennota 1978 sluit voor wat betreft de meerjarenramingen zo goed mogelijk aan bij de macro-economische veronderstellingen van de Miljoenennota 1977. Dit heeft er toe geleid dat voor de bepaling van de loon- en prijsstijgingspercentages weer is uitgegaan van interpolatie terwijl ten aanzien van de werkloosheidsontwikkeling het veronderstelde tijdpad is gehandhaafd.

Dat een plotselinge daling van de werkloosheid noodzakelijk tot andere loon- en prijsstijgingsramingen zou leiden kan niet a priori worden gesteld.

30

Indien de huidige investeringsfaciliteiten – de vervroegde afschrijving en investeringsaftrek met inbegrip van de overgangsregeling – niet zouden worden vervangen door de WIR, en wanneer de kinderaftrek ongewijzigd zou blijven bestaan, zouden de tabellen 4.1.a, 4.1.b, 5.1.a en 5.1.b als volgt luiden:

Tabel 4.1.a. Samenvattend beeld relevante uitgaven (in miljarden guldens)

	1977	1978	Meerjarenafspraken		Extrapolaties	
			1979	1980	1981	1982
1. Meerjarenramingen miljoenennota 1977	83,2	92,2	101,4	110,6	121,4	
2. Mutaties voorjaarsnota		-0,5	-0,2	-0,3	-0,5	
3. Extra werkloosheidsuitkeringen		0,5				
4. Extra loon- en prijsbijstelling		-0,8	-0,6	-0,3	0,2	
5. Overige bijstellingen		-0,7	-0,8	-0,8	-1,2	
6. Totaal 1 tot en met 5	83,2	90,7	99,8	109,2	119,9	
7. Gevolgen invoering Comptabiliteitswet 1976:						
a. desaldering van uitgaven en ontvangsten		1,5	1,6	1,8	1,9	
b. overgang op het kasstelsel		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	
c. wijzigingen in verband met de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboeking		0,4	0,2	0,1	0,1	
8. Wijziging van financieringsmethode Europese Gemeenschappen		-0,8	-0,8	-0,9	-0,9	
9. Totaal relevante uitgaven	83,2	91,4	100,4	109,8	120,6	132,2
10. Accres relevante uitgaven		8,2	9,0	9,4	10,8	11,6

Tabel 4.1.b. Toetsing meerjarenramingen 1978-1982 (in miljarden guldens)

	1977	1978	Meerjarenafspraken		Extrapolaties	
			1979	1980	1981	1982
1. Begrotingsruimte		10,6	9,6	10,6	11,5	12,0
a. Trendmatige groei van de belastingontvangsten		6,7	7,2	8,1	9,0	10,0
b. Groei van het aanvaardbare structurele begrotingstekort		0,8	1,0	1,0	1,1	1,2
c. Groei van de niet-belastingmiddelen (exclusief opbrengsten aardgas)		2,6	0,7	0,9	0,8	0,9
d. Groei van de aardgasopbrengsten (inclusief extra vennootschapsbelasting uit prijsverhoging)		0,5	0,7	0,6	0,6	-0,1
2. Beslag op begrotingsruimte		11,5	8,3	9,4	11,6	12,0
a. Inflatiecorrectie (80%)		1,5	1,7	1,6	1,7	1,8
b. Accres relevante uitgaven		8,2	9,0	9,4	10,8	11,6
c. Belastingmaatregelen (bruto) ¹		1,8	-2,5	-1,7	-1,0	-1,6
d. Gemeentefonds en Provinciefonds		-	0,1	0,1	0,1	0,2
3. Toetsingstekort (+)	+1,2	+0,9	-1,3	-1,2	+0,1	-
4. Overschrijding (+) van het structurele begrotingstekort		+2,1	+0,8	-0,4	-0,3	-0,3
5. In de Miljoenennota 1977 aanvaarde overschrijding van het structurele begrotingstekort		+2,2	+1,0	-0,1		
6. Wijziging toetsingsbeeld (verslechtering +) ten opzichte van de Miljoenennota 1977		-0,1	-0,2	-0,3		

¹ Om de invloed van de in de vraag genoemde veronderstelling zonder vertekening te kunnen laten zien, zijn de belastingmaatregelen in 1981 en 1982 gehandhaafd op het in de Miljoenennota vermelde niveau, en niet berekend als sluitpost van de toetsing.

Samenvattend is de invloed op het structurele begrotingstekort als volgt (verslechtering +).

Effecten op de toetsing (verslechtering +)

	1978	1979	1980	1981	1982
KA/KB	+0,2	+0,3	+0,3	+0,5	+0,6
VAIA/WIR	-2,0	-0,6	-0,7	-0,8	-0,9
	-1,8	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3

Tabel 5.1.a. Totaalbeeld begrotingen 1977 en 1978 (in miljarden guldens)

	Ontwerp- begroting 1977	Vermoedelijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
I. Exclusief conjuncturele posten			
Uitgaven	84,9	84,1	94,5
Ontvangsten	72,5	76,2	83,4
Saldo	-12,4	-7,9	-11,1
Saldo exclusief aflossing staatsschuld	-10,6	-6,0	-8,7
II. Inclusief conjuncturele posten			
Uitgaven	86,6	85,3	95,4
Ontvangsten	72,0	75,7	83,3
Saldo	-14,6	-9,6	-12,1
Saldo exclusief aflossing staatsschuld	-12,8	-7,7	-9,7

Tabel 5.1.b. Totaal relevante en niet relevante uitgaven en ontvangsten 1978 (in miljarden guldens)

Uitgaven		
Relevante uitgaven (zie tabel 4.1.a.)		91,4
Niet relevante uitgaven:		
— desaldering liquiditeitsvoorschotten	0,7	
— werkgelegenheidsuitgaven (zie bijlage 1-C-1)	0,9	
— aflossingen staatsschuld	2,4	+4,0
Totale uitgaven (zie tabel 5.1.a II)		95,4
Ontvangsten		
Belastingopbrengsten (zie bijlage 2-A)		65,3
Relevante niet-belastingmiddelen:		16,8
Niet relevante niet-belastingmiddelen:		
— desaldering liquiditeitsvoorschotten	0,7	
— overige (zie bijlage 3-B-voetnoten)	0,5	+1,2
Totale ontvangsten (zie tabel 5.1.a II)		83,3

Tabel 5.1.c zal door de wijziging niet worden beïnvloed.

31

Het aangeven van de mate waarin een verzwaring van de collectieve druk in toekomstige jaren toelaatbaar is, wordt overgelaten aan het nieuwe kabinet.

32

De volgende (ingekorte) tabel laat zien hoe tabel 4.1.b er zou hebben uitgezien indien in regel 1.a (en bijlage 3.E) rekening zou zijn gehouden met een reële groeivoet van het nationale inkomen van 3,0% in plaats van 3,75%. (Alleen de daardoor gewijzigde regels worden gegeven.). Hierbij worden in regel 2.c niet de dekkingsplannen gewijzigd, waardoor de voetnoot 5 uit tabel 4.1.b niet van toepassing is op de nu volgende tabel. Voor de overige regels wordt, gegeven de vraagstelling, verondersteld dat de wijziging in de trendmatige reële groeivoet géén gevolgen heeft. Door deze laatste veronderstelling is de waarde van de tabel beperkt.

Toetsing meerjarenramingen 1978-1982 (in miljarden guldens) bij een groeivoet nationaal inkomen van 3,0%

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
1. Begrotingsruimte		10,0	8,9	9,9	10,7	11,0
a. Trendmatige groei van de belastingontvangsten		6,1	6,5	7,4	8,2	9,0
3. Toetsingstekort (+)	+1,2	+3,3	-2,2	-0,3	+0,9	+1,1
4. Overschrijding (+) van het structurele begrotingstekort		+4,5	+2,3	+2,0	+2,9	+4,0
6. Wijziging toetsingsbeeld (verslechtering +) ten opzichte van de Miljoenennota 1977		+2,3	+1,3	+2,1	+2,9	+4,0

33

Gezien de tussen haakjes staande toevoeging in de vraagstelling wordt kennelijk regel 2c van tabel 4.1.b bedoeld. Voor een nadere toelichting bij deze regel wordt verwezen naar het antwoord op vraag 34.

34

Regel 2c is voor de jaren 1978 tot en met 1982 als volgt opgebouwd:

	1978	1979	1980	1981	1982
(in miljarden guldens)					
a. Voor de 1%-norm relevante belastingmaatregelen	1,6	2,8	1,7	1,0	1,6
b. Overige belastingmaatregelen	-3,5	1,5	-	-	-
c. Beperking dekkingsplan 1978	-0,9	-	-	-	-
	-2,8	4,3	1,7	1,0	1,6

Voor verdere uiteenzettingen en voor de specificatie van regel b zij verwezen naar bijlage 3-G van de Miljoenennota 1978 (blz. 66 e.v.).

35

Zoals blijkt uit bijlage 4 (blz. 75) van de Miljoenennota 1978 is het toetsingsbeeld voor 1977 ten opzichte van de ontwerp-begroting verbeterd met 2,2 mld. Hierdoor is het toetsingstekort van 1,2 omgeslagen in een toetsingsoverschot van 1 mld.

36

De WIR dient te worden gezien in samenhang met het gehele aanvullende beleid zoals dat onder andere in de Miljoenennota 1977 is uiteengezet. Het is niet goed mogelijk om van de inverdieneffecten die in de meerjarenramingen zijn begrepen een deel toe te wijzen aan de WIR.

Van de inverdieneffecten zoals deze thans in de meerjarenramingen zijn begrepen kan de volgende opstelling worden gegeven, welke vergelijkbaar is met tabel 5.4 uit de Miljoenennota 1977:

Inverdieneffecten

	1977 Ontwerp- begroting	1978	1979	1980
(in miljarden guldens)				
1. Daling werkloosheids- uitkeringen	0,1	0,1	1,1	1,6
2. Extra rente	–	–0,4	–1,0	–1,5
3. Wijziging loon- en prijs- verhoudingen	1,4	3,9	5,4	6,9
4. Totaal inverdieneffecten	1,5	3,6	5,5	7,0
5. Accres	1,5	2,1	1,9	1,5

37

De progressiefactor bedroeg in de afgelopen vijf jaren (1972 tot en met 1976) gemiddeld 1,37. Dit relatief hoge gemiddelde wordt, zoals blijkt uit onderstaand overzicht, hoofdzakelijk veroorzaakt door de extreem hoge progressiefactor van 1975. Exclusief 1975 komt het gemiddelde uit op 1,14.

Jaar	Feitelijke macro-economische progressiefactor
1972	1,08
1973	1,00
1974	1,21 ¹
1975	2,30
1976	1,28

¹ Na correctie voor een incidentele component in de opbrengst van de vennootschapsbelasting in verband met voorraadwinsten.

Ten aanzien van de relatief hoge progressiefactor van 1975 dient het volgende te worden opgemerkt.

Voornamelijk als gevolg van de stagnerende ontwikkeling in de sfeer van de export en de omvangrijke omslag in de voorraadvorming (beide bestedingscategorieën zijn niet of nauwelijks relevant voor de belastingopbrengst), kende het nationale inkomen in 1975 slechts een zeer bescheiden groei (met zelfs een negatieve reële mutatie). De voor de belastingopbrengst relevante bestedingscategorieën (met name de particuliere consumptie) vertoonden daarentegen, mede onder invloed van het gevoerde stimuleringsbeleid, een relatief sterk stijgingstempo. Bovendien was de loonsomstijging in verhouding tot de groei van het nationale inkomen aanzienlijk, waardoor ook de opbrengst van de loonbelasting relatief sterk toenam. Omdat desondanks de opbrengst vanwege de twee meest conjunctuurgevoelige belastingen – te weten de inkomsten- en vennootschapsbelasting – endogeen toenam in plaats van daalde, zoals op grond van de macro-economische ontwikkeling had mogen worden verwacht (zie tevens hoofdstuk 6.3.2. (blz. 63 en 64) van de miljoenennota 1977), groeide de totale belastingopbrengst endogeen met ongeveer 18% en het nationale inkomen met slechts 7,8%.

Overigens dient er op te worden gewezen dat de ervaring leert, dat de progressiefactoren voor recente jaren dikwijls in niet onaanzienlijke mate naar beneden moeten worden bijgesteld in verband met de bijstellingen van de Nationale Rekeningen. Een recent voorbeeld terzake betreft de progressiefactor van 1974. Werd tot voor kort voor dat jaar, op basis van de in de Nationale Rekeningen 1975 voor 1974 geraamde groei van het nationale inkomen, nog met een progressiefactor van 1,44 gerekend, thans kan op basis

van de Nationale Rekeningen 1976 worden becijferd dat de progressiefactor voor 1974, door de herziening van het nationale inkomen in dat jaar, is gedaald tot 1,21.

38

Hoewel de toepassing van de automatische inflatiecorrectie als een uit de wet voortvloeiende regime-aanpassing is aan te merken, moet bij de berekening van de trendmatige groei van de belastingontvangsten worden geabstraheerd van het bestaan van de automatische inflatiecorrectie.

De macro-economische progressiefactor, waarop de berekening van de trendmatige begrotingsruimte onder meer is gebaseerd, is namelijk een technische rekengrootte die een zo zuiver mogelijk verband tracht te leggen tussen de structurele economische ontwikkeling en de trendmatige belastingopbrengst in een bepaald jaar. Zij wordt dan ook gezuiverd voor invloeden die deze relatie doorkruisen. Eén van de invloeden, waarvoor correctie plaatsvindt, is de toepassing van de automatische inflatiecorrectie omdat die immers is gebaseerd op de prijsontwikkeling uit een periode die aan het jaar van toepassing voorafgaat.

Om toch zoveel mogelijk tot uitdrukking te brengen, dat de inflatiecorrectie onderdeel vormt van het wettelijke stelsel, wordt het met het toepassen van de inflatiecorrectie gemoeide bedrag als een eerste beslag op de begrotingsruimte opgenomen. Bij de gekozen rekenveronderstelling van 80% inflatiecorrectie zou naar het oordeel van de ondergetekenden de eenvoud en de duidelijkheid niet worden gediend indien hierbij dan eerst de kosten van 100%-inflatiecorrectie als vermindering van de begrotingsruimte worden opgevoerd en vervolgens bij de belastingmaatregelen een niet doorgaan van 20% inflatiecorrectie wordt opgenomen.

39

De derving aan belastinginkomsten per schijf als gevolg van een verlaging van de inflatiecorrectie gemoeide bedrag als een eerste beslag op de begroting op jaarbasis (in miljoenen guldens):

20% schijf	325
26% schijf	290
32% schijf	195
40% schijf	75
50% schijf	60
59% schijf	45
64% schijf	30
67% schijf	20
70% schijf	20
72% schijf	35
	1095

40

De derving aan belastinginkomsten per schijf als gevolg van een verlaging de Oosterschelde is nog niet in de meerjarencijfers verwerkt. Dit zal te geleentijd geschieden.

41

Als gevolg van een hoger aantal gesubsidieerden en hogere gemiddelde subsidies bleek, zoals ook al is aangegeven in de voorjaarsnota 1977, bij ongewijzigde voortzetting van de regeling een verhoging van de ramingen op het betreffende artikel met de volgende bedragen noodzakelijk:

1978	1979	1980	1981
111,8	211,3	184,2	158,2 mln.

Deze extra uitgaven dienden binnen de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening te worden gecompenseerd. Wel heeft het kabinet in de grote compensatieverplichting die onder meer als gevolg van de hier genoemde overschrijding in de jaren 1979 en 1980 ontstond, aanleiding gezien op het VRO-uitgavenniveau voor die jaren een verhoging van circa 150 miljoen ten laste van de algemene middelen toe te passen. (Zie ook het antwoord op vraag 87.)

42

De genoemde ombuigingstabel 4.2 in de Miljoenennota 1977 gaf de ombuigingen weer volgens de nota «Collectieve voorzieningen en werkgelegenheid». Elders in die Miljoenennota (blz. 44) is vermeld dat ten opzichte van de taakstelling uit de zogenaamde 1%-nota tegenvallers waren opgetreden. In het antwoord op vraag 80 naar aanleiding van de miljoenennota is daarvan een specificatie gegeven. Voorts is in die miljoenennota een aanvullende taakstelling voor de sociale verzekeringen en voorzieningen opgenomen. Daarna is bij de Voorjaarsnota 1977 en de Miljoenennota 1978 melding gemaakt van nadere wijzigingen in hoofdzaak als gevolg van het uitstel van enkele maatregelen met één jaar.

De geactualiseerde taakstelling ter zake van de ombuigingen kan als volgt in een tabel worden weergegeven:

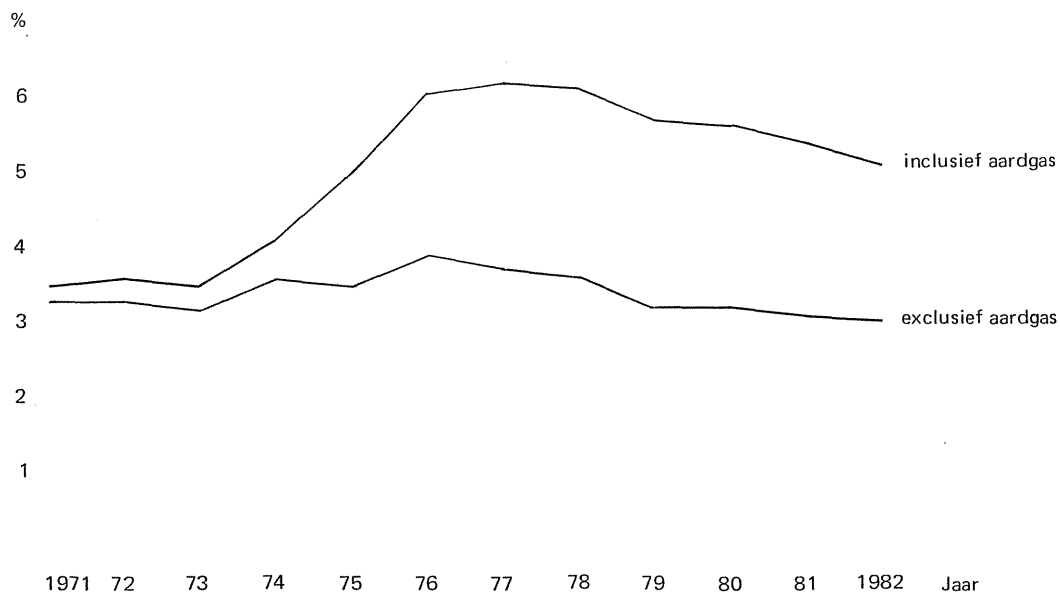
	1978 (in miljarden guldens)	1979	1980	1978 (in % nationaal inkomen)	1979	1980
1. Ombuigingen betrekking hebbend op de rijksbegroting, exclusief sociale zekerheid (in prijspeil meerjarenafspraken 1976)	1,4	2,3	3,0	0,55	0,90	1,10
2. Ombuigingen betrekking hebbend op de sociale zekerheid (in prijspeil MEV-1980)	1,4	2,6	4,6	0,55	0,90	1,45
3. Totaal ombuigingen in accressen				1,10	1,80	2,55
				1,10	0,70	0,75
4. Totale ombuigingen						
a. betrekking hebbend op de totale rijksbegroting (in prijspeil meerjarenafspraken 1976)	2,0	3,3	4,4	0,80	1,25	1,60
b. betrekking hebbend op de sociale verzekeringen	0,8	1,5	3,0	0,30	0,55	0,95

Een deel van de ombuigingen is nog niet gerealiseerd. Onder verwijzing naar het antwoord op vraag 15 zij vermeld dat voor de verlaging van de personeelsuitgaven en voor de aanvullende ombuigingen in de sociale-zekerheidssector (aanvullende posten b en e, Miljoenennota 1978, blz. 54) het beleid nog niet is ingevuld. Voor het overige gaat het, voor wat het niet gerealiseerde gedeelte betreft, om beleidsvoornemens die nog niet in concreet beleid zijn omgezet.

43

De in de afzonderlijke begrotingshoofdstukken en in de meerjarenramingen geraamde jaarlijkse stijging van de salariskosten met 7,5% inclusief het zogenoemde incidentele accres, wetigt niet de conclusie dat de incidentele looncomponent bij de overheid niet kan worden beheerst. In dit percentage is voor het incidentele accres gemiddeld 1% begrepen; in de Macro-Economische Verkenning 1978 is dit laatste percentage voor de bedrijvensector op 1,5% geraamd (tabel IV.8).

Niet-belastingmiddelen, inclusief en exclusief aardgasbaten, in procenten van het nationale inkomen (nettomarktprijzen).

¹ Evenals in figuur 4.3 van de Miljoenennota 1978 het geval was is gecorrigeerd voor:

- a. de grote IMF-transactie in 1973 en
- b. de desalderingen ten gevolge van de invoering van de Comptabiliteitswet 1976.

45

Hieronder volgt het gevraagde overzicht van de gerealiseerde respectievelijk geraamde aardgasopbrengsten over de periode 1973–1982.

	vennootschapsbelasting	niet-belastingontvangsten
1973	1188	490
1974	1877	900
1975	2387	2800
1976	2622	4800
1977	2850	5850
1978	2800	6320
1979	3050	6880
1980	3250	7520
1981	3360	7950
1982	3400	7910

Specificatie verschil aardgasramingen (niet-belastingontvangsten)

	1978	1979	1980	1981	1982
raming miljoenennota 1977	6490	6940	7080	6900	—
raming miljoenennota 1978	6320	6880	7520	7950	7910
Vershil	-170	-60	440	1050	—
Opgetreden mutatie a.g.v. invoering Comptabiliteitswet 1976	50	120	180	60	
gecorrigeerd verschil in vergelijking met miljoenennota 1977	-120	60	620	1110	

Het verschil ad circa 1100 mln. tussen de raming voor 1981 van de Miljoenennota 1977 en de herziene raming is het saldo van globaal 0,5 mld. uit hoofde van een volumedaling als gevolg van een betere verdeling in de tijd van het voor elektriciteitscentrales gecontracteerde gas en een verhoging van circa 1,6 mld. uit hoofde van een verdere stijging met 5% per jaar van de stookolieprijzen, waaraan de gasprijzen in de grootverbruikers- en exportcontracten zijn gekoppeld.

In de raming van de Miljoenennota 1977 was reeds met enige stijging van de kleinverbruikerstarieven rekening gehouden. De op blz. 23 vermelde wijziging van de kleinverbruikerstarieven betreft tarieven per kubieke meter.

46

Het is niet zo dat zich ten gevolge van een lagere kostenstijging dan geraamd hogere liquiditeitstekorten voordoen, waarvoor ten laste van de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening leningen moeten worden verstrekt.

Voor het aanvangsrendement zijn de geraamde kostenstijgingen bepalend. Indien de gerealiseerde kostenstijgingen daarvan afwijken dan vindt dat zijn weerslag in de te verstrekken objectsubsidies; de liquiditeitstekorten worden daardoor niet beïnvloed.

47

In artikel 35 van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW) is geregeld dat het Algemeen Arbeidsongeschiktheidsfonds de niet uitbetaalde arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in verband met samenloop met een WSW-loon aan het Rijk afdraagt. Het gaat hierbij in feite om uitkeringen die het fonds, zoals in het merendeel der gevallen gebruikelijk is, uit de premie-opbrengst financiert; de WSW-lonen worden voor het overgrote deel met overheidsgelden gefinancierd.

48

Voorhands kan ervan worden uitgegaan, dat een eventuele begrotingsbijdrage op basis van het BNP niet beduidend zal afwijken van de b.t.w.-afdracht, vooropgesteld dat er geen, thans nog moeilijk te voorziene, complicaties optreden bij de oplossing van de problematiek rond de Europese rekeneenheid. Bepalend hierbij is de verhouding tussen de b.t.w.-grondslag en het BNP van de afzonderlijke lid-staten. Het lijkt voor Nederland geen substantieel verschil uit te maken welk systeem er wordt toegepast.

49

De relatie tussen de Nederlandse rijksbegroting, het Landbouw-Egalisatiefonds, de rekeningen van de EG bij 's-Rijks schatkist enerzijds en de begroting van de EG anderzijds is in de bijlage weergegeven.

De Benelux-economische classificatie biedt al de mogelijkheid door toepassing van specifieke codenummers de uitgaven en ontvangsten met betrekking tot de EG te groeperen. In bijlage 7 van de Miljoenennota 1978 is dit ten dele gedaan. Overwogen wordt in de volgende miljoenennota bij de indeling van de begroting in economische groepen de classificatie vollediger te benutten voor de weergave van de relatie tussen de Nederlandse rijksbegroting en de EG-begroting.

De uitgaven van de EG-begroting worden thans volledig weerspiegeld in de hoogte van de eigen middelen. De eigen middelen van de EG maken deel uit van de collectieve lastendruk van de lid-staten. Hierdoor bestaat een rechtstreekse relatie tussen de uitgaven van de EG en het nationale budgettaire beleid. Deze rechtstreekse relatie maakt het noodzakelijk dat de uitgaven van de EG worden afgewogen tegen de uitgaven van de nationale begroting. Bij de afweging moet in aanmerking worden genomen in hoeverre sprake is van vervangend beleid, in welk geval toenemende EG-uitgaven gepaard gaan met wegvallende nationale uitgaven, en additioneel beleid. Voorts dient bij de afweging uiteraard rekening te worden gehouden met het communautaire aspect van de EG-uitgaven.

ONTVANGSTEN

Hoofdstuk IX B (Financiën)

Bijdrage van de Europese Gemeenschappen (10% inningskosten) douanerechten	145
Kredieten op grond van deelneming in EG-mechanismen voor financiële bijstand op middellange termijn (rente en aflossingen)	424

Hoofdstuk XIII (Economische Zaken)

Europees Regionaal Fonds	30
--------------------------	----

Hoofdstuk XIV (Landbouw en Visserij)

Van L.E.F.	57 ¹
------------	-----------------

Hoofdstuk XV (Sociale Zaken)

Europees Sociaal Fonds	27
------------------------	----

UITGAVEN

Hoofdstuk IX B (Financiën)

Europese Investeringsbank	13
---------------------------	----

Hoofdstuk XIII (Economische Zaken)

Euratom (aanvullende programma's) en E.G.K.S.	19
---	----

LANDBOUW-EGALISATIEFONDS 1978

Hoofdstuk A

Voordelig saldo van het voor rekening van de Europese Gemeenschappen komende ontvangsten en uitgaven voortvloeiende uit EG-maatregelen	10	Uitvoering van maatregelen door de produktieschappen	21 ¹
Bijdrage van de Europese Gemeenschappen van 10% van de door Nederland afgedragen landbouwheffingen	86	Bijdrage aan de Afdeling Oriëntatie van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw	20
Opbrengst van vervallen waarborgsommen	4 ¹	Onvoorziene uitgaven	2 ¹
		Bijdrage aan Hoofdstuk XIV (Landbouw en Visserij)	57 ¹
	100		100

Hoofdstuk B

Middelen door de Gemeenschappen ter beschikking gesteld: — voor financiering restituties en interventies (inclusief nadelig saldo aan- en verkoop interventievoorraden)	3150	Restituties en interventies (inclusief nadelig saldo aan- en verkoop interventievoorraden) krachtens de EG-landbouwregelingen	3150
--	------	---	------

DERDEN-REKENING

I. Geïnd ten behoeve van de Gemeenschappen landbouwheffingen	860	Afdracht aan de Gemeenschappen:	
douanerechten	1440	landbouwheffingen	860
omzetbelasting	880	douanerechten	1440
	3180	omzetbelasting	880
			3180

II. Verkoop interventievoorraden²
Nadelig saldo te financieren door de Gemeenschappen²

Aankoop interventievoorraden²

¹ Deze posten houden geen dan wel slechts ten dele verband met de EG.

² Nog niet bekend.

50

De stand van de liquiditeitsbevoorschotting per 31 december kan van jaar op jaar sterk fluctueren. Indien de voorschotten, voor zover niet terugontvangen in hetzelfde jaar, als relevant zouden worden aangemerkt zouden er van jaar op jaar grote mutaties kunnen optreden in de ruimte voor de echte rijksuitgaven (zowel positief als negatief). Dergelijke verstoringen moeten worden vermeden voor zover ze het gevolg zijn van ontwikkelingen die op zichzelf weinig te maken hebben met een gewijzigd beslag op produktiemiddelen.

51

Het verschil tussen de voor 1978 geraamde feitelijke belastingopbrengst ad 65,7 mld. en de trendmatige belastingopbrengst voor dat jaar ad 62,8 mld. is voor het grootste deel het gevolg van het feit, dat de in de sfeer van de kohierbelastingen getroffen fiscale maatregelen op transactiebasis in de toetsing zijn betrokken en dus volledig in de trendmatige belastingopbrengst zijn verwerkt, terwijl op kasbasis pas een deel van die maatregelen zichtbaar is. Het verschil tussen de op transactiebasis getoetste bedragen met betrekking tot de fiscale investeringsfaciliteiten en het kaseffect van deze faciliteiten bedraagt bij voorbeeld naar schatting al ruim 1 mld. Hierbij dient te worden aangetekend dat het kaseffect van die faciliteiten op globale wijze is berekend (zie het antwoord op vraag 93). Een andere factor die het verschil tussen de feitelijke en de trendmatige belastingopbrengst veroorzaakt betreft het middelenverlies uit hoofde van de herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie. In de toetsing is hiervoor een bedrag van 1,1 mld opgenomen, terwijl in de feitelijke belastingopbrengst voor 1978 een bedrag zit verwerkt van 0,6 mld. Ook in de sfeer van de inkomstenbelasting komen in de kasraming voor 1978 (impliciet) nog delen van maatregelen tot uitdrukking welke reeds volledig in de trendmatige belastingopbrengst zijn verwerkt. Een andere factor die het verschil veroorzaakt betreft het feit dat de feitelijk optredende mutaties in de belastingopbrengst als gevolg van fiscale maatregelen kunnen afwijken van de daarvoor in de toetsing betrokken bedragen. Met name bij de fiscale investeringsfaciliteiten kan dat het geval zijn. In de eerste plaats kan de mate waarin feitelijk van de faciliteiten gebruik is gemaakt afwijken van die zoals was geraamd. Dit kan op dit moment nog niet worden achterhaald. Bovendien kan het zo zijn dat, mede als gevolg van de faciliteiten, een fiscaal verlies is opgetreden dat via de verliescompensatie pas in de komende jaren tot een belastingderving zal kunnen leiden. Ook dit veroorzaakt een tijdelijk hogere feitelijke belastingopbrengst dan trendmatig. Ten slotte kan nog worden opgemerkt dat, zoals reeds vorig jaar in de Miljoenennota 1977 (blz. 63 en 64) werd medegedeeld, zich bij de twee meest conjunctuurgevoelige belastingen – te weten de inkomsten- en vennootschapsbelasting – in de neergaande conjunctuurfase een (endogene) opbrengstontwikkeling heeft voorgedaan die min of meer contrair verliep aan de op grond van de macro-economische ontwikkeling te verwachten ontwikkeling.

52

Evenals bij de toetsing aan de begrotingsruimte wordt bij berekeningen met betrekking tot de 1%-norm en de inverdieneffecten de ontwerp-begroting van het vorige jaar als uitgangspunt genomen.

53

Overeenkomstig het in de Miljoenennota 1977 uiteengezette beleid is voor 1978 gerekend met een bedrag van 1,1 mld. ofwel 0,45% nationaal inkomen, aan loonkostensubsidies. Voor het jaar 1977 was hiervoor een bedrag van 0,4 mld. ofwel 0,20% nationaal inkomen uitgetrokken¹. De laatstgenoemde 0,20% nationaal inkomen is bij de toetsing aan de norm voor de collectieve lasten in 1977 als noodzakelijke onderschrijding aangemerkt. Voor 1978 is de additionele 0,25% nationaal inkomen (0,45%–0,20%) als noodzakelijke onderschrijding verwerkt. Op grond van ramingen van De Nederlandse Economie in 1980 kan de invloed van de daling van de werkloosheid op de premiedruk op gemiddeld 0,1% nationaal inkomen per jaar worden becijferd en de invloed van de daling van de arbeidsinkomensquote op gemiddeld 0,15% nationaal inkomen per jaar.

54

In de tabel 5.1.c is alleen de regel «Invloed op premiedruk van de daling van de werkloosheid en de arbeidsinkomensquote» gebaseerd op de ramingen van De Nederlandse Economie in 1980. De overige componenten van de

¹ Deze 0,4 mld. is uiteindelijk voor een deel gebruikt voor beperking van de belastingdruk.

tabel zijn gebaseerd op de ramingen voor 1978 en staan los van de modellen voor de middellange termijn.

Hierbij dient echter te worden bedacht dat de in de tabel opgenomen onderschrijving ex-post noodzakelijk is om de doelstellingen te bereiken die eertijds voor de middellange termijn zijn geformuleerd. Het is aan het nieuwe kabinet om te bezien of er aanleiding bestaat om het beleid voor de middellange termijn bij te stellen. Op dat moment kan tabel 5.1.c opnieuw worden ingevuld.

55

Indien de feitelijke belastingdrukverzwaring ad 0,85% van het nationale inkomen wordt gecorrigeerd voor de omzetting van de kinderaftrek en de investeringsfaciliteiten en voor de realisering van de studie-Hofstra, resteert er een feitelijke drukverzwaring van 0,45% van het nationale inkomen. Deze feitelijke drukverzwaring is 0,35% hoger dan de structurele belastingdrukverzwaring zoals opgenomen in tabel 5.1.c. Terwijl de *trendmatige* progressie blijkens bijlage 3.G. (bladzijde 66) 1,0 mld. ofwel 0,4% van het nationale inkomen belooft, kan de endogene drukverzwaring die *feitelijk* voor 1978 wordt voorzien blijkens tabel 5.3.3.a op 0,75% van het nationale inkomen worden bepaald.

56

De berekende volumestijging van de rijksuitgaven met 3% draagt een globaal karakter. De volumestijging per departement vraagt – wil men een onjuiste indruk vermijden – zeer gedetailleerde berekeningen. Een nauwkeurig inzicht in de volume-ontwikkeling van de afzonderlijke uitgaven kan beter bij de behandeling van het betreffende begrotingshoofdstuk worden verkregen. De stijging van het volume van de traditionele uitgaven van 2½ naar 3% kan worden toegerekend aan de noodzakelijke verhogingen van de begroting 1978 in verband met de beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen (0,4 mld.).

57

Mede op grond van de complicaties welke worden veroorzaakt door de overgang in 1975 van de methodiek, waarbij de begrotingsruimte werd onderscheiden in reële en louter nominale componenten op de methodiek van de totale ruimte, is de hieronder gegeven raming voor de volumegroei van de rijksuitgaven in de jaren 1973 en 1974 minder betrouwbaar dan voor de latere jaren. Tabel 5.2 luidt dan als volgt:

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
1. Totale relevante uitgaven (in miljarden guldens)	36,8	41,7	49,7	61,1	71,4	83,2	92,2
2. Idem, gecorrigeerd voor invloed Comptabiliteitswet 1976 en wijziging financiering EG	36,8	41,7	49,7	61,1	71,4	83,2	91,9
3. Gecorrigeerde groei (in procenten)		13	19	23	17	16,5	10,5
4. Gecorrigeerde volumegroei (in procenten)		3½	5	8	8	4	4

Bij deze tabel zij opgemerkt dat de correcties bedoeld in regel 3 slechts het jaar 1978 betreffen. De correcties waarop in regel 4 geduid wordt hebben, behalve op 1978, ook betrekking op 1977, en zijn voor dat jaar terug te vinden in § 6.2 van de Miljoenennota 1977.

58

Met de verhoging van de prijs van sigaretten naar f 2,75 per pakje wordt aangesloten bij de prijsontwikkeling in de buurlanden West-Duitsland en België. In West-Duitsland bedraagt de vergelijkbare sigarettenprijs op het

ogenblik ± f 3,70. In België is de prijs van een doorsnee pakje sigaretten van 25 stuks op 15 oktober jl. verhoogd van f 2,45 tot f 2,80. In de loop van 1978 wordt daar een verdere prijsverhoging voorzien tot f 3,15.

59

Het aandeel van de netto materiële overheidsconsumptie in de volumegroei van 3% van de meer traditionele rijksuitgaven bedraagt 0,50 procentpunten, terwijl de aandelen van de personeelsuitbreiding en van de investeringen beide 0,25 procentpunten belopen.

De stijging van lonen en salarissen als gevolg van algemene salarismaatregelen heeft per definitie geen effect op het volume van de rijksuitgaven.

60

Het saldo van het fonds financiering ontwikkeling snelle kweekreactor per ultimo 1976, thans geraamd op 37,5 mln. zou conform artikel III van de Wet Intrekking van de Wet financiering ontwikkeling snelle kweekreactor, Stb. 1976, 690, worden opgenomen in het wetsontwerp bedoeld in artikel 86 a van de Comptabiliteitswet 1927 (de tienjaarlijkse afboekingswet). Aangezien de Comptabiliteitswet 1976 per 1 juli 1977 in werking is getreden en de Comptabiliteitswet 1927 op die datum werd ingetrokken, zal er geen tienjaarlijkse afboekingswet meer verschijnen. In plaats daarvan zal de Minister van Financiën nadere aanwijzingen geven omtrent de afwikkeling van het saldo van het fonds financiering ontwikkeling snelle kweekreactor, op grond van artikel 2, tweede lid, van het Koninklijk besluit van 26 mei 1977, Stb. 314, omtrent het in werking treden van de Comptabiliteitswet 1976.

Op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken 1977 is een middelenopbrengst ad 28,9 mln. geraamd als gevolg van naijnde ontvangsten van de 3% heffing op elektriciteit na beëindiging van het fonds per ultimo 1976. Deze middelenopbrengst is verwerkt in het algemene dekkingsplan.

Zoals toegelicht in de memorie van toelichting en in de Nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsontwerp «Intrekking van de Wet financiering ontwikkeling snelle kweekreactor» vindt met ingang van 1977 financiering van de betreffende activiteiten plaats uit de algemene middelen.

Het op blz. 31 van de Miljoenennota 1978 vermelde bedrag betreft de verwerking van de zogenaamde vrije ruimte uit het oorspronkelijke SNR-fonds in het algemene dekkingsplan. Ter toelichting moge voorts worden verwezen naar de nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsontwerp «Intrekking van de Wet financiering ontwikkeling snelle kweekreactor» (Kamerstuk 14 128, nr. 5).

61

In 1978 dient ter vervanging van de voormalige energieheffing, naast de belastingmaatregel die in 1977 is getroffen, nog te worden voorzien in een belastingmaatregel van 0,1 mld. Voor nadere uiteenzettingen ter zake zij verwezen naar de Miljoenennota 1977 (blz. 93, 96 en 97) en naar de nota naar aanleiding van het verslag met betrekking tot de intrekking van de Wet financiering snelle kweekreactor (Kamerstuk 14 128, no. 5).

62

De vermindering van het aantal T-biljetten, de meeropbrengst aan belastingen en de mankrachtbesparing als gevolg van een algemene grens voor teruggaaf van belastingen en premies van respectievelijk f 25, f 50, f 100 en f 150 zijn globaal in onderstaande tabel weergegeven.

Grens	Vermindering aantal T-biljetten	Hogere belasting- opbrengst	Mankrachtbesparing
f 25	14 000 (2,2%)	0,2 mln.	20 manjaren
f 50	50 000 (7,7%)	2 mln.	60 manjaren
f 100	140 000 (21,5%)	7 mln.	175 manjaren
f 150	200 000 (31%)	15 mln.	250 manjaren

Ten einde de gestelde vraag te kunnen beantwoorden is aangenomen dat volledige doorvoering van de structureel noodzakelijke verhoging van de loon- en inkomstenbelasting zou hebben plaatsgevonden in de vorm van een verhoging met 1 procentpunt van alle schijftarieven, ten bedrage van 920 mln. (het totale bedrag dat overeenkomt met dat deel van de verhoging is immers 920 mln. en niet 220 mln. zoals in de vraag is vermeld). Indien tegenover deze verhoging een verlaging van de premies volksverzekeringen (werknemerspremies) wordt gesteld van eveneens 920 mln. zien de mutaties in het reëel vrij beschikbaar inkomen ten opzichte van het voorgestelde beleid er als volgt uit:

Bruto inkomen	Mutaties in 1978 ten opzichte van voorgesteld beleid
Even meer dan het minimum inkomen	0,2%
Modaal inkomen	0
2 x modaal inkomen	-0,6%
4 x modaal inkomen	-1,4%

Gewezen zij overigens op de laatste volzin van het antwoord op vraag 75.

Een andere wijze van invulling van de verhoging van de loon- en inkomstenbelasting leidt vanzelfsprekend tot een andere uitkomst van bovenvermelde mutaties.

64

Van de prijsverhoging van sigaretten zal 6 à 7 cent per pakje ten goede komen aan handel en industrie.

65

Bij de raming van de extra belastingopbrengst uit hoofde van de verhoging van de sigarettensprijs (335 mln. op jaarbasis) is rekening gehouden met enige duurzame vermindering van het verbruik. Wanneer de raming zou zijn gebaseerd op de voor 1977 verwachte omzet dan zou de meeropbrengst op circa 400 mln. zijn uitgekomen. De reacties van tijdelijke aard op het verbruik zijn uiteraard voor de raming van de structurele meeropbrengst niet relevant en zijn derhalve buiten beschouwing gelaten.

De omzet is, uitgaande van de aangevraagde en afgegeven accijnszegels, in 1975 met circa 2% gestegen en in 1976 met ongeveer 5½% gedaald. Voor 1977 wordt, afgaande op de stijging in de eerste drie kwartalen van dat jaar ten opzichte van de vergelijkbare periode in 1976, een omzetstijging verwacht van circa 15%.

Wordt het verbruik in 1974 op 100 gesteld dan luiden de indexcijfers voor 1975, 1976 en 1977 respectievelijk 102, 96 en 111.

66

De extra belastingopbrengst, die voortvloeit uit de overbrenging van gas, olie, kolen en, in aansluiting daarop, het verstrekken van warmte van het lage naar het algemene tarief van de omzetbelasting is als volgt over de onderscheiden energiedragers verdeeld:

	Jaarbasis	Kasbasis
	(in miljoenen guldens)	
Gas	515	415
Olie	100	80
Kolen	15	10
Verstrekken van warmte	—	—
	630	505

67

De prijsverhoging van het aardgas leidt voor een gezin met een gemiddeld aardgasverbruik (3750 m³ per jaar) tot een koopkrachtvermindering van ongeveer f 130.

De invloed van genoemde prijsverhoging op de prijsindex van de totale particuliere consumptie bedraagt circa 0.3%.

68

Op de vraag hoeveel bespaard zal worden op het gasverbruik door het overbrengen van gas naar het algemene tarief van de omzetbelasting is geen exact antwoord mogelijk. Verwacht mag worden, dat naarmate de aardgasprijs hoger komt te liggen energiebesparende technieken intensiever toepassing zullen vinden en een zuiniger verbruik zal worden uitgelokt. In het Plan van Gasafzet wordt met de gevolgen van prijsverhogingen rekening gehouden.

69

Het overbrengen van de dieselolie naar het algemene tarief is wat het zakelijke verkeer betreft niet in strijd met het energiebesparingsbeleid. Immers in het zakelijke verkeer treedt geen lastenverzwaring op omdat de meerdere omzetbelasting als voorbelasting in aftrek kan worden gebracht. Wat de particuliere automobilist betreft is er weliswaar sprake van een lastenverzwaring maar hij blijft ook bij een betrekkelijk gering aantal kilometers per jaar toch nog voordeliger uitkomen dan degene die van een benzineauto gebruik maakt. Overigens zal zoals reeds in de toelichting op het wetsontwerp inzake de verhoging van de omzetbelasting op een aantal energiedragers (Kamerstuk 14 835, nr. 1) is vermeld, de positie van de dieseltoeslag in het kader van energiebesparingsmaatregelen nog nader worden bezien. Wanneer de hogere omzetbelasting voor de particuliere automobilist met een dieselpersonenauto ter grootte van gemiddeld f 200 per jaar volledig wordt gecompenseerd door een verlaging van een dieseltoeslag in de motorrijtuigenbelasting, dan kost dit ongeveer het zesvoudige (ca. 15 mln.) van de extra b.t.w.-opbrengst op dieselolie, aangezien een verlaging van de dieseltoeslag ook betrekking moet hebben op de zakelijk gebruikte dieselpersonenauto's.

70

Het antwoord op de gestelde vraag is onder meer afhankelijk van de raming van de aanzuigende werking, die van de voorgestelde maatregelen zou uitgaan. Met deze maatregelen kan circa 150 mln. aan extra uitgaven op jaarbasis zijn gemoeid. De met deze extra uitgaven te bereiken jaarlijkse gasbesparing wordt, volgens een globale becijfering van het Ministerie van Economische Zaken, geschat op 150 tot 200 mln m³.

71

Op de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zijn in de jaren 1973 tot en met 1982 de volgende bedragen uitgetrokken voor bijdragen in de kosten van isolatie:

1973	1974	1975	1976	1977	1978
20	25	110	87,5	80	40 mln.

In dit verband zij met verwijzing naar de memorie van toelichting bij de ontwerp-begroting 1978 voor Economische Zaken vermeld, dat het kabinet gezien zijn status heeft gemeend voor wat betreft de plaats van het subsidie-instrument in het integrale energiebesparingsbeleid geen nieuwe financiële beslissing te kunnen nemen.

Daarnaast is ten behoeve van de Stuurgroep Energie en Gebouwen op de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening uitgetrokken

1977	1978	1979	1980
2	2	2	2 mln.

Op de begroting van Economische Zaken zijn ter bevordering van de beperking van het energieverbruik (onder meer voorlichtingsprogramma's) de volgende bedragen uitgetrokken

1977	1978	1979	1980	1981	1982
9,6	10,2	10,9	11,6	12,9	13,1 mln.

Ten slotte heeft de Minister van Economische Zaken in zijn brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 30 augustus 1977 inzake de intensivering van het energiebesparingsbeleid medegedeeld, dat in 1977 een bedrag van totaal 55 mln. beschikbaar is gesteld voor stadsverwarming en energiebesparende investeringen.

Voor het onderzoek naar alternatieve energiebronnen zijn op de begroting van Economische Zaken in de aangegeven jaren de volgende bedragen uitgetrokken (in miljoenen guldens):

1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
—	—	0,2	2,8	29,1	30,8	32,9	38,6	48,2	38,8

Daarnaast wordt via de Nederlandse bijdrage aan Euratom een bedrag van enkele miljoenen per jaar (1977: 3,4 mln.) besteed aan onderzoek in Europees verband.

Ten slotte wordt bij universiteiten en hogescholen (niet nader te kwantificeren) onderzoek verricht.

72

Door het uitstel van de ingangsdatum van de kinderaftrek/kinderbijslag-operatie van 1 januari 1977 naar 1 januari 1978 is uiteraard het voor 1977 geraamde voordeel voor de schatkist ad 270 mln. niet opgetreden. De omzetting per 1 januari 1978 leidt in dat jaar tot een autonome meeropbrengst aan belastingen van 1025 mln. (zie miljoenennota 1978, blz. 36). De kosten van de opslagen op de kinderbijslag bedragen in 1978 800 mln. (bijdrage 3, blz. 54), zodat voor 1978 een besparing ontstaat van 225 mln.

73

Uit tabel 5.3.3.b blijkt dat 80% inflatiecorrectie tot een drukmutatie van 0,60 procentpunt leidt. 100% inflatiecorrectie leidt derhalve tot een drukmutatie van 0,75 procentpunt.

Indien de beperking van de inflatiecorrectie met 20% (i.c. met 0,15 procentpunt nationaal inkomen) als een autonome en de 100% inflatiecorrectie als een endogene drukmutatie wordt beschouwd, dan wordt de voor 1978 geraamde totale belastingdrukstijging (ad 0,85 procentpunt; zie tabel 5.3.3.a) volledig veroorzaakt door autonome maatregelen. De endogene drukmutatie komt via deze benadering uit op nul.

74

Tabel IV-3 van de MEV geeft een inzicht in de *trendmatige* belastingdrukstijging (inclusief statistische drukmutaties) van 1977 op 1978. In voetnoot b bij deze tabel wordt vermeld dat de feitelijke drukstijging hiervan kan afwijken. De door het Centraal Planbureau geraamde *feitelijke* belastingdrukstijging voor 1978 bedraagt afgerond 0,9 procentpunt (zie tabel I.2), hetgeen

overeenkomt met de in tabel 5.3.3.a van de miljoenennota vermelde *feitelijke* belastingdrukmutatie.

75

Indien de 80% inflatiecorrectie volledig achterwege wordt gelaten en daartegenover met het daarmee gemoeide bedrag de premielasten worden gereduceerd, zien de mutaties in het reëel vrij beschikbare inkomen ten opzichte van het voorgesteld beleid er als volgt uit:

Bruto inkomen	Mutaties in 1978 ten opzichte van voorgesteld beleid
Even meer dan het minimum inkomen	-0,1%
Modaal inkomen	-0,3%
2 x modaal inkomen	-1,1%
4 x modaal inkomen	-1,8%

Omdat «verlichting van de premielasten» op meerdere wijzen kan worden geïnterpreteerd, is bij de berekeningen uitgegaan van een verlaging van de AOW-premie, omdat met een dergelijke verlaging het grootste aantal inkomensstrekkers wordt bereikt, zij het dat het overheidspersoneel niet van een premieverlaging profiteert, doordat de AOW-premie voor rekening komt van de overheid als werkgever.

Dat het effect van deze maatregel voor alle hier gegeven inkomens negatief is, kan worden verklaard uit het feit dat de AOW-premie fiscaal aftrekbaar is. Een premieverlaging gaat derhalve gepaard met een toeneming van het belastbare inkomen en daarmee met een verhoging van de verschuldigde belasting.

76

De in de vraagstelling gehanteerde veronderstelling ten aanzien van de verdeling van de aardgasopbrengsten tussen Staat en particuliere ondernemingen gaat blijkbaar uit van een proportionele verdeling van de opbrengst over de drie schijven. Vergelijk de Energienota, blz. 90 en blz. 91. In werkelijkheid valt een relatief groter deel van de opbrengst in de hogere schijven. De in de vraagstelling berekende winst voor de particuliere ondernemingen is bijgevolg substantieel te hoog geraamd.

77

Voor het antwoord op deze vraag wordt verwezen naar het antwoord op vraag 45.

78

Voorshands kan nog slechts een globale aanduiding worden gegeven voor welke activiteiten prestatiegegevens kunnen worden geleverd. Het gaat hierbij in beginsel om de prestaties van de departementale diensten, alsmede om de prestaties die mogelijk worden gemaakt door middel van de doeluitkeringen van het Rijk ten behoeve van de andere sectoren van de overheid (gemeente, provincie, onderwijsinstellingen). Voorts kunnen voor toelichting met prestatiegegevens in aanmerking komen de bijdragen aan instellingen die overheidstaken vervullen. Overdrachten ter vrije besteding lenen zich niet goed voor de vermelding van prestaties. De praktijk en de ervaringen met de proefprojecten zullen uitwijzen waar en hoe de mogelijkheden voor het verstrekken van prestatiegegevens zinvol kunnen worden benut. Daarbij is een voorwaarde dat de prestaties weergegeven kunnen worden in eenheden die redelijk gelijksoortig zijn.

Voor de gevraagde aanduiding inzake de proefprojecten welke in gang zijn gezet wordt verwezen naar de brief van 11 juli 1977 (zitting 1977, 13 037, nr. 14) van de Staatssecretaris van Financiën aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

De tot dusverre ontwikkelde richtlijnen hebben het karakter van aanbevelingen die aan de hand van opgedane ervaringen zijn opgesteld. Ze zijn nog aan tamelijk grote verandering onderhevig en bovendien nog niet volledig. Publicatie op dit moment zou misverstanden kunnen geven. Het zal derhalve de voorkeur hebben overlegging van de richtlijnen pas te overwegen wanneer deze het karakter van de administratieve voorschriften hebben gekregen.

79

Algemeen geldende normen ter vaststelling in welke situaties garanties per afzonderlijke machtigingswet worden geregeld zijn door de grote diversiteit van garanties moeilijk te geven. Dit is overgelaten aan de betrokken Ministers.

Daarnaast moet ingevolge artikel 5 Comptabiliteitswet 1976 steeds een begrotingspost worden opgenomen of zo nodig bij aanvullende begroting worden toegevoegd. Voor zoveel mogelijk wordt daarbij de omvang van de in het begrotingsjaar te verlenen garanties vermeld.

80

Wanneer de overeenkomst met De Nederlandsche Bank NV inzake de goudhandel en het deviezenbedrijf «normaal» zou zijn uitgevoerd, zou regel 1 van tabel 5.5.b voor 1976 ongewijzigd blijven en voor 1977 een bedrag van 1054 mln. aangeven. De verhoging in 1977 ad 943 mln. betreft het bruto waarderingsverlies in 1976 op de deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank NV. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de memorie van toelichting bij hoofdstuk IXB van de rijksbegroting voor het jaar 1978.

81

De garanties welke werden verstrekt inzake leningen laten in de periode 1969 tot en met 1976 het volgende verloop zien:

1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
(in miljarden guldens)							
6,2	7,0	7,8	9,2	10,9	12,7	15,7	20,5

Voor een nadere specificatie van deze bedragen wordt verwezen naar de toelichting op de staatsbalans, waarin deze garanties jaarlijks apart worden vermeld.

De mutaties in het totaal van de garanties inzake leningen geven een globale indicatie van het jaarlijkse per saldo beslag op kapitaalmarktmiddelen. Voor de periode 1969 tot en met 1976 zijn aldus de volgende bedragen af te leiden:

1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
(in miljarden guldens)							
0,6	0,8	0,8	1,4	1,7	1,8	3,0	4,8

Wanneer de mutaties in het totaal van de leninggaranties worden uitgedrukt als percentage van het netto beroep van de private sector op de kapitaalmarkt, resulteert de volgende reeks:

1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
(in procenten)							
9	9	9	10	13	13	17	23

Onder meer omdat in het totaal van de leninggaranties posten zijn begrepen welke leiden tot een beroep op buitenlandse kapitaalmarktmiddelen, en omdat de garanties niet uitsluitend de aflossingsbedragen betreffen, alsmede omdat garanties met vertraging tot leningen kunnen leiden, dienen de beide laatste cijferreeksen met grote voorzichtigheid te worden gehanteerd.

Van de vermelde bedragen aan verstrekte garanties maakt de woningwetbouw op generlei wijze deel uit. Voor de woningwetbouw worden leningen verstrekt; geen garanties. In afwijking daarvan heeft de Regering voor een beperkt aantal woningwetwoningen uit het woningbouwprogramma 1977 kapitaalmarktleningen toegestaan, waarvoor de gemeenten garanties zullen verstrekken. Het Rijk zal in eventueel daaruit voortvloeiende verliezen voor 100% deelnemen.

Wat het door de kapitaalmarkt gefinancierde deel van het ontwikkelingsplafond betreft, kan worden medegedeeld dat het beleid erop is gericht telkenjaare het zogenaamde garantiëgedeelte van het plafond te verstrekken aan ontwikkelingslanden. Dit komt neer op 0,3% (garantiëgedeelte ad 20% van 1,5%) van het netto nationale inkomen tegen factorkosten. Voor 1978 zal dit een bedrag zijn van 675 mln.

Voor de garanties op leningen via de Nationale Investeringsbank is het moeilijk een enigszins exacte raming te maken. Aan de hand van ervaringscijfers kan worden verwacht dat een bedrag in de orde van f 700 mln. aan leningen onder garantie door de Staat in 1978 zal worden verstrekt. Uiteraard kunnen zich omstandigheden voordoen, waardoor moet worden afgeweken van bovengenoemd bedrag.

82

De afschaffing – ingaande 1978 – van het zogenaamde dakpannensysteem bij de uitkeringen voor het buitengewoon lager onderwijs is vervat in een ontwerp van wet, met memorie van toelichting, tot wijziging van de Financiële-Verhoudingswet 1960. Hierover is overeenstemming bereikt tussen de beheerders van het Gemeentefonds en de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. De stukken zijn om advies voorgelegd aan de Raad voor de gemeentefinanciën. Daarna zal behandeling in de ministerraad plaatsvinden en gaat het wetsontwerp de gebruikelijke weg.

83

Vorig jaar is het bedrag van de uitkering uit het Provinciefonds voor 1977 gesteld op	f 644,3 mln.
Daarvan hield verband met het Wetsontwerp tot wijziging van het Provinciefonds (Kamerstuk 14 166)	f 5,0 mln.
Uitkering over 1977 per saldo	f 639,3 mln.
De Regering is van oordeel dat de uitkering dient toe te nemen met de trendmatige groei voor de belastingopbrengsten, die voor 1978 op 11,1% wordt geraamd; 11,1% van f 639,3 mln. is	f 71,0 mln.
De uitkering over 1978 moet dan zijn	f 710,3 mln.

Als het Provinciefonds in 1978 nog een zogenaamd opdeelfonds is, dient het aandeel in de verwachte *werkelijke* opbrengst van de daarvoor aangewezen rijksbelastingen zodanig te zijn dat het bedrag van f 710,3 mln. beschikbaar komt. Dan dient het aandeelpercentage 0,924 te zijn. Zou het Provinciefonds in 1978 een reservefonds zijn dan dient het aandeel in de verwachte *trendmatige* opbrengst van de daarvoor aangewezen rijksbelastingen zodanig te zijn dat het bedrag van f 710,3 mln. structureel gedekt is. Het aandeelpercentage zou dan 0,920 moeten zijn en dat is gelijk aan het nader voor 1977 vast te stellen percentage.

Ten tijde van het tot stand komen van het beleidsprogramma 1976 is er al mee gerekend dat een aanzienlijk bedrag in latere jaren tot betaling zou komen. Daarvan is melding gemaakt in de voorgaande miljoenennota's. Ten opzichte van de eerdere verwachtingen heeft zich telkens een verdere vertraging van betalingen voorgedaan. Dit is met name het geval bij de bouw en de steun individuele bedrijven.

Geen raming is gemaakt van de bedragen die in de afzonderlijke komende jaren tot besteding zullen komen; in totaal zal rond 600 mln. in die jaren worden uitgegeven.

In de meerjarenraming zijn voor de jaren 1978 en 1979 in de homogene uitgavengroep Infrastructuur middelen voorzien voor de versnelde aankoop van de bufferzone Midden-Delfland (motie-De Bekker). Het wegvallen van deze uitgavenpost in 1980 veroorzaakt de tijdelijke geringe terugval in de totale uitgaven van de homogene groep Infrastructuur.

Van de onder genoemde aanvullende posten vermelde beleidsombuigingen zal zonder nadere besluiten slechts een klein deel worden gerealiseerd, t.w. besparingen bij de voorzienigen overheidspersoneel die een gevolg zijn van de beleidsombuigingen in de gezondheidszorg (oplopend van 10 mln. in 1977 naar 65 mln. in 1980). Deze besparingen zullen zich voordoen bij alle begrotingshoofdstukken waarop uitgaven voor het overheidspersoneel worden geraamd. De onder de aanvullende posten opgenomen resterende verlagingen zullen ten laste van de betreffende begrotingshoofdstukken worden gebracht nadat concrete besluiten over de ombuigingen zijn genomen.

De negatieve bedragen onder de post Diversen van bijlage 3-C hangen in hoofdzaak samen met een door Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening later aangebrachte compensatie van verhogingen van de uitgaven opgenomen in de voorjaarsnota 1977.

	1978	1979	1980	1981
	(in miljoenen guldens)			
Diversen bijlage 3-C	-150	- 58	-136	-191
1. Compensaties uit hoofde van overschrijdingen in de voorjaarsnota 1977 (voornamelijk bij individuele huursubsidies)	-117,4	-228,6	-190,9	-165,0
2. Nadere mutaties in het uitgavenniveau VRO ter verlichting van de compensatielast in 1979 en 1980	- 32,6	+162,6	+ 54,9	- 26,0

Nadere informatie kan aan de orde komen bij de behandeling van de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

In de nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1977, bijlage 1, blz. 10, waren de volgende verhogingen opgenomen:

	1978	1979	1980	1981
Cultuurtechnische Werken				
— inhalen achterstand	18,0	15,0	12,0	10,4
— overdracht SBL-gronden op basis van actuele waarde in plaats van de aanschafprijs	24,9	52,8	98,8	82,2
Stichting Beheer Landbouwgronden				
— (aan- en verkoopactiviteiten en renteloze voor-schotten)	45,6	40,4	7,3	62,0
Totaal	88,5	108,2	118,1	154,6

In de voetnoot ter zake werd opgemerkt dat deze cijfers voor 1978 en volgende jaren een zeer voorlopige indicatie geven en dat de bedragen derhalve nog wijzigingen kunnen ondergaan.

De Regering heeft bij de opstelling van de ontwerp-begroting voor 1978 en de daarop aansluitende meerjarenramingen zo dicht mogelijk aangesloten bij de meerjarenafspraken.

Gegeven dit uitgangspunt zijn de meerjarenramingen bijgesteld daar waar zich de grootste knelpunten voordeden. De overdracht SBL-gronden en de aan- en verkoopactiviteiten van de SBL vormden een dergelijk knelpunt, zodat voor deze activiteiten resp. 23,3, 26,7, 30,0 en 46,7 mln. voor de jaren 1978 tot en met 1981 meer is uitgetrokken.

Om de aansluiting bij de cijfers van de meerjarenraming te behouden dienden de in de voorjaarsnota opgenomen cijfers derhalve gecorrigeerd te worden met resp. 65,2, 81,5, 88,1 en 107,9 voor de verschillende jaren.

89

In regel 7 van tabel II op blz. 65 is inderdaad sprake van een groei van de belastingopbrengsten die uitgaat boven die welke in de trendmatige opbrengstgroei van de belastingen is begrepen. Bij de berekening van deze trendmatige groei wordt namelijk de prijsstijging van het nationale inkomen verlaagd met de invloed van de binnenlandse prijsstijging van het aardgas. Binnenlandse aardgasprijsverhogingen leiden immers vooral tot extra niet-belastingmiddelen en niet zozeer tot extra belastingen. Voor zover de aardgasprijsverhogingen leiden tot een extra belastingopbrengst wordt deze afzonderlijk in de toetsing betrokken, daar door de voornoemde correctie voor de prijsstijging van het aardgas impliciet wordt verondersteld dat een prijsverhoging van het binnenlandse aardgas in het geheel geen extra belastingopbrengsten met zich meebrengt.

De in de post «technische correctie» in tabel 3.E-b opgenomen correctie in verband met het aardgas dient er slechts toe de belastingopbrengst van de maatregelen die in het verleden wel getoetst doch niet in de trendmatige belastingopbrengst is verwerkt thans in de basis van de belastingopbrengsten op te nemen.

90

Op blz. 45 van de Miljoenennota 1977 werd voor 1977 en 1978 een drukstijging voorzien van belastingen, niet-belastingmiddelen en sociale premies die structureel uitkomt op 0,5% van het nationale inkomen voor beide jaren. De stijging van belasting- en premiedruk zoals die door het CPB voor 1977 en 1978 wordt voorzien is hiermee niet rechtstreeks vergelijkbaar.

Met betrekking tot de premiedruk is het van belang te bedenken dat, naar analogie van de toetsing van de drukstijging vanuit de rijksbegroting welke laatste in de ontwerp-begroting van het ene jaar wordt getoetst ten opzichte van die van het voorafgaande jaar, de voor de 1%-norm van belang zijnde premiedrukverzwaring wordt gemeten door de premiedruk zoals die in de

MEV van het begrotingsjaar voor dat jaar wordt geraamd, te vergelijken met de raming van het voorafgaande begrotingsjaar in de MEV van dat begrotingsjaar. Doordat de premiedruk voor 1976 thans lager wordt geraamd dan in de MEV-1976 valt de premiedrukverzwaring van 1978 ten opzichte van 1976 zoals deze uit de kerngegevens van de MEV-1978 kan worden afgelezen, hoger uit dan de premiedrukmutatie die bij de toetsing aan de 1%-norm is betrokken.

In de hiervoor omschreven methode van het toetsen van de premiedrukontwikkeling wordt geabstraheerd van wijzigingen in de premiedruk die optreden in de loop van het voorafgaande begrotingsjaar. Zo komen de in het kader van het arbeidsvoorwaardenoverleg 1977 voor dat jaar getroffen premieverlagingen wel tot uitdrukking in de feitelijke premiedrukmutatie van 1977 op 1978 doch niet in de premiedrukmutatie voor 1978 zoals deze wordt betrokken bij de toetsing aan de 1%-norm.

Voor wat betreft de belastingdrukverzwaring valt het volgende op te merken.

In de tabellen op blz. 45 van de Miljoenennota 1977 is geabstraheerd van:

- de belastingdrukstijging van louter statistische aard in zowel 1977 als 1978;

- de belastingdrukstijging als gevolg van het aflopen van de conjuncturele investeringsfaciliteiten;

- de lastenverlichting als gevolg van de herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie-studie.

Daarnaast was in de Miljoenennota 1977 niet voorzien in de beperking van het structurele dekkingsplan in 1978 met 0,9 mld.

Als laatste verschil bij de belastingen valt te noemen het verschijnsel dat de feitelijke progressie in 1977 en 1978 afwijkt van de trendmatige progressie.

Ten slotte valt nog op te merken dat de in de vraag vermelde drukmutaties geen rekening houden met de drukontwikkeling van de niet-belastingmiddelen.

91

Het bedrag ad 3,4 mld. dat in de Miljoenennota 1977 voor de WIR in 1978 was uitgetrokken betrof een raming waarin tevens de overgangsregeling was begrepen. De 3,1 mld. die thans voor 1978 bij de toetsing aan de begrotingsruimte is betrokken is afgestemd op de inhoud van het inmiddels ingediende wetsontwerp terwijl de overgangsregeling thans afzonderlijk in de toetsing is betrokken.

Om een vergelijking te maken tussen de in de Miljoenennota 1977 voor de WIR uitgetrokken bedragen en de uitkeringen uit de Investeringsrekening, zoals die op basis van het wetsontwerp kunnen worden voorzien, moeten bij de uitkeringsbedragen de kosten van de overgangsregeling worden gevoegd, terwijl tevens als ingangsdatum 1 april 1977 moet worden verondersteld, conform het uitgangspunt van de Miljoenennota 1977.

WIR + overgangsregeling bij WIR per 1-4-1977

	1977	1978	1979	1980
	(in miljarden guldens)			
Volgens miljoenennota 1978 ¹	2,4	3,2	3,5	4,3
Volgens miljoenennota 1977	1,8	3,4	3,9	4,3
Vershil	+0,6	-0,2	-0,4	—

¹ Zie tabel 3H-a, blz. 71.

Zoals uit de bovenstaande opstelling blijkt is er cumulatief geen verschil tussen de in de Miljoenennota 1977 uitgetrokken bedragen en de uitkeringen zoals deze op basis van het huidige wetsontwerp kunnen worden voorzien. Dit was ook reeds vermeld in voetnoot 3 bij tabel 3H-a. Het uitstel van de ingangsdatum van 1 april 1977 tot 1 januari 1978 betekent (blijkens vergelijking van de tabellen 3H-a en 3H-b op blz. 71 van de Miljoenennota 1978) dat het niveau van de investeringsfaciliteiten in 1977 1,1 mld. lager en in 1978 1,0 mld. hoger uitvalt.

92

Het in bijlage 3-G-III voor 1979 voorziene dekkingsplan ter grootte van 2,8 mld. kan als volgt volgens de in de vraag aangegeven richtlijnen worden ingevuld, waarbij is uitgegaan van 80% inflatiecorrectie en geen wijziging in de tarieven van niet genoemde belastingen.

a. Indien de benodigde extra middelen geheel in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting worden gezocht, zouden de tariefpercentages voor alle schijven met circa 2,5 punt moeten worden verhoogd.

b. Wordt de benodigde extra belastingopbrengst geheel in de omzetbelasting gezocht, dan is daarmee een verhoging van zowel het algemene als het lage tarief gemoeid van 1,5 à 2 punten.

c. Indien de te treffen maatregelen worden verdeeld over de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting, met als uitgangspunt dat de drukverhouding tussen directe en indirecte belastingen constant moet blijven, dan zou dat voor de loon- en inkomstenbelasting een verhoging van de tariefpercentages van alle schijven met een 0,5 punt betekenen en voor de omzetbelasting een verhoging van beide tarieven met bijna 1,5 punt.

93

Zoals in bijlage 3-H reeds is vermeld valt over het verloop van de met de WIR-uitkeringen en de VAIA-faciliteiten gemoeide bedragen op kasbasis moeilijk iets met zekerheid te zeggen. Slechts op basis van een aantal, deels arbitraire, veronderstellingen is een globale kwantificering van de kaseffecten mogelijk. Aan de in de volgende tabel vermelde bedragen liggen onder andere de volgende veronderstellingen ten grondslag:

- De met de WIR en de VAIA-faciliteiten gemoeide bedragen komen volledig in de kas tot uitdrukking in de eerste twee jaren van de aanslagregeling;
- De aanslagregeling verloopt wat betreft de voorlopige aanslagen volstrekt mechanisch, met andere woorden de 80%-regel wordt in alle gevallen onverkort toegepast.

Draagt een berekening van de kaseffecten voor het totaal van de faciliteiten dus reeds in belangrijke mate een arbitrair karakter, dit geldt in nog veel sterkere mate voor een naar onderdelen gesplitste benadering. Volstaan wordt daarom met het verstrekken van de kaseffecten voor het totaal van de faciliteiten. Deze kaseffecten luiden als volgt:

VAIA en WIR op kasbasis (in miljoenen guldens)

Jaar	Bij WIR per 1 april 1977	Bij WIR per 1 januari 1978
1976	1 925	1 925
1977	2 825	2 525
1978	4 400	3 250
1979	3 300	5 400
1980	3 500	2 725
	15 950	15 825

Uit deze cijfers blijkt, zoals in de miljoenennota reeds is vermeld, dat «het uitstel van de WIR ook op kasbasis nauwelijks gevolgen heeft voor het be-

drag dat met het totaal van de investeringsfaciliteiten is gemoeid in de periode 1976–1980».

Indien de WIR pas per 1 januari 1979 zou worden ingevoerd dan zou, onder de veronderstelling dat de zogenoemde overgangsregeling tot voornoemde data gehandhaafd zou blijven, met de VAIA-faciliteiten en de WIR een bedrag zijn gemoeid dat per saldo ongeveer een kwart miljard op transactiebasis lager uitkomt dan de met deze faciliteiten gemoeide bedragen bij een ingangsdatum van de WIR van 1 januari 1978. Door een eventueel uitstel van die ingangsdatum tot 1 januari 1981 zou er in de periode 1976 tot en met 1980 per saldo circa 3 mld. minder aan faciliteiten beschikbaar komen. Ingeval de VAIA-regeling van kracht tot 1 januari 1981 zullen ook na 1980 nog VAIA-gelden aan bedrijven ten goede komen ter grootte van 1,5 mld. op transactiebasis.

94

De gevraagde specificaties luiden als volgt:

1. Gevolgen van beperkte mogelijkheid tot toepassing van overboekingen via artikel 12 Comptabiliteitswet 1976

Onderwijs en Wetenschappen

Investerings wetenschappelijk onderwijs	120
---	-----

Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Woningweteningen	144
Verhuis- en inrichtingskosten	20
Verbetering particuliere woningen	30

Verkeer en Waterstaat

Waterstaatsprojecten	114
Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren	122
Wegen	32
Infrastructuur openbaar vervoer	71
Diversen	2

Ontwikkelingssamenwerking (Kabinet Nederlands-Antilliaanse Zaken)

Sociaal-educatieve projecten	35
Extra hulp	17
Deelneming investeringen	11
Diversen	15

2. Invloed van de toepassing van artikel 24 Comptabiliteitswet 1927 en artikel 12 Comptabiliteitswet 1976

Dit betreft het saldo van de komende overloop (1976/1977) en de gaande overloop (1977/1978).

	1976/1977	1977/1978	Saldo
Onderwijs en Wetenschappen	298	209	+89

Het gaat hier in hoofdzaak om investeringsgelden ten behoeve van het wetenschappelijk onderwijs.

	1976/1977	1977/1978	Saldo
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	1497	937	+560
De voornaamste componenten betreffen de woningwetleningen en de huursubsidies.			
Verkeer en Waterstaat	959	475	+484
Het gaat hier in hoofdzaak om waterstaatsprojecten.			
Sociale Zaken	46	838	-792
De overloop is sterk beïnvloed door de in de begroting 1977 verwerkte maatregelen in het kader van de Structuurnota, de eveneens in de begroting 1977 opgenomen specifieke arbeidsmarktactiviteiten en de in de voorjaarnota opgenomen Aanvullende Werken-programma's 1977 (te zamen 1100 mln.).			
Ontwikkelingssamenwerking	981	752	+229
Het betreft hier diverse uitgaven voor ontwikkelingshulp.			

95

Voor de drie sectoren centrale overheid, regionale en lokale overheid en sociale verzekeringen, geldt het volgende globale overzicht van de post lonen, salarissen en sociale lasten, opgesplitst naar pensioenpremies, andere sociale lasten en de salarissen. Tevens wordt het op de werknemers verhaalde deel van de pensioenpremie aangegeven.

	1978
	(in miljoenen guldens)
Centrale overheid	
Salarissen	9 170
Pensioenpremie	1 280
Andere sociale lasten	2 390
	12 840
Op werknemers verhaalde pensioenpremie	730
Regionale en lokale overheid	
Salarissen	16 400
Pensioenpremie	2 300
Andere sociale lasten	4 260
	22 960
Op werknemers verhaalde pensioenpremie	1 310
Sociale verzekeringen	
Salarissen	1 000
Sociale lasten	300
	1 300

Voor de sector sociale verzekeringen is niet bekend wat de onderverdeling van de sociale lasten is. Tevens zijn geen gegevens beschikbaar over de op de werknemers verhaalde pensioenpremies.

In deze cijfers is rekening gehouden met een stijging wegens incidenteel van 1%. Hierbij moet bedacht worden dat bij de rijksuitgaven via een aanvullende post (zie bijlage 3.A) rekening is gehouden met een generale verlaging van de personeelsuitgaven van 190 mln., welke mede via de post incidenteel gerealiseerd kan worden.

Rijksuitgaven in procenten van het nationale inkomen (netto tegen marktprijzen)

	Rekening						Voorlopige rekening 1975	Vermoedelijk beloop 1976	Vermoedelijke uitkomsten 1977	Ontwerp- begroting 1978
	1969	1970	1971	1972	1973	1974				
Algemeen bestuur	1,1	1,0	1,2	1,1	1,5	1,3	1,8	1,3	1,3	1,6
Defensie	3,9	3,8	3,8	3,7	3,6	3,6	3,9	3,7	3,7	3,8
Buitenlandse betrekkingen (exclusief ontwikkelingssamenwerking)	0,4	0,6	1,0	0,4	0,6	0,6	0,5	0,2	0,3	0,1
Ontwikkelingssamenwerking	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8	0,9	1,1	1,0
Justitie en politie (inclusief civiele verdediging)	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,6	1,6	1,7	1,7
Verkeer en Waterstaat	3,0	3,0	3,2	2,8	2,7	2,4	2,7	3,0	3,0	2,9
Handel en Nijverheid	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,5	0,7	0,6	1,0	0,7
Landbouw en Visserij	1,4	1,5	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
Onderwijs en Wetenschappen	7,3	7,7	8,0	8,0	8,1	8,1	9,1	8,9	8,8	8,7
Cultuur en Recreatie	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7
Sociale voorzieningen	3,2	3,0	3,4	3,6	4,8	5,2	7,1	8,5	8,0	8,3
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Volkshuisvesting	2,5	2,2	2,4	2,6	2,7	2,6	2,7	3,0	3,1	2,9
Nationale schuld	2,2	2,2	2,2	2,0	2,2	1,9	2,1	2,3	2,6	2,9
Niet verdeeld										1,4
	28,4	28,4	29,7	28,6	30,2	30,0	34,9	35,7	36,3	37,7
Afschrijvingen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	—

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de jaarlijkse drukverzwaring (+) van de collectieve lasten, onderverdeeld naar belastingen, sociale premies en niet-belastingmiddelen (NBM), als percentages van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen, sinds 1980¹.

Jaar	Belastingdrukmutatie	Premiedrukmutatie	Mutatie druk NBM ²
1960	0,0	+ 0,2	+ 0,3
1961	+ 0,9	+ 0,2	— 0,5
1962	— 0,5	0,0	— 0,6
1963	— 0,4	+ 1,7	+ 0,9
1964	+ 1,0	+ 0,3	— 0,7
1965	0,0	+ 1,2	+ 0,6
1966	+ 0,6	+ 0,9	— 0,6
1967	+ 0,2	+ 0,6	+ 0,5
1968	+ 0,8	+ 1,0	+ 0,2
1969	— 1,1	+ 0,5	+ 0,5
1970	+ 1,8	+ 0,5	— 0,2
1971	+ 1,0	+ 0,9	+ 0,3
1972	+ 0,9	+ 0,2	+ 0,1
1973	— 0,6	+ 1,3	— 0,1 ³
1974	+ 0,7	+ 1,2	+ 0,5
1975	+ 0,4	+ 1,0	+ 0,6
1976	+ 0,4	— 0,4	+ 0,8
1977	+ 0,9	— 0,2	— 0,1 ⁵
1978	+ 0,9 ⁴	+ 0,5 ⁴	— 0,1 ⁵

¹ Deze cijfers betreffen de meest recente ramingen respectievelijk rekeningcijfers. Die van de belastingen en sociale premies zijn volgens de definitie van het Centraal Planbureau. Die van de niet-belastingmiddelen zijn ontleend aan miljoenennota's; géén correctie is aangebracht voor verschillen in definitie met de CPB-cijfers.

² Exclusief opbrengsten uit buitenlands aardgas.

³ Hier is gecorrigeerd voor de in 1973 voltrokken grote (niet-relevante) transactie met het IMF.

⁴ Volgens MEV-1978. Wordt rekening gehouden met de onlangs ontvangen premie-adviezen dan komt de premiedrukmutatie iets lager uit.

⁵ Voor 1978 is gecorrigeerd voor de desalderingen die het gevolg zijn van de invoering van de Comptabiliteitswet 1976.

In het ministeriële voorwoord bij de Macro-Economische Verkenning 1978 wordt gesteld: «Begunstigd door fiscale faciliteiten gaven de investeringen van het bedrijfsleven een duidelijk herstel te zien». Hoewel de raming van de invloed van stimuleringsmaatregelen en fiscale faciliteiten op de investeringen met zeer ruime onzekerheidsmarges is omgeven, lijkt het positieve karakter van de effecten, zoals dat in bovenstaand citaat wordt aangeduid, nauwelijks voor twijfel vatbaar.

De stijging van de consumptieve vraag naar duurzame goederen is vrij algemeen gericht. De toeneming van de consumptieve vraag naar nieuwe auto's draagt daar voor aanzienlijk minder dan de helft aan bij. De onevenwichtigheid op de markt voor tweedehands auto's wordt voor een belangrijk deel bepaald door de sterke vergroting van het aanbod en kan dan ook niet gezien worden als een voorteken van verzadiging.

Er bestaat een groot aantal koppelingen tussen de dienstensector («goederen» sectoren. Zo kunnen worden genoemd:

- a. het verbruik van diensten bij de productie van goederen (bijvoorbeeld handels- en vervoersmarges op ingekochte, binnenlands geproduceerde goederen, diensten van PTT, banken, veeartsen, accountants, ingenieurs). Deze koppelingen worden wel aangeduid met de naam «backward linkages».
- b. het gebruik van diensten bij de afzet van goederen, voor zover dit gebruik in het systeem van Nationale Rekeningen en input-outputtabel rechtstreeks aan de afnemers van de goederen wordt toegerekend en niet als verbruik aan de goederenproducent (bijvoorbeeld: Handelsmarge, voersmarge, transportverzekering, architectenhonoraria).
- c. het stimuleren van het verbruik van diensten als gevolg van het verbruik van goederen door finale sectoren, voornamelijk gezinnen en overheden (bijvoorbeeld: reparatiebedrijven als garages, wasserijen, autoverzekering, medische diensten als gevolg van verbruik van alcohol en/of auto's). Deze koppelingen worden wel aangeduid met de naam «forward linkages».
- d. het verbruik van diensten als gevolg van de inkomensontwikkeling in de goederen producerende sectoren zowel direct als via overdrachten of overheidssubsidies (bijvoorbeeld: horeca, vermaak, sport, maatschappelijk werk).
- e. het verbruik van Nederlandse diensten bij het internationale goederenverkeer, al dan niet van Nederlandse herkomst of voor een Nederlandse bestemming (bijvoorbeeld: handelsmarge op transitgoederen, marges op internationaal vervoer, verzekering).

Slechts voor een deel van deze koppelingen – namelijk voor de bovengenoemde onderdelen a, b (grootste deel) en e – bestaat inzicht in de mate waarin de situatie in de dienstensector gemiddeld is gekoppeld aan die in de goederen producerende sectoren. De berekeningen zijn uitgevoerd met de input-outputtabel voor 1973 met directe toerekening van de indirecte belastingen c.q. subsidies aan de kopers (CBS: Nationale Rekeningen 1975; Den Haag, 1976, aanhangsel 4) welke is geaggregeerd tot de CPB-bedrijfstakindeling. (CPB: Centraal Economisch Plan 1977; Den Haag, 1977, blz. 179). De berekeningen hebben dus alleen betrekking op de situatie in 1973.

Voor de bruto productie in de «goederen» sectoren, welke het gevolg is van finale leveringen van die sectoren (bovengenoemd onderdeel a), werd 11% van de bruto productie van de dienstensector verbruikt.

Voor zover de finale afzet van de goederensectoren gepaard is gegaan met handelsmarges (inclusief de binnenlandse vervoersmarges) en architectenhonoraria (grootste deel van bovengenoemd onderdeel b) werd daarvoor 31% van de bruto productie van de dienstensector gebruikt.

De uitvoer van diensten ten behoeve van het internationale verkeer voor zover afkomstig uit de dienstensector (onderdeel e) bedroeg – inclusief de toeleveringen uit de dienstensector – 12% van de bruto productie van de dienstensector.

Wisselkoersontwikkelingen worden niet alleen bepaald door ontwikkelingen op de binnen- en buitenlandse geld- en kapitaalmarkten maar ook door een veelheid van factoren als actuele en te verwachten ontwikkelingen in de relatieve kosten en prijzen en de relatieve conjuncturele situatie. De gevolgen van deze factoren voor de wisselkoersontwikkeling zijn weinig doorzichtig. Vandaar dat voor de projecties de technische veronderstelling is gehanteerd van een ongewijzigde effectieve guldenkoers vanaf het moment van afsluiten van de berekeningen. Wel is in de Macro-Economische Verkenning 1978 op diverse plaatsen, onder meer op blz. 77, gewezen op de mogelijkheid van een verder duurder worden van de gulden. Als variant op de centrale projectie zijn in tabel IV.19 de gevolgen gepresenteerd van een 2,5%

appreciatie van de gulden in 1978. De voor de periode 1973-1978 effectieve wisselkoersmutaties zijn berekend op basis van door De Nederlandsche Bank verstrekte koersgegevens.

102

In onderstaande tabel worden de prognoses en de realisatiecijfers voor een aantal kerngegevens vergeleken. Een aantal kanttekeningen bij deze cijfers is op zijn plaats. Zo is van belang in het oog te houden dat een aantal ramingscijfers in feite hypothesen zijn. In de Macro-Economische Verkenning wordt voor de mutatie in de loonsom per werknemer soms uitgegaan van een door de regering gekozen beleidsdoelstelling. Ten aanzien van de effectieve koers van de gulden wordt in het algemeen aangenomen dat die in de planperiode niet zal veranderen. Verder moet worden bedacht dat de oliecrisis eind 1973, die onvoorzienbaar was, de realisatiecijfers niet onaanzienlijk heeft beïnvloed. Bij de Macro-Economische Verkenning 1975 kan worden opgemerkt, dat daarin naast de centrale projectie voor de wereldhandel een variant voor 5% minder werd opgenomen.

Een vergelijking van de voorspellingen in de Macro-Economische Verkenningen met de realisaties voor een aantal kerngegevens (V=voorspelling en R=realisatie; mutaties ten opzichte van voorafgaand jaar in procenten, tenzij anders vermeld).

	Vol. wereld- invoer		Loonkosten per eenheid produkt in de verwerk. industrie in het buiten- land (in f)		Effectieve koers van de gulden		Loonsom per werknemer in bedrijven		Vol. bruto invest. in bedrijven		Vol. goed- uitvoer	
	V	R	V	R	V	R	V	R	V	R	V	R
1973	9	11,3	5	1	0	3	9	15,6	9	11,5	11,5	14
1974	10	4	5	8,5	0	4,5	10	15,7	7	-0,5	11,5	3
1975	5	-2	9	17	0,5	2	13	13	6	-7,5	6	-4,5
1976	8	13	3	2	0	1	9,5 à 10	11	-5	-3	9	12,5
1977	8	4	7	2	0	3,5	8 à 8,5	8	8	10	8,5	0

	Vol. BNP		Prijspeil particuliere consumptie		Loonkosten per eenh. produkt in de verw. industrie		Reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer)		Arbeidsinkomens- quote (niv. in %)		Werkloosheid inclusief tewerkgestelden	
	V	R	V	R	V	R	V	R	V	R	V	R
1973	5	6	5	9	1	10	1	1,4	78,5	79,6	95 à 105	117
1974	4,5	4	6	9,7	3,5	9,5	2	2,8	78	81,4	100 à 105	143
1975	3,5	-2	9,5	10,5	6	17	2,5 à 3	2,5	79	84,7	155	206
1976	3,5	5	8,5	9	1,5	1,0	0 à 0,5	0,5	82,5	81,6	240	224
1977 ¹	4,5	3	7	7	1 à 1,5	3	1,5	2 à 2,5	81,6	81,5	215	225

¹ Voor 1977 zijn nog geen realisaties beschikbaar. Vermeld zijn de ramingen van het Centraal Planbureau uit de Macro-Economische Verkenning 1978.

103

De sociale uitkeringen worden ten dele gefinancierd via een stelsel van sociale verzekeringen en komen voor een ander deel ten laste van de rijksbegroting.

Voor de rijksuitgaven is uitgegaan van de in de meerjarenafspraken vastgelegde bedragen. Daarin is een aantal nog in te vullen ombuigingen begrepen.

Bij de raming van de uitkeringen die uit sociale premies gefinancierd worden, is voor 1978 nog geen rekening gehouden met nieuwe wettelijke voorzieningen om de voorgenomen ombuigingen in het kader van de 1%-operatie te verwezenlijken. In de ramingen voor de ziektekostenverzekeringen zijn echter wel ombuigingselementen begrepen. Uitgegaan is namelijk van cijfers van de Ziekenfondsraad, waarbij blijkens de toelichting weliswaar «..... geen rekening is gehouden met maatregelen gericht op beperking van de kostenstijging welke mogelijk in voorbereiding zijn. Uiteraard vinden daarentegen de feitelijk reeds in gang gezette activiteiten hun neerslag in de ramingen». De Ziekenfondsraad licht niet toe welke activiteiten dat zijn en in hoeverre zij hebben bijgedragen tot een beperking van de kostenstijging.

104

De directe loonquote – gedefinieerd als de procentuele verhouding tussen loonsom (inclusief sociale lasten) en bruto productie – is in de aardolieraffinage 3% en in de bulkchemie 18%.

105

Sinds 1975 berekent het Centraal Bureau voor de Statistiek een speciaal prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor verplicht verzekerde werknemersgezinnen. Dit prijsindexcijfer wijkt op enkele punten af van het reeds langer door het CBS gepubliceerde prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie van werknemersgezinnen. Zo zijn de prijsmutaties als gevolg van wijzigingen in de kostprijsverhogende belastingen en de kostprijsverlagende subsidies geëlimineerd. Voorts omvat de post medische verzorging slechts dat deel van de consumptie aan medische verzorging, dat door de verplicht verzekerde werknemers zelf wordt betaald. In dit verband betekent het begrip «gezuiverde» prijscompensatie dat de (contract)lonen worden aangepast op basis van het speciale prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor verplicht verzekerde werknemersgezinnen.

106

Zie het antwoord op vraag 117.

107

Het financieringstekort van de overheid (transactiebasis) in procenten van het nationale inkomen zal volgens raming in 1978 5,3% bedragen bij een stijging van de loonsom per werknemer met 7,5%. Het tekort zal per procent meer loonstijging 0,15% hoger uitkomen.

108

Tabel 5.1.c van de miljoenennota 1978 geeft de opbouw van de structurele drukstijging van de collectieve lasten in 1978, voor zover die drukstijging valt binnen de 1%-norm. Tabel 1.4 van de Macro-Economische Verkenning 1978 laat onder meer zien welke feitelijke stijging van collectieve lasten optreedt. Daarbij wordt aangesloten bij de in tabel IV. 16 gegeven niveaus. De benadering van de drukontwikkeling in tabel 1.4 van de Macro-Economische Verkenning verschilt derhalve op twee punten van tabel 5.1.c van de miljoenennota.

In de eerste plaats wijkt de feitelijke drukstijging af van de structurele. Bijlage 3E van de miljoenennota geeft de ontwikkeling van de trendmatige (= structurele) belastingontvangsten, bijlage 2 de geraamde feitelijke belastingopbrengsten. Ten aanzien van de niet-belastingmiddelen wordt geen verschil tussen feitelijke en structurele opbrengst verondersteld. De structurele stijging van de sociale premiedruk in 1978 wordt bepaald door het in de Macro-Economische Verkenning 1978 voor 1978 geraamde niveau te vergelij-

ken met het in de Macro-Economische Verkenning 1977 voor 1977 geraamde niveau. Deze procedure is in de miljoenennota 1977 (blz. 45) aangekondigd. De feitelijke ontwikkeling van de premiedruk wordt mede bepaald door bijgestelde ramingen voor het basisjaar.

Een tweede categorie van verschillen hangt samen met het feit dat niet iedere drukstijging wordt getoetst aan de 1%-norm. In bijlage 3G III van de miljoenennota is dat uitgesplitst voor de belastingmutaties. Dezelfde bijlage geeft eveneens aan welke niet-belastingmiddelen bij de toetsing aan de 1%-norm een rol spelen. De mutatie in de niet-belastingmiddelen in tabel I.4 van de Macro-Economische Verkenning is afgeleid in tabel IV.16. Daar worden, in afwijking van de miljoenennota, niet tot de niet-belastingmiddelen gerekend de inkomensoverdrachten uit het buitenland en de omroepbijdragen en worden wel de afschrijvingen, de aardgasopbrengsten uit export en de niet-belastingmiddelen van de overige publiekrechtelijke lichamen meegenomen. Bovendien worden de successierechten die in de miljoenennota tot de belastingen worden gerekend hier onder de niet-belastingmiddelen gerangschikt en behoren enkele rijksheffingen in de miljoenennota tot de niet-belastingmiddelen en hier tot de belastingen. Deze verschuivingen op grond van de Nationale-Rekeningenindeling beïnvloeden de totale druk uiteraard niet. De sociale premies ten slotte zijn volledig relevant voor de 1%-norm.

109

Er is voorsnog geen aanleiding de raming met betrekking tot de in- en uitvoer van goederen te herzien. De opbrengsten uit het dienstenverkeer lijken met een bedrag in de orde van grootte van f 500 mln. te zijn overschat. De invloed daarvan op de groei van het produktievolume is echter vrij gering.

110

Zie volgende tabellen.

110a

Arbeidsinkomensquoten van bedrijven

	West-Duitsland	Frankrijk	Italië	België	Nederland	Verenigd Koninkrijk	Denemarken	Verenigde Staten
1970	78	74	84	74	79	83	82	84
1971	79	74	87	76	81	86	79	85
1972	79	73	86	76	80	85	80	82
1973	81	73	88	76	80	85	80	82
1974	83	77	93	77	81	87	85	88
1975	83	79	97	80	85	93	88	83

¹ Sector bedrijven, excl. aardgas, openbare nutsbedrijven en woningexploitatie.

De gegevens betreffende «bedrijven» zijn voor Zweden niet beschikbaar.

110b

Volume-ontwikkeling der particuliere investeringen (incl. overheidsbedrijven)

	West-Duitsland	Frankrijk	Italië	België	Nederland	Denemarken	Verenigd Koninkrijk	Verenigde Staten	Zweden
	mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %								
1971	8,1	8,6	- 3,1	-4,5	2,9	2,6	2,0	6,5	0,7
1972	4,7	7,9	1,1	3,5	-2,0	10,8	1,0	11,6	6,6
1973	0,4	7,3	8,8	12,3	8,5	10,5	4,9	6,7	1,7
1974	-12,5	1,9	4,2	10,2	-4,5	-8,1	-1,1	- 7,9	,2
1975	- 4,1	-6,4	-12,8	-4,9	-7,3	-8,5	-1,0	-13,7	-1,0
1976	7,3	5,6	.	-0,5	-1,5	19,3	-3,6	8,6	.

110c

Mutaties in de werkgelegenheid (aantal personen x 1000)

West Duitsland		Frankrijk		Italië		België		Nederland		Verenigd Koninkrijk		Verenigde Staten		Japan		Denemarken		Zweden	
A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1971	- 33	90	54	61	-127	97	27	11	11	17	-455	109	- 417	-38	280	•	•	6	
1972	-172	102	81	71	-316	67	-18	14	-58	17	- 88	79	1624	-60	40	•	•	3	
1973	- 29	86	218	67	59	79	37	12	- 4	6	481	99	3136	213	1330	6	11	16	
1974	-564	67	117	44	240	25	41	13	- 8	10	- 44	134	992	240	-220	-35	23	83	
1975	-952	60	-298	52	- 59	13	-62	10	-43	12	-486	355	-2186	293	-140	-41	11	100	
1976	-305	58	- 6	23	•	•	-60	13	-30	18	-223	47	2438	53	480	16	15	26	
Totale beroepsbevolking 1975																			
24 828		20 764		18 818		3 748		4 862		24 632		84 783		52 230		2 332		4 062	

A = bedrijven

B = overheid

111

Evenals in de Verenigde Staten lag in de meeste Europese landen bij de toename van de gezinsbestedingen een sterk accent op duurzame consumptiegoederen, waarbij vooral de krachtige stijging van de autoverkoop opviel. In de Verenigde Staten vertoonden daarnaast de diensten een relatief belangrijke toename. Onder meer in West-Duitsland namen de uitgaven ten behoeve van de woninginrichting en huishoudelijke apparatuur toe. Overigens blijkt thans de opgaande lijn in de consumptie-uitgaven na het eerste kwartaal van dit jaar aanmerkelijk te zijn afgezwakt, ook al is enig herstel eind 1977 niet uitgesloten.

112

De volumegroei van de bedrijfsinvestering in de Verenigde Staten was over de afgelopen twaalf maanden krachtig in woningbouw (+ 22%) en in outillage (+ 13%). De orderontwikkeling in de verschillende sectoren en ondernemingsenquêtes wijzen voor de voorliggende periode op een voortgaande expansie der bedrijfsinvesteringen in het merendeel der sectoren, maar vooral in de transportmiddelen-industrie en daarmee samenhangende sectoren en de electrotechnische industrie. Voor investering in woningen valt een afnemende groei te verwachten.

113

De groei van de Japanse investeringen is vooralsnog geconcentreerd bij de overheidssector (waarvan vooral de staatsbedrijven) en de particuliere woningbouw, mede onder invloed van de sedert maart jongstleden gepresenteerde stimuleringspakketten. In september werd circa 1,5 mld. gulden uitgetrokken voor additionele publieke werken en circa 1,3 mld. gulden voor leningfaciliteiten ten behoeve van de particuliere woningbouw. De impuls van dit programma bedraagt circa 4% van de totale investeringen. De particuliere investeringen zullen ondanks deze impuls in 1978 slechts een bescheiden stijging vertonen, met name als gevolg van dalende investeringen in de ijzer- en staalsector. Buiten de verwerkende industrie vinden belangrijke investeringen plaats in de energiesector.

114

Het tekort op de Amerikaanse handelsbalans beliep in 1976 bijna \$ 7 mld. Voor het lopende jaar en voor 1978 wordt een tekort van \$ 25 à 30 mld. verwacht. Een belangrijke oorzaak naast het aantrekken van de conjunctuur is de sterk toegenomen olie-invoer. Het Amerikaanse energieprogramma beoogt verdere toename van de olie-invoer af te remmen. Daarnaast poogt de Amerikaanse regering via overreding de snelle invoergroei van een aantal Japanse en ook Europese producten in te perken. Rechtstreeks overheidsingrijpen wordt vooralsnog niet voorzien. De vergroting van het Amerikaanse handelsbalanstekort zal de wereldhandel vermoedelijk niet veel beïnvloeden. De olie-exporterende landen hebben thans nog een geringe absorptiecapaciteit waardoor de additionele invloed van deze landen waarschijnlijk zal achterblijven bij de additionele opbrengst van de olie-uitvoer. Welk effect het voortbestaan van een handelsbalanstekort van deze omvang zal hebben op de dollarkoers van de gulden is niet te kwantificeren.

115

De gedetailleerde begrotingen die inzicht zouden kunnen verschaffen van welke overheidsbestedingen in de verschillende landen een expansieve impuls uitgaat zijn helaas niet beschikbaar.

116

De loonvoet steeg in 1976 met 11% en zal volgens raming in 1977 met 8% oplopen. Er is derhalve sprake van een voortgaande, zij het wat minder scherpe stijging. De grondstoffenprijzen vertoonden sinds juli 1976 een daling, waarna de zogenoemde HWWA-index in de eerste maanden van dit

jaar met name onder invloed van aanzienlijke prijsstijgingen van tropische grondstoffen voor de voedings- en genotmiddelenindustrie weer opliep. Stijgen en dalen is hier derhalve in absolute zin gebruikt.

117

Momenteel is over de incidentele loonstijging te weinig bekend om rekening te kunnen houden met verschillen daarvan voor de onderscheidene inkomenscategorieën. Daarom wordt vooralsnog verondersteld, dat de incidentele loonstijging voor de verschillende inkomenscategorieën gelijk is. Het incidenteel is de resultante van een groot aantal factoren, waaronder statistische (bij voorbeeld als gevolg van een relatieve veroudering van de beroepsbevolking).

Gezien het oogmerk van de berekening van de mutatie in het reële vrij beschikbare inkomen van de modale werknemer, namelijk een beeld te geven van de gemiddelde mutatie voor de omvangrijke groep van werknemers met een inkomen even boven het minimumloon en beneden de premiegrens van het ziekenfonds, is het plausibel de incidentele loonstijging volledig in de voorberekening mee te nemen. Dit betekent niet dat zich binnen deze groep van werknemers geen werknemers bevinden die in mindere mate of in het geheel niet van de incidentele loonstijging profiteren. In het verleden werd wel met de situatie van deze laatste categorie rekening gehouden door eveneens een berekening voor de mutatie van het reële vrij beschikbare inkomen exclusief incidenteel te maken.

118

Bij de toetsing van de belastingdrukstijging aan de toelaatbare norm wordt uitgegaan van het trendmatige verloop van de belastingen. De feitelijke ontwikkeling van de belastingen kan als gevolg van conjuncturele mee- of tegenvallers en incidentele factoren afwijken van dit trendmatige verloop. Dit wordt dan zichtbaar in het verloop van het begrotingstekort. Wijkt gedurende een reeks van jaren de feitelijke groei van de belastingopbrengsten af van de veronderstelde structurele groei, dan kan dit aanleiding geven tot een bijstellen van het feitelijke structurele begrotingstekort, dan wel tot een bijstelling van de trendmatige progressiefactor. Een dergelijke beslissing wordt echter niet alleen genomen op basis van cijfers voor het recente verleden, maar ook in het licht van projecties voor de komende jaren. Het nieuwe kabinet zal zich een oordeel moeten vormen over de ramingen van het Centraal Planbureau voor de jaren tot en met 1981 welke ten behoeve van de kabinetsformatie zijn opgesteld. In dat kader zal ongetwijfeld nadere aandacht worden besteed aan het meevallende verloop in de feitelijke belastingopbrengsten in de afgelopen jaren.

Overigens kan nu reeds worden gesteld dat het structurele karakter van althans een deel van bedoelde meevallers bepaald nog niet vaststaat. Een deel van die meevallers ten opzichte van eerdere ramingen is namelijk het gevolg van inhaalbewegingen (met name bij de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's en de belastingen van rechtsverkeer) als reactie op de economische inzinking in 1974. In hoeverre bij de desbetreffende belastingen in de komende jaren een in verhouding tot de groei van het nationale inkomen stagnerende opbrengstontwikkeling zal gaan optreden is uiteraard nauwelijks te voorzien. Een andere factor die het moeilijk maakt iets over het structurele karakter van de meevaller te zeggen betreft de vraag in hoeverre de in een relatief kort tijdsspanne sterk verruimde fiscale investeringsfaciliteiten reeds in de feitelijke belastingopbrengst zit verwerkt (in de oorspronkelijke ramingen was bij gebrek aan nadere informatie wel het gehele bedrag verwerkt). Mogelijk komt een deel van de claims op die faciliteiten via de regeling van de verliescompensatie pas in de komende jaren in de belastingopbrengst tot uitdrukking. Overigens zij erop gewezen dat een meevaller in de opbrengst ten opzichte van eerdere ramingen niet altijd tot een feitelijke drukverzwaring leidt. Dit is uiteraard afhankelijk van een eventuele bijstelling van het nationale inkomen.

	1974	1975	1976	1977 ¹
Effectieve koers van de gulden				
Ten opzichte van de belangrijkste concurrenten op de buitenlandse markten ²	6	2,5	1,5	6
Ten opzichte van de leveranciers	4,5	2	1	3,5
Ten opzichte van de partners in het slangarrangement ³	1,5	0	- 0,5	0,5

¹ Geen wisselkoersveranderingen na ultimo september 1977.

² Het betreft hier circa 80% van de hervogen Nederlandse uitvoer.

³ Het betreft hier de volgende landen: West-Duitsland, België, Denemarken, Noorwegen, Zweden (Frankrijk vóór 22-1-1974 en van 10-7-1975 tot 15-3-1976). Weging naar hun aandeel in Nederlandse invoer. Ook wordt verwezen naar het antwoord op vraag 101.

120

Indien bij de berekening van het arbeidsaanbod volledig rekening wordt gehouden met de deelnemingsbereidheid van gehuwde vrouwen zoals deze blijkt uit de Arbeidskrachtentelling van 1975, dan resulteert dit in een extra groei van het arbeidsaanbod in zowel 1977 als in 1978 van 7000 manjaren. Deze groei zou dan in die jaren derhalve 25 000 respectievelijk 37 000 hebben bedragen. Houdt men hiermee slechts voor de helft rekening, dan bedraagt de mutatie in het structurele arbeidsaanbod in 1977 22 000 en in 1978 34 000 manjaren.

121

De overige oorzaken hebben betrekking op wijzigingen in de deelnemingspercentages van weduwen, gescheiden vrouwen en gepensioneerden, alsmede met de wijziging in het aantal jeugdigen dat noch aan de arbeidsmarkt, noch aan het volledig dagonderwijs deelneemt. In het thans bij het Centraal Planbureau gehanteerde rekenmodel worden de invloeden die hiervan op het arbeidsaanbod uitgaan niet afzonderlijk vastgesteld.

122

Het is niet gebruikelijk dat loonsverhogingen die in het volgende jaar ingaan in de overloop worden begrepen. Dit is ook thans niet het geval. Gezien het hypothetische karakter van de loonraming voor 1978 en de hieraan ten grondslag liggende veronderstellingen, is ook bij de contractloonstijging in 1978 geen rekening gehouden met de c.a.o.'s van 1977 voor het jaar vastgelegde verbeteringen. Bovendien is (ook bij het Loonbureau) de omvang van het effect van voornoemde verbeteringen nog niet bekend.

123

Ten behoeve van de Macro-Economische Verkenning wordt geen uitvoerige bedrijfstaksgewijze analyse uitgevoerd. Slechts de cijfers ten aanzien van productie en werkgelegenheid worden voor vier grote sectoren bekeken (zie tabel IV.14). De gevraagde splitsing kan derhalve niet worden gegeven.

124

De geraamde daling van de werkgelegenheid in 1978 is wel naar sectoren (tabel IV.14), doch niet nader naar geslacht en leeftijd onderscheiden. Zo een onderscheiding kan bij de thans beschikbare informatie ook niet worden aangebracht.

125

De mutatie van het totale arbeidsaanbod in 1978 is als volgt onderbouwd:

structureel arbeidsaanbod	30 000 manjaren
buitenlandse migratie	- 2 000 manjaren
saldo grenspendel	+ 2 000 manjaren
conjunctureel arbeidsaanbod	- 13 000 manjaren
	17 000 manjaren

Zoals uit bovenstaande opbouw blijkt, is er bij deze raming inderdaad van uitgegaan dat de mutatie in het arbeidsaanbod volgend jaar door conjunctu-rele invloeden 13 000 manjaren beneden de trandmatige ontwikkeling blijft. Deze mutatie wordt voornamelijk veroorzaakt doordat bij een ongunstige ar-beidsmarktsituatie veel werkzoekende gehuwde vrouwen zich niet (meer) als werkzoekend laten registreren bij een gewestelijk arbeidsbureau. Ook neemt onder die omstandigheden het arbeidsaanbod van gepensioneerden af en blijven jeugdigen in sommige gevallen langer dagonderwijs volgen.

126

Gezien de verwachte zwakke ontwikkeling van de binnenlandse bestedin-gen zullen vooral de sectoren die voor de binnenlandse markt produceren met toenemende capaciteitsoverschotten worden geconfronteerd. Bij op ex-port gerichte bedrijfstakken zal dat in mindere mate het geval zijn.

127

Zoals blijkt uit tabellen III.9 en IV.16 in de MEV-1978 is de ontwikkeling van de collectieve druk (in procenten nationaal inkomen) sinds 1975 volgens de door het CPB gehanteerde definitie als volgt geweest:

Jaar	Collectieve druk (in procenten van het nationaal inkomen)
1975	55,6
1976	56,4
1977	57,2
1978	58,6

Het is van belang hierbij te bedenken dat de CPB-definitie op een aantal punten afwijkt van die welke voor de zogenaamde 1%-norm relevant is. Zo rekent het CPB de opbrengst uit buitenlands gas tot de collectieve druk. Daarnaast worden in de CPB-definitie geen correcties aangebracht voor zuiver statistische wijzigingen in de collectieve druk (bij voorbeeld kinderaftrek/ kinderbijslag, WIR, etc.). Tevens is het van belang dat in de MEV de feitelijk gerealiseerde, respectievelijk de geraamde cijfers gehanteerd worden, ter-wijl bij de 1%-norm wordt gerekend met de structurele drukverzwaring ten opzichte van de vorige ontwerp-begroting.

De drukstijging van collectieve lasten van 1977 op 1978 dient mede in het licht van het bovenstaande gezien te worden; verwezen zij ook naar de antwoorden op de vragen 55, 90 en 108.

128

In onderstaande tabel is aangegeven hoe de voornaamste kerngegevens veranderen bij een beperking van de sociale lasten van werkgevers door een extra rijksbijdrage van 0,75 mld. gulden. Ook wordt een variant gegeven voor een vermindering van het volume van de investeringen met 3%, zodat voor 1978 een 0% volumegroei resteert.

Gecumuleerde afwijking ten opzichte van de centrale projectie in procenten

	0,75 mld. gulden beper- king sociale lasten werk- gevers in 1978		3% minder investeringen in 1978	
	1978	1981	1978	1981
Loonsom per werknemer	-0,6	-1,1	-0,1	0
Prijspeil particuliere consumptie	-0,1	-0,4	-0,1	0,3
Reëel vrij beschikbaar inkomen	0	0	0	-0,3
Volume particuliere consumptie	0,2	0	0	-0,4
Volume bedrijfsinvesteringen	0,3	1,0	-3	-3,3
Volume goederenuitvoer	0,1	0,4	0	-0,4
Volume goedereninvoer	0,2	0,1	-0,7	-0,5
Produktievolume bedrijven	0,2	0,3	-0,1	-0,7
Werkloosheid (x 1000 personen)	-2	-13	2	11
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (in mil- jarden guldens)	-0,25	0	0,7	0,5

129

Uit de onzekerheidsvariant met betrekking tot de pariteit van de gulden in tabel IV.19 van de Macro-Economische Verkenning mag worden afgeleid dat een depreciatie van de gulden met 5% op middellange termijn zal leiden tot een vermindering van de werkloosheid met circa 15 000 manjaren.

130

Een toename van de overheidsinvesteringen met 1 mld. gulden heeft de volgende effecten op de voornaamste kerngegevens:

Gecumuleerde afwijking ten opzichte van de centrale projectie in procenten

	1978	1981
Loonsom per werknemer	0,2	0,3
Prijspeil particuliere consumptie	0,1	0,2
Reëel vrij beschikbaar inkomen	0	0
Volume particuliere consumptie	0,1	0,1
Volume bedrijfsinvesteringen	0,5	0,1
Volume goederenuitvoer	0	-0,3
Volume goedereninvoer	0,4	0,3
Productievolume bedrijven	0,3	0,1
Werkloosheid (x 1000 personen)	-3	-2
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (in miljarden guldens)	-0,5	-0,9

Hierbij is uitgegaan van een normale arbeidsintensiteit, zoals die voor de gemiddelde materiële overheidsbestedingen kan worden vastgesteld.

Het volume van de goedereninvoer wijzigt zich bij de in de Macro Economische Verkenning 1978 gepresenteerde onzekerheids- en beleidsvarianten als volgt:

Gecumuleerde afwijking ten opzichte van de centrale projectie in procenten

	1978	1981
1,5% minder uitvoer in 1978	-0,8	-1,4
2,5% appreciatie van de gulden	0,4	0,2
1% autonome loonstijging in 1978	0,3	0,2
1 mld. gulden indirecte belastingverlaging in 1978	0,3	0,3
1 mld. gulden directe belastingverlaging in 1978	0,3	0,1
0,75 mld. gulden beperking sociale lasten werknemers in 1978	0,2	0,3

131

Voor een benadering van de netto kosten van een systeem van vervroegde pensionering is bij gebrek aan voldoende gegevens een groot aantal veronderstellingen nodig. Wordt als belangrijkste veronderstelling uitgegaan van een pensioen van 70% van het laatstgenoten loon met een minimum gelijk aan de AOW voor gehuwden, een maximum gelijk aan de WAO-grens en het vervallen van premie-inhoudingen op het vervroegde pensioen, dan bedragen de nettokosten bij pensionering van alle vierenzestigjarige werknemers volgens een zeer globale berekening ruim 700 mln. gulden. Daarbij is er geen rekening mee gehouden dat een deel van de open gevallen arbeidsplaatsen door werklozen kan worden bezet. In welke mate dat het geval zal zijn is echter nauwelijks voorspelbaar. Het genoemde bedrag moet dan als een maximumraming worden gezien.

De Minister van Financiën,
W. F. Duisenberg

ISBN 90 12 01839 0

700700F